

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

*Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.*

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΘΗΔΕΩΝ

Handwritten signature or initials, possibly 'J. Polēm'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1919

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. Ἰωάννην Πολέμη, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 18 τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν
τῷ ὑπ' ἀριθ. 39 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη
τὸ ἐν χειρογράφῳ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «Νεοε-
ληνικά ἀναγνώσματα» πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως
τῶν τετρατάξιων γυμνασίων, τῆς ἀντιστοίχου τάξεως τῶν λοιπῶν
σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς Γ' τάξεως τῶν ἀστικῶν
σχολείων τῶν θηλέων, μετὰ τῆς υποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκ-
πόσεως τοῦ βιβλίου ὑμῶν τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς
οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας
ὑποδείξεις.

Ὁ Ὑπουργός

ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

130338 / 2012

Π. Ζαγανιάρης

LION

D.C.

TON. E.

Handwritten signature
8/6

TIGER

BEAR

BEAR

Handwritten signature

Ἡ Ἐλευθερία

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(*Επικολυρτικὸν ποίημα)

(Στροφαὶ 88—137)

Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα π' ἀνθισαν οἱ λόγγοι
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

Σοῦ ἦλθ' ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
ἢ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

Σ' αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά·
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μὲς στὴν ἐκκλησιά.

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει.
καὶ στὸ σύγνεφο τ' ἀχνὸ
γύρω γύρω τῆς πυκνώνει.
ποῦ σκορπάει τὸ θυμιατό.

Ἄγρικαίει τὴν ψαλμοδία,
ποῦ ἐδίδαξεν αὐτή·
βλέπει τὴ φωταγωγία.
στοὺς Ἄγιους ἔμπροσ χυτή.

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν·
μὲ πολλὴ ποδοβολή
κι ἄρματ' ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχτηκες ἐσύ.

Ἄ ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει.
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ;

Λάμπη ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατᾶ
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις.
κι εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

Μὲ φωνὴ ποῦ καταπεῖθει
προχωρώντας ὀμιλεῖς·
« Σήμερ', ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
»ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής.

» Αὐτὸς λέγει... Ἄφογκρασθῆτε·
 » ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ὡμέγα ἐγώ.
 » Πέστε, ποῦ θ' ἀποκρυφθῆτε
 » ἐσεῖς ὅλοι, ἂν ὀργισθῶ

» Φλόγα ἀκοίμητη σᾶς βρέχω,
 » ποῦ μ' αὐτὴν ἂν συγκριθῆ
 » κείνη ἢ κάτω ποῦ σᾶς ἔχω
 » σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ·

» Κατατρῶγει, ὡσὰν τὴ σχίζα,
 » τόπους ἄμετρα ὑψηλούς,
 » χῶρες, ὄρη, ἀπὸ τὴ ρίζα,
 » ζῶα καὶ δένδρα καὶ θνητούς,

» Καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει,
 » καὶ δὲ σώζεται πνοή
 » πάρεξ τοῦ ἄνεμου ποῦ πνέει
 » μὲς στὴ στάχτη τὴ λεπτή»·

Κάποιος ἤθελ' ἐρωτήσει·
 τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή ;
 ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ
 ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῆ

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
 τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθιά,
 ποῦ ὅλη θέλει θανατώσει
 τὴ μισόχριστη σπορά.

Τὴν αἰσθάνονται, κι ἀφρίζουν
 τὰ νερά, καὶ τ' ἀγρικῶ
 δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν,
 σὰν νὰ ρυάξετο θηριό.

Κακορίζικοι πού πάτε
 τοῦ Ἄχελώου μὲς στὴ ροή,
 καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
 ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

Ν' ἀποφεύγετε ! τὸ κῦμα
 ἔγιν' ὄλο φουσκωτό·
 ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνῆμα,
 πρὶν εὐρῆτ' ἀφανισμό.

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
 κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ
 καὶ τὸ ρεῦμα γαργαρίζει
 τὲς βλαστήμιες τοῦ θυμοῦ.

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
 πλῆθος ἄλογα, κι ὄρθα
 τρομασμένα χλιμιτρίζουν
 καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

Ποιὸς στὸν σύντροφον ἀπλώνει
 χέρι, ὡσὰν νὰ βοηθῆ·
 ποιὸς τὴ σάρκα του δαγκώνει.
 ὅσο πού νὰ νεκρωθῆ·

Κεφαλὲς ἀπελπισμένες,
 μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
 κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
 γιὰ τὴν ὑστερη φορὰ.

Σβηθῆται—αὐξαίνοντας ἡ πρώτη
 τοῦ Ἄχελώου νεροσυρμὴ—
 τὸ χλιμίτρισμα κι οἱ κρότοι
 καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

Ἔτσι ν' ἄκουα νὰ βουίξῃ
τὸν βαθὺν Ὠκεανό,
καὶ στὸ κῦμά του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμ' Ἀγαρινό.

Κι ἐκεῖ ποῦναι ἡ Ἁγία Σοφία,
μὲς στοὺς λόφους τοὺς ἑπτά,
ὅλα τ' ἄψυχα κορμιά,
βραχοσύντριφτα, γυμνά,

Σωριασμένα νὰ τὰ σπρώξῃ
ἢ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
κι ἀπ' ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξῃ
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ.

Κάθε πέτρα μνημ' ἄς γένη·
κι ἡ Θρησκεία κι ἡ Ἐλευθεριὰ
μ' ἀργαπάτημ' ἄς πηγαίνη
μεταξὺ τους καὶ ἄς μετροῦ.

Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει
τεντωτό, πιστομητό,
κι ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει
καὶ δὲ φαίνεται καὶ πλιό.

Καὶ χειρότερο ἄγριεύει
καὶ φουσκώνει ὁ ποταμός·
πάντα, πάντα περισσεύει
πολυφλοίσβισμα κι ἀφρός.

Ἄ ! γιατί δὲν ἔχω τώρα
τὴ φωνὴ τοῦ Μωυσῆ ;
μεγαλόφωνα, τὴν ὥρα
ποὺ ἐσβηοῦντο οἱ μισητοί,

Τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
 τοῦ πελάου τῆ λύσσα ἔμπρὸς
 καὶ τὰ λόγια ἠχολογοῦσε
 ἀναρίθμητος λαός.

Ἄκλουθᾶει τὴν ἁρμονία
 ἢ ἀδελφὴ τοῦ Ἄαρών,
 ἢ προφήτισσα Μαρία,
 μ' ἓνα τύμπανο τερπνόν,

Καὶ πηδοῦν ὄλες οἱ κόρες
 μὲ τς ἀγκάλες ἀνοικτές,
 τραγουδώντας, ἀνθοφόρες,
 μὲ τὰ τύμπανα κι ἐκειές.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
 τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
 σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
 ποὺ μὲ βία μετράει τῆ γῆ.

Εἰς αὐτήν, εἶν ξακουσμένο,
 δὲ νικιέσαι σὺ ποτέ·
 ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν ξένο
 καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ξαπλώνει
 κύματ' ἄπειρα στὴ γῆ,
 μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
 κι εἶν εἰκόνα σου λαμπρή.

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
 ποὺ τρομάζ' ἢ ἀκοή·
 κάθε ξύλο κινδυνεύει
 καὶ λιμέν' ἀναζητεῖ.

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἡλιοῦ
καὶ τὰ χρώματ' ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότετου οὐρανοῦ.

Δὲ νικιέσαι, εἶν ξακουσμένο,
στην ξηρὰ ἐσὺ ποτέ·
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν ξένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὀλοφούσκωτα πανιά.

Σὺ τὲς δύνამές σου σπρώχνεις,
κι ἀγκαλὰ δὲν εἶν πολλές,
πολεμώντας ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

Μ' ἐπιθύμια νὰ τηράξης
δυὸ μεγάλα σὲ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

Πιάνει, αὐξαίνει, κοκκινίζει
καὶ σηκώνει μιὰ βροντὴ
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μ' αἱματόχροη βαφή.

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι
καὶ δὲ μνέσκει ἓνα κορμί·
χαίρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
πὺρ σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
 μὲ τς ἐχθρούς τους τῆ Λαμπρῆ
 καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη
 δίνοντάς τα στὸ φιλί.

Κεῖς τὲς δάφνες, ποὺ ἐσκορπῆστε,
 τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ,
 καὶ τὸ χέρι, ὁποὺ ἐφιλῆστε,
 πλέον, ἅ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

Ὅλοι κλάψτε· ἀποθαμένους
 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
 κλάψτε, κλάψτε κρεμασμένους
 ὡσὰν νᾶτανε φοινιάς.

Ἔχει ὀλάνοικτο τὸ στόμα
 π' ὄρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
 τ' Ἅγιον Αἷμα, τ' Ἅγιο Σῶμα·
 λὲς πὼς θὲ νὰ ξαναβγῆ

Ἡ κατάρα ποὺ εἶχε ἀφήσει
 λίγο πρὶν ν' ἀδικηθῆ
 εἰς ὁποῖον δὲν πολεμήσῃ
 καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῆ.

Διονύσιος Σολωμός.

ΕΙΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ

(*Ἐπικολυρικὸν ποίημα*).

Λευθεριά, γὰ λίγο πάψε
 νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ σπαθί·
 τῶρα σίμωσε καὶ κλάψε
 εἰς τοῦ Μπαΐρον τὸ κορμί.

Καὶ κατόπι ἄς ἀκλουθοῦνε
 ὅσοι ἐπράξανε λαμπρά
 ἀποάνου του ἄς χτυποῦνε
 μόνο, στήθια ἥρωικά.

Ὁ Λόρδος Μπαΐρον.

Πρῶτοι ἄς ἔλθουν οἱ Σουλιῶτες,
 καὶ ἀπ' τὸ Λεῖψανο αὐτὸ
 ἄς μακραίνουν οἱ προδότες,
 καὶ ἀπ' τὰ λόγια πού θὰ πῶ.

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα,
 ἄς γυρθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
 καθὼς ἦτανε γυρμένα
 εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή,

Ποὺ βαστοῦσε τὸ μαχαίρι,
 ὅταν τοῦλειψε ἠ ζώῃ,
 μὲς στ' ἀνδρόφονό του χέρι,
 καὶ δὲν τ' ἄφηνε νὰ βγῆ.

Ὅταν στῆς νυχτὸς τὰ βάθη
 τὰ πάντα ὅλα σιωποῦν,
 κι εἰς τὸν ἄνθρωπο τὰ πάθη,
 ποῦναι ἀνίκητα, ἀγρυπνοῦν,

Καὶ γυρμένοι στὸ πλευρό τους
 οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ
 μύρια βλέπουν στ' ὄνειρό τους
 ξεψυχίσματα τοῦ ἐχθροῦ.

Αὐτὸς ἀγρυπνος στενάξει
 κι εἰς τὴν πλάκα τὴν πικρή,
 ποὺ τὸ Μπότσαρη σκεπάζει,
 γιὰ πολλὴ ὥρα ἀργοπορεῖ.

Ἔχει πλάγιασμα θανάτου
 κι ἄλλος ἄντρας φοβερός
 εἰς τὰ πόδια του ἀποκάτου,
 κι εἶναι ἀντίκρι του ὁ ναός.

Ἄκριβὸ σὰν τὴν ἐλπίδα
 π' ἔχει πάντοτε ὁ θνητός,
 γλυκοφέγγει ἀπ' τὴ θυρίδα
 τὸ Ἅγιος Τράπεζας τὸ φῶς.

Μέσαθε ἔπαιρνε ὁ ἀέρας
 μὲ δροσόβολη πνοή
 τὸ λιβάνι τῆς ἡμέρας
 καὶ τοῦ τῶφερν' ὡς ἐκεῖ.

Δὲν ἀκοῦς γύρου πατήματα·
 μὸν τὸν ἴσκιό του θωρεῖς,
 ὅπου ἀπλώνεται στὰ μνήματα,
 ἔρμος, ἄσειστος, μακρὺς,

Καθὼς βλέπεις καὶ μαυρίζει
 ἴσκιος νέου κυπαρισσιοῦ,
 ἂν τὴν ἄκρη του δὲ γγίζῃ
 αὐρα ζέφυρου λεπτοῦ.

Πές μου, ἀνδρεῖε, τί μελετοῦνε
 οἱ γενναῖοί σου στοχασμοί,
 ποὺ πολλὴ ὥρα ἀργοποροῦνε
 εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή;

Σκιάζεσαι ἴσως μὴ χουμήσουν
 ξάφνου οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωὶ
 καὶ τὸ στράτευμα νικήσουν
 π' ἔχει ἀνίκητην ὁρμή;

Ἡ σοῦ λέει στὰ σπλάχνα ἡ φύσις
 μ' ἓνα κίνημα κρυφό:

— «Τὴν Ἑλλάδα θὲ ν' ἀφήσης,
 »γιὰ νὰ πᾶς στὸν οὐρανό»;

Βγαίνει μάγεμα ἀπ' τὴ στάχτη
 τῶν ἡρώων καὶ τὸν βασιᾶ,
 καὶ τὴ θέληση τοῦ ἀδράχτει·
 τότε αἰσθάνεται μὲ μιὰ

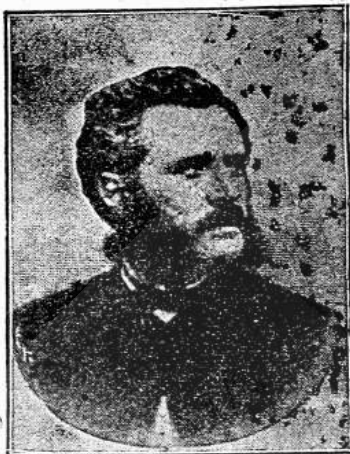
Τὴν ἀράθυμη ψυχὴ του,
 ποὺ μὲ φλόγα ἀναζητεῖ
 νὰ τοῦ σύρη τὸ κορμί του
 σὲ φωτιὰ πολεμική.

Διονύσιος Σολωμός.

Η ΦΥΓΗ

(Ἐπικολυρικὸν ποίημα).

Τὸ ἐπόμενον γεγονός ἀνάγεται εἰς τὴν καταστρεπτικὴν μάχην τῆς 20 Ἰουλίου τοῦ 1792 καὶ εἰς τὴν φθοράν, ἣν ὑπέστησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἄλῃ-πασᾶ ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, στρατηγούντος τότε τοῦ ἀειμνήστου Λάμπρου Τζαβέλλα.

Περιττὸν ν' ἀναφέρῃ τις ἐνταῦθα τὰ καθέκαστα τῆς ἀθανάτου νίκης. Μόνον ἐνθυμίζομεν ὅτι τοιοῦτος ὑπῆρξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ τρόμος τοῦ Ἄλῃ, ὥστε παραιτήσας τὸ πεδίου τῆς μάχης διέκρηξε δύο ἵππους, φεύγων ἀνάνδρως εἰς Ἰωάννινα, ἐνθα καί, θάνατον ἀπειλῶν,

ἀπηγόρευσε εἰς πάντας νὰ μὴ ἐξέλθωσι τῶν οἰκιῶν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας, ἵνα μὴ ἴδωσι καὶ μαρτυρήσωσι τὴν ἀθλίαν καὶ ὀδυνηρὰν κατάστασιν τῆς τόσον καιρίως τραυματισθείσης στρατιᾶς του.

Ἄλλος ἄς ὑμνήσῃ τὴν ἀκαταμάχητον ἀνδρείαν τῶν Σουλιωτιστῶν ἀμαζόνων καὶ τὴν πολεμικὴν μέθην τοῦ Λάμπρου. Ἐγὼ εὐαρεστοῦμαι μᾶλλον εἰς τὴν καταισχύνην τοῦ τυράννου, ὃν παραχώρησις θεῖα εἶχε πέμψει τελευταίαν βάσανον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὅπως ὑπὸ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ πληρώσωμεν τέλος ἅπαντα τὰ προπατορικὰ πλημμελήματα καὶ οὕτως ἀμώμους καὶ παντὸς ρύπου κεκαθαρμένους παραλάβῃ ἡμᾶς κοινωνοὺς τοῦ θεοῦ καὶ μυστικῶς αὐτῆς δειπνοῦ ἢ ἀληθῆς θεότης τοῦ κόσμου τούτου, ἢ Ἐλευθερία.

«Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο, Ὅμερ Βριόνη.
Τὸ Σοῦλι ἐχούμησε καὶ μᾶς πλακώνει.
Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! ἀκουῦς, σουρίζουν
ζεστὰ τὰ βόλια τους, μᾶς φοβερίζουν.

»Γιὰ ἰδὲς σὰ δαίμονες μᾶς πελεκᾶνε !
Κάτου ἀπ' τὸ βράχο τους πῶς ροβολᾶνε !
Δὲς τὰ κεφάλια μας, δὲς τὰ κουφάρια,
κυλᾶνε ἀνάκατα σὰν νᾶν λιθάρια.

»Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! Ἄκουῦς πῶς σκουῦζουν !
Οἱ λύκοι φθάσανε, ρυάζονται, γρούζουν.
Ἄνοιξ' ἢ κόλαση καὶ μοῦ ξερνάει
τὸ μαῦρο κόσμο της γιὰ νὰ μὲ φάη.

»Βριόνη, πρόφθασε· ἀκόμα ὀλίγο,
κι ἀπὸ τὰ νύχια τους δὲ θὰ ξεφύγω.
Τ' ἄλογο ! . . . Γνώρισα τὴ φουστάνελα
τοῦ ἐχθροῦ μου τ' ἄσπονδου Λάμπρου Τζαβέλλα.

»Δὲν τότε βλέπετε ; σὰ Χάρος φθάνει
ψηλ' ἀνεμίζοντας τὸ γιαταγάνι.
Νοιώθω τὸ χέρι του μὲς στὴν καρδιά,
πὺν πάει σπαράζοντας τὰ σωθικά.

»Ἀνεμοστρόβιλος, θεοποντή,
ὄλα σὰ σίφουνας θὰ καταπιῆ.
Τὸ μάτι ἐπάνω μου ἄγρια στηλώνει,
μαχαῖρι δίκοπο μέσα μου χώνει.

»Κρύο τὸ σίδηρο χωνεύει, σφάζει.
Ἄκουῦτε, ἀκουῦτέ τον πῶς μοῦ φωνάζει·
νοιώθω τὸ χνότο του φωτιά ζεστό,
πῶρχετ' ἐπάνω μου σὰ νᾶναι φιο.

»Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! Ὁμὲρ Βριόνη.
 Ὁ ἥλιος ἔπεσε, νύχτα σιμώνει . . .
 Ἄστρο λυτρῶστέ με· αὐτὴ τὴ χάρη.
 Ζητάει ὁ Ἀλήπασας, πιστὸ φεγγάρι».

Ἐμπρός του στέκεται καμαρωμένο,
 μαῦρο σὰν κόρακας, χρυσὰ ντυμένο,
 ἄτι ἀξετίμητο, φλόγα, φωτιά,
 καθάριο ἀράπικο, τὸ λὲν Βοριά.

Χτυπάει τὸ πόδι του, σκάφτει τὸ χῶμα,
 δαγκάει τὸ σίδερο, πῶχει στὸ στόμα·
 Ρουθούνια διάπλατα καὶ τεντωμένα
 ἀχνίζουν κόκκινα σὰν ματωμένα.

Ἀκούει τὸν πόλεμο καὶ γλιμιτᾷ·
 τ' αὐτιά του τέντωσε, ἄγρια τηράει.
 Ὀλόρθ' ἢ χήτη του, ὀλόρθ' ἢ ὄρα,
 λιγᾷ τὸ σῶμά του σὰν τὴν ὀχιά.

Σκώνεται λαίμαργο στὰ πισινά του·
 λάμπουν τὰ νύχια του, τὰ πέταλά του.
 Λὲς καὶ δὲν ἔγγιζε κάτου στὴ γῆ . . .
 Κροῖμα ποῦ τῶθελαν γιὰ τὴ φυγή! . . .

Ὁ Λάμπρος τῶβλεπε κι ἀπὸ τὴ ζήλεια,
 κρουφ' ἀναστέναξε, δαγκάει τὰ χεῖλια.
 «Ἄτι περήφανο, νὰ σ' εἶχα γώ,
 μέσα στὰ Γιάννινα ἤθελα μπῶ».

Ὡστόσο ὁ Ἀλήπασας ἀπὸ τὸν τρόμο
 τὴ χήτη του ἄρπαξε, πετάει στὸν ὄμο . . .
 Σὰ βόλι γλίγορο, σὰν ἀστραπὴ
 τὸ ἄτι χάθηκε μὲ τὸν Ἀλή.

Φεύγουνε, φεύγουνε ! Δίκαια κατάρα !
 Τους ἐκυνήγαε ἀχνή τρομάρα·
 νύχτα κατάμαυρη καὶ συγνεφιά
 γύρω τους στέκονται γιὰ συντροφιὰ.

Λόγγους περάσανε, χαντάκια μύρια,
 αἷματα στάζουνε τὰ φτερνιστήρια·
 ἀφροὺς σὰ θάλασσα τ' ἄλογο χύνει,
 σκιάζεται ὁ Ἀλήπασας, καιρὸ δὲ δίνει.

Καθὼς διαβαίνουνε, τρίζει ἓνα ξύλο,
 φυσάει ὁ ἄνεμος, πέφτει ἓνα φύλλο,
 πουλάκι ἐπέταξε, φεύγει ζαρκάδι,
 νεράκι πῶτρεχε μὲς στὸ λαγκάδι.

Ὅλα ὁ Ἀλήπασας, ὅλα τρομάζει,
 κρύος ὁ ἰδρωτας βρῦση τοῦ στάζει·
 τ' ἄλογο αὐτιάζεται, δὲν ἀνασαίνει,
 τὰ πόδια ἐστήλωσε, λύκος διαβαίνει.

Καὶ κειὸς τὰ δάχτυλα σφίγγει στὴ σέλλα·
 τὰ μάτια του ἔβλεπαν παντοῦ Τζαβέλλα.
 Παντοῦ τοῦ φαίνονται πὼς εἶν κρυμμένα
 σπαθιά πὺ λάμπανε ξεγυμνωμένα.

Μακριὰ τὰ γένια του, ἄσπρα σὰ χιόνι,
 τὰ παίρνει ὁ ἄνεμος, σκόρπια τ' ἀπλώνει,
 ἐμπρὸς στὸ στόμα του καὶ στὸ λαιμό,
 λὲς καὶ τὸν ἔχουνε γιὰ πινιμό.

Καθὼς τὰ κύματα μὲ τὴ νοτιὰ
 τὴ νύχτα χάνονται στὴ σκοτεινιά
 καὶ δὲ χωρίζουνε παρὰ οἱ ἀφροὶ των
 ψηλὰ πὺ ἀσπρίζουνε στὴν κορυφὴ των,

Ἔτσι καὶ τ' ἄλογο κείνο τὸ βράδου
 σὰν κῆμα διάβαινε μὲς στὸ σκοτάδι,
 κῆμα ὀλοφούσκωτο καὶ σκοτεινὸ,
 πῶχει τ' Ἀλήπασα τὰ γένια ἀφρό.

Φεύγουνε, φεύγουνε ! Πάντα τρεχάτοι.
 Φθάνει, κι ἐδείλιασε τὸ μαῦρο τ' ἄτι·
 φθάνει, καὶ τρέμουνε τὰ γόνατά του·
 ἀκούς πῶς βράζουνε τὰ σωθικά του !

Λυσσάει ὁ Ἀλήπασας καὶ βλαστημᾷ.
 Τὸ φτερονιστήρι του χώνει βαθιά.
 Τὸ ἄτι φούσκωσε, βαριά μουγκρίζει,
 δίνει ἓνα πήδημα καὶ γονατίζει.

Ἡ καρδιά μέσα του χτυπάει σφυρί,
 τ' αὐτιά του γέρνουνε, πέφτει στὴ γῆ.
 Σπαράζει, ἀνδρειεύεται καὶ ροχαλιάζει,
 ἀπ' τὰ ρουθούνια του τὸ αἷμα στάζει.

Κι ἐκεῖ πού τ' ἄλογο ψυχομαχάει,
 βουβός στὴ λύσσα του ὁ Ἀλῆς τηράει,
 τηράει ἀνήσυχος, ἀχνός, νὰ ἰδῆ·
 τ' αὐτιά του ἐτέντωσε ν' ἀκουρμαστῆ.

Ἀκόμα σκιάζεται τοῦ ἐχθροῦ τὰ βόλια·
 καὶ ἀρπάζει τρέμοντας τὰ δυὸ πιστόλια.
 τ' ἄτι τὸ δύστυχο δίπλα στὸ χῶμα
 χτυπιέται, δέρνεται, βογγάει ἀκόμα.

Καὶ δὲν τὸν ἄφηγε καλὰ ν' ἀκούση
 ἂν κείνοι οἱ δαίμονες τὸν κυνηγοῦσι.
 Ἄφρισ' ὁ Ἀλήπασας, καίετ' ἀνάφτει,
 τὰ βόλια τῷφτεψε μὲς στὸ ριζαῦτι.

Τ' ἄτι ἔταράχθηκε σὰν τὸ στοιχίδ
καὶ μ' ἓνα μούγκρισμα μένει νεκρό.
Τὸ μάτι ἀκίνητο καὶ καρφωμένο
ἔμειν' ἐπάνω του θολό, σβησμένο.

Ἄκούει πατήματα, φωνές πολλές . . .
Ἄχ ! τὸν ἐπρόδωκαν οἱ πιστολιές !
Σιμώνει ὁ θόρυβος, τὸ αἷμά του πῆζει,
ἔπιασε τ' ἄλογο γιὰ μετερίζι.

Γιομίζει τ' ἄρματα, καὶ στὸ μαχαῖρι
σιγὰ καὶ τρέμοντας ρίχνει τὸ χέρι.
Ἄκούει πὸν φώναζαν : « Βεζίρη Ἄλή ! »
κι ἐκεῖνος ἔλιωνε σὰν τὸ κερί.

Πάλε φωνάζουνε ! Κάθε φορὰ
ἀκούεται ὁ θόρυβος πλέον σιμά.
Τὸ μάτι ὀλάνοιχτο ὁ Ἄλης καρφώνει.
« Βοήθα με, φώναξε, Ὅμηρ Βριόνη ! »

Ἔτσι ὁ Ἄλήπασας κυνηγημένος
μπαίνει στὰ Γιάννινα σὰν πεθαμένος.
Ὅσο κι ἂν ἔζησε, ἦ φουστανέλα
τοῦ Λάμπρου τῶστεκε στὰ μάτια φέλα.

Ἄριστοιτέλης Βαλαωρίτης

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ (1453)

(*Επικολυρικὸν ποίημα)

Καὶ μὲς στὰ σπίτια ἀπόμειναν·
 ξάγρυπνοι, λαφιασμένοι,
 γέροι κι ἀρρωστημένοι,
 γυναῖκες καὶ παιδιά.

Στὴν ἐκκλησία δλόνηχτα
 τῆς Ἁγίας, ποὺ γιορτάζει,
 κλαίοντας καθέννας τάζει,
 μὲ πίστη προσκυνᾷ.

Κι ὅλα ἀπ' τοὺς κάμπους ἔκοψαν·
 τὰ ρόδα, ποὺ εἶχαν μείνει,
 καὶ τᾶφεραν σ' ἐκείνη
 στολίδια τῆς στερνᾶ . . .

Ἡ λιτανεῖα ξεκίνησε
 μὲ τῆς αὐγῆς τὴν ὥρα . . .
 Κανεῖς δὲν ξέρει ὡς τώρα
 ποὺ ἡ Πόλη ἔχει χαθῆ.

Ἡ λιτανεῖα ξεκίνησε
 καὶ στάθηκε στὴ θύρα...
 Γραμμένο τὸξε ἡ μοῖρα
 γιὰ πάντα νὰ σταθῆ.

Σπαθιά φονιάδων ἄστραψαν
κι ἔπεσαν ἀπ' τὰ χέρια
σβησμένα τ' ἁγιοκέρια
στὴ ματωμένη γῆ.

Τὰ ρόδα ροδοσύνεφα
κρεμάστηκαν στὰ οὐράνια :
μαρτυρικά στεφάνια
στὴ φοβερὴ σφαγὴ.

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ

(*Ἱστορικὴ διατριβή*)

Ὅτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἀπόσεισιν τῶν δεσμῶν τῆς μακραιῶνος δουλείας συνηλθον οἱ πληρεξούσιοι πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν εἰς τὴν Ἐπίδραυρον τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 διὰ νὰ κηρύξωσι τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ ἔθνους καὶ συντάξωσι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, Ἑλληνικὸν τὸ ὠνόμασαν: «Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος—κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του, εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν». Καὶ ἐν τῇ προσωρινῇ πολιτεύματι τῆς Ἑλλάδος, ἡ συνέλευσις ἐκείνη Ἑλληνικὴν ὠνόμασε τὴν ἐπικράτειαν, Ἑλληνικὴν τὴν διοίκησιν καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς Ἑλληνας πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας αὐτόχθοντας κατοίκους τῆς ἐπικρατείας. Καὶ δὲν ἦτο αὕτη ἡ πρώτη πράξις τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, δι' ἧς ἀνεγνώριζετο τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ ἔθνους. Ἦδη ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Καλαμάτας τὴν 28 Μαρτίου 1821 ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἐν τῇ προκηρῦξει του πρὸς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐξ

Ἰασίου ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης προσεκάλει διὰ τῶν προκηρῦξεῶν του τοὺς μεγαλοφύχους Ἑλληνας νὰ σπεύσωσι πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος των, ἐξέφραζε δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδεμία ἐλληνικὴ καρδιά θὰ μείνῃ ἀδιάφορος καὶ ἀδρανὴς εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Καὶ καθ' ὄλον ἐν γένει τὸν ἀγῶνα, ὁσάκις ἐπισήμως ὠμίλου ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ὠνόμαζον Ἑλλάδα τὴν πατρίδα των καὶ Ἑλληνας τοὺς ὁμογενεῖς. «Ἡ παντελὴς ἀπελπισία, ἀποτέλεσμα τοῦ σκληροτάτου ζυγοῦ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας, ἔβαλεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων τὰ ὄπλα», ἐκήρυσσεν ἐκ Μεσολογίου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 ἡ γερουσία τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐξ Ἀμφίσσης ἡ γερουσία τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐβεβαίωσεν, ὅτι «ἡ Ἑλλάς ἔλαβε τὰ ὄπλα, δι' ἡν ἄγοράσῃ μὲ τὴν τιμὴν τοῦ αἵματός της τὴν πολῦτιμον ἀνεξαρτησίαν της»· ἐν τῷ πρώτῳ δὲ ἄρθρῳ τῆς Νομικῆς διατάξεως ὄριζεν, ὅτι «ὅσοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν εἶναι Ἑλλήνες».

Δὲν εἶναι ταῦτα τυχαῖα συμπτώματα, οὐδὲ δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν φιλαρχαίων λογίων, εἰς μόνον τὸ παρελθὸν ἀποδλεπόντων, τυφλωτάντων δὲ εἰς τὸ παρόν· ἀλλ' εἶναι ἡ ὁμόφωνος φωνὴ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἣτις ἐλευθέρα παντὸς δεσμοῦ ἀνακηρύσσει διαπρυσίως ὅτι ἦλθεν εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτῆς καὶ συναίσθάνεται ὅποια καθήκοντα ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἔθνος ἢ μακρὰ καὶ ἔνδοξος ἱστορία του· καὶ φαίνεται μᾶλλον ὥς τις ἀπήχησις τῶν λόγων οὓς ὁ ἥρωικὸς πρόμαχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς αὐτῆς εἶπε τὴν παραμονὴν τῆς ἀλώσεως πρὸς τοὺς προκρίτους τοῦ ἔθνους, ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀπηγόρους Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, τὴν δὲ πόλιν, ὑπὲρ ἧς ὁ ἀγὼν, «καταφύγιον τῶν χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων Ἑλλήνων».

Διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν καταγωγὴν του, οὐδ' ἐξέλιπέ ποτε κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας, τοὺς διαρρεύσαντας ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὄνομα Ἑλλην. Ἐπεκράτησαν μὲν ὡς ὀνόματα τοῦ ἔθνους ἄλλα ἐπείσακτα καὶ μάλιστα τὸ τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' ὁσάκις ἡ ἀνάγκη ἢ τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπιβαλοῦσα παρήρχετο ἐπανήρχετο καὶ τὸ παλαιὸν ἐθνικὸν ὄνομα. Τρία

δ' ἦσαν κυρίως τὰ αἷτια, ὧν ἔνεκα ἐπὶ μακρὸν προεκρίνετο τοῦτου τὸ τῶν Ρωμαίων ὄνομα. Ἡ ἀποδοκιμασία καὶ προτηλάκισις τοῦ ὀνόματος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἔδρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τρίτον ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἔθνους ἐπιβεβλημένη ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως τοῦ ὀνόματος τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς διατήρησιν καὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν ὑπηκόων ποτὲ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἔθνῶν.

Εἶναι δ' ὄντως θυμαστὴν πῶς δὲν ἐξηλείφθη παντελῶς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀλλὰ τοῦναντίον διετηρήθη τηλικύτως καταπαλαίσα ἀντιθέτους δυνάμεις. Ἀφ' ἧς ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἔγραψε τὸν κατὰ Ἑλλήνων λόγον του, τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἀνεθεματίζετο καὶ κατεχλευάζετο καὶ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος καὶ ἐν ἐκκλησιαστικαῖς συγγραμμάσι, συνώνυμον γενόμενον τοῦ εἰδωλολάτρου ἢ αἰρετικοῦ, ὅθεν προσετίθετο ἐνίοτε πρὸς δυσφημίαν καὶ εἰς ἄλλα ἔθνικὰ ὀνόματα.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Ἐκκλησία ἔκρινε συμφορωτάτην εἰς τὸ ἔθνος τὴν ὀνομασίαν τῶν Ρωμαίων, καὶ εὐλόγως. Ὁ κατακτητὴς ἀνεγνώρισε τὸν Πατριάρχην ὡς Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων (Ροῦμ πατριχί) καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπήγαγε σύμπαντας τοὺς Ρωμαίους (Ροῦμ μιλέτι) ὡς τοιοῦτοι δ' ἔθεωροῦντο πάντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ οἱ ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων πρότερον ὑπαγόμενοι. Οὕτω δ' ἡ ἐξουσία τοῦ ἑλληνικοῦ πατριαρχείου ἐπεξετάθη ἐπὶ πάντων τῶν λαῶν, τῶν ὑποτελῶν εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον καὶ ἐπὶ λαῶν ὀρθοδόξων, οὐδέποτε μὲν εἰς τὸ κράτος ἐκείνο ὑποταχθέντων, ἀλλ' ὑποδουλωθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μόνοι συνεκτικοὶ δεσμοὶ τῶν λαῶν τούτων ἦσαν ἡ κοινὴ πίστις καὶ τὸ κοινὸν ὄνομα, ἄφρων δὲ θὰ ἦτο ἡ διάρρηξις τοῦ ἐτέρου τῶν δεσμῶν τούτων. Ἄλλ' ὁσάκις ἦτο χρεῖα νὰ διακριθῶσιν οἱ ἀλλόγλωσσοι τῶν ἑλληνογλώσσων, Ἑλληνας ἐκάλει τούτους καὶ ἡ Ἐκκλησία. Δὲν ἔχομεν δυστυχῶς δημοτικὰ ἄσματα, μνημονεύοντα

τὸ ἐθνικὸν ὄνομα, ἀποδεδειγμένως παλαιότερα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἄλλ' αὐτὰ τὰ σωζόμενα παλαιότατα δημοτικὰ ἄσματα μόνον Ἑλληγες ἀναφέρουσι καὶ ὄχι Ρωμιούς, καὶ εἰς τὰ περὶ τῶν ἀγῶνων πρὸς τοὺς Τούρκους δημοτικὰ ἄσματα συχνότατα ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα. Ἐν τραπεζουντίῳ δημοτικῷ ἄσματι περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος λέγεται Ἑλληγν :

Τὴν πόλιν ὄντας ὄριζεν ὁ Ἑλλεν Κωνσταντῖνον.....
ὁ βασιλιάς, ὁ βασιλιάς, ὁ Ἑλλεν Κωνσταντῖνον.

Ἐτερον δημοτικὸν ἄσμα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τραπεζουντος, σύγχρονον τοῦ γεγονότος (1462), ἀναφέρει ἐπίσης Ἑλλενος, καὶ ἑλληνικὰ κάστρα, καὶ ἑλληνικὸν κοντάρι, καταλήγει δ' ὡς ἑξῆς :

Ἐκεῖ Ἑλλένοι ἐπέθαναν, μύρια παλικάρια.

Ἐτερον προγενέστερον τῆς Τραπεζουντος, ἱστοροῦν τὴν ἡρωϊκὴν ἀμυναν τοῦ φρουρίου Γουδελαῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην :

Σκοτῶσαν τριούς Ἑλλενους, δεκαεπτὰ πασιάδες.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐξέλιπε πᾶς λόγος τῆς χρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Ρωμιός. Τὸ ὄνομα καθ' ἑαυτὸ ὑπονοεῖ ἀρνησιν τῆς ἐθνικότητος τοῦ φέροντος, δηλοῦν ἀπλῶς τὸν ὑπήκοον τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους· μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ ἡ ἔννοια αὕτη περιωρίσθη· καὶ τὸ ὄνομα ἔμεινεν ὡς δηλωτικὸν τοῦ προσβεύοντος τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,

Ἄν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἦτο ὁμοίον πρὸς τ' ἄλλα τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἀποτελοῦντα ἔθνη· ἂν δὲν εἶχεν ἱστορίαν ἑνδοξον, προγενεστέραν τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους ἐκείνου, καὶ ἡδύνατο ν' ἀπαρνηθῆ αὐτήν, θὰ ἐθεώρει βεβαίως ἐπαρκῆ τὴν δόξαν ὅτι ἀνῆκέ ποτε εἰς τὸ μέγα καὶ πανίσχυρον ρωμαϊκὸν κράτος, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον ἦτο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἐν πᾶσι πρωτοστατοῦν καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ἰθῦνον. Τότε δὲ θὰ ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν τοῦ κράτους ἐκείνου τὸ ὄνομα καὶ νὰ διατηρήσωμεν τὴν προσηγορίαν τοῦ Ρωμιοῦ, νὰ ὀνομάσωμεν δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἀντι

Ἑλλάδος Ρωμανίαν, ὡς ὠνόμαζεν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους τὴν Βυζαντινὴν ἐπικράτειαν. Ἐχοντες δὲ τὴν προτεραιότητα θὰ ἠναγκάζομεν τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαυοὺς νὰ ζητήσωσιν ἄλλο ὄνομα διὰ τὰς ἐνωθείσας ἡγεμονίας των· διότι τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐγκαταλειφθέντα ὀνόματα παρέλαβον οὗτοι, ὀνομάσαντες τὴν χώραν αὐτῶν Ρωμανίαν, ἑαυτοὺς δὲ Ρωμαίους.

Ἄλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνακτῆσαν τὸ ἀληθές ἐθνικὸν ὄνομα του κατεδείκασε τὸ ἐπέισακτον ὄνομα τοῦ Ρωμοῦ, προσδῶσαν εἰς αὐτὸ ὀνειδιστικὴν σημασίαν. Ὁ Ρωμὸς εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ συνενοῦντος ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ἐλατιώματα τοῦ Ἑλληνος, καὶ τὸ ρωμαϊκὸν ὁ τύπος τοῦ κακῶς διοικουμένου κράτους. Ὑπάρχει βεβαίως καὶ ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος τούτου, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ φράσις «μίλα ρωμαϊκα», ἀλλ' ἡ φράσις αὕτη παρέμεινεν ἐκ τῆς συνηθείας, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς διακρίσεως τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας· ὅταν ὁ λαὸς καλῆ «ἑλληνικά» τὴν γλῶσσαν, ἣν ὀμιλεῖ, τὴν ἀρχαίαν καλεῖ «βαθιὰ ἑλληνικά»: ἀλλὰ συνηθέστερον καὶ ἀπλούστερον κάμνει τὴν διαστολὴν ὀνομαζῶν ρωμαϊκὴ τὴν δημώδη καὶ ἑλληνικὴν τὴν ἀρχαίαν.

Ἡ σημερινὴ χρῆσις τοῦ ὀνόματος Ἑλληνος ὡς ἐθνικοῦ ἡμῶν ὀνόματος δὲν εἶναι τεχνητὴ καὶ βεβιασμένη ἀναζωογόνησις νεκροῦ τύπου· τοιαῦται ἀπόπειραι οὐδέποτε εὐδοκίμοισιν, οὐδ' ἐπιηρέαζουσιν τὸν λαόν. Τοῦ ὀνόματος τούτου ἡ χρῆσις οὐδέποτε εἶχεν ὀλοσχερῶς ἐκλίπει· οὐδέποτε ἐλησμόνησεν ὁ λαὸς τὴν καταγωγὴν του, τὰς παραδόσεις του, τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας αὐτὸν πρὸς τὸ παρελθόν. Καὶ τὴν ἀδιάσπαστον συνέχειαν τοῦ βίου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς πολιτικῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἐπωδύνων χρόνων τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας καὶ μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, συμβολίζει τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος, κεντρίζον εἰς εὐγενεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς παλαιᾶς εὐκλείας. Τὸ φρόνημα δὲ καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους ἐξεδήλωσαν αἱ συνελεύσεις αὐτοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἀναλαβεῖσθαι καὶ καταστήσασθαι κοινὸν τὸ ὄνομα τοῦτο.

Νικόλαος Γ. Πολίτης.

ΟΙ ΦΡΕΓΑΔΕΣ

(Θρυλικὸν διήγημα)

Μὲ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλίου ἐφάνηκαν καὶ οἱ τέσσερες φρεγάδες ἀντίκρι στὸν Καβομαλιά. Ποῦθε ἐρχόνταν ; γιὰ ποῦ ἐπήγαιναν ; οὔτε ἄκουσε οὐτ' ἔμαθε κανεῖς. Μὰ πρέπει νὰ ἦσαν βασιλικές φρεγάδες. Καὶ οἱ τέσσερες, σοῦ λέγει, τὸ ἴδιο εἶχαν χτίσιμο· χυτὲς πρύμη πλώρη. Καὶ εἶχαν τὶς ἀρματωσές τους, βασιλικές καὶ ἐκείνες. Τὰ κατάρτια τους ἀτάφια προύτζινα, ἀπὸ κάτω στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνω στὴ γαλέτα. Τὶς ἀντένες ἔλες ἀτσαλένιες· σχοινιά

καὶ ξάρτια ἀπὸ καμηλότριχα καὶ τὰ πανιά τους ὀλομέταξα. Ἐν ἐρωτήσῃς γιὰ τὶς κουπαστὲς καὶ τὶς μπαταρίες τους, στὸ σῦρμα ἦσαν ντυμένες. Καὶ εἶχαν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἓνα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχιῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνω στὸ τιμόνι, εἶχαν τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο· καὶ στὸ μεσανὸ κατάρτι ψηλά σ' ἓνα δικέφαλον αἰτὸ τὴν Παναγιά ποῦ ἔλαμπε—προσκυνῶ τὴ χάρι της—σὰν αὐγερινός. Γιὰ τοῦτο βέβαια ἦσαν βασιλικές φρεγάδες, τοῦ δικοῦ μας βασιλιά ποῦ ὄριζε στὴν Πόλη. Μόνον ἐκείνη τότε ἦταν ἡ κιβωτὸς τῆς Χριστιανοσύνης. Ποιὸς ξεύρει τί ἀλλόφυλους ἐπήγαιναν πάλι νὰ χτυπήσουν, νὰ στήσουν παντοκράτορα σὲ Ἀνατολή καὶ Δύση τὸν τίμο σταυρό !

Ἦταν ἡ αὐγὴ ἀνοιξιὰτικὴ· χαρὰ Θεοῦ ! Φύλλο δὲν ἐσειόταν οὐδὲ πούπουλο. Ἡ θάλασσα πήχτρα· χαρτὶ νὰ γράψῃς ἀπάνω. Στὸ διάφανον οὐρανὸ ἐπρόσμενες νὰ ἰδῆς καθρεφτισμένα ἔλα τὰ νησιά καὶ τ' ἀκρογιάλια μὲ τὰ δίσση καὶ τὴν πρασινάδα τους. Ἀριστερὰ ἐπρόβαιναν στὸν ἀσπρογάλαζον ἐρίζοντα τῆς Κρήτης τὰ βουνά· πίσω τὰ Δωδεκάνησα ἔδειχναν γαλανὰ τὰ ριζοβούνια τους κάτω ἀπὸ τὴν ὀμίχλη ποῦ τὰ ἔδενε κατάκορρα σὰν πουπουλένιο γεφύρι καὶ δεξιὰ ἐκατέβαιναν, ἀλυσίδα χρυσορρόδινη, τ' ἀκρωτήρια

καὶ εἰ κόρφοι τοῦ Μοριᾶ, ὡς καὶ τὸν Καβομαλιὰ καὶ τὸ Τσιρίγο. Καὶ καθὼς ἔχτυποῦσεν ὁ ἥλιος ἔβλεπες τὶς στεριᾶς νὰ χύνουν χίλιων λογίων χρώματα καὶ τὶς καμαρωτῆς φρεγάδες ν' ἀστραποβολοῦν, ἀγγελοὶ ἀσπροφόροι ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θάλασσης.

Οἱ φρεγάδες εἶχαν ἀπλωμένα δλα τὰ πανιά. Φλόχοι καὶ κοντραφλόχοι, γάμπιες καὶ παπαφίγχοι καὶ παρουκέτα καὶ τρίγγοι δλα ἴσαν στῆ θέσση τους. Μὰ ἐκρέμονταν δλα κάτω παραλυμένα καὶ μόνον τὰ μπρούλια τους ἀνάδευαν καμιὰ φορά, σὰν φιδάκια ἔτοιμα νὰ φᾶνε τὰ κεφάλια τους. Οἱ σκότες ἐκρέμονταν κι ἐκείνες παράλυτες στὰ χέρια τῶν ναυτῶν ποὺ ἄδικα προσμένουν ν' ἀκούσουν τὴν προσταγὴ γιὰ νὰ γυρίσουν τὰ πανιά στὸν ἄνεμο. Ἐκοιμήθηκεν ἀπάνω στὸ χρυσοσχάλιστο διάκι ὁ τιμονιέρης· ὁ σκοπὸς στὸ ξάγναντο τῆς πλώρης ψηλὰ ἐκοιμήθη κι ἐκεῖνος, τηρῶντας πάντα τὸν ἴδιον ὀρίζοντα ἐμπρὸς του. Οἱ καπετάνοι στὰ χρυσὰ καὶ τὰ βελουδένια φορέματα νυστάζουν ξαπλωμένοι σὲ πουπουλένια προσκέφαλα κάτω ἀπὸ τὴν πρασινορρόδινη τέντα τῆς πρύμης, καὶ μόλις ἀκοῦνε τὸ λεβέντικο τραγούδι ποὺ παίζει τὸ σκλαδάκι μὲ τὸν ταμπουρά. Κάτω στὸ ἀμπάρι οἱ σκλάβοι μὲ τὰ μεγάλα τους μαλλιά, τὰ κίτρινα πρόσωπα, τὰ μεστωμένα μπράτσα, ἀπὸ τὸ βούνευρο μακριὰ τοῦ σκληροῦ φύλακά τους, ἐκοιμήθηκαν κι ἐκεῖνοι μέσα στὶς βαριᾶς ἀλυσίδες, ἀπάνω στοὺς πάγκους. Μὰ ποιοὺς θὰ εἶπῃ πὼς ἐκοιμήθηκαν! Τὰ τυραννισμένα κορμιά τους ναί· ὄχι ὁμως καὶ ἡ ψυχὴ τους. Ἐκεῖνη τρέχει ἀγρύπνη καὶ χαμοπετᾶ περίγυρα σι' ἄσπρα τους σπιτάκια, στοὺς ἀνθισμένους κήπους, σις θλιμμένες γυναῖκες καὶ τ' ὄρφανά τους τὰ παιδιὰ· στὰ κλήματα σταφυλοφορτωμένα καὶ τὰ γλυκόχυμα βοτάνια σι' ἀφράτα χώματα καὶ τὰ κρυσταλλένια νερά, στὰ λούλουδα καὶ τὰ πούλουδα γλυκιάς πατρίδας, ποὺ δὲν ἐλπίζουν νὰ τὴν ἴδουν παρὰ μόνον στὴν ὑπνοφαντασίᾳ τους!

Ἄξαφνα ὁμως ἐξύπνησαν οἱ θαλασσινοί.

— Παιδιὰ! τὴ βάρκα στῆ θάλασσα· φωνάζει ὁ καπετάνιος τῆς πρώτης φρεγάδας. Ἄ-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά· ἐβγάτε ἔξω στὰ σπηλάδια, καμακίστε χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμῶστε ἀχινοὺς, συνάχτε καδούρους, ξεκολήστε στρεῖδια ἄγνά, ὅ,τι βρῆτε!

Τὸ εἶπε κι ἔγινεν εὐθύς. Ἐρριξαν τὰ παιδιὰ τῆ βάρκα στὴ θάλασσα ἀ λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιὰ, ἐβγήκαν ἔξω στὰ σπηλιάδια, καμακίζουν χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώνουν ἀχινοὺς, συνάζουν καβούρους, ξεκολοῦν στειδία ἀγνά, ὅ,τι εὐρουν. Μὰ τὸ ναυτόπουλο, ἕνας κασιδιάρης καὶ καχομοίρης, ποὺ τὸν εἶχαν γιὰ ψυχικό, ξεκόβει ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ. Οὐτε καμακίζει χταπόδια στὰ θαλάμια τους, οὔτε καλαμώνει ἀχινοὺς, οὔτε συνάζει καβούρους, οὔτε ξεκολοῖ στρειδία ἀγνά, ὅ,τι εὐρη. Γυρίζει μόνον ἀπάνω κάτω στὶς μαυρισμένες πέτρες καὶ τὰ χορταριασμένα σπηλιάδια σὰν κάτι νὰ ζητηῖ. Τί εἶχε, τί ἔχασε; Τίποτα. Μὰ κάθε ἄνθρωπος, μικρὸς μεγάλος, πλούσιος φτωχός, ἔχει καὶ τὸν ὁδηγό του. Ἐχει νὰ κάμῃ κατιτί; ὁ ὁδηγός του πηγαίνει καὶ τοῦ τὸ θυμίζει. Ἐβουλήθηκε νὰ πάῃ πουθενά; ὁ ὁδηγός του ἔρχεται καὶ τὸν ξυπνάει. Ἔτσι τώρα καὶ τὸν κασιδιάρη ἀνάγκαζε νὰ πηγαίῃ ἀναζητώντας πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔχασε ποτέ.

Τέλος εἶδε στὸ βράχο μιὰ μεγάλη σπηλιά. Βλέπει τὴ σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τί νὰ ἴδῃ; Τοίχους γδυμνοὺς περίγυρα. Πάει βαθιά· σκοτάδι, πίσσα. Αὐτιάζεται καλά· ἀκούει στὸ σκοτάδι τικ τὰκ, τικ τὰκ σιγαλὸ σὰν ν' ἀργοστάλαζε νερό. Κοντοζυγώνει· ξανοίγει χάμου μιὰ λακούλα ποὺ ἐδεχόταν τοῦ βράχου τὴ διζμαντένια σταλαγματιὰ. Τοῦ ἤλθε σὰν δίψα· γονατίζει, πίνει ἀπὸ τὸ νερό· ξεδιψάει. Τοῦ ἤρθε σὰν κάμμα· παίρνει ἀπὸ τὸ νερό καὶ νίβεται, δροσολογᾶται. Ἀστόχαστα βγάνει κι ἕνα ψαράκι ποὺ ἤυρε νεκρὸ στὶς πέτρες καὶ τὸ ρίχνει μέσα. Μὰ τὸ ψαράκι ἐζωντάνεψεν εὐθύς καὶ ἀρχίζει νὰ τριγυροφέρνῃ, νὰ πηδᾷ εὐτυχισμένο ἀχόρταγο στὴ νέα του ζωή.

— Μπρέ! λέγει κάνοντας τὸ σταυρό του.

Ἄλλὰ τὴν ἴδια ὥρα αἰσθάνεται κι ἐκεῖνος τὸ ἀρρωστημένο του κορμί νὰ θρέφεται σὰν στέλεχος πλατάνου ποὺ παίρνει νερό στὶς ρίζες του. Τὰ λέπια πέφτουν ἀπὸ πάνω του καὶ δείχνεται τὸ δέρμα ὀλομέταξο. Αἷμα πύρινο κουφοδρομεῖ στὶς φλέβες του· ψυχὴ μὲ ἄλλη ψυχὴ σταυρώνονται καὶ γιγαντώνουν στὰ φύλλοκάρδια του· φτερὰ ἔκαμε νὰ πετάξῃ στὰ ἐπουράνια. Κουφάρι ἦταν, περιστέρι ἔγινε.

— Μπρέ! ξαναλέγει· ἔλα, Χριστέ καὶ Παναγιά, κοντά μου!

Τρέχει έξω· κράζει τούς συντρόφους του. Γυρίζουν εκείνοι στις φωνές, κοιτάζουν με άπορία και σταυροκοποῦνται. "Άγγελος είναι, άνθρωπος είναι, δὲν ξεύρουν.

— Μωρὲ ποιὸς εἶσαι σύ ; ἐρωτᾶν.

— Ἐγώ, ὁ μούτσος, ὁ κασιδιάρης· κουφάρ: ἤμου, περιστέρι γίνηκα· φτερά ἔχω νὰ πετάξω στὰ ἐπουράνια.

Τρέχουν κοντά· τὸν κοιτάζουν ἀποδῶ, τὸν φέρνουν ἀποκει, τὸν καλογνωρίζουν.

— Ἄμ' ποιὸς σ' ἔκαμ' ἔτσι ;

— "Ἐτσι κι ἔτσι· ἡῦρα τ' ἀθάνατο νερό.

— Πῶς ; ποῦ ;

— Μέσα στὴ σπηλιά.

Ἄκουνε και θαυμάζουν, ρίχνουν ὅ,τι εἶχαν στὰ χέρια τους και τρέχουν στὴ σπηλιά. Φτάνουν έξω ἀπὸ τὴ σπηλιά, πιάνουν φιλονικία.

— Ὅχι, ἐγὼ θὰ μπῶ πρῶτος.

— Ὅχι, ἐγώ.

Λόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια. Πιάνονται στὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στιλέτα, μακελοκόβονται. Νὰ τί θὰ εἶπῃ παλιόκοσμος ! Γιὰ νὰ εὔρουν τὴν ἀθανασία ἡῦραν ὅλοι τὸ θάνατο ἐμπρὸς στὴν πηγή.

Τὸ ναυτόπουλο καθὼς εἶδεν αὐτὰ πηδάει στ' ὀρθολίθι και βάνει τις φωνές. Ἄκουνε ἀπὸ τις φρεγάδες, ρίχνουν ἄλλες βάρκες στὴ θάλασσα, ἀ-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιὰ, βγαίνουν έξω. Μαθαίνουν κι ἐκεῖνοι τὸ θαῦμα, ρίχνονται ὅλοι στὴ σπηλιά· μὰ ἀντὶ νὰ χωρῖσουν πιάνουν τὴ φιλονικία.

— Ὅχι, ἐγὼ θὰ μπῶ πρῶτος.

— Ὅχι, ἐγώ.

Λόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στιλέτα, μακελοκόβονται κι ἐκεῖνοι.

Τὸ ναυτόπουλο βλέποντας ἔτσι πηδάει πάλι στ' ὀρθολίθι και βάνει τις φωνές. Βάνει τις φωνές, ἀκουνε ἀπὸ τις φρεγάδες, ρίχνουν και τις ἐπίλοιπες βάρκες στὴ θάλασσα, βάνουν ὅλο τὸ πλήρωμα μέσα και βγαίνουν έξω οἱ καπετάνιοι. Βγαίνουν έξω, ρίχνον-

ται ἀποδῶ, τρέχουν ἀποκεί, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν· μὰ ποιὸς τοὺς ἀκούει ; Ὅλοι οἱ ἄντρες εἶναι πιασμένοι στὰ χέρια. Μανία σκοτωμοῦ κι αἱμάτου δίψα ἐκυρίευε καθένα πού ἐπλησίαζε σ' ἐκείνη τὴ σπηλιά· λέγεις καὶ ἄχνιζε γύρω τοῦ Κἄη ὁ ἀψὺς θυμός, εἴτε τὴν εἶχεν ἢ Ἔρις ὀριστικὴ κατοικία της. Οἱ ναῦτες μὲ τὰ στιλέτα θρήνο ἔκαναν· οἱ σκλάβοι πού δὲν εἶχαν στιλέτα ἐσήκωναν τὶς βαριῆς ἀλυσίδες καὶ μὲ τὴν πρώτην ἀνοιγαν βαθὺ τὸν τάφο τοῦ ἐχθροῦ τους. Ὅσοι δὲν εἶχαν ἀλυσίδες, πέτρες ἐξερρίζωναν καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν πέτρες εἶχαν τὰ δόντια καὶ τὰ νύχια τους, πού ἐκατέβριζαν λουρίδες τὸ κρέας. Τὸ αἷμα ἔλαμπε, ρουμπίνι ἀνεχτίμητο στὶς ἄσπρες πλάκες περίγυρα. Οἱ σάρκες ἐσπαρτάριζαν, θλιθερὰ κοψίδια στὰ μαῦρα χώματα. Οἱ σκοτωμένοι, κρύος σωρός, ἐφραζαν τὴν εἴσοδο τῆς σπηλιάς καὶ οἱ λαθωμένοι ἐδαρυδογκοῦσαν πονετικὰ στὸν κούφιον ἄερα. Καὶ ὅμως δὲν ἔπαυεν ἀκόμη ὁ σκοτωμός. Ἡ δίψα τοῦ αἱμάτου ὅσο ἐπήγαινε ὄλο ἐμεγάλωνε. Ἴδιοι οἱ καπετάνοι ἄρχισαν νὰ αισθάνωνται κάποιο ἄφαντο χέρι νὰ τοὺς σπρώχνῃ μέσα στὸν ὄλεθρο καὶ δύο τρεῖς φορές ἀσυλλόγιστα ἔφεραν τὸ χέρι στὸ στιλέτο κι ἐγλυκόσυραν τὴ μισὴ λάμα ἔξω ἀπὸ τὸ θηκάρι της.

Μὰ ἐκρατήθηκαν.

— Μωρὲ σκυλιά, τί κάνουμε ! εἶπαν ἀναμεταξύ τους. Τοῦτο εἶναι θεϊκὴ κατάρρα !.. Σὲ τί ἐκριματίσαμε κι ἤρθαμε νὰ σφαγοῦμε συνατοὶ μας ἐδῶ στὸν ἔρμο βράχο !..

Ρίχνονται ἀμέσως στὰ γόνατα· κλαῖνε, μύρονται, σταυροκοποῦνται.

— Ἀμάν, Θεέ μου ! σῶσέ μας ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ ταξόμαστε ὄλοι στὴ χάρη σου. Ξεχάνουμε τὸν κόσμον καὶ τὰ καλὰ του· ἀπαρτοῦμε γυναῖκες καὶ παιδιὰ· ἔλεος !

Μόλις ἐτάχθηκαν οἱ καπετάνοι ἀμέσως ἔπαψε τὸ κακὸ. Μεμιαῖς ἐσυνῆρθε τὸ πλήρωμα. Σὰν νὰ μὴν ἤξευραν τί ἔκαναν ὡς τώρα, εἶδαν μὲ φρίκη τὸ σκοτωμὸ καὶ τὰ αἵματα ἐμπρὸς τους. Ἐρριξαν στὴ θάλασσα τὰ θανατηφόρα ὄργανα, πού πρὶν ἐσφιγγαν στὰ δάχτυλα μὲ τόσο πείσμα καὶ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε ἀπαρηγόρητα τοὺς συντρόφους πού ἐσκότωσαν μὲ τὰ ἴδια τους χέρια.

Οι καπετάνοι ἐπήραν τότε τὸ ναυτόπουλο νὰ τοὺς δείξῃ τὴ σπηλιά γιὰ νὰ εὕρουν τὸ ἀθάνατο νερό.

Ἄμα τὸ εὕρουν, ἐσκέφθησαν, ἀνασταίνοον εὐκολα τοὺς σκοτωμένους. Πᾶνε μέσα στὴ σπηλιά, φάχουν ἀποδῶ, γυρεύουν ἀποκει· σταλιά νερό. Ὁ μισητὸς φόνος ἐμόλυνε τὸ ἀθάνατο κι ἔφυγε νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου· μαζί ἐχάθη καὶ τὸ φαράκι. Φαρμακωμένοι τώρα ἐδγῆκαν ἔξω οἱ καπετάνοι. Ἄλλ' ὡς νὰ ἔβγουν ἀκούνε πὺ ἐφρεσκάριζεν ὁ καιρός. Εὐθύς ζωντανὰ τὰ κύματα ἄρχισαν νὰ δέρνωνται στὰ ριζιμιά σπηλιάδια.

— Τις βάρκες, μωρὲ παιδιά ! φωνάζουν δυνατὰ.

Ὡστε νὰ τὸ εἰποῦν, οἱ βάρκες βρίσκονται καρφωμένες στὰ δόντια τοῦ βράχου καὶ ροκανίζονται ἀργὰ καὶ ἀσφαλτα μὲ τὸν ἀφρὸ καὶ τὴν ὀρμὴ τοῦ κυμάτου. Ἀπελπισμένοι πηδᾶνε σι' ὀρθολίθι ν' ἀγναντέψουν τίς φρεγάδες. Μὰ πὺ φρεγάδες ! Τὸ κύμα πὺ ἐρχόταν δυναμωμένο ἀπὸ τοῦ Τσιρίγου τὸ στενὸ καὶ ὁ ἄνεμος, ἄξιι καὶ οἱ δυὸ ναυτικοί, ἐπόδισαν σύνωρα τὰ καμαρωτὰ πλευόμενα καὶ τοὺς ἔδωσαν ὄρομο στὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο.

Τότε οἱ καπετάνοι ἔπεσαν στὰ γόνατα. Φῶς φανερὰ ἔβλεπαν τώρα πῶς ἦταν θέλημα Θεοῦ ν' ἀπομείνουν ἐπάνω στὸ ἔρημο καὶ φοβερὸ ἀκρωτήρι. Ἔβγα μὲ τὸ ἄλλο ἔχτισαν ἐκεῖ μὲ τὸν καιρὸ τὰ εἰκοσιτέσσερα μοναστήρια. Μὰ τὸ ἀθάνατο νερὸ ἀπὸ τότε δὲν ἐξαναφάνηκε.

Μόνον δυὸ φορὲς τὸ χρόνο, στὴν πρώτη Ἀνάσταση καὶ τοῦ Σωτήρος, τὴν ὥρα πὺ ἀνοίγουν τὰ ἐπουράνια, ὁ βράχος ρίχνει, δῶρον ἀκριβὸν, ἀπὸ μιὰ στάλα στὴ γῆ. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὴ βλέπει. Πολλοὶ πηγαίνουν καὶ ξενυχτοῦν μέσα στὴ σπηλιά, καλόγεροι καὶ λαϊκοί, ἀντρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὰ μαντίλια στὸ χέρι καὶ τὰ μάτια κολημένα στοῦ βράχου τὸ μακαριστὸ μαστᾶρι.

Ὅμως ἀδικὰ ξενυχτοῦν. Ὁ βράχος τὸ βγάζει καὶ ἡ γῆ ζῆλιάρα τὸ ἀναρρουφᾷ εὐθύς. Φοβᾶται, νομίζεις, τὸ ἀχόρταγο τέρας μὴ τὸ ἀποχτήσῃ ὁ μαῦρος ἄνθρωπος καὶ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φοβερὸ τῆς χωνευτήρι. Καὶ οἱ ξενυχτισμένοι φεύγουν κάθε χρόνο μὲ τὴν ἴδια πίκρα στὴν ψυχῇ, χωρὶς νὰ ἴδουν εἰκόνα τῆς ἀθανασίας ἄλλη παρὰ τὰ κά-

τασπρα κόκαλα τῶν σκοτωμένων, πού κοίτονται βωμὸς ἀκόμη στὴ μέση τῆς σπηλιᾶς.

Ἐγὼ εἶδα τὰ κόκαλα κι ἐγὼ ἄκουσα γιὰ τίς φρεγάδες τίς βασιλικές. Ἀπὸ τὰ τόσα τέρατα μόνον ἐκεῖνες ἠύραν τὴν ἀθανασία! Ἄφου παράδειραν γιὰ χρόνια στ' ἀνοιχτά, ἐκατέθηκαν σύξυλες στοὺς ξανθοὺς ἄμμους τοῦ βυθοῦ. Ἡ μία βρῖσκεται στῆς Κρήτης τὰ νερά· ἡ ἄλλη κάπου στὴ Ρόδο καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀνάμεσα στὰ Δωδεκάνησα. Εἶναι ἀκόμα ἴδιες καὶ ἀπαράλλαχτες, ὅπως τὴν ἡμέρα πού ἐπρωτοφάνηκαν στὰ νερά τοῦ Καβομαλιᾶ. Εἶναι χυτὲς πρύμη πλώρη κι ἔχουν τίς ἀρματωσιές τους βασιλικές κι ἐκεῖνες. Τὰ κατάρτια τους ἀτόφια προύτζινα ἀπὸ κάτω στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνω στὴ γαλέτα. Τίς ἀντένες ὅλες ἀτσαλένιες· σχοινιά καὶ ξάρτια ἀπὸ καμηλότριχα καὶ τὰ πανιά τους ὀλομέταξα. Ἄν ἐρωτήσης γιὰ τίς κουπαστὲς καὶ τίς μπαταρίες τους, στὸ σύρμα εἶναι ντυμένες. Κι ἔχουν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἓνα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχιῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνω στὸ τιμόνι, ἔχουν τὸ Ἅγιο Εὐαγγέλιο καὶ στὸ μεσιανὸ κατάρτι ψηλὰ σ' ἓνα δικέφαλο αἰτὸ τὴν Παναγιά, πού λάμπει—προσκυνῶ τὴ χάρη της—σὰν αὐγερινός. Κάθε αὐγὴ, μὲ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλίου, οἱ φρεγάδες ἀστραποβολοῦν, ἄγγελοι ἀσπροφόροι ἀνάμεσα στὰ γαλανὰ νερά. Τώρα ψυχὴ δὲν ἔχουν· ἔρημες εἶναι ἀπὸ ναύτες καὶ καπετάνιους. Ὅμως θὰ ἔρθῃ ὥρα πού ψυχὴ θὰ πάρουν καὶ γοργόνες καστρορρίχτισσες θὰ σμίξουν καὶ θὰ σύρουν πάλι στὸ δρόμο τους. Καὶ θὰ γυρίσουν νικηφόρες πίσω στὰ πατρογονικά μας τὰ λιμάνια, στὸ δοξαμένο θρόνο τοῦ ἀναστημένου μας τοῦ Βασιλιᾶ.

Ὅμως ἡ πίστις καὶ τὰ ὄνειρα! Ἀπὸ τὰ τόσα τέρατα, ναί, μόνον ἐκεῖνες ἠύραν τὴν ἀθανασία.

Ἄνδρέας Καρκαβίτσας

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

(Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων).

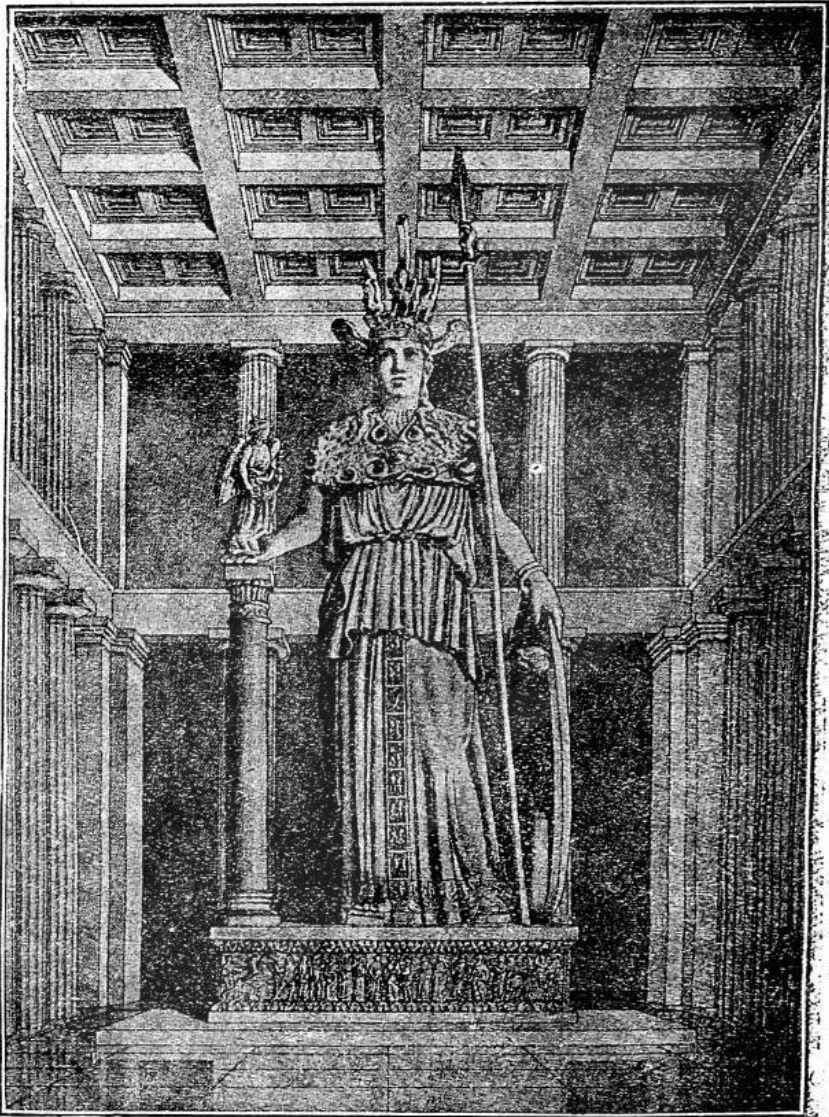
Τὴν θέσιν εἶδον τὴν κενὴν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος
 ὄπου ὑψοῦτο ἡ Παλλὰς, ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
 Παρέσυρε τὸ ἄγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος
 καὶ τίποτε δὲν σώζεται, οὐδ' ἔγχος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον· δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος,
 δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων·
 γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
 ἀργὰ ροφῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ ράκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν ἡ σαρακώδης πάλη,
 παραμορφοῦσα, φθειροῦσα ἀθάνατα μνημεῖα,
 δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη
 καὶ νικωμένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τί ἔγινε τὸ ἄγαλμα; οὐδεὶς γνωρίζει πλέον,
 οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον, παλαιὸν πρὸς τὸν χρόνον·
 ἀκμαῖον τὸ ἀπῆλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἀκμαῖον
 καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνον.

Δημήτριος Παπαρηγόπουλος

Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου ὅπως ἦτο ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος.

ΦΩΣ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

(Λυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων)

Φῶς μακρινό, φῶς μυστικό, πού φαίνεσ' ἐκεῖ πέρα,
ἐκεῖ πού μέσα στῆς νυκτός τὸν ἄπλαστον ἀγέρα
χωνεύουνε καὶ σβήνονται καὶ ὅλα γίνοντ' ἓνα
λόφοι, λαγκάδια, οὐρανός, βουνὰ σκοτεινιασμένα !

ᾠ φῶς πού μέσα δνειράτα στὸ νοῦ μου νανουρίζεις
καὶ στὴν καρδιά μου αἰσθήματα ἡμερώτατα ξυπνίζεις
γιὰ μιὰ ζωὴ δνειρευτὴ, γαλήνη, εὐτυχία,
μὲς στῆς μεγάλης φύσεως τῆ θεία ἡσυχία !

Τί νᾶσαι ; ποιὸς σὲ ἀναψε ; μὴν εἶσαι τάχα ἀστέρι
καὶ ἀνατέλλεις χαμηλὰ ἔμπρὸς στῆς γῆς τὴν πλώρη,
πού σὰν καρᾶβι τ' οὐρανοῦ περνᾶ τ' ἀπόσκια μέρη ;
Εἶσαι φωτιὰ πού σ' ἀναψαν χέρια θνητοῦ στὰ ὄρη ;

ᾠ, ὄχι ἄστρο ! κάλλιο φῶς στὴ γῆ μας γεννημένο,
τὰ μυροβόλα τοῦ βουνοῦ νὰ καίης λιανοκλάδια,
νὰ πέφτει ἢ λάμψη σου γλυκιὰ σὲ ράχες, σὲ λαγκάδια,
κι ἓνας βοσκὸς καλόκαρδος νὰ σ' ἔχη ἀναμμένο.

Καὶ ὁ διαβάτης τῆς νυκτός, πού σὰν στοιχὸ περνᾶει
καὶ πέφτει καὶ σηκώνεται, φυσομανᾷ κι ἰδρώνει
στὶς ἄγριες κατοπιές, ἐγκάρδια νὰ βλογᾷ
τὸ φῶς πού χάρη ἀνέλπιστη τριγύρω του ἀπλώνει.

Ἦ νᾶσαι λάμπη ἐκκλησιᾶς, ἐρημικὸ καντήλι
ἐμπρὸς σὲ εἰκονίσματα. Ἦ νᾶσαι ἀγιοκέρι
ποῦ σ' ἄναψε γιὰ τάξιμο ἀγνῆς παρθένας χέρι
κι ἀνάδευε κρυφῆ εὐχὴ μὲ τὰ δροσάτα χεῖλη.

Ἦ νᾶσαι φῶς ποῦ σ' ἄναψε τὸ χέρι ἐρημίτου.
στὰ κορφοβούνια τὰ ψηλά, κι ὄρμᾶ μὲ περηφάνεια
ἢ φλόγα σου ἐλεύθερη κατὰ τὰ ἐπουράνια,
καθὼς ζητᾶ τὸν οὐρανὸ ἢ εὐσεβῆς ψυχὴ του.

Ναί, τέτοιο σὲ φαντάστηκα, φῶς τέτοιο, ποῦ σιμά σου
ἀνθρώπινη χτύπᾶ καρδιά, καὶ τὴ γλυκιὰ φωτιά σου,
ποῦ βυθισμένο σ' ὄνειρο τὸ μάτι καμαρώνει,
τὴν τρέφει χέρι ἀνθρώπινο καὶ τήνε δυναμώνει.

Ἄριστομένης Προβελέγγιος

ΑΔΕΛΦΟΙ

(Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων).

«Ἄδελφοί. . ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός
ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία,
πραότης».

(Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Γαλάτας, Δ').

Ἦσουν ἀκτῖνα χαρωπὴ
ποῦ τὰ σκοτάδια ἐφίλησες ;
Ἦσουν ἀγάπης ἀστραπή,
ποῦ μὲς στὴν ἔχθρα ἐκύλησες ;

Ἦ λέξις θεία, ἐστάλαξες
ἀπ' τὴν πηγὴν τῶν οἰκτιρισμῶν
κι εὐθύς τὴν ὄψιν ἄλλαξες
τῆς γῆς αὐτῆς τῶν στεναγμῶν.

Ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς γῆς,
 ποὺ ἀποβαρβαρώθηκε,
 μὲ τὰ λουλούδια ἐστρώθηκε
 νέας χαρμόσυνης αὐγῆς.

Καὶ τῶν τυράννων τὴν καρδιά
 τὴν πέτρινην ἡμέρωσες,
 κι ἀπ' τὴν ἀλύτρωτη σκλαβιά
 τοὺς δούλους ἐλευθέρωσες.

Κι ἐδάμασεν ὁ ἡμερὸς ὁ ἀδελφοποιὸς Σταυρὸς
 τὰ φλογερὰ τὰ ματωμένα ξίφη·
 τὰ ξίφη ἐταπεινώθηκαν στὸ θεῖο σύμβολον ἔμπρός,
 στῆς ἀνθρωπότητος τὴν ἀειπάρθενη τὴ Νύφη!

Τὰ χεῖλη τοῦ πολεμιστοῦ ποὺ ἀφρίζανε
 ἀπὸ θυμὸν κι ἀπὸ χολὴν καὶ δίψαν αἵματος,
 λόγους ὑποταγῆς ἐψιθυρίζανε,
 ἐνώπιον τοῦ πατριαρχικοῦ του στέμματος!
 τοῦ ταπεινοῦ καλόγερου τὰ χεῖρια τὰ φιλοῦσαν,
 τὰ παντοδύναμα, γιατί τὴν χάριν ἐσκορποῦσαν!

ᾠθεῖα λέξις « Ἀδελφοί! »
 ποὺ τῆς Ἀγάπης τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξες,
 καὶ τὴν κρυφὴν ἐλπίδα ποῦχαν οἱ σοφοὶ
 μὲ θρίαμβον στὸν κόσμον τὴν ἐστήριξες,
 σὰν ποιά χαρὰ παρήγορη, χαρᾶς φρικίαση
 ἔνοιωσαν στὴν καρδιά των οἱ πιστοί,
 κι ἄνοιξε διάπλατ' ἡ ψυχὴ των ἡ κλειστὴ
 μὲ ἀγαλλίαση,

ὅταν μὲς στὰ ὕγρα τὰ καταχθόνια,
 μέσα στὸν πρῶτον τῶν κατακομβῶν ναόν,

τὸν ἄκτιστο, ποὺ προσκυνοῦσαν τὸν Θεόν,
ἀντήχησες γλυκιὰ καὶ παναρομόνια !

Κι εὐθύς οἱ θόλοι ἀνοίξαν οἱ βαριόκτιστοι,
κι οἱ τρομαγμένες μεμιᾶς ἀνοίξαν καρδιές,
κι οἱ ἄγγελοι κατέβηκαν μὲ ψαλμουδιές,
κι οἱ οὐρανοὶ χαμήλωσαν οἱ ἀστροφώτιστοι !

ᾠθεῖα λέξις « Ἀδελφοί ! »· σὺ ἀναγέννησες
τὸν ἄνθρωπον τὸν παλαιόν,
σὺ τὸν ἀνύψωσες

στὸν Ἄγνωστον Θεόν !

Τὸ πνεῦμά του ἐπλάτυνες,

τὸ πνεῦμά του ἐβάθυνες,

καὶ στήν καρδιά του σὺ τὴν ἀνειρήνευτη
ἀνοίξεις νέας χάριτος πηγῆ,
πηγὴν ἀστείρευτη !

Κι ἀνάβρυσαν κρυστάλλινα καὶ φωταυγῆ
τὰ πλούσιά της κύματα,

κι ἐδρόσισαν, ἐπότισαν, ὁμόρφηναν τὴ γῆ
μὲ νέα ἰδανικά, μὲ νέα αἰσθήματα,

μὲ νέας τέχνης κι ἐπιστήμης κόσμους φωτεινοὺς,
μὲ νέας εὐτυχίας οὐρανοὺς !

ᾠθεῖα λέξις « Ἀδελφοί ! »

Κι ὅταν ὁ κόσμος νοιώσῃ τὴ μαγεία σου,

τὴ χάρη σου, τὴ δύναμή σου τὴν κρυφῆ,

καὶ ξαπλωθῆ στήν οἰκουμέν' ἢ βασιλεία σου,

ἀπ' τὰ παλάτια ὡς τὴν καλύβη τὴ φτωχῆ,

τότε τοῦ κόσμου ἡ πολυπλάνητη ψυχὴ

θὰ φθάσῃ στῶν ὄνειρων τῆς τὴν κορυφῆ !

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΤΑΠΕΙΝΟ ΤΕΧΝΙΤΗ

(*Δυρικόν ποίημα ἐντυπώσεων*).

Οὔτε ὑπεράξιο χέρι, οὔτε μέγας νοῦς,
Κι οὔτε ἀπὸ κείνου; πὺ τολμοῦν νὰ στήσουν—
σκάλισμα ἢ χρωμα ἢ χτίσμα—πρὸς τοὺς οὐρανοὺς
κορφῆς τῆς Τέχνης—ὄχι, ἐσὺ δὲν ἦσουν!

Ἦσουν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ταπεινοὺς,
πὺ τοὺς φτάνει ἀπ' τὴν τέχνη τους νὰ ζήσουν·
τῶν ψηφιδῶν τεχνίτης—γιὰ τοὺς χριστιανοὺς
ἔστρωνες ἐκκλησιῆς νὰ γονατίσουν.

Μὰ ἦταν τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα; Ἦταν τύχη;
χάθηκαν καὶ ζωγραφισμένοι τοῖχοι,
καὶ μαρμαρένιοι στῦλοι, καὶ σκεπὴ χρυσή,

Κι ἀπομένουν—ὦ θᾶμα—ἀπίραχτα, ἴδια,
ζωντανὰ καὶ ἀνθισμένα τὰ ψηφίδια,
πὺ ἔστρωνες ταπεινὸς; στίς ἐκκλησιῆς ἐσὺ.

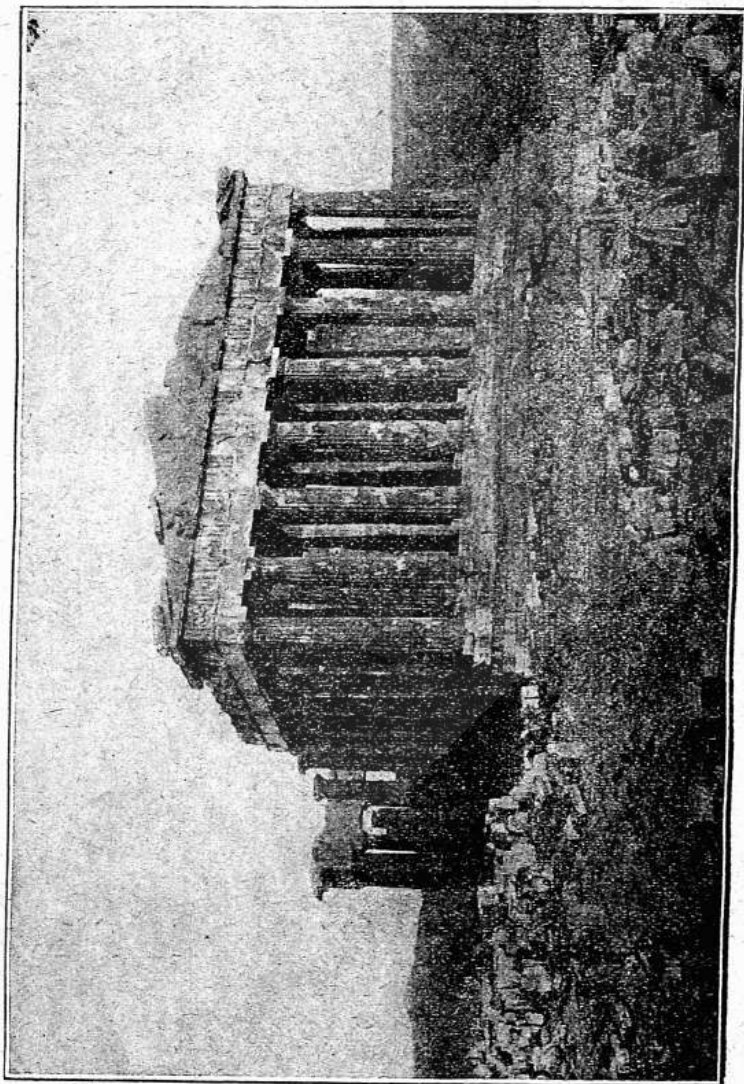
Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ»

(*Δυρικόν ποίημα ἐντυπώσεων*).

Ναε, καὶ ποῖος νὰ σ' ἔχτισε με; στοὺς ὠραίους ὠραῖο,
γιὰ τὴν αἰωνιότητα, με κάθε χάρη ἐσένα;
Σ' ἐσὲ ἀποκάλυψε ὁ ρυθμὸς κάθε γραμμῆ, καὶ Μοῦσα,
λόγος τὸ μάρμαρο ἔγινε, καὶ ἡ ιδέα τέχνη, καὶ ἦρθες
στὴ χώρα τὴ θαματοουργὴ πὺ τὰ στοχάζεται ὅλα
με τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετρημένων,

*Ο Παρθενών ὡς σώζεσθαι σήμερον.

ἤρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τὶς θρησκείες,
κυκλώπεις, λυγερόκορμε, καὶ σὰ ζωγραφισμένη.

Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσὲ δὲν εἶναι ριζωμένα
σὰ νὰ τὴ γγίξαν τρίςβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπ' τὰ γνέφια,
σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμιοτόπι

τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσὲ στοῦ ἀέρα
τὴ διαφανάδα τὴ γλαυκὴ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.

Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσὲ δίχως θρασὰ νὰ πάη
γιὰ νὰ χαθῆ στὰ ἀπέραντα, ποὺ μάτι δὲν τὴ φτάνει,
τὸ Πνέμα πρὸς τ' ἀπέραντα ξέρει ἀπαλὰ καὶ φέρνει.

Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
καματερὰ ἀνθρωπόμορφα σπρωμένα ἀπ' τὴ βουκέντρα
φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότη.

Ἐσένα μὲ τὸ λογισμὸ κι ἐσὲ μὲ τὸ τραγούδι
σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύθερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
καὶ ὁ Ναὸς σὰν πρωτόγινε τῆς Πολιτείας προστάτης,
μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε, κι ἦταν κι αὐτὸς τραγούδι
καὶ ὁ δαμαστής σου, μάρμαρο, ναέ, καὶ ὁ πλαστουργὸς σου,
δίχως νὰ ἰδρώσῃ νικητῆς, δίχως ἀγῶνα πλάστης.

Κι ἀκοῦστε! Πρέπει κι ὁ ἄνθρωπος, κάθε φορὰ ποὺ θέλει
νὰ ξαναβρῆ τὰ νιάτα του, νᾶρχεται στὸ ποτάμι
τῆς Ὁμορφιάς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μικροστὰ τὰ ὥραϊα
νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδικὰ νὰ σκύβῃ
προσκυνητῆς, ἐρωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.

Κι ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καὶ μεταλάβῃ ἀπ' ὅλα,
πάλλει καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σ' ἐσένα μ' ἓναν ὕμνο.

Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα τοῦ κόσμου ν' ἀρχινάη,
τοῦ κόσμου τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσὲ νὰ παίρνῃ τέλος.

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΑΥΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

(Ρητορικὸς ἐκκλησιαστικὸς λόγος).

Πῶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πῶς ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν! Ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τῆς γῆς, τὸ ἔπλασε μὲ τὰς χεῖράς του, τὸ ἐμφύχωσε μὲ τὴν πνοήν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ἐκατάστησε τὸν Θεὸν χωρὶς μορφήν, χωρὶς πνοήν, ὄλον αἷμα, ὄλον πληγὰς, προσηλωμένον εἰς ἓνα ξύλον. Βλέπω ἐκεῖ ἓνα Ἀδάμ, καθὼς τὸν ἔπλασεν ὁ Θεός, ἐμψυχον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ

καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα πάντων τῶν ὑπὸ σελήνην κτισμάτων. εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ὅλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος. Βλέπω ἐδῶ ἓνα Ἰησοῦν Χριστόν, καθὼς τὸν ἐκατάστησεν ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς κάλλος, χωρὶς εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, αἰτιμον, ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλέεν ἐπωδύνου θανάτου. Συγκρίνω τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην εἰκόνα, τοῦ Ἀδάμ εἰς τὴν παράδεισον, τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σταυρόν, καὶ στοχάζομαι τί ὠραῖον πλάσμα ἔκαμαν τὸν ἄνθρωπον τὰ πλουσιόδωρα χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ τί ἐλεεινὸν θέαμα ἔκαμαν τὸν Θεὸν τὰ παράνομα χέρια τῶν ἀνθρώπων! Γνωρίζω ἐκεῖ εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ἓνα ἔργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστεφάνωσεν ὄλα του τὰ ἔργα ὁ Θεός· καὶ γνωρίζω ἐδῶ εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπλήρωσεν ὄλας του τὰς ἀνομίας ὁ ἄνθρωπος. Ἐανοίγω ἐκεῖ μίαν ἀπειραν ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δὲν ἠξεύρω ἢ τί περισσότερον νὰ θαυμάσω ἢ τί περισσότερον νὰ ἐλέγξω· τοῦτο ἠξεύρω, πῶς ἐξίσου πρέπει νὰ κλαύσω καὶ τὸν Θεὸν ὅπου τόσα ἔπαθε καὶ τὸν ἄνθρωπον ὅπου τόσα ἐτόλμησεν.

Ἐγὼ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Διὰ τὴν θρησκείαν τὰ πάθη, ἐγὼ ἀπεικάζω τὴν ἀφορμὴν τῶν παθῶν. Ὅταν μετρῶ τὰς πληγὰς, ἐγὼ εὐρίσκω τὰ χέρια ὁποῦ τὰς ἀνοίξαν· δταν θεωρῶ ἐκεῖνον ὁποῦ ἐσταυρώθη, θεωρῶ καὶ ἐκεῖνον ὁποῦ τὸν ἐσταύρωσε· καὶ εἰς τὸν θάνατον ἐνὸς ἀδικωφονευμένου Θεοῦ ἐγὼ ξανοίγω ἀνθρώπον τὸν φονέα.

Τοῦτο εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα τὸ μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶναι ὁποῦ τοῦ πληττεῖ τὴν κεφαλὴν περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Τοῦτο περισσότερο ἀπὸ τὴν λόγχην. Τοῦτο ὁποῦ τὸν βασανίζει περισσότερο ἀπὸ τὴν προσήλωσιν. Τοῦτο ὁποῦ τοῦ πικραίνει τὰ χεῖλη περισσότερο ἀπὸ τὴν χολήν. Τοῦτο ὁποῦ βαρεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸν σταυρόν. Τοῦτο ὁποῦ τὸν νεκρῶνει γλιγορώτερον ἀπὸ τὸν θάνατον· νὰ βλέπη αἰτίαν τοῦ πάθους του καὶ τοῦ θανάτου του ἕνα ἀνθρώπον, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του. Καὶ τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλη ἡ ἀφορμὴ τῶν δακρύων μας, πῶς ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν, ἡμεῖς ἐθανατώσαμεν τὸν Θεόν μας. Ἀνίσως καὶ τοιοῦτου πάθους ἄλλος ἤθελ' ἦτον ἡ ἀφορμὴ, ἡμεῖς μ' ἔλον τοῦτο ἔπρεπε πολλὰ νὰ πονέσωμεν, διότι ἄλλος τόσα δὲν ἔπαθεν· ἀλλὰ νὰ εἰμασθεν ἡμεῖς ἡ ἀφορμὴ, πρέπει καὶ νὰ πονέσωμεν καὶ νὰ ἐντραποῦμεν, πρέπει νὰ κλαύσωμεν καὶ τὸ πάθος του καὶ τὴν ἀχαριστίαν μας· πρέπει νὰ χύσωμεν διπλὰ δάκρυα, διὰ νὰ εἶναι δάκρυα καὶ συμπαθείας καὶ συντριβῆς, καὶ τέτοιαις λογῆς νὰ θρηνησῶμεν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας. Ὅμως ἐγὼ δὲν ἀνέβηκα σήμερον μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἐπάνω εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν ἄμβωνα. Ἐγὼ ἠξέυρω πῶς οἱ χριστιανοὶ ὁποῦ τῶρα κλαίουσι τὰ πάθη, ἀναμένουσι μ' ἔλον τοῦτο πότε νὰ ἀναστηθῇ ὁ ἐσταυρωμένος, διὰ νὰ τὸν βάλωσι πάλιν εἰς τὸν Σταυρόν· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ δὲν ἤλθα νὰ παρακινήσω εἰς θρησκείαν τοὺς χριστιανούς. Ἐγὼ δὲν ψηφῶ δάκρυα προσωρινά, ὁποῦ δὲν γεννῶνται ἀπὸ τὴν καρδίαν, ὁποῦ δὲν εἶναι τέχνα τῆς κατανύξεως· ἄς κρατοῦσι τὰ δάκρυά τους οἱ χριστιανοὶ διὰ νὰ κλαίωσιν ἢ τὴν ζημίαν τοῦ πράγματος, ἢ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν, ἢ τὸ καλὸν τοῦ πλησίου· δὲν χρειάζεται ἀπὸ τέτοια δάκρυα ὁ Ἰησοῦς μου. Εἶναι καὶ ἄλλοι ὁποῦ τὸν λυποῦνται, ἀν δὲν τὸν λυποῦνται οἱ χριστιανοί· τὸν λυ-

πείται ὁ οὐρανός, καὶ σκεπάζει μὲ βαθύτατον σκότος τὸ γαληνό-
μορφον πρόσωπον· τὸν λυπεῖται ὁ ἥλιος, καὶ κρύπτει εἰς ἔκλειψιν
τὰς ἀκτῖνας· τὸν λυπεῖται ἡ γῆ, καὶ σείεται ἀπὸ τὸν κλόνον, καὶ
ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, καὶ σχίζει ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω τὸ καταπέ-
τασμα τοῦ ναοῦ· τὸν λυποῦνται καὶ αὐτοὶ ὅπου τὸν ἐσταύρωσαν·
θθεν στρέφονται τύπτοντες ἐκυτῶν τὰ στήθη. Ἐγὼ ἦλθα ὄχι διὰ
νὰ σὰς κάμω νὰ κλαύσετε, ἦλθα διὰ νὰ σὰς κάμω ἀπλῶς νὰ κατα-
λάβετε, τί εἶναι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ταῦτα τὰ τρία κεφά-
λαια. Πρῶτον, τίς εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἔπαθε· δεύτερον τί ἔπαθε·
καὶ τρίτον διὰ ποῖον ἔπαθε. Θέλετε ἀκούσει εἰς ἐκεῖνον ὅπου ἔπαθε
μίαν ἄκραν συγκατάβασιν· εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ὑπο-
μονήν· καὶ δι' ἐκεῖνον ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ἀγάπην. Καὶ ἀνίσως
εἰς τόσῃ συγκατάβασιν δὲν θέλετε θαυμάσει, εἰς τόσῃ ὑπομονήν
δὲν θέλετε συμπονέσει, εἰς τόσῃ ἀγάπην δὲν θέλετε εὐχαριστήσει,
τότε καὶ θέλω εἰπεῖ πῶς ἡ καρδία σας εἶναι πέτρα σκληροτέρα
ἀπὸ ἐκείνας, ὅπου ἐσχίσθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

Δεῦτε λοιπὸν ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, ἐπάνω εἰς τὴν
κορυφήν τοῦ Γολγοθᾶ, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ φρικώδους θεάματος·
καὶ εἰς τόσον σκότος ὅπου σκεπάζει τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ πρόβαλλη, διὰ νὰ μᾶς δεῖξη τὴν ὁδόν, τοῦ ζωοδόχου Σταυροῦ
τὸ σεβάσμιον ξύλον. Ποῦ εἶσαι; πρόβαλε, ξύλον θεομακάριστον,
ὅπου ποτισμένον μὲ τὸ ζωηρὸν αἷμα ἐνὸς Θεοῦ ἐσταυρωμένου μᾶς
ἐβλάστησες τὴν ζωήν. Τράπεζα πολύτιμη, ἐπάνω εἰς τὴν ὅποιαν
ἐπληρώθη σήμερον ἡ ἐξαγορὰ τῆς ἀνθρωπίνου σωτηρίας· θρόνε
ὑπέριμη, ὅπου ἐκάθισε καὶ ἐβασίλευσε κατὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ νέος
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Κλίμαξ ἐπουράνιε, θθεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σω-
τηρίας ἡμῶν μᾶς ἔδειξε τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν παράδεισον. Στυλε
φωτοειδέστατε, ὅπου ὀδηγεῖς τὸν περιούσιον λαὸν εἰς τὴν μακαρίαν
γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας. Στυρε ἀγιώτατε, τῆς ἐκκλησίας μας τὸ
στήριγμα, τῆς πίστεώς μας τὸ καύχημα! μίαν φορὰν ξύλον ἀτι-
μίας καὶ θανάτου, τώρα ξύλον δόξης καὶ ζωῆς! ὄργανον βασαν-
ιστικὸν τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος καὶ ὄργανον τρισόλβιον τῆς σω-
τηρίας μας! Γένοιτο εἰς τὴν σημερινὴν θλιβερὰν διήγησιν ὅπου ἔχω

νά κάμω, καθὼς ἔβλεπε ἐπροσηλώθη εἰς ἐσέ ὁ Ἰησοῦς μας, ἔτσι ἔβλεπε
νά προσηλωθῆ εἰς ἐσέ ἡ καρδιά μας.

Ἡλίας Μηνιάτης

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΛΟΧΟΝ

(ᾠδή).

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύνεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ἄς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἄς τὸ δροσίξῃ πάντοτε
μὲ τὰργυρά της δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφυτρώνουν
αἰῶνια τ' ἄνθη.

ὦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα· ψυχαὶ ποῦ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν Ἡρώων,
καύχημα νέον.

Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σᾶς ἔπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

Ἄλλ' ἄν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἢ μύρτος

εἶναι φύλλον ἀτίμητον —
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καὶ Δημήτριος Ὑψηλάντης.

Ἄφοῦ εἰς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ πρόνοος
φύσις τὸν φόβον ἔχυσε,
καὶ τὰς χρυσὰς ἐλπίδας,
καὶ τὴν ἡμέραν,

ἐπὶ τὸ μέγα πρόσωπον
τῆς γῆς πολυβοτάνου,
εὐθύς τὸ οὐράνιον βλέμμα
βαθυσκαφῇ ἐφανέρωσε
μνήματα μύρια.

Πολλὰ μὲν σκοτεινά·
φέγγει ἐπ' ὀλίγα τ' ἄστρον
τὸ τῆς ἀθανασίας·
τὴν ἐκλογὴν ἐλεύθερον
δίδει τὸ θεῖον.

Ἕλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι·
Ἕλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος;

Ὁ Γέρον φθονερός
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρός
καὶ πάσης μνήμης ἔρχεται·
περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὄλην.

Ἀπὸ τὴν στάμονον χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται αἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ
τὴν γῆν ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξαι τὸν δρόμον του
ὁ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
σώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσειν

κόνιν καὶ εἰπεῖν τὸν ἔνδοξον
 λόγον, τέκνα, τιμήσατε,
 λόγον Ἡρώων.

Ἄνδρέας Κάλβος

ΤΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

(Ὠδή).

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα
 νησία τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
 εὐτυχισμένα χώματα,
 ὅπου ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη
 πάντα ἔκατοίκουν,

Τί τὰ θαυμάσια ἐγένηκαν
 κοράσιά σας ὅπ' εἶχαν
 ψυχὴν σὰν φλόγα, χεῖλη
 σὰν δροσισμένα ρόδα,
 λαιμὸν σὰν γάλα ;

Στὰ πλούσια περιβόλια σας,
 βασιλικὸς καὶ κρίνοι
 ματαίως ἀνθίζουν ἔρημα,
 οὔτ' ἓνα χέρι βρίσκεται
 νὰ τὰ ποτίζη.

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
 ὅπου αἱ φωναὶ ἀντεβρῶν
 τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι·
 σκύλοι ἐκεῖ τώρα ἀδέσποτοι
 μόνον βαυρίζουν.

Ἐλεύθερα, ἀχαλίνωτα
 μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
 τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν ράχην τους
 τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
 κάθεται μόνον.

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
 ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγνεφα
 ἀφόβως κατεβαίνουν
 κραυγάζοντες οἱ γλάροι
 καὶ τὰ γεράκια.

Βαθιὰ εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
 χαραγμένα πατήματα
 ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων·
 ὅμως ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι,
 ποῦ τὰ παιδιά ;

Φρικτόν, θλιβερὸν θέαμα
 τριγύρω μου ἐξανοίγω·
 ποίων εἶναι τὰ σώματα
 ποῦ πλέουσ' εἰς τὸ κῦμα ;
 ποίων τὰ κεφάλια ;

Αὐγερινὰ τοῦ ἡλίου
 ἀκτίνες, τί προβαίνετε ;
 τάχα ἀγαπάει νὰ βλέψη
 ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
 τῶν οὐρανίων ;

Δημιουργὲ τοῦ κόσμου,
 πατέρα τῶν ἀθλίων
 θνητῶν, ἂν σὺ τοῦ γένους μας
 ὄλου ζητῆς τὸν θάνατον,
 ἂν σὺ τὸ θέλῃς,

Τὰ γόνατά μου ἔμπρός σου,
νά, πέφτουν· τὸ ὑπερήφανον
κεφάλι μου, πὺ ἀντίκρι
τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
τὴν γῆν ἐγγίζει.

Ἴδου εὐλαβεῖς οἱ Ἕλληνες
σκύπτουσιν ὅλοι· πρόσταξε,
κι ἐπάνω μα; ἄς πέσωσιν
αἱ φλόγες τῆς ὀργῆς σου,
ἂν σὺ τὸ θέλῃς.

Πλὴν πολυέλεος εἶσαι
καὶ βοηθὸν σὲ κράζω . . .
βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν·
πετώμενον τὸν στόλον
ἀγρίων βαρβάρων.

Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος
χρυσώνει τὰ πανιά των·
κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος·
ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνα;
τρέμον ἀστράπτει.

Ἀπὸ τῶν τρύμνα; χύνεται
γεμίζων ἐν ἀέρα
κρότος μυρίων κυμβάλων
καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
ψάλματα ἐκβαίνουν·

«Στάζουσι τὰ μαχαίρια μα;·
»ἀπὸ τὸ αἷμα ἀκάθαρτον
»τῶν χριστιανῶν· πρὶν πῆξῃ·

» ἔλᾱτε, ἔλᾱτε εἰς νέον
 » αἷμα ᾗς τὰ πλύνωμεν.

» Ἐλᾱτε νὰ ζεστάνωμεν
 » τὰ χέρια μας στὰ σπλάγχνα
 » ὅσων θυσίας προσφέρουσιν
 » εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
 » Ἄγιον εἰκόνας.

» Ἐλᾱτε, ἔλᾱτε, ὁ κόπος
 » ἂν μᾶς καταδαμάσῃ,
 » ἐπὶ σωροῦς σφαγμένων
 » καθίζοντες ἀνάπαυσιν
 » θέλομεν εὔρει.

» Τὰ ῥόδα τῆς Ἑλλάδος
 » εἰς τὸ αἷμά της βαμμένα
 » θέλει φανοῦν τερπνότατον
 » δῶρον τῶν γυναικῶν μας
 » κι ἔργον ἡρώων».

Σκληρά, δειλὰ ἀναθρέμματα
 τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
 ἔργον ἡρώων, ναί, βέβαια,
 ποῖος ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
 τὸ τρόπαιόν σας.

Ἔργον ἡρώων, ἂν σφάξητε
 ἀδύνατα παιδιά·
 ἔργον ἡρώων, ἂν πνίξητε
 τὰς τρυφερὰς γυναῖκας
 καὶ τὰ γερόντια.

Ἴδου κι ἄλλα νησία
 τὴν λύσσαν σαῶ προσμένουσι
 πόλεις ἰδοῦ καὶ ἀλίκυπος
 ξηρὰ κατοικημένη
 ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

Διὰ σαῶ, ἠρώων κοπάδια,
 δὲν φθάνει ἢ Χίος, ἢ Κύπρος·
 τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
 τῆς Κάσσου καὶ τῆς Κορήτης
 αἱ κατοικίαι.

Ἄμετε, μὴν ἀφήσετε
 ζῶντα κανένα· ἀπ' αἶμα
 τὰ αἰγαῖα νερὰ βαμμένα
 κύματ' ἄς ἔχουν γέροντα
 ἀπὸ σφαγάδια.

ὦ Ἑλληνες, ὦ θεῖα
 ψυχαί, ποῦ εἰς τοὺς μεγάλους
 κινδύνους φανερώνετε
 ἀκάμαντον ἐνέργειαν
 καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

Πῶς ἀπὸ σαῶ καμία
 δὲν τρέχει τώρα; πῶς
 κεῖ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
 δὲν ρίχνεσθε καρᾶβια
 τῶν πολεμίων;

Πῶς, πῶς τῆς ταλαιπώρου
 πατρίδος δὲν πασχίζετε
 νὰ σώσητε τὸν στέφανον
 ἀπὸ χέρια ἀνόσια
 ληστῶν τοσοῦτων;

Εἶναι πολλὰ τὰ πλήθη των
καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὄψιν,
ἀλλ' ἓνας Ἕλληνα δύναται,
ἓνας ἄνδρα γενναῖος,
νὰ τὰ σκορπίση.

Ὅποιος τὴν δάφνην θέλει
ἀθάνατον τῆς δόξης,
ὅποιος δάκρυα διὰ τ' ἔθνος του
ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
νοῦν καὶ καρδίαν·

Ἄς ἔκβη αὐτός. — Νά, βλέπω,
ταχεῖαι, ὡς τ' ἀπλωμένα
περὰ τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ πρῶραι.

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν ὀργάνων·
τ' ἀγαρινὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου ὁποῦ περνώντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένος
βιαίως σφυριζει.

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
πὸ ὡσὰν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους

κτυπώντας μορμυρίζει
γύρω εἰς τὰ σκάφη.

Νά, αἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις·
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται
καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

Στενόν, στενὸν τὸ πέλαγος
ὁ τρόμος κάμνει· πέφτει
ἓνα καρὰβι ἐπάνω
εἰς τ' ἄλλο καὶ συντριβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

ὦ! πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ἐξανοίγω τώρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτραι
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμένοι αἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσιαι πρῶραι.

Πετάουν, ἀπομακρύνονται·
στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι γίνονται ἄφαντοι·
διαβαίνουσαι ἐπαιάνιζον,
κι ἤκουεν ὁ κόσμος·

Κανάρη!—καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν· Κανάρη·

καὶ τῶν αἰῶνων τὰ ὄργανα
ἴσως θέλει ἀντηχῆσιν
πάντα· Κανάρη.

Ἀνδρέας Κάλβος

Κωνσταντῖνος Κανάρης
(εἰς πρεσβυτικὴν ἡλικίαν).

Ο ΙΚΕΤΗΣ

(Θρυλικὸν ποίημα).

Καὶ στὸ ναὸ τῆς θεᾶς ἰκέτης ἔτρεξε
φεύγοντας τὴ φοβέρα τοῦ θανάτου.
Τὸν εἶδαν μόλις τὸ κατώφλι πάτησε,
τὴ θύρα σφάλησαν κατάστηθιά του.

Τοὺς χαλκάδες τῆς θύρας τρεμοδάχτυλα
τ' ἀπελπισμένα χέρια του κρατοῦνε . . .
ἐκεῖ νὰ τὸν σκοτώσουν ἀποδείλιασαν,
νὰ τοῦ λύσουν τὰ χέρια δὲν μποροῦνε.

Τυφλωμένοι ἀπ' τὴν ἔχθρα—ὦ φρίκη!—χώρισαν
τὰ χέρια ἀπ' τὸ κορμὶ μὲ τὰ μαχαίρια
καὶ πῆραν τὸ κορμὶ καὶ τ' ἀποτέλειωσαν
καὶ ἀπόμειναν κρεμασμένα τὰ χέρια.

Κρεμασμένα τὰ χέρια, ἄψυχα κι ἄκορμα,
 μιὰ δύναμη θεϊκὴ τὰ ζωντανεύει.
 Ποιὸς τολμᾷ νὰ τὰγγίξει; Σεισμοῦ τράνταγμα
 τὸ μαρμαρόχτιστο ναὸ σαλεύει.

Μὰ ὅταν ἦρθε τῆς ζωῆς του ἡ συντρόφισσα
 σέρνοντας τὰ παιδιά του—τὰ παιδιά της,
 τὰ δυὸ χέρια ἀπ' τοὺς χαλκάδες ξελύθησαν
 κι ἔπεσαν ματωμένα στὴν ποδιά της.

Γεώργιος Δροσίνης

ΠΑΤΡΙΔΑ

(Λυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα)

Πάλε ξυπνάει τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀγέρι
 στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα·
 σὰ νύφ' ἡ γῆ, πῶχει ἄμετρα ἄνθη προῖκα,
 λάμπει ἐνῶ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι·
 Πεταλοῦδες πετοῦν ταῖρι μὲ ταῖρι,
 ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·

*Ἡ πατρίς Ἑλλάς καὶ τὰ τέκνα της
(Εἰκὼν Δ. Μπισοκίνη).*

τὴ φύση στὴν καλὴ τῆς ὥρα ἐβροῖκα·
λαχταρίζει ἢ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσκοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάδημα ξυπνάει
πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα
νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἄγιο χῶμα,
νὰ ξαναἰδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
ὄμορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

Α. Μαβίλης

ΝΑ ΤΗΝ Η ΑΝΟΙΞΗ!

(Ποίημα λυρικὸν φύσεως).

Νά την ἢ ἀνοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται . . .
καὶ δὲ λαλοῦν σὰν πρῶτα τὰ πουλιὰ
τὴ βραδινὴ των ὥρα,
τὴν ὥρα ποὺ γυρίζουν στὴ φωλιά,
καὶ δὲν τὰ σκιάζει ἢ κρούα ἢ νύχτα τώρα
κι οὔτε-μὲ πόνο κλαῖνε τὴν παλιὰ
καλοκαιριὰ καὶ τὴν ἀγύριστη.

Τὸ μήνυμα τὸ φέρνει γλυκομύριστη
μηνύτρα ἢ ἀμυγδαλιά:

—Νά την ἢ ἀνοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται . . .
κι οὔτε ἀπὸ φύλλα πεθαμένα
καὶ θαμμένα
τὸ χῶμα δὲ μυρίζει τώρα
τὴ βραδινὴ τὴν ὥρα.

Μοσκοβολᾶ ἀπ' τ' ἀγέννητα βλαστάρια,
ποὺ λαχταροῦν τὸ φῶς στὴ γῆ κλεισμένα,
κι ἀκούετ' ἀπ' τῶν δέντρων τὰ κλωνάρια,
τὰ μεστωμένα,

σάν κρυφομίλημα μὲς στὸ σκοτάδι
τὸ βράδου βράδου:
—νά την ἢ ἀνοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται...

Γεώργιος Δροσίνης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΛΟΓΟΥ

(Διήγημα χαρακτήρων)

Ἄν καὶ ἐπλησίαζε νὰ τελειώσῃ ὁ Νοέμβριος, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἄλλας μακροτέρας εἰς τὸν βίον μου ἡμέρας συμπιπτούσας παραδόξως μὲ νύκτας ἀτελευτήτους. Οἱ πρώην συμμαθηταί μου εἶχον διασπαρῆ κυνηγοῦντες τὴν τύχην εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Νεῖλου, τοῦ Γάγγου ἢ καὶ τοῦ Μισισιπέη, πλὴν μόνων τριῶν ἢ τεσσάρων, οἵτινες ἀνεπαύοντο ὑπὸ τὰς πλάκας τοῦ ἀγίου Γεωργίου. Μεγάλῃ λοιπὸν ὑπῆρξεν εἰς τὴν τοιαύτην μόνωσιν καὶ πλῆξιν ἡ χαρὰ μου, δταν πρῶταν τινὰ προσέκρουσα ἀπροσδοκίτως πρὸς πυρῶξανθον γερόντιον, φέρον δίοπτρα γαλανὰ καὶ τρισμέγιστον ὑπὸ τὸν βραχίονα χαρτοφυλάκιον. Οὗτος ἦτο ὁ παλαιὸς μου διδάσκαλος τῆς ζωγραφικῆς κ. Κρέυζερ, Μπαβχρὸς τὸ γένος καὶ ἀληθῆς τεχνίτης, προσαρὰξας, δὲν ἤξεύρω πῶς, εἰς τὴν Σῦρον καὶ οὐδ' ἐκεῖ εὐδοκιμήσας. Ἀποστραφείς τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς νήσου εἶχεν ἐπιδοθῆ, ὡς ὁ Λύτρας, εἰς παράστασιν λαϊκῶν θηκηνῶν, ζωγραφίζων ψαροπώλας, τηγανιστὰς σικωτίων, ἀγιοόπαιδας τῆς ἄνω Σύρου ἰππεύοντας χοίρους γιγαντιαίους, γραίας σαβανωτρίας καὶ ἐπαίτας ἀναπήρους. Ὀλίγον διάφοροι τῶν ἀνθρωπίνων τούτων ἐρειπίων ἦσαν αἱ δυστυχεῖς ἵπποι τοὺς ὁποίους κατεγίνετο ἀπὸ μηνὸς ὁ Κρέυζερ νὰ εἰκονίσῃ τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον. Μὴ ἔχων ἄλλο τι διασκεδαστικώτερον νὰ πράξω ἐδέχθην μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν νὰ συνεργασθῶ μετ' αὐτοῦ. Εἰς δὲ τοὺς κλίνοντας νὰ θεωρήσωσιν ἀλλόκοτον τὴν ἐκλογὴν

τοιούτων προτύπων ἀρκοῦμαι νὰ παρατηρήσω ὅτι, ἀν πλαστικῶς ἐξεταζόμενα οὐδὲν εἶχον κοινὸν τὰ τρισάθλια ἐκεῖνα ζῶα πρὸς τοὺς εὐτραφεῖς βουκεφάλους τοῦ Φειδίου ἢ τὴν λεπτότητα τῶν ἀραβικῶν, ἦσαν ἄρ' ἑτέρου ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τούτων. Ἐληθὲς εἶναι ὅτι οὔτε ὁ τράχηλος αὐτῶν ἐκάμπτετο τοξοειδῶς ὡς ὁ τοῦ κύκνου, οὔτε ἐκάπνιζον αἱ μυκτῆρες, οὔτε ἐσπινθήριζον αἱ ὀφθαλμοί· ὅτι τὰ γόνατα αὐτῶν ἐφαίνοντο καμπτόμενα ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σώματος καὶ τὰ κόκαλα ἔτοιμα νὰ τρυπήσωσι τὸ δέρμα, πόση ὁμως εἰκονίζετο εἰς τὴν στάσιν καὶ τὸ βλέμμα τῶν ἡμερότης, καλωσύνη, στωικὴ ἐγκαρτέρησις καὶ ἀμνησιακία!

Τῶν τοιούτων ἀρετῶν ἑστέρειτο τελείως ἓνας μόνον ἐκ τῶν ὑποτρόφων τοῦ ἵππικοῦ ἐκείνου καταγωγίου. Οὗτος ἦτο εὐρωστος ψυροκόκκινος ἵππος καλούμενος Ζαναμπέτης, ὅστις εἶχεν ἀγορασθῆ εὐθηνά οὐχὶ ἕνεκα γήρατος, οἰδημάτων, χλωρότητος, ψώρας, ρευματισμοῦ ἢ ἄλλου ἐλαττώματος σωματικοῦ, ἀλλὰ διὰ μόνην τοῦ χαρακτῆρος τὴν ἀγριότητα καὶ δυστροπίαν. Ἡ ἐλάττωσις τῆς μερίδος κριθῆς καὶ ἡ αὐξησις τῶν ὠρῶν ἐργασίας συνετέλεσαν νὰ τὸν καταστήσωσι διὰ τοῦ χρόνου κατὰ τι χειροηθέστερον. Καὶ πάλιν ὁμως ἠναγκάζοντο αἱ πλησιάζοντες αὐτὸν νὰ προφυλάσσονται κατ' ἐνδεχομένης αὐτοῦ ζαναμπειῆς, ἦτοι κακῆς χρήτεω; τῶν ποδῶν ἢ τῶν ὀδόντων του. Ὁ μόνος, ὁ οὐδὲν ἔχων ἐξ αὐτοῦ νὰ φοβηθῆ, ἦτο μικρόσωμον καὶ καχεκτικὸν δεκαπενταετὲς περίπου παιδάριον καλούμενος Τσέκος, τέκνον μεθύσου Ἰταλοῦ πρόσφυγος ὑπηρετοῦντος εἰς τὸν στάβλον. Μόνον ὁ Τσέκος οὗτος ἐπλησίαζεν ἀφόδως, ἐθώπευε τὸν τράχηλον καὶ τὰς πλευρὰς ἢ λαμβάνων εἰς χεῖράς του τὴν κεφαλὴν κατεφίλει τοὺς ράθωνας τοῦ φοβεροῦ ζώου, τὸ ὅποιον ἀπέδιδε τὰς θωπείας γλύφων τοῦ μικροῦ φίλου του τὸ μέτωπον καὶ τὰς παρειάς. Τὸ δὲ ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι κατῴρθωσε διὰ τοῦ γλυψίματος τούτου ν' ἀπαλλάξῃ τὸ παιδίον ἀπὸ χρόνιον ἐξάνθημα, κατὰ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποτύχει δλαι αἱ ἀλοιφαί! Οὐδὲ περιωρίζοντο αἱ τοιαῦται τρυφερότητες ἐντὸς τοῦ στάβλου, ἀλλ' ὁσάκις συνέβαινε νὰ ἐκπεμφθῆ ὁ Τσέκος πρὸς ἐκτέλεσιν παραγγελίας; δὲν ἔλειπε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν πλατείαν τῶν ἀμαξῶν διὰ νὰ ἰδῆ τὸν φίλον του ὑπὸ τὸν ζυγόν. Κατὰ δὲ τὰς θερμὰς ἡμέρας ἐδρόσιζεν αὐτὸν πλύνων διὰ

σπόγγου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς μυκτῆράς του ἢ προσφέρων ὡς ἀναφυκτικὸν ξυλάγγουρον ἢ καὶ βετρυδιὸν σταφυλῆς.

Κατ' ἐκεῖνο τὸ θέρος ἔτυχεν ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ κόπου νὰ πάθωσιν αἱ κνῆμαι τοῦ ἵππου οἰδήματα, λεγόμενα γάγγλια ἢ κοινῶς νερά, κατὰ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἄλλο γνωρίζουσι φάρμακον οἱ ἔκτελοῦντες καθήκοντα κτηνιάτρου Συριανοὶ πεταλωταὶ παρὰ μόνην τὴν φωτιάν, ἤτοι τὴν διὰ πυρακτωμένου σιδήρου στίξιν ἢ καὶ ἀυλάκωσιν τοῦ πάσχοντος μέλους. Τὸ μέγιστον βάσανον τῶν ὑποβαλλομένων εἰς τοιαύτην ἐγχείρησιν ζῶων εἶναι αἱ ἀπειροπληθεῖς μυῖαι αἱ συσσωρευόμεναι εἰς τὰ αἵμοσταγῆ ἔλκη. Ταύτας ἠγωνίζετο ὁ Τσέκος ν' ἀπομακρύνῃ ραντίζων διὰ ψυχροῦ ὕδατος τὰς πληγὰς, ὁ δὲ ἵππος ἐξεδήλωνε τὴν εὐγνωμοσύνην του προσηλώνων ἐπ' αὐτὸν ἀνθρώπινον σχεδὸν βλέμμα, τρίβων τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν ὠμόν του καὶ ἡρέμα χρεμετίζων ὡς ἂν τοῦ ὠμίλει εἰς τὸ ὠτίον. Ἄλλοτε πάλιν ἐχώνετο παίζον τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου καὶ προβάλλον τὴν κεφαλὴν μεταξύ τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν του ἐκαμῶνετο ὅτι θέλει νὰ τὸν σηκώσῃ, ὁ δὲ Ζαναμπέτης ὕψωνε τοὺς πόδας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, ὡς ἐπιθυμῶν νὰ τὸ κάμῃ νὰ πιστεύσῃ ὅτι κατώρθωσε τοῦτο. Πολὺ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸν στάβλον ἤσθάνετο πλησιάζοντα τὸν μικρὸν του φίλον, ἂν δὲ συνέβαινε νὰ παραταθῇ ἢ ἀπουσία του, ὑπεδέχετο αὐτὸν ἐπιστρέφοντα μὲ ἀξίαι σκύλου φιλοφρονήσεις καὶ θωπείας, προσέχων ὁμως νὰ μὴ ἀποδώσιν αἱ ἐνδείξεις τῆς ὑπερβολικῆς του ἀγάπης ἐπικίνδυναι εἰς τὸ παιδίον.

Ὅταν ἤλθεν ἡ σειρά τοῦ Ζαναμπέτη νὰ ζωγραφηθῇ, ὁ Κρέϋζερ ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τοῦ προτύπου του ἠθέλησε νὰ τὸν ἀνταμείψῃ προσφέρων εἰς αὐτὸν κουλούραν. Ταύτην λαβὼν ὁ Ζαναμπέτης διὰ τοῦ ἄκρου τῶν ὀδόντων τὴν ἀφήκε νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν φάτνην. Ὁ ζωγράφος βλέπων ὅτι δὲν τὴν καταδέχεται ἠθέλησε νὰ τὴν ἀναλάβῃ διὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἄλλον ἵππον. Ἄλλ' ὅταν ἤπλωσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν φάτνην, ὁ Ζαναμπέτης ἔκλινε πρὸς τὰ ὀπίσω τὰ ὦτα δεικνύων τοὺς ὀδόντας. Ὅλιγας στιγμὰς ἔπειτα ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ Τσέκος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔσπευσε πρὸς μεγάλην ἡμῶν ἐκπληξιν νὰ προσφέρῃ τὴν κουλούραν, καὶ τοῦτο ἔπραξε καὶ τὰς

δύο έπομέναις ήμέραις. Τò θέαμα ήτο άληθώς κατανουκτικόν. «Τί θα γίνης, δυστυχισμένε», ειπεν ο ζωγράφος εις τόν Τσέκον, «δταν σου πάρουν τόν φίλον σου διά να τόν στείλουν εις τò σφαγειον ; ». Τò παιδίον μάς εκύτταξεν άγρίως, έπειτα εκρυψε τò πρόσωπον εις τας χειράς του και ήρχισε να κλαίη κράζον : «Μή μου τò λέτε ! ».

Κατ' εκείνας τας ήμέρας συνέβαινε να παρέχωσιν άρκετήν ύλην μεμφιμοιρίας εις τò αντιπολιτευόμενον φύλλον τής νήσου οι καθημερινοι άθλοι έπιφέβου φυγοδίκου, πρώην νεκροθάπτου και έπειτα έρημωτοϋ όρνιθώνων, μπουγαδοκλέπτου και έν ανάγκη μαχαιροβγάλτου, τόν όποιον ματαίως κατεδίωκεν από μηνών ή άστυνομία. Τόν καχότροπον τούτον ειχε τήν δυστυχίαν να συναντήση ο Τσέκος έσπέραν τινά εις έρημον πλησίον τοϋ στάβλου μονοπάτι, ένφ' έπέστρεφε φέρων καλάθιον με τρόφιμα διά τò δειπνον τών άμαξηλατών. Έζήτησε ν' άρπάση τò καλάθιον, τò δέ παιδίον τολμήσαν ν' άντισταθῆ έδέρετο παρ' αϋτοϋ άσπλάγχχνως και έζήτει βοήθειαν διά γοερών κραυγών. Ταύτας άκούσας ο Ζαναμπέτης και άναγνωρίσας τήν φωνήν ήρχισε να ταραττεται και να σείη τήν κεφαλήν, μεχρισοϋ κατορθώσας να θραύση τόν ρυτηρά του διήλθεν ως βέλος διά τών εκπλήκτων ίπποκόμων, υπερέβη διά τεραστίου πηδηήματος τò περίφραγμα τής αύλης και έφθασεν εις τόν τόπον τής πάλης με καπνίζοντας μυκτηήρας και φλογοβόλους όφθαλμούς. Εις τήν έμφάνισιν τοϋ φοβεροϋ τούτου ζώου έτράπη ο κακούργος εις φυγήν. Άλλ' ο Ζαναμπέτης τόν έφθασε με δύο πηδηήματα, τόν άνέτρεψε, τόν έκοπάνισεν υπό τούς πόδας του, άφηκεν αϋτόν λιπόθυμον και έπανήλθεν έπειτα πρòς τόν μικρόν φίλον του, τόν ένεθάρρυνε διά παντοίων θωπειών και έπέστρεψε μετ' αϋτοϋ εις τόν στάβλον ως θριαμβευτής, φέρων εις τò στόμα τò καλάθιον, τò όποιον δέν ειχε πλέον δύναμιν ο Τσέκος να σηκώση.

Αί πληγαι τοϋ συλληφθέντος φυγοδίκου, αν και όδυνηραι, δέν ήσαν θανατηφόροι οϋδὲ καν έπικίνδυνοι, ο δέ μετά τινας ήμέρας θάνατος αϋτοϋ εις τας φυλακάς προήλθε, κατά τήν εκθεσιν τοϋ ιατροϋ, εκ τής δυσκραςίας του και τής καταπόσεως τής ραχής, τήν όποιαν ειχε λάβει διά να βρέχη τών μωλώπων του τούς επιδέσμους. Η τοιαύτη δμως γνωμοδότησις δέν ήμπόδισε τούς άμαξηλάτας να

κηρύξωσι τὸν Ζαναμπέτην φονιὰν καὶ νὰ τὸν μεταχειρίζονται ὡς τοιοῦτον. Ἡ κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ζῶου ἀντιπάθεια ἠῦξανε καθ' ἡμέραν, οὐδ' εἶναι ὑπερβολὴ ἂν εἰπωμεν ὅτι ἔτρωγε πολὺ περισσό-
τερον ξύλον παρὰ κριθήν.

Εἰς τοιαύτην εὐρίσκοντο τὰ πράγματα θέσιν, ὅταν ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον εὐκαιρήσει νὰ μεταβῶ εἰς τὸ μάθημα ἱππογραφίας, εἶδον αἴφνης εἰσερχόμενον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου μου τὸν γέροντα Κρέυζερ, κρατοῦντα ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Τσέκον μ' ἐνδύματα καταματωμένα καὶ οἰμῶζοντα ἐλεεινῶς. Κατ' αὐτοῦ τοῦ ζωγράφου ἡ συγκίνησις καὶ ἡ στενοχωρία ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἠδυνάτει ἐπὶ πολλὴν ὥραν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Ἐπὶ τέλους μου διηγῆθη τὰ ἑξῆς :

« Ἦμην τὸ πρωὶ μόνος εἰς τὸν στάβλον, ὅταν ὁ μαλτέζος ἀμαξηλάτης διαταχθεὶς ἀπροσδοκῆτως νὰ ζεύξῃ ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ προγευματίσῃ, ἦλθε νὰ καταθέσῃ τὸ ψωμοτύρι του εἰς τὴν φάτινν ἀπουσιάζοντος ἔππου. Μετὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὁ Ζαναμπέτης ἐφάνη ὀρεχθεὶς τὰ φαγώσιμα ταῦτα καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὰ φθάσῃ ἀπ' εὐθείας ἐμηχανεῦθη νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος του τὸ ἄχυρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποτεθῆ. Κατορθώσας οὕτω νὰ οἰκαιοποιηθῆ τὸ ποθούμενον πρόγευμα ἔκρυψεν αὐτὸ πλησίον του διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ ἔπειτα εἰς τὸν Τσέκον. Μαντεύσας τοῦτο ἐσχό-
πευα νὰ πληροφορήσω κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του τὸν ἀμαξηλάτην περὶ τῆς τύχης τοῦ προγευμάτος του καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὸν ἀποζημιώσω. Ἀφοῦ εἰργάσθην ἐπὶ μίαν ἀκόμη ὥραν ἐπεθύμησα νὰ καπνίσω, ἀλλ' ἡ σιγαροθήκηκῃ εἶχεν ἐξαντληθῆ. Μὴ ἔχων κανένα νὰ στείλω μετέβην ὁ ἴδιος εἰς γειτονικὸν καπνοπωλεῖον. Ἡ ἀπουσία μου δὲν διήρκεσε βεβαίως περισσότερο τῶν 10 λεπτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο συνέπεσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν στάβλον ὁ Τσέκος καὶ νὰ δεχθῆ μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου του ὑπεξαίρεθέντα φαγώσιμα, τὰ ὁποῖα ὑπέθεσε προσερχόμενα ὡς καὶ τὰς προηγουμένας κουλούρας ἐξ ἰδικῆς μου μεγαλοδωρίας.

» Ἀλλ' ἐνῶ κατεδρόχθιζε ταῦτα μὲ ἤσυχον συνείδησιν, ἐπα-
νήλθε πεινασμένος ἐκ τοῦ δρόμου του ὁ νόμιμος αὐτῶν κύριος, ὁ ὁποῖος βλέπων τὸ πρόγευμά του εἰς ξένας χεῖρας ἤρχισε νὰ ψω-

νάζη και νά ὑβρίζη ὡς κλέπτην τὸ παιδίον. Εἰς τὰς φωνὰς ἐκείνας προσήλθεν ὁ πατήρ του κατὰ τὸ σῶνηθεσ μεθυσομένος. Χωρὶς νά θελήσῃ ν' ἀκούσῃ τίποτε, ἔσπευσε ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸ ὠτίον τὸν Τσέκον ζητοῦντα ἄσυλον μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν ἵππων, κρᾶζων : « Ἀχρεῖε, κλέφτη, ἀτιμάζεις τὸν πατέρα σου ». Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰσηρχόμεν ὁρομαῖος εἰς τὸν στάβλον καὶ ἐπροσικάθου νά καθησυχάσω τὸν κακότροπον Ἴταλόν, ἐξηγῶν πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐκεῖνος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νά μ' ἐννοήσῃ. Μὲ ἐκοίταξεν ἀγρίως καὶ μ' ἐσυμβούλευσε νά κοιτάζω τὴ δουλειά μου. Ξεκρεμάσας ἔπειτα ἀπὸ τὸν τοῖχον τὸ βούνευρον τὸ χρησιμεῖον διὰ τοὺς σκύλους ἤρχισε νά μαστιγῶνῃ ἀλύπητα τὸν υἱόν του. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς σκηνῆς ταύτης τὰ ὦτα τοῦ Ζαναμπέτη ἦσαν κλιτὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, οἱ ὀδόντες του ἐφαίνοντο ἕως τὴν ρίζαν καὶ ἀπὸ στιγμήν εἰς στιγμήν ἀπέβαινον ὀξύτεροι οἱ χρεμετισμοὶ του καὶ ἤχηρότερος ὁ ποδοβολητός. Κατορθώσας ἐπὶ τέλους νά σπάσῃ τὸ πετραχήλι του ὤρμησε κατὰ τοῦ μαστιγωτοῦ, τὸν συνέλαβε διὰ τῶν ὀδόντων ἀπὸ τὴν ράχην καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν εἰς τριῶν βημάτων ἀπόστασιν ἐπὶ σωροῦ κοπρίας. Ἡ ὄψις τοῦ ζώου ἦτο τόσον φοβερά, ὥστε ἐτρέπτημεν ὅλοι εἰς ἄτακτον φυγὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ Τσέκος ἐκρύβη ὀπισθεν δέματος ἀχύρων, φοβούμενος ὄχι νά τὸν κακοποιήσῃ ὁ Ζαναμπέτης, ἀλλὰ τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ τὰς συνεπείας.

» Ὁ μέθυσοσ ἐν τούτοις πεσὼν εἰς τὰ μαλακὰ δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Αἱ ζημίαι του περιωρίζοντο εἰς τὴν τρομάραν καὶ τὸ σχίσμα τοῦ ὑποκαμίσου του. Εὐθὺς ἅμα ἠγέρθη ἔτρεξεν εἰς τὴν ἀλλήν νά καταγγείλῃ τὴν νέαν φονικὴν ἀπόπειραν τοῦ Ζαναμπέτη εἰς τοὺς συντρόφους του, οἱ ὅποιοι βλέποντες αὐτὸν ἡμίγυμνον, κάτωχρον καὶ ριγοῦντα ἐκ τοῦ τρόμου ἐθεώρησαν πρέπον νά εἰσορμήσουν εἰς τὸν στάβλον ὀπλισμένοι μὲ σιδηρὰ δικράνια. Οὐδὲ περιωρίσθησαν ἐπὶ πολὺ νά μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ ὡς ρόπαλα κατὰ τοῦ θύματος αὐτῶν. « Αὐτὸ τὸ κατηραμένον ζῶον πρέπει νά τὸ ξεκάμωμεν, εἰδεμὴ θὰ μᾶς φάγῃ ὅλους τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον », ἀνέκραξεν ὁ Ἴταλὸς ἐμπήγων τὸ δικράνι του εἰς τοῦ ἀλόγου τὴν κοιλίαν, καὶ τὸ παράδειγμά του ἔσπευσαν οἱ ἄλλοι νά μιμηθῶσιν. Ἐζήτησα νά τοὺς ἐμποδίσω, ἀλλὰ τὰ δικράνια ἐστράφησαν ἐναντίον

μου. Ὁ Τσέκος ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του διὰ νὰ μὴ βλέπη. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποταμηδὸν ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ἵππου, ὁ ὄποιος ὑπέμενεν ὀρθιος, ἀκίνητος καὶ ὡσεὶ ἀναίσθητος εἰς τὰς πληγὰς. Ἐπὶ τέλους κατέπεσε, τὸ δὲ παιδίον δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τοὺς λυγμούς του. Οἱ ὄδυρμι εὗτοι ἐξηγγρίωσαν τὸν ἀποθηριωθέντα πατέρα του, ὅστις ἀναλαβὼν τὸν βούρδουλαν ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ τὸν μαστιγῶνῃ. Τότε συνέβη τι φοβερόν. Εἰς τὰς φωνὰς τοῦ παιδίου τὸ ἄλογον, τὸ ὅποιον ἐνομίζαμεν νεκρόν, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ κατώρθωσε δι' ὑπερτάτου ἀγῶνος νὰ ὀρθωθῇ ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του. Καὶ πάλιν ἐκλιναν εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ὠτά του, ἐφάνησαν οἱ ὀδόντες του, ἤστραψε τὸ βλέμμα του καὶ ὠπισθοδρόμησαν οἱ δῆμιοι μετὰ τρόμου. Ὁ Τσέκος εἶχε κρεμασθῆ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ προστάτου του. Ἡ νεκρανάστασις ἔμως αὐτοῦ δὲν διήρκεσε πολὺ· δύο μόνον ἢ τρία δευτερόλεπτα καὶ ἔπεσε πάλιν συμπαρασύρων εἰς τὴν πτώσιν του τὸ παιδίον».

Ἐμμανουὴλ Ροῦθης

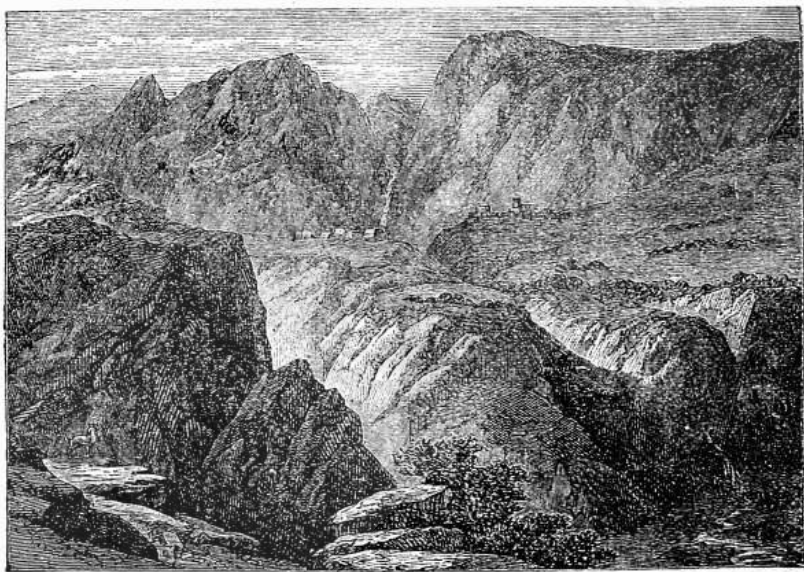
ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΔΕΛΦΟΥΣ

(Περιγραφικὴ διήγησις)

Μέχρις οὗτο ἔρθῃ ὁ γιατρὸς τοῦ χωριοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἤμουν συστημένος, ἐκάθισα νὰ ξεκουρασθῶ ἔξω ἀπὸ τὸν καφενέ. Ἑβδομάδες ὀλόκληρες ἐγύριζα τότε πεζὸς καὶ καθαλάρης στὰ ἀγρία θουνὰ τῆς Δωρίδος καὶ Παρνασσίδος, ἀπὸ χωριὰ σὲ βοσκοτόπια, ἀπὸ κορφοβούνια σὲ λαγκαδιές, ζητώντας κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί, πάντοτε ὅμως ὅ,τι ἀκόμη δὲν εὗρήκα. Ὅπωςδήποτε γιὰ τὴν ἀρχαιότητα καθόλου δὲν ἐσυλλογίζομουν, οὔτε ποιοὶ ἐκατοίκησαν μιὰ φορὰ τοὺς τόπους ἐκείνους, οὔτε πῶς ἐλέγοντο, οὔτε τί πολέμους ἔκαμαν, οὔτε ποιὲς παλαιᾶς πολιτείας εἶχαν μ' ἔμελε. Μοῦ ἄρχουσαν οἱ τραχεῖς καὶ ρωμαλέοι σημερινοὶ κάτοικοι, τὰ περήφανα τραγούδια τους, αἱ παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμά τους, αὐτὰ τὰ ὀνόματά τους πολλὰκις πρὸ μ' ἀναβαν εὐθὺς τῆς φαντασίας τὰ φτερὰ σὲ περασμένου καιροῦ ἀντραγαθήματα. Σὺν ἐφθασα ὅμως στὸ νεροπεριχυμένο Χρισσό, ἐκατάλαβα καὶ ἐγὼ πῶς ἦταν γαί-

δουριά μου νὰ μὴν τραβήξω καὶ ὡς τοὺς Δελφούς, ποὺ ἔβλεπα τοὺς κόκκινους βράχους τῶν ἐπανωθιῶ μου καὶ ἄκουα πῶς δὲν ἀπείχαν παρά μία μόλις ὥρα ἀπ' ἐκεῖ. Σύνωρα εὐρήκα τὸν ἀγωγιάτη καὶ τὴν αὐγὴ μὲ τὸ δροσὸ ἐκίνησα γιὰ τοὺς Δελφούς.

Νὰ λέγω ὅμως τὴν ἀλήθεια, ὄχι γιὰ τοὺς Δελφούς, ἀλλὰ γιὰ τὸ Καστρί ἐκίνησα. Τοὺς ἀρχαίους Δελφούς μὲ τὸ περίφημο μαντεῖο καὶ τὰ γυμνάσια, καὶ τοὺς ναοὺς, καὶ τ' ἀγάλματα, καὶ τὰς λέσχας, καὶ τὰ θέατρα, καὶ τοὺς θησαυροὺς ἤξερα ὅτι δὲν θὰ τὰ εὕρισκα πλέον. Ἦξερα πῶς δὲν θὰ ἔβλεπαν τὰ μάτια μου τίς

Οἱ Δελφοί.

ἔμορφες ζωγραφιῆς τοῦ Πολυγνώτου, καὶ τὴ χρυσὴ ἐρωμένη τοῦ Πραξιτέλη, καὶ τοῦ Φειδία τὰ λαμπρὰ ἔργα, καὶ τὰ πολύτιμα ἀφιερῶματα τόσων λαῶν καὶ πόλεων, καὶ τίς ἀσπίδες καὶ τὰ πλούσια λάφυρα τόσων ἐχθρῶν. Ἐγνώριζα πολὺ καλά ὅτι οὔτε θεοπρόπους θὰ συναντοῦσα κουβαλημένους ἐκεῖ ἀπ' ὄλα τῆς γῆς τὰ μέρη γιὰ νὰ πάρουν χρησμούς, οὔτε τὰς προσπόλους γυναῖκας, οὔτε τοὺς περιηγητὰς νὰ μοῦ δείξουν τ' ἀξιοπαρατήρητα τοῦ ναοῦ, οὔτε τοὺς Ἀμφικτιόνας νὰ σκέπτονται στὸ συνέδριον γιὰ τὰ κοινὰ.

της πατρίδος. Τὴν ἱερὰ Πυθία μὲ τὸν λευκὸ μακρὸ χιτῶνά της καὶ τὸ χρυσοῦ στεφάνι στὸ κεφάλι ἤξερα διτι δὲν θὰ τὴν ἀκουα ἅπᾶν' ἀπὸ τὸν τρίποδα νὰ φωνάζῃ σὰν παλαβὴ τοὺς χρησμούς, οὔτε θὰ ἐδιάβαζα στὸν πρόναο τὰ χρυσὰ ὄσο καὶ ὑπεράκριβα ρητὰ τῶν ἀρχαίων σοφῶν. Καὶ εἶχα ἀκόμη στὸ νοῦ μου, ἔπως καὶ τῶρα, τὸ μελαγχολικὸν χρησμὸν ὅπου ἔδωκε τὸ μαντεῖο στὸν Ὀριθᾶσιο, ὅταν ἠθέλησε νὰ τὸ ἀναστήσῃ ὁ ἀρχαίφιλος Ἰουλιανός :

Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην.

Οὐ παγὰν λαλέουσιν. Ἀπέσβετο τὸ λάλον ὕδωρ !

Γιὰ τοῦτο δὲν ἐδοκίμασα οὔτε ἐκπληξῆ, οὔτε ὀργή, οὔτε πῖ·ρα σὰν ἀγνάντεψα γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρι μου τὸ χωριό. Ἄν τὸ ἐζητοῦσα ὡς Δελφούς, βέβαια τὸ ἤθελα λαμπροστολισμένο, μαρμαρένιο ὄλο, κατάλευκο καὶ ὀλοκαίνουργο πὺ νὰ θημπώνῃ τὰ μάτια ἀπὸ τὰ πλούτη καὶ νὰ παίρνῃ τὸ νοῦ ἀπὸ τῆς πολυκοσμίας τῆ χλασῆ καὶ τῶν ὕμνων τοὺς ἤχους. Ἀφοῦ ὅμως τὸ ἐζητοῦσα γιὰ Καστρί, μικρὸ δηλαδὴ χωριὸ τοῦ καιροῦ μας, σιγουρεμένο, ἤσυχον, μὲ τὰ δεινδράκια καὶ τὰ νερά του, μὲ τὰ σπιτάκια καὶ τὰ ζωντανά του, — ἀνθρώπους καὶ κτήνη — μῶκαμε μεγάλη εὐχαρίστηση πὺ τὸ εἶδα πλαγιασμένο στὴ νοτιά πλευρὰ τοῦ μεγάλου κορμου Παρνασσοῦ, μὲ τὰ πυκνὰ λιστάσια κάτω καὶ τὸν ποταμὸ, τὸ Κεσφινιώτικο βουνὸ ἀντίκρι του, ἀριστερὰ τὰ βουνὰ τῆς Λιθαδιᾶς μὲ τὴν Ἀράχωβα κατὰμπροστα, δεξιὰ τὸν ἀνοιχτὸν ἔριζοντα ἕως κάτω μὲ τὸν καλλιεργημένον κάμπο καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὴ θάλασσα τοῦ Γαλαξειδιοῦ ἀντίπερα κι ἐπάνω τοῦ κόκκινου θεόρατους βράχους, πὺ ἀπειλοῦν νὰ τὸ καταπλακώσουν ἀπ' ὦρα σ' ὦρα.

*
* *

Ἐὸ μονάκριβος καφενὲς ἦταν εἰς τὸν πλατύτερον δρόμον τοῦ χωριοῦ, δρόμον δυὸ πῆγες, πὺ σὲ πολλὰς μεριὰς ἐστένευε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀγκωνὴ κανενὸς σπιτιοῦ ἢ τ' ἀγκάθια καμιὰς φράχτης, ἢ ἀπὸ δένδρου κορμὸ ἢ ἀπὸ γκρεμοῦ. Ἦταν μικρὸ χαμόσπιτο μὲ σανιδένιον πάτωμα, πὺ ἔτριξε κι ἐσάλευε στὸ παραμικρὸ πάτημα. Ἐνα μικρὸ παραθύρι ἀνοιγε στὴν πλαγίαν τοῦ βουνοῦ· ἄλλο ἕνα στὸν ἀντικρινὸ τοῖχον, πρὸς τὴν ποτάμιαν καὶ

πρὸς τὴ δύση ἀνοίγε ἡ θύρα, χαμηλὴ σὰν ἐκείνη πού ἔκαμεν ὁ σοφὸς βασιλεὺς τοῦ Μπερτόδουλου, γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ ἐμπαίνοντας νὰ τὸν προσκυνήσῃ. Ἀπὸ τὴ θύρα καὶ τὰ παράθυρα καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς ἀνοιχτὲς ἀστρέχες γύρω ἐφωτιζότουσαν τὴν ἡμέραν ὅλο τὸ φτωχὸ ἐσώθεμα τοῦ καφενέ, οἱ ἀμύστρωτοι τοῖχοι καὶ ἡ καταμαυρισμένη γωνιά, ὅπου ἔψηναν τοὺς καφέδες, καὶ ὁ ξύλινος πάγκος μὲ τὶς μποτίλιες τοῦ ρακιοῦ καὶ τῆς ρούμης καὶ τοῦ ἀπήγανου καὶ τὸ ράφι ἀντίοι μὲ παχιὰ σκόνη κοιμάμενη ἐκεῖ χρόνια καὶ χρόνια, μὲ λίγες τράπουλες καὶ κομμάτια κιμωλίας, καὶ ἡ καπνισμένη ὄροφὴ ἐπάνω. Τῆ νύχτα ὅμως, μιὰ δυὸ ὥρες δηλαδὴ ἔπειτ' ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα, εἶδος λάμπας, πού ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τ' ἀδέξια χέρια τοῦ καφετζῆ ἔχασε τὸ ἀρχικὸ τῆς σχῆμα, ἔρριχνε θαμπὲς ἀχτίνες στοὺς ξαγρυπνισμένους θαμῶνας καὶ στὸν ματαιόσχοιο καφετζῆ.

Δὲν θυμοῦμαι τώρα ἂν ἦταν ἢ ὄχι γιορτὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνη, θυμοῦμαι ὅμως πῶς ὁ καφενὲς ἦταν γεμάτος ἀπὸ χωριάτες καὶ σκυλιὰ. Ἄλλοι ἐδῶ, ἄλλοι ἐκεῖ, καθισμένοι ἐπάνω στὶς σανίδες πού ἦσαν στοὺς τοίχους περίγυρα, ἐμπρὸς σὲ στραβοπόδαρα, σαρακοφαγωμένα, λιγδερὰ τραπέζια ἐχαρτόπαιζαν μὲ περισσὸ θόρυβο καὶ λαύρα, εἶτε μὲ τὸ κοντομάχαιρο στὸ χέρι ἔτρωγαν καρπούζια, ἐνῶ τὰ σκυλιὰ τοὺς ἐγλυφαν τὰ τραρούχια καὶ τὰ πόδια τους.

Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ ἦταν γιορτὴ, γιὰτὶ θυμοῦμαι πῶς ἔξω ἀπὸ τὸν καφενὲ ἐσυχοπερνοῦσαν οἱ ἀνδραγυναῖκες τοῦ τόπου μὲ τὰ βαριά σεγκούνια τους ἀνάρριχτα, τὶς ποδιὲς καὶ τὶς πουκαμίσες ἐλευθερώτατα σηκωμένες κι ἐκουβαλοῦσαν μὲ τὰ ζῶα καὶ στοὺς ὤμους τους φορτώματ' ἀπὸ ἄχερο. Τὸ σωσιότερο εἶναι ὅτι ἐκεῖ, ὅπως σ' ὄλη σχεδὸν τῆ Ρούμελη, ἰσχύει τὸ ἀληθινὸ κράτος τοῦ ἀνδρός, πού κράζεται καὶ εἶναι πραγματικῶς ἀφέντης.

Μόλις ἐκάθισα ἐκεῖ σ' ἕνα ξύλο κι ἔστειλα τὸν ἀγωγιάτη νὰ ζητήσῃ τὸ γιατρό, δυὸ τρεῖς ἀγαθοὶ χωριάτες ἐβγήκαν ἀπὸ τὸν καφενὲ, καὶ ἀφοῦ μὲ κοίταξαν γιὰ μιὰ στιγμὴ, ὥστε νὰ καταλάβουν τί καπνὸ φουμάρω βέβαια, ἤλθαν καὶ μὲ γλυκοχαιρέτησαν. Ἦρθε σὲ λίγο καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἐξουσία τοῦ τόπου, ἕνας μόν-

φθαλμος χωροφύλακας, ήρθε και ο δάσκαλος του χωριού με την προϊστορική του φορεσιά και το πυργωτό φέσι του και το μεγαλύτερο μυξομάντηλο κρεμασμένο στην άριστερή αμασχάλη του και ο ψάλτης και ο πάρεδρος και ο παπάς με τα κοντά μάλλινα ράσα και την άχτενιστη γενιάδα του. Κοντολογίς χωρίς κόπο και φροντίδα είχα εμπρός μου και στρατιωτικές και πολιτικές και θρησκευτικές άρχες του τόπου, οτι δηλαδή είναι απαραίτητο για ένα άνθρωπο που πηγαίνει για οτιδήποτε εγώ. Και ήσαν όλοι πρόθυμοι να μιλήσουν για κάθε τι, να φιλονικήσουν μεταξύ τους, να αντιφερθούν και να χειροπιασθούν εν ανάγκη, για να ύποστηρίξουν τα λόγια τους.

Ο λύκος στην ανεμοζάλη χαίρεται, λέγει ένας λόγος. Έγώ που ήξευρα πως ή αλήθεια έτσι πάντα φανερώνεται, όπως και το σιτάρι χωρίζει από την ήρα μόνο με το κοσκίνισμα, έχαιρόμουν σ' αυτό το λογοκόπημα και όσο μπορούσα με τα λόγια μου έρριχνα λάδι στη φωτιά. Και οι άγαθοι άνθρωποι, ίσως χωρίς να ξέρουν τί έκαναν, μ' έμαθαν σιγά σιγά οτι χρειαζόμουν. Πως το χωριό δηλαδή έχει επάνω κάτω χίλιους κατοίκους, πως ανήκει στο δήμο Κρίσης και πρωτεύουσά του είναι το Χρισσό. Την εκκλησούλα που απήντησα κατάμπροστα του χωριού, δυτικά, περιμαντρωμένη την έχουν για νεκροταφείο με τ' όνομα του Προφητηλιά και πανηγυρίζουν εκεί στις 22 Αυγούστου. Την άλλη, τη μεγαλύτερη που εφαινότου βόρειοανατολικά στο ψήλωμα, την έχουν ένοριακή εκκλησία του άγιου Νικολάου κι έχουν κι ένα παλαιό έξωκλήσι με βυζαντινές ιστορίες κάτω στον ποταμό, που πανηγυρίζουν στις 15 Αυγούστου. Έπάνω κατάκορφα του χωριού είναι μια βρύση που τη λέγουν Κερνά. Και την λέγουν Κερνά, γιατί κάθε νύφη που θα γίνη στο χωριό πηγαίνει την άλλη μέρα εκεί επάνω με τους συμπεθέρους και τα παιγνίδια και κερνά κρασί και νερό μαζί τους καλεσμένους. Κάτω απ' το χωριό είν ένα πηγάδι κι εκεί κάθονται Λάμιες πεντάμορφες με μαλλιά σαν τα κύματα και τις βλέπουν που λούζονται τα μεσημέρια κι έπειτα βγαίνουν στα χείλη του πηγαδιού και χτενίζονται μ' όλόχρυσά χτένια και γλυκοτραγουδούν που αποκοιμίζονται δένδρα και νερά και πετούμενα. Έξω απ' το χωριό κάτω από το

δρόμο πού πηγαίνει στο Χρισσό είναι δυο πέτρες άγριες και τις λέγουν Βασιλιάδες. Στη μιὰ άπ' αυτές, τή δεξιά, κάθονται νεράιδες και τὰ τραγούδια τους άκούονται στο Γαλαξειδι, όταν φυσά δυνατός άνεμος και στής άλλης τή βάση είναι μιὰ βαθιά τρύπα κι εκεί κάθεται ένας άράπης άθάνατος χρόνια τώρα και καιρούς και τρομάζει τόν κόσμο τις νύχτες και τὰ μεσημέρια. Από τήν άλλη μεριά στο δρόμο πού πηγαίνει κατά τήν Άράχωβα είναι άλλες πέτρες, ο Φλεμπούκος κι έδωθε λίγο ή ρεματιά της Παπαδιάς, πού τόσο εύκολα μόνο για να γκρεμισθῆ εκεί εκέρδισε τήν άθανασία ή καλόμοιρη Πρεσβυτέρα. Έπάνω του χωρισού, προς τὸ Χρισσό πάλι, εκείνη ή κόκκινη σειρά τῶν πετρῶν λέγεται Ροδινη και αντίθετως, επάνω από τήν Παπαδιά, εκείνη ή μεγάλη σπηλιά λέγεται Βαγενί. Και σαν έρώτησα έγώ γιατί τήν λέγουν Βαγενί και ο δάσκαλος πού ήταν άνθρωπος πολυκάτεχος και σ' όλα εύρισκε κι ένα λόγο, άρχισε κάτι να μουρμουρίζη, ο παπάς έφώναξε ώργισμένος :

— Σώπα, λέω, σώπα! δέν πᾶς να πέσης καλύτερα στη ρεματιά της Παπαδιάς . . .

Ώστόσο ήλθε σέ λίγο ο γιατρός, ένα λεβεντόπαιδο από εκείνα. Εκτός της γιατρικής έφρόντισε να μάθη και τήν αρχαία ιστορία του τόπου του. Ένῳ επηγαίναμε στη σπηλιά της Πυθίας δέν έπαυε να μου αναφέρη τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς, όσοι ασχολήθηκαν με τους Δελφούς και τους νεωτέρους ξένους, όσοι επέρασαν άπ' εκεί, και τας μελέτας των και κάτω από ποιο σημερινό όνομα έβαναν αυτοί τις αρχαίες τοποθεσίες. Μου έλεγε λοιπόν οτι ή βρύση Κερνα είναι ή αρχαία Δελφούσα, πού επήρε τ' όνομα από μιὰ χιλιοζηλεμένη νύμφη του Παρνασσού. οτι στο μέρος του νεκροταφείου έγινόντουں συνέδριο τῶν Άμφικτιόνων. οτι ή εκκλησία του Αγίου Νικολάου είναι ακριβώς επάνω από τὸ ναό του Απόλλωνος και ή πλησίον πηγή είναι ή Κασσωτίς, πού τὸ νερό της στην αρχαιότητα εφθανε ως τὸ ἄδυτο του θεου και άπ' εκείνο επιναν οι γυναίκες και έγινοντο μάντισσες, και άπ' επάνω ήταν ή Λέσχη με τις περίφημες γραφές του Πολυγνώτου. Επίσης μου έλεγεν οτι τὸ Πηγάδι με τις Λάμιες τὸ λέγουν οι σημερινοί

Σθαρνὶ καὶ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ ἀρχαῖο ὄνομα Σύβαρις, ἡ σπηλιὰ δ' οὖο ἡ Εὐρυβάτης ἐσκότωσε τὸ ἀνθρωποφάγο τέρας· ὅτι ὁ Φλεμπούκος δὲν εἶναι παρὰ οἱ Φαιδριάδες πέτρες, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐγκρεμίζοντο οἱ ἱερόσουλοι καὶ οἱ βλάστημοι. Ἐκὼμη μοῦ ἔλεγεν ὅτι στοὺς Βασιλιάδες πολλὰς φορὰς καὶ ὁ ἴδιος ἄκουσε διαφόρους λαμπροὺς ἤχους· ἀλλὰ τοῦτο γίνεται ὅταν φυσᾷ βόρειος ἄνεμος καὶ μπαίνοι ἀπὸ τῆς πολλὰς τρύπες μέσα στὴν κούφια πέτρα, ἡ ὁποία μεταβάλλεται σὲ Μέμνωνος μνημεῖο. Καὶ ὅτι γιὰ τὸν ἀθάνατο ἀράπη ἐγεννήθηκε ἡ πρόληψις ἀπὸ ἓνα ἀράπη. ὁ ὁποῖος στὴν ἐπανάστασι ἐδαφτίσθηκε καὶ ἔμεινε στὸ χωριό. Αὐτὸν μιὰ ἡμέρα τὸν ἦρε στὸ δρόμο ἓνας φοβερός δρόλαπας ἀπὸ ἐκεῖ· οὗς τοὺς συνήθεις στὴ Ροῦμελη, καὶ γιὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ χιόνι καὶ τὸν ἀέρα τοῦ ἐχώθηκε στὴν τρύπα μέσα στοὺς Βασιλιάδες· μὰ σὺν ἐκαλοσύνεψε καὶ ἐβγήκε, κάτι διαδάτες τὸν εἶδαν καὶ ἐτρόμαξαν καὶ ἔδωκαν εἶδησι στὸ χωριό, πὼς στοὺς Βασιλιάδες κατοικεῖ ἀράπη· μὲ τὴ σιδερένια ματσούκα τοῦ . . . Καὶ μοῦ εἶπεν ἄκὼμη πὼς Ροδιὴ λέγουσιν τὴν ἀρχαία Ναυπλία καὶ πὼς ἡ Βαγενὶ δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ σπηλιὰ, μὲς στὴν ὁποία ἐχρησιμοδοτοῦσε ἡ Πυθία.

*
* *

Μὲ τῆς πληροφορίας αὐτὰς τοῦ πολυκάτεχου ὁδηγοῦ μοῦ ἐφθάσαμε σὲ λίγο ἐμπρὸς στὴ σπηλιὰ. Εἶναι λίγα μόλις βήματα μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ψηλά, πολὺ ψηλά καὶ χάσκει κόκκινη περίγυρα καὶ φοβερή, σὰν στόμα ἄγριου θηρίου. Ἐμπρὸς στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει πρὸς τὴν Ἀράχωβα ἀφθονα ἔτρεχαν νερὰ χρουσταλλένια, κάτ' ἀπὸ δασεῖς ἰσκιούς καὶ ἐκεῖ ἔπλεγαν οἱ γυναῖκες τ' ἀσπρόρρουχὰ τοὺς.

Οἱ φορεσιὰς τῶν γυναικῶν τοῦ Καστριου εἶν ὅπως καὶ τῆς Λιβαδιᾶς, ἀλλὰ κάπως φτωχότερες. Ἐχουσι τὸ ἄσπρο σεγκούνη καὶ ἀπὸ μέσα τὸ πουκάμισο ὡς τὸ γόνα· τὸ γόνα μένει γυμνὸ καὶ ἀπὸ κάτω ἀρχίζουσι κάλτσες κεντητὲς ἕως τὰ σφυρά· εἰς τὰ πόδια φοροῦσι τσαρούχια καὶ μαντίλια καλεμικερὶ ἢ εἴτε ἄσπρες μπόλιες στὸ κεφάλι· στὴ μέση ἔχουσι τὸ σιλαχάκι τοὺς καὶ ἀπὸ κάτω μιὰ ζώνη

δέκα δάχτυλα πλατιά, κοκαλωτή και χαλαρά ριγμένη άπάν' άπ' τὸ σεγκούνι, σάν κῶθρο.

Τῶν ἀνδρῶν οἱ πορεσῆς εἶναι ἀκόμη ἀπλούστερες. Ἐχουν τὰ τσαρούχια, τίς σαγακένιες κάλτσες κομμένες στὰ σφυρὰ κι αὐτοί, τὰ γελέκια κι ἓνα πουκάμισο, ποὺ χρησιμεύει και γιὰ φουστανέλα, και τὸ σκουφάκι στὸ κεφάλι.

Ἐτραβήξαμε πρὸς τὴ σπηλιά. Δεξιὰ στὴ ρίζα τοῦ βράχου ἦταν μικρὴ μαντιρούλα και μία ποριούλα μὲ σταυρὸ και κάτω ἔτρεχε ἀφθονο νερό. Ἦταν δωμάτιο στὸ βράχο σκαλισμένο, κανέννας βέβαια ναῖσκος ἢ δωμάτιο τῶν ἱερέων τῆς ἀρχαιότητος. τὸ ὅποιον ὁ χριστιανισμὸς ἐμετάβαλε εἰς Ἐιγιάννην και τὸ τρεχούμενο νερὸ ποὺ γκρεμίζεται κάτω στὴν Παπαδιά λέγεται τ' Ἐιγιαννιοῦ τὸ ρέμα. Ἐκεῖ ἔλεγεν ὁ ὁδηγός μου ὅτι ἦταν ἡ Κασταλία, τὸ καλὸ δῶρον τοῦ Κηφισοῦ.

Ἡ σπηλιά ἔχει τὸ ἀνοιγμὰ της πρὸς τὴ δύση· μεγάλο ἀνοιγμα, θεόρατο, τριγωνικὸ μὲ τὴ βάση χάμω και τὴν κορυφὴ ψηλά, σκυμμένο λίγο ἐμπρὸς, σὰ νὰ θέλῃ νὰ ἰδῇ τὰ πόδια του, και σχισμένο, ὥστε νὰ φαίνεται λουριδα τοῦ γαλανοῦ αἰθέρα. Ἀλλὰ ὅσο πηγαίνει μέσα βλέπει κανεὶς τίς δύο πλευρῆς μὲ τίς κόκκινές των ὄψεις, μὲ τίς παρασαρκίδες τῶν πετρῶν και τὰ μαστάρια τους χαλαρά, μὲ τίς ρῶγες κάτω σάν ἀληθινὰ μαστάρια ἀρμεγμένα ἐκείνη τὴ στιγμή μὲ τίς λειψάδες των και τίς ἀραχνιάσμένες τρύπες, τίς μικρῆς σάν σφηκοφωλιῆς και τίς μεγάλες σάν μάτια γουρλωμένα, μὲ τίς σκασιμάδες των και τίς νυχιῆς και τ' αὐλάκια και τὰ χρωματιστὰ νεῦρα, θαρρεῖς πῶς σφιχτοδένονται σαγονιά μὲ σαγονιά γιὰ νὰ κατακομματιάσουν ὅ,τι πέσῃ ἀνάμεσὸ τους. Και ἀπὸ τὰ πόδια τους πέτρες μεγάλες και μικρῆς μὲ χαλίγια και στειρολίθαρα χύνονται πρὸς τὰ κάτω, σὰ νὰ ξερνᾶ ἡ σπηλιά τ' ἀνάξια, ποὺ βαρένουν τὸ στομάχι της. . . Ὅταν μὲ κόπο και ἰδρωτα ἀνεβήκαμε στὴ σπηλιά και φθάσαμε στὰ ἀνήλιαστα βάρη της, δὲν ἤμπορῶ ν' ἀρνηθῶ πῶς μ' ἐκυρίεψεν ἄλλο πρᾶμα. Οὔτε στὴν ἐκκλησία, οὔτε στὸ ἱερὸ βῆμα κι ἀκόμη οὔτε σὲ μάρτυρος κουδούκλιο ἀν εὔρεθῶ, τέτοιο αἶσθημα ποτὲ δὲν θὰ μὲ κυριέψῃ. Ἐκεῖνα τ' ἄγρια χρώματα, αἱ πέτρες, τὰ ἰσκιερὰ βάρη τῆς σπηλιάς, ἡ ὑγρασία της ποὺ ἔφθανεν ὡς τὸ κόκαλο, ἡ

περασμένη Ιερωσύνη και τὸ φοβερὸ μυστικὸ της, ἐκάθηντο στὴν ψυχὴ μου κι αἰσθανόμουν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ νὰ χάνω και τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου . . .

Ἄλλὰ ποιά ἀλλαγὴ καιροῦ και ποιά διαφορὰ ! Ἡ πρώτη γίδα ποὺ ἐπλησίασε στὴ σπηλιὰ ἐκείνη και πῆρε τοὺς μανικκοὺς ἀτμοὺς της ἔτρεξε παλαβὴ και γκρεμίσθηκε ἀπὸ τοὺς βράχους, ἢ ἄμειρη ! Ἄλλὰ τώρα γίδες και τραγιά κάθονται ἐκεῖ και δροσολογιοῦνται ἤσυχα και μασσοῦν τὸ χόρτο τους χωρὶς νὰ φοβοῦνται τοὺς φοβεροὺς ἀτμοὺς και τὸ ἱερὸ ἄδυτο τοῦ μακροτόξου θεοῦ ! . . .

*
* *

Ἐκατεβήκαμε ἀπὸ τὴ σπηλιὰ μὲ παραγεμισμένο τὸ κεφάλι ἀπὸ ἀρχαιότητα. Ὅλο ἐκείνο τὸ μέρος, ποὺ τώρα δὲν ἔχει ἄλλο καλὸ παρὰ ἀπ' ὅ,τι τοῦ χαρίζει ἡ φύση, τὰ νερὰ δηλαδὴ και τίς φυτιές και τ'ἄγρια χρώματα τῶν πετρῶν του, ἔστεκότου μπροστά μου μ' ὄλα τὰ περασμένα μεγαλεῖά του. Ὁ Κροτωνιάτης, ὁ Κλεισθένης, ὁ Λυκόρτας και οἱ λοιποὶ παλαισταί, μεγαλόκορμοι, φοβεροί, ἀδάμαστοι ἔστεκαν ἐκεῖ μὲ παιδιάτικο χαμόγελο στὰ χεῖλη γιὰ ἓνα δάφνινο στεφάνι, ποὺ τοὺς ἔβαλαν στὸ κεφάλι οἱ Ἀμφικτίονες. Παρέκει ὁ Ὅμηρος και ὁ Ἡσίοδος ἔστεκαν θλιμμένοι, σιωπηλοὶ πὼς ἔχαναν τὴ νίκη ὄχι ἀπὸ ἀνικανότητα, ἀλλὰ γιὰτι ὁ ἓνας ἔτυχε νὰ εἶναι τυφλὸς και ὁ ἄλλος δὲν ἤξερε νὰ κιθαρίζῃ μαζί μὲ τὸ τραγοῦδι. Ἐκείθεν ἐπρόβαλεν ὁ Νεοπτόλεμος, μέγας, φοβερός, μὲ μαῦρα σχέδια στὸ κεφάλι γιὰ τὸ μαντεῖο και γιὰ τὸν ἴδιο ἀκόμη θεό. Ἄλλ' ἐδῶ ἤρχοντο οἱ θεοπρόποι μὲ τὰ πλούσια δῶρα. Ἐδῶ ἐχόρευαν οἱ νύμφες, παρέκει ἐτραγουδοῦσαν οἱ Μοῦσες, κι ἐκεῖ ἐλούζονταν οἱ Χάριτες κι ἐμάντευε ἡ Φημονόη. Ὅλος ὁ τόπος ἐκείνος ἐξαναζοῦσε στὴν πύρινη φαντασία μου, μ' ὄλα τοῦ τ' ἀρχαῖα κάλλη, μὲ τοὺς θεοὺς και τοὺς ἡμιθέους και τοὺς ἥρωας και τοὺς βασιλεῖς και τὸ χοντρὸ λαὸ κι ἔλαμπε και ἠχολογοῦσε ἀπὸ κάθε εἶδους φωνές.

Γιὰ τοῦτο δταν ἐμπήκαμε πάλι στὸ χωριὸ μου ἐράνηκε πὼς εὕρισκόμουν στὸ νεκροταφεῖο. Εὐτυχῶς εἶχα κοντὰ τὸν καλὸ μου

σύντροφο, ὁ ὁποῖος μ' ἐπροσκάλεσε νὰ πᾶμε στὸ σπίτι του. Κι ἐνῶ ἐπαίρναμε τὸν κατηγορικοὸ δρόμο, μοῦ διηγότουσαν καὶ ἄλλα τῆς σημερινῆς μυθολογίας ἀνέκδοτα. Πῶς τὸ Κκοτρι ἔχει καὶ τὸ στοιχιό του, γιατί στὴ Ρούμελη χωρὶς στοιχιό χωριό δὲν ἤμπορεῖ νὰ υπάρξῃ. Τὸ στοιχιό εἶναι ἓνα βόιδι μεγάλο, μακρύτερο, σταχύ, μὲ μεγάλα κέρατα καὶ χοντρό, πολὺ χοντρὸ κεφάλι καὶ ὀργιῶν οὐρά. Κάποτε μέσα στὸ μεσονύχτι ἀκούεται μία θλιβερὴ καὶ δυνατὴ φωνή. Τῆ γνωρίζουν ὅλοι πῶς εἶναι τοῦ στοιchioῦ. Καὶ γνωρίζουν ἀκόμη πῶς ἡ θλιβερὴ ἐκείνη φωνὴ προμηνᾷ τὸ θάνατο κάποιου χωριάτη.

Συχνὰ τὰ στοιχιὰ παλεύουν συναμεταξύ τους, ἀλλὰ σπάνια νικεῖται τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο. Γιατί ἀλίμονο στὸ χωριό ἐκεῖνο πρὸ τοῦ νικηθῆναι τὸ στοιχιό! τὸ χωριό ἐξολοθρευεῖται. Μιὰ φορὰ ἐπάλεψαν τὸ Καστρισιάνικο μὲ τὸ Χρῖσσαϊτικο στοιχιό. Στὸ τέλος ἐνίκηθη τὸ Χρῖσσαϊτικο καὶ τότε ἤρθε ἡ πανούκλα καὶ ἐκαταστράφητε τὸ χωριό.

Ἔτσι ἐφθάσαμε στὸ σπίτι. Τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ γιατροῦ ἦταν στὰ κάτω μέρη τοῦ χωριοῦ καὶ ἐπάνω του ἀνέβαιναν στὴν πλαγιὰ τὰ σπίτια, τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο, σὰν μεγάλα σκαλοπάτια. Μεταξύ τῶν σπιτιῶν ἐπρασίνιζαν διάφορα δένδρα, καρπερὰ καὶ μεγάλα, καθένα μὲ τὴν εὐμορφιά καὶ τὴν περηφάνειά του. Καὶ μέσ' ἀπὸ τὶς εὐμορφιὰς αὐτὲς τῶν δένδρων ἕως κάτω στὴν ποταμιὰ ἀντηχοῦσαν ἀηδονόστομες λαλιὰς χιλίων πουλιῶν καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ πκράθυρα τῶν σπιτιῶν, ἀπὸ τοὺς ὀντάδες καὶ τὶς ταράτσες ἕως ἔξω στὶς βρύσες καὶ στὰ ἀνηφόρια ἐπρόβαλλαν ἀπ' ὄρα σ' ὄρα μεστωμένα πρόσωπα καὶ κυπαρισσένια κορμιὰ καὶ γλυκοθώρητα κάλλη τῶν καλῶν χωριατισσῶν.

Ὁραία ἀλήθεια καὶ εὐλογημένη εἰκόνα τῆς χωριάτικης ζωῆς! Δὲν ἤμπορεῖ ἕμως κανεὶς νὰ λυπηθῆναι γιατί σὲ λίγο ἡ ἀξίνα τοῦ ἀρχαιολόγου θὰ τὴν ἐξαλείψῃ. Ποιὸς ξέρει τί ἄλλη θεϊότερη εἰκόνα θὰ ξαναφανῆ ἐκεῖ καμῖα ἡμέρα!

Ἐνδρέας Καρκαβίτσας

Λ Ο Γ Ο Σ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

(Κριτικὸς χαρακτήρισμός)

Ἦτο μία γαλανὴ ἡμέρα τῆς ἀνοιξεως· ἡ φύση ἦτον ὀλη χαρὰ καὶ ἀρμονία εἰς τούτη τῇ γῆ, μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερες ἀπ' ὄσες περι-
κυκλῶνει ἡ θάλασσα, καὶ ὁ οὐρανὸς καμαρώνει. Ἄλλ' ἡ λύπη ἐφαι-
νότου εἰς ἑλα τὰ πρόσωπα· πλῆθος ἀνθρωποι μαζώνονται εἰς τὸν
ναὸ τοῦ Ἑψίστου· ἓνα νεκρικὸ μνημεῖο εἰς τῇ μέσῃ, καὶ ἀρχίζει ἡ
νεκρικὴ ἀκολουθία καὶ ἀφοῦ ἔπαυσαν οἱ δέησες
καὶ οἱ ψαλμοί, ἓνας νέος, τὰ ἐμπνευσμένα βλέμ-
ματα τοῦ ἑποίου ἀκτινοβολοῦν μέσα εἰς τὴν ἐκ-
κλησία μὲ μελωδικὴ φωνὴ διηγεῖται τοὺς ἐπαί-
νους τοῦ ἀποθαμένου, καὶ ἡ φωνὴ του εἰσχωρεῖ
βαθιὰ εἰς ὅλες τὰς καρδιὰς— τὰς συγκινεῖ, τὰς
ἐνθουσιάζει, τὰς ἐμπνέει αἰσθήματα ὑψηλὰ καὶ
γενναῖα.— Ὁ ἐνδοξος ἀνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἔκλαιγεν ἡ Ζίικυνθος,
ἦτον ὁ Φώσκολος. Ἄλλὰ ποῖος ἦτον ὁ νέος, οἱ λόγοι τοῦ ὁποίου
εἶχαν ταραξεί τόσες ψυχές; ποῖος ἦτο τοῦτος ὁ ἐκλεκτὸς νέος, ὁ
ὁποῖος στολίζοντας μὲ οὐράνιο φῶς τὸν τάφο τοῦ ἐνδόξου συμπο-
λίτη του παρηγοροῦσε τὴν ὠραία του πατρίδα, ἡ ὁποία ἐβλεπεν ὅτι
ἄλλο ἐνδοξότερο τέκνο ἀνάστανεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς; Τέκνο μὲ
νῦν Ἑλληνικὸν καὶ καρδίαν Ἑλληνικὴν. Ποῖος ἦτον ὁ νέος τοῦ-
τος; οἱ ἐλπίδες τῆς πατρίδας ἀλήθευσαν; τὴν αὐγὴ τοῦ προπερα-
σμένου Σαββάτου, εἰς τὴν ἀδελφὴ Κέρκυρα μία θλιβερὴ εἶδηση, ἓνα
τρομερὸ μῆνυμα θανάτου γυρίζει ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Καθένας
ρωτᾷ, ξαναρωτᾷ, ἐπειδὴ ὅλοι ἐλπίζουν νὰ μάθουν ὅτι ἡ τρομερὴ
εἶδηση δὲν εἶναι ἀληθινή. Ἄλλὰ παύει κάθε στεναγμὸς. Ὁ Διονύ-
σιος Σολωμὸς δὲν εἶναι πλέον.

Τότε θλίψη βαθιὰ καὶ ἀνίκητη ἀπλώνεται εἰς ὅλες τὰς καρ-
διὰς. Ὅλοι παρατοῦν τὰς ἐργασίας τους, μαζώνονται ὀλόγυρα εἰς
τὴν κατοικία τοῦ μεγάλου ποιητῆ· καθένας θέλει νὰ τὸν ἰδῇ διὰ

τὴν ὕστερη φορά, νὰ φιλήσῃ ἐκεῖνο τὸ μέτωπο εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο κρυμμένη μία τόσο λαμπρὴ ἀκτίνα Θεοῦ, νὰ σφίξῃ ἐκεῖνο τὸ χέρι, ποῦ ἔγραψε τὸ ἄσμα ἰσμάτων τῆς Ἐλευθερίας καὶ τόσα ἄλλα ἀθάνατα ποιήματα. Ἡ μεγάλη του ψυχὴ εἶχεν ἀφήσει ὠρφανεμένο τὸ σῶμα, κι ἔνα γλυκὸ χαμόγελο τοῦ ἐστόλιζεν ἀκόμη τὰ χεῖλη. Ὁ θάνατος, ποῦ ποτὲ δὲ θέλει δυνηθῆ νὰ σθῆσῃ τὸ ἐνδοξὸ του ὄνομα, δὲν ἐτολμοῦσεν ἀκόμη ν' ἀπλώσῃ τὴν ἀχνὴν του σημαία ἐπάνω εἰς τὸ ἄψυχο πρόσωπό του. Κάθε τάξῃ πολιτῶν, ἐντόπιοι καὶ ξένοι, συρροὴ λαοῦ τὸν ἀκολουθοῦν εἰς τὴν ὕστερὴν του κατοικία καὶ χύθουν ἐπάνω εἰς τὸ μνημῆμά του θλιβερὰ δάκρυα καρδίας, ποῦ μόνα τρέφουν τὰ ἀθάνατα ἄνθη ἀπὸ τὰ ὁποῖα πλέκεται τὸ στεφάνι τῆς δόξας ἐπάνω εἰς τὰ μνημεῖα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Οἱ ἐλπίδες τῆς πατρίδας δὲν ἐματαιώθησαν. Ὁ ἐνδοξὸς ἄνδρας, τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐθρήνησεν ἡ Κέρκυρα, θρηνεῖ κάθε Ἑλληνικὴ γῆ. θρηνοῦμε σήμερον μέσα εἰς τοῦτον τὸν ναὸν τοῦ Ἰψίστου, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ποῦ μέσα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰψίστου, ὅταν τὰ ρόδα τῆς νεότητος τοῦ ἀνθίζαν εἰς τὸ πρόσωπο, ἐγκώμιαζε τὸν Φώσκολον.

Δὲν ἔλαβα τὸν λόγον οὔτε διὰ νὰ ἐπαινέσω τὸν ποιητὴν οὔτε διὰ νὰ ἀποδείξω τί τοῦ χρεωστεῖ τὸ ἔθνος καὶ πόσον εἶναι δικαία ἡ λύπη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην δλην ἀντηχοῦν οἱ ἔπαινοί του καὶ κάθε Ἑλληνικὴ ψυχὴ αἰσθάνεται τί ἔχασεν. Οἱ ὀλίγοι λόγοι, τοὺς ὁποίους προφέρω μὲ κατασπαραγμένην καρδίαν, εἶναι ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς—αἰσθάνομαι ἀνάγκην νὰ ἐκφράσω τὴν λύπην μου, ἐπειδὴ ἔχω νὰ θρηνήσω ὄχι μόνον τὸν ἔξοχον ἄνδρα, τὸν μεγάλον ποιητὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐγκάρδιον φίλον, τὸν ἑδηγόν, τὸν διδάσκαλον. Σᾶς παρακαλῶ, μὴν κάμετε λοιπὸν προσοχὴν στοὺς ἀστόλιστους λόγους μου. Ὅμιλῶ καθὼς μ' ἐμπνέει ἡ καρδία καὶ ἡ λύπη, καὶ ἐκφράζω τὴν λύπην μου εἰς ἐκείνην τὴν γλώσσαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἀθάνατος ποιητὴς μας ἐδόξασεν, ὑψώνοντάς την εἰς τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ πλέον ἀπόκρυφα μυστήρια τῆς τέχνης.

Πόσες φορές ἐθαύμασα τὴν ἀνίκητὴν δύναμιν τούτης τῆς ἀπλῆς γλώσσας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅταν ἀπὸ τὰ οὐρανοεμπνευσμένα χεῖλη τοῦ ποιητῆ μας ἄκουσα τοὺς ἀθανάτους στίχους του. Εἰς τὴ γλώσσα φανερῶνεται ἡ ἐσωτερικὴ ὑπαρξὴν κάθε ἔθνους, ἡ ψυχὴ τῆς

φυχῆς του· καὶ ἀπορῶ πῶς ἡ Εὐρώπη, ἂν καὶ πρὶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐγνώριζε τὴ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ὅμηρου ἐτραγουδοῦσαν τοὺς πόνους τους, τὰς ἐλπίδες τους, ἠμπόρесе νὰ πιστέψῃ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐκατέβη εἰς τὸ μνῆμα καὶ τὸ ἐσκέπασεν ἢ πλάκα πού σκεπάζει τὰ κόκαλα τῶν ἐνδόξων προπατόρων μας. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν ἀπέθανε· καταδιωγμένο ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα καὶ μὴν ἐλπίζοντας πλέον εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκείνην τοῦ Βασιλέα τῶν Οὐρανῶν, ἐπέταξε ψηλὰ εἰς τὰς κορφὰς τοῦ Κισσάβου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὅπου σιμότερα εὐρισκόντουσαν εἰς τὸν Οὐρανόν. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν ἀπέθανεν, ὄχι. Μὰ τὸν Μπότσαρη, μὰ τὸν Καραϊσκάκη, μὰ τὸν Μιαούλη, μὰ τὸν Κολοκοτρώνη, μὰ τὸν Διονύσιον Σολωμόν, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσῃ καὶ τὸ ὁμολόγησεν ὁ κόσμος ὅλος.

Ὅποιος ἤθελεν ἰδεῖ τὸν ποιητὴ μας ἐπάνω εἰς τὰς ἀνθοστολισμένες ἀκροθαλασσιὰς τῆς Κερκύρας νὰ ἐκφωνῇ τοὺς στίχους πού τοῦ ἔμπνεε μία μυστικὴ ἐσωτερικὴ δύναμη, πότε ρίχνοντας τὰ βλέμματα εἰς τὸν καθρέφτη τοῦ πελάγου, πού ἀπλωνότουσαν ἔμπρὸς του, πότε ὑψώνοντάς τα εἰς τὸν καθαρὸν οὐρανόν, πού τὰ σκέπαζε, ἤθελεν εἰπεῖ ὅτι κάποια ἀπὸ τίς μεγάλες ψυχὰς τοῦ Ὅμηρου ἢ τοῦ Τυρταίου, τοῦ Σοφοκλέη ἢ τοῦ Αἰσχύλου, καμία ἀπὸ τοῦτες τὰς μεγάλες ψυχὰς πού ἀποθανατίζουν τὰ ἐθνικὰ ἀνδραγαθήματα καὶ ἔκαμναν φλόγα ἀκοίμητη τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδας, ἐκατέβη πάλιν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἀνάψῃ τὰ ἴδια ἐκεῖνα αἰσθήματα καὶ διὰ νὰ κάμῃ τοὺς νέους Ἕλληνας νὰ ἀποδείξουν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἡ βαρβαρότητα ὑπεδούλωσε τὰ σώματα, ὄχι τὰ πνεύματα. Ποῖος ἄκουσε τὸν ποιητὴ μας νὰ τραγουδᾷ στίχους ἢ τοῦ Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἢ ἐκείνου διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπαίρον, ἢ τοῦ Λάμπρου, ἢ τοῦ θηρίου τῆς θαλάσσης, ἢ τῆς Σιαφθοῦς, καὶ δύναται νὰ λησμονήσῃ τὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου του, τὸ γλυκύτατο χαμόγελο πού τοῦ πρόβαινε εἰς τὰ χεῖλη; ἐκεῖνο τὸ γλυκὸ χαμόγελο, πού, καθὼς μαρτυροῦν ὅλοι ἐκεῖνοι πού τὸν εἶδαν, ἔμεινεν ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη του καὶ ἀφοῦ τὸ πνεῦμα εἶχε παρατήσῃ τὸ σῶμα διὰ νὰ πεταχθῇ στοὺς οὐρανοὺς.

Ἡ θλιθερὴ εἰκόνα τόσο μοῦ ἐτάραξε τὴ φαντασία, τόσο μοῦ ἐσυγκίνησε τὴν ψυχὴν, ὥστε τὴν βλέπω πάντοτε ἀκίνητη ἐμπρὸς μου. Τὸν βλέπω γυρμένον εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ θανάτου μὲ τὰ μάτια γυρισμένα κατὰ τὸν οὐρανόν, μὲ τὸ χαμόγελο εἰς τὸ στόμα. ὦ! κλείσετε ἐκεῖνο τὸ στόμα! καὶ διατί νὰ μείνη ἀνοιχτό; μάταια δλόγυρά του πετοῦν αἱ γλυκὲς αὔρες τῆς ζωῆς· ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ στόμα δὲ θέλει ἔβγει πλέον μία ἄρμονία, μία λέξη, ἕνας ἦχος· κλείσετε ἐκεῖνα τὰ μάτια! εἶναι γυρισμένα κατὰ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ πλέον δὲν βλέπουν τὰς μουσικὰς λαμπράδας, πού ἀνάδιδεν εἰς τὰ ἀθάνατα ποιήματά του. ὦ, σκεπάσετε, σκεπάσετε ἐκεῖνο τὸ λείψανο! Ἡ αἰσθητὴ εἰκόνα τοῦ ἀφανισμοῦ εἶναι παράπολυ τρομερὴ! καλύψετε ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο πρὶν τὸ μαῦρο χέρι τοῦ θανάτου σήσῃ κάθε ἔχνος ζωῆς. Ἀφήσετε νὰ στοχασθοῦμε ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδας, ἐνῶ ἀνέβαινε μὲ τὸ νοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, ζητώντας εἰς τὴν βρύση κάθε τελειότητος τοὺς τύπους τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὠραίου, εἰμεινεν ἐκεῖ κι αἰφνίδια ἐχάθη ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς γῆς.

Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἔμφυχη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἡ θεία εἰκόνα τοῦ Πλάστη κατ' ἐξοχὴν φανερῶνεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς μεγάλους ποιητὰς. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μεγάλου ποιητῆ ὠριμάζουσι καὶ τελειοποιοῦνται ὅλες ἐκεῖνες αἱ πνευματικὲς δυνάμεις, ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθήματα, πού εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων δὲν εἶναι παρὰ σπόρος κρυμμένος εἰς πῆλινο τύλιγμα. Ὁ μέγας ποιητὴς μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους, πού μία ἀδάμαστη ἐσωτερικὴ δύναμη, θεόθεν ἐμπνευσμένη, τοῦ βάνει εἰς τὰ χεῖλη, εἰσχωρεῖ μέσα εἰς ὅλες τὰς ψυχάς, τὰς συγκινεῖ, τὰς ἀνάθει, τὰς καθαρίζει, τὰς κάμνει νὰ γνωρίσουν τὰ ἀπόκρυφα εἰς τὰ βάθη τοὺς κρυμμένα· ζωογονεῖ τοὺς ἀκαρποὺς σπόρους, ξυπνᾷ νέες κλίσεις, νέες ἀρετές, νέες ἐπιθυμίαι· εὐγενίζει καὶ ὑψώνει τὰ πνεύματα μὲ τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης· πυρώνει καὶ κάμνει στενωτέρους τοὺς δεσμοὺς πού ἐνώνουν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν, δείχνοντας τὴν Θεότητα παντοῦ, καὶ πολλαπλασιάζοντας τὴ φύση εἰς τὴ φύση. Τούτη εἶναι ἡ ἀποστολὴ ἐκείνου τοῦ θαυμαστοῦ ὄντος, πού οἱ προπάτορές μας μὲ τὴν τόσῃν ἀλήθειαν ὠνόμασαν ποιητὴν.

«Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφή-

τας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι» εἶπεν ὁ Σωτῆρας τῆς Οἰκουμένης καὶ τούτῃ ἡ θεϊκὴ ἀλήθεια ἀληθεύει εἰς ὄλον τὸν ἠθικὸν κόσμον. Ὅποιος στοχάζεται νὰ ὠφελήσῃ τὸ ἔθνος του κόβοντας τὴν κλωστή τῶν παραδόσεων, συντρίβοντας τὸ ἀπερασμένο, δὲν ἠξεύρει οὔτε πόθεν ἔρχεται οὔτε ποῦ θέλει νὰ ὑπάγῃ. Ἡ ζωὴ τῶν ἐθνῶν, καθὼς ἐκείνη τῶν ἀτόμων, δὲν συνίσταται ἀπὸ μίαν ἢ ἄλλην ἐποχὴν τῆς ὑπάρξεώς τους· ὅλες μαζὶ συνθέτουν μίαν ἀκέραιαν ὑπαρξήν, ποῦ κράζεται Ἱστορία τοῦ ἔθνους· κάθε γενεὰ ἀφήνει εἰς ἐκείνη ποῦ τὴν διαδέχεται βαθύτατες ἀλήθειες, τὰς ὁποῖες συχνὰ οἱ σύγχρονοι δὲν ἐννοοῦν ἀλλὰ μόνο οἱ μεταγενέστεροι, ποῦ φωτίζονται ἀπ' αὐτές. Ἡ ἐποχὴ τῆς δόξας ἀφήνει μεγάλα καὶ βαθιὰ μαθήματα, ἀλλὰ συχνὰ μεγαλύτερα καὶ βαθύτερα ἐκείνη τῆς δυστυχίας. Ὅταν ἡ Θεία Πρόνοια θέλῃ νὰ εὐεργετήσῃ ἓνα ἔθνος, δίνοντάς του ἓνα μέγαν ποιητὴν, τοῦτος βάνεται μεταξὺ περασμένου καὶ μέλλοντος, ρίχνει ὀπίσω του ἓνα βλέμμα γωρὸς νὰ τοῦ ξεφύγῃ τίποτε ἀπ' ὅ,τι ἐστάθῃ, ἀπ' ὅ,τι εἶναι· ἀδράζει τὸ μυστήριον τοῦ περασμένου, τὸ κάμνει πνεῦμα, ἰδέαν καὶ κινάει ἐμπρός, σέρνοντας κατόπι του τὸ ἔθνος ὄλον, καθὼς ὁ Ὀρφεὺς μὲ τὴ μυστικὴν του λύρα ἔσερνε κατόπι του θηρία καὶ λιθάρια καὶ δένδρα.

Ἡ πρώτη ποίησις εἶναι γέννημα, ὄχι ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους· ἀνθος τοῦ αἰσθηματός του, μουσικὴ τῆς ψυχῆς του, φανερώνει τὰ συμβάντά του, τὰς χαρὰς του, τοὺς πόνους του, τὰς ἐλπίδες του, ὅλη τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ὑπαρξήν, ἢ ἀποκάτου εἰς τὰς ἰτιῆς τοῦ ποταμοῦ Βαβυλῶνος θρηγεῖ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς βωμοὺς ἢ ψάλλει τὰς νίκας τοῦ Μαραθῶνα καὶ τῶν Θερμοπυλῶν· ἢ ἐπάνω εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου τὰς ἀνδραγαθίας καὶ τὰ ξεψυχίσματα τῶν παλικαριῶν, τὰς ἀνάμνησας τοῦ περασμένου μεγαλείου, τὰς ἐλπίδες εἰς Ἐκείνον ποῦ τιμωρεῖ τὰ ἔθνη καὶ τ' ἀναζῆ. Ἡ ἐθνικὴ ποίησις βαστᾷ πάντοτε ζωντανὴ μέσα εἰς τὰς καρδιὰς τὴν ἀγάπην τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδας. Ὁ μέγας ποιητὴς δὲν ἀρνεῖται οὔτε τὴ γλῶσσαν οὔτε τὰ αἰσθήματα οὔτε τὰς παραδόσεις τῶν δημοτικῶν ποιήσεων· καὶ γλῶσσαν καὶ αἰσθήματα καὶ παραδόσεις καὶ ἁρμονίας, ἀφοῦ καθαρίσθησαν περ-

ώντας ανάμεσα εις τοὺς αἰῶνες σταλάζουν πολύτιμα μαργαριτάρια μέσα στο χρυσὸ ποτήρι τῆς τέχνης. Οὕτως ἐγεννήθη τὸ μεγαλύτερο ποίημα τῆς οἰκουμένης, ἡ Ἰλιάδα. Οὕτως ἔκαμαν ὁ Δάνδης, ὁ Σαίξπηρ, ὁ Κάλδερων· οὕτως ἔκαμε καὶ ὁ ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδας, τοῦ ὁποῦ θρηνοῦμε τὸν θάνατον.

Δὲν ἤυρε ζωντανὴ τὴ γλῶσσα τοῦ Ὀμήρου ἢ τοῦ Σοφοκλή, ἀλλὰ τὴ χαριτωμένη θυγατέρα αὐτῆς, ἡ ὁποία, ἐνῶ ζωογονεῖται ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς ἀθάνατης μητρός, ὑπέκυψεν εις ἐκεῖνες τὰς ἐξωτερικὰς μεταβολὰς, ποῦ ἔπρεπεν ἀφευκτὰ νὰ προσεγγίσουν οἱ καιροί, τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ συμβάντα τοῦ κόσμου, ἢ κατὰστασις τῆς Ἑλλάδας. Δὲν ἤυρε μίαν μορφωμένην φιλολογίαν, ἀλλ' ἤυρε μίαν δημοτικὴν ποίησιν, τὴν μεγαλύτερη τῆς οἰκουμένης, — καὶ ἔλα τὰ ἔθνη τ' ὁμολογοῦν· — μίαν ἀγνήν καὶ ὑψηλὴν ποίησιν, μὲ τὴν ὁποία τὸσες γενεὲς ἐκφράζουν ἀπὸ αἰῶνες τὰ κρυφὰ τῆς ψυχῆς τους· ἀντίλαλος αἰσθημάτων, ποῦ σὰν μυστικὸς καὶ μελαγχολικὸς ἤχος μακρόθεν ἀντηχάει μέσα εις τὴν ψυχὴν τοῦ ἀληθινοῦ ποιητῆ, καὶ ἀντήχησεν εις ἐκεῖνην τοῦ δικοῦ μας. Ὁ ποιητὴς μας ἄκουε τὸν κρυφὸ στεναγμὸ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἐλπίδας ἑνὸς μεγάλου ἔθνους, ποῦ ἔπεσεν, ἀλλὰ δὲν ἐχάθη. Μέσα εις τὰ ἀπλά του τραγούδια ἄκουσε κρυμμένον τὸν ὕμνον τῆς ἀνάστασις, καὶ γενόμενος παραστάτης τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, ψάλλει τὴ θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πίστην. Μὲ τὴν ἐμπνευσμένην καρδίαν του ἀγκαλιάζει ὅ,τι ἱερὸν ὑπάρχει διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· φουχτώνει τὴ ρομφαίαν πυρῶμένην εις τὴ φλόγα τ' οὐρανοῦ, καὶ ἀρχίζει ἡ μάχη μετὰ τοῦ πολεμάρχου ἀγγέλου καὶ τῶν πνευμάτων τῆς ἀβύσσου. Ὁ ποιητὴς μας δὲν ἔτρεξε νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸ σῶμα εις τὴ φοβερὴ πάλη τῆς ἀνεξαρτησίας· ἕνα βόλι ἤμποροῦσε νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴ γῆ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, ποῦ ἀναθεν εις ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ψυχὰς τὴ λαχτάρει τοῦ πολέμου. Πόσες φορές οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλευθερίας, τραγουδῶντας τὸν ἀθάνατον ὕμνον, ἐρρίχθησαν εις τὴ μάχην, καὶ ἐνίκησαν. Τὸ πνεῦμα, ναί, τὸ πνεῦμα ὅταν πυρῶνεται εις τὴ δικαιοσύνην, ὅσα καὶ ἂν εἶναι τὰ ἐμπόδια, εις τὸ τέλος τὰ ἀφανίζει ὅλα καὶ νικά. Ὁ ποιητὴς μας λοιπὸν ἔκαμε ὅ,τι ἔκαμαν ὅλοι.

οί ἀληθινοὶ μεγάλοι· μόλις ἐπρόβαλεν εἰς τὴ μέση τοῦ ἔθνους ἐρριζεν ἕνα βλέμμα δλόγυρά του· ἐπροσήλωσε τὴν ψυχὴν του εἰς τὸ περασμένο, ἐγονάτισεν ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλή, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Θεμιστοκλή ζητώντας ἐμπνευση καὶ ἀδάμαστη τόλμη, ἐπειδὴ μέσα εἰς ἐκείνους τοὺς τάφους δὲν εἶναι, ὄχι κλεισμένη στάχτη, ἀλλὰ φλόγα ἀκοίμητη, παντοινή. Τὸ λιθάρι ποὺ τοὺς σκεπάζει δὲν εἶναι κρύο ποτέ. Ἡ στάχτη καὶ ὁ πάγος τοῦ θανάτου εἶναι μέσα εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου δὲν ἀναψε ποτέ κανένα αἶσθημα ὑψηλὸ καὶ γενναῖο· ἡ καρδιά, μολεμένη ἀπὸ τὴ δειλία, ἀπὸ τὸ φθόνο καὶ ἀπὸ ἄλλα ποταπὰ πάθη, μένει πεθαμένη καὶ σάπια μέσα εἰς ἕνα τάφο, καὶ ἄς εἶναι ἀπὸ κρέας, καὶ ἄς κυκλοφορῇ ἀκόμη εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα.

Ἄλλὰ τὸ σέβας ποὺ χρεωστεῖται εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἔκαμε τὸν ποιητὴν νὰ λησμονήσῃ τὴν Χριστιανικὴν Ἑλλάδα, βαπτισμένην εἰς τὴ δυστυχία, ποὺ τὴν κατασταίνει, ἀνὸχι μεγαλύτερη, ἱερώτερην ἀπὸ τὴν παλαιάν.

Ὁ ποιητὴς μας αἰσθάνεται ὅτι ἡ φιλολογία, διὰ νὰ εἶναι ἐθνική, πρέπει νὰ εἶναι δημοτικὴ καὶ, διὰ νὰ γένη τοιαύτη, πρέπει νὰ παύσῃ ἐκείνη ἡ ὑπερήφανη καὶ ἀνόητη πρόληψη, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας καταφρονεῖται ὁ λαός, ἐκεῖνος ὁ λαός, μέσα εἰς τὴν ὀλοζώντανη καὶ γερὴ ψυχὴν τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται σωριασμένοι πνευματικοὶ θησαυροί, οἱ ὅποιοι συχνὰ λείπουν εἰς τὰς ἀνώτερες τάξεις, καὶ ἄς μαρτυρήσῃ ἡ Ἱστορία ποῦθεν ἐβγήκαν ἐκεῖνοι ποὺ ἔσωσαν καὶ ἐδόξασαν τὰ ἔθνη· ὁ ποιητὴς μας δὲν καταφρόνησεν οὔτε τὸν λαὸν οὔτε τὴ γλῶσσά του οὔτε τὰ αἰσθηματὰ του· ἤξευρεν ὅτι οἱ γλῶσσες δὲν εἶναι γέννημα τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι μεγάλη καὶ θαυμαστὴ εἶναι κάθε γλῶσσα ποὺ ἐκφράζει ὑψηλὰς ἰδέας καὶ παραδέχεται τὴν ὠραία καὶ ἁρμονικὴν γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου νοῦ) ἐμψύχωσε καὶ ὕψωσε μὲ τὰ ἀθάνατα ποιήματά του. Κατὰ βάθος ἐνόησε τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ εἶδε τὸ μέλλον ποὺ τὴν προσμένει, καὶ μὲ τὸν δυνατόν του νοῦ, μὲ τὴν μεγάλην του ψυχὴν, ἀγκάλιασεν ὅλο τὸ ἔθνος καὶ ἔγινεν ὁ πρῶτος καὶ

μέγας θεμελιωτής τῆς νέας μας φιλολογίας. Ὅσοι ἀνέγνωσαν τὰ ποιήματά του (καὶ ποῖος δὲν τὰ ἀνέγνωσε;) γνωρίζουν ὅτι ὄλα ἐμπνέουν ὑψηλὰ αἰσθήματα. Ἐτραγοῦδησε τὴ θρησκεία καὶ τὴν πατρίδα, τῆς ὁποίας ἐδόξασε τὰ ἀθάνατα ἀνδραγαθήματα, καὶ ὁ ὕμνος του ἀνιήχησε παντοῦ. Ἐκαμε τὴν Εὐρώπην ὄλην νὰ προσῆ-
λώσῃ τὸ βλέμμα εἰς τὴν τρομερὴν πάλην, δείχνοντάς της τὴν ἔλευ-
θερίαν ποὺ πετιέται ἀνδρειωμένη, σὺν πρῶτα, ἀπὸ τὰ ἱερά κόκαλα
τῶν Ἑλλήνων καὶ ρίχνεται εἰς τὴ μάχην. Φθάνει εἰς τὸν τοῖχον τῆς
ἀθλίας Τριπολιτσᾶς, κατεβαίνουν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀνάθει ὁ πόλεμος.
Τὰ σκοτάδια τῆς νυχτός, ἡ τρομερὴ ταραχὴ τοῦ πολέμου, ἐπα-
ράσταιαν τὸν ἄδην ποὺ ἐπρόσμενε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ
κόρες, γέροντες, νέοι, βρέφη, ἴσκιον γυμνοὶ καὶ ἀναριθμητοὶ πετιῶν-
ται ἀπὸ τὴ γῆ, ὅσοι ἄδικα ἐσφάγησαν ἀπὸ τὴν ὀργὴν τῶν ἐχθρῶν.
Αὐξάνει τρομαχτικὰ ὁ χορὸς τοῦ πολέμου, τρέχει ποτάμι τὸ αἷμα,
ἀλλὰ τὸ δροσερὸ ἀέρι τῆς αὐγῆς δὲ φυσᾷ πλέον εἰς τῶν ψευδό-
πιστων τὸ ἀστέρι, χαιρετᾷ τὸν Σταυρόν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἡ ἀθάνατη
θεὰ πετιέται εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ματωμένη γυρίζει τὰς αἱματω-
μένες της πεδιάδες. Μπαίνει τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Μεσ-
σολόγγι, εἰς τὸ ἱερὸ ἐκεῖνο προσκυνητᾶρι, τὴν ἡμέραν ποὺ ἀνθισαν
τὰ δάση διὰ τὸν υἱὸ τῆς Παρθένου, ἔρχεται ἐμπρός της ὀλόλαμπρη
βασιώντας ἓνα Σταυρὸν ἡ Θρησκεία καὶ κινώντας τὸ δάχτυλον ποὺ
ἀνοίγει τοὺς οὐρανοὺς τῆς φωνάζει: «Σ' αὐτὸ τὸ χῶμα στάσου
ὀλόρθην, Ἐλευθερία» καὶ τὴ φιλεῖ εἰς τὸ στόμα. Ἐκεῖνο τὸ φι-
λημα τῆς διαπλασιάζει τὴ δύναμην, ἀκούει τὸ ἀθῶον αἷμα τοῦ με-
γαλομάρτυρα Πατριάρχου, ποὺ φωνάζει ἐκδίκησιν, καὶ φουσκώνει τὰ
νερὰ τοῦ Ἀχελώου, ποὺ γίνονται μνήμα εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ εἰς
τὴν Τένεδον γεμίζει λείψανα καὶ αἷμα ἐκεῖνα τὰ κύματα ἔπου οἱ
ἱερόσυλοι ἐπέταξαν τὸ ἅγιόν του σῶμα.

Τέλος σταίνει ἓνα Σταυρόν εἰς τὴν Εὐρώπην, φωνάζει: Βασι-
λεῖς, κοιτάχτε ἔδῳ· τοῦτο εἶναι τὸ σημεῖον ποὺ προσκυνᾶτε, καὶ
διὰ τοῦτο μᾶς βλέπετε ματωμένους εἰς τὸν τρομερὸν ἀγῶνα. Καὶ
βασιλεῖς καὶ ἔθνη ἄκουσαν τὴ δυνατὴ φωνή, καὶ κλίνοντας τὸ
γόνον εἰς τὸν Σταυρόν, εἰς τὸ Ναβαρίνον ἐθέσπισαν τὴν ἑλληνικὴν
ἀνεξαρτησίαν.

Ὀλιγώτερον ὠραία καὶ ὑψηλὴ δὲν εἶναι ἢ ὠδὴ τοῦ εἰς τὸ θάνατον τοῦ Μπαίρων, τοῦ μεγάλου ποιητῆ τῆς Ἀγγλίας, ποῦ ζητώντας μίαν ἐλεύθερη γῆ, ὅπου νὰ ἡσυχάσῃ τὴν καταταραγμὴν ψυχῆ του, ἐνῶ ὅλα τὰ ἐνδοξα καὶ ἐλεύθερα ἔθνη ξεδίπλωναν τὰς σημαῖές τους, καὶ σηκώνοντας τὰς δάφνες ποῦ τοὺς ἐστόλιζαν τὴν κεφαλὴ τὸν χαιρετοῦσαν καὶ τὸν προσκαλοῦσαν μ' αὐτές, ἐρχεται ἀνάμεσα εἰς τὴ χλαλὴ τοῦ πολέμου, εἰς τὴ γῆ τῆς ποιήσεως, διὰ νὰ πεταχθῇ ἀπ' αὐτὴν εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἠθέλησεν ἡ Μοῖρα ὁ μεγαλύτερος νέος ποιητῆς τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Πινδάρου νὰ ψάλλῃ τὸν θάνατον τοῦ μεγαλυτέρου νέου ποιητῆ τῆς πατρίδος τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Μίλτων.

Ὁ Λάμπρος, τοῦ ὅπου ἓνα μόνο τεμάχιο ἐδημοσιεύθη εἶναι νὰ εἰπῶ οὕτως, ἡ δευτέρα φάσις τοῦ πνεύματος τοῦ ποιητῆ μας. Εἰς αὐτὸ ἠθέλησε νὰ βγάλῃ τὴν ἰδανικὴν ὠραϊότητα ἀπὸ τὴ σύγχυση τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἠθέλησε νὰ ρίξῃ μίαν ἀκτίνα θεῖα ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἴσκιους τῆς διαφθορᾶς, διὰ νὰ τὴν κάμῃ ἀκόμη λαμπρότερη.

Σκοπὸν δὲν εἶχα νὰ ἐξετάσω σήμερον τὰ ποιήματά του, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ὁπίων εἶπα μόνο ὀλίγους λόγους· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως τοῦ Σολωμοῦ, πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἐξέταση, δύναται νὰ τὸ φανερώσῃ εἰς καθένα τὸ ἴδιον τοῦ αἰσθημα. Καὶ τοῦτο τὸ αἰσθημα δὲ θέλει σθησθῆ ποτὲ καὶ οἱ ἐρχόμενες γενεὲς θέλει γνωρίσουν καὶ θέλει ἐκτιμήσουν καλύτερα τὸν Σολωμόν, ἐπειδὴ ὁ ἐνδοξὸς μας ποιητῆς δὲν ἐδυθίσθη εἰς τὴ νύκτα τοῦ περασμένου, ἀλλ' ἐστάθη εἰς τὴ νύκτα τοῦ μέλλοντος ἀσηκώνοντας τὸ κάλυμμα ποῦ τὸν σκεπάζει καὶ ἀνοιξε εἰς τὰ βλέμματα τῶν νέων Ἑλλήνων μιὰ θεὰ μεγαλύτερη, πλέον ἐλεύθερη, καθαρώτερη. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἄνδρας, τὸν ὁποῖον ἐχάσαμε καὶ τοῦ ὅπου τὸν θάνατον θρηνεῖ ὀλόκληρο τὸ ἔθνος.

Οὔτε διὰ ἐξουσία, οὔτε διὰ πλοῦτη, ζοῦν οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀνθρώπων. Δάκρυα καὶ αἶμα τρέφουν τὰ στεφάνια, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ δυνάστες τῶν ἐθνῶν στολίζουν τὴν κεφαλὴ τους· ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ στεφάνια μένου μαραμμένα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τους, χωρὶς οὔτε ἓνας ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους νὰ

ρίξη ἓνα βλέμμα εἰς αὐτά. Ἄλλὰ αἰώνιο ἀνθίζει τὸ δένδρο ποῦ σκεπάζει τοὺς τάφους τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἐπειδὴ σὰν ἱερὰν παρακαταθήκην οἱ πατέρες τὸ συσταίνουν εἰς τοὺς υἱοὺς· καὶ τὸ τρέφουν, καὶ τὸ ζωογονοῦν τὰ δάκρυα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ οἱ δροσιεῖς τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάντοτε θέλει ἀνθίζει ἡ ἱτιά ποῦ σκεπάζει τὸν τάφο τοῦ ποιητῆ μας.

Μεγάλη ψυχὴ ἰ σὺ τώρα βυθίζεσαι μέσα εἰς ἄφθαρτα κύματα φωτός, καὶ σοῦ ἀστράφτει χαρὰ τὸ πρόσωπο, γρικώντας τὴν ἀπλαστην ἁρμονίαν τῶν οὐρανῶν. ὦ ἰ ρίξε, ρίξε ψηλάθε ἓνα βλέμμα εἰς τὴ γήινη πατρίδα σου, ποῦ μὲ πικρὰ δάκρυα κλαίει τὸ χωρισμὸ σου. Ἐμπνευσέ μας εὐγενῆ καὶ ὑψηλὰ αἰσθήματα, καὶ ἡμεῖς σοῦ ὀρμιζόμεθα ὅτι θέλει τιμῶμεν πάντοτε τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ ὅτι ἡ ἐνθύμηση τῶν μεγάλων μας ἀνδρῶν ποῦ ἀνέζησαν καὶ ἐδόξασαν τὸ ἔθνος θέλει ἀνάψει πάντοτε περισσότερο εἰς τὰ στήθη μας τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Σοῦ τ' ὀρμιζόμεθα, ναί, μὰ τὴν αἱματωμένη Ἑλλάδα, μὰ τὸν κόσμο ποῦ σ' ἔχει.

Ἰούλιος Τυπάλδος

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

(Ἑθνογραφικὸν διήγημα).

Πῶς τὸν ἄφησαν τόσον καιρὸν στὴ θέση του, χωρὶς νὰ τὸν τσεκουρώσουν, ἢ χωρὶς νὰ τὸν πετάξουν ἀπὸ τῆς δύση στὴν ἀνατολή, ὁ γραμματικὸς δὲν ἤμπορουσε νὰ τὸ καταλάβῃ, δοξολογοῦσεν ὁμως τὸν Θεόν, φτωχὸς φαμελίτης, αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκά του. Ἄλλὰ τόσο χαρούμενα δὲν ἐνοιῶθε τὸν καιρὸν ποῦ περνεῦσεν, ὅσο εὐλογοῦσε καὶ τὸν τόπον ποῦ κάθουνταν, ἓνας χρόνος τώρα κόντευε, τὸν εὐλογημένο τόπο. Δὲν ἦταν ἀκόμη χώρα καὶ δὲν ἦταν πιά χωριό· τῆς χώρας δὲν εἶχε τὴ στενόχωρη καὶ τὴν κακόμοιρη ζωὴ, καὶ τοῦ χω-

ριοῦ δὲν εἶχε τὴν ἐρμιά, τὴν ἀγριάδα. Ὁ εὐλογημένος τόπος χτισμένος ἦτανε κλιμακωτὰ στὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ. Χαίρονταν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ βουνοῦ· τὸ νερὸ ποὺ δροσίζει καὶ τὴν ψυχὴ· τὰ φουντωμένα δένδρα, ζωντανὰ ποὺ μαζὶ κοιμοῦνται καὶ ξυπνοῦν, σειοῦνται καὶ λυγίζονται, θυμῶνουν καὶ γελοῦν, μὲ ψιθυρίσματα καὶ μὲ τραγούδια· τὸν κατακάθαρον ἀέρα τὸν παρθενικόν, τὸ δυνατὸ μὰ ὄχι κακόβουλο χειμῶνα, ποὺ θαρρεῖς πῶς εἶναι νέος καὶ παλικαρὰς κι αὐτός· κι ἀγνάντευε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του τὸν κάμπο μακρινώτερο, κι ἀκόμη ἀλαργότερα τὴ θάλασσα, σὰν ἄλλου κόσμου ὄνειρο. Ἄλλ' ὁ φτωχὸς γραμματικὸς μὲ τὴ γυναῖκά του δὲν εἶχαν μάτια τόσο γιὰ νὰ βλέπουν τὰ φυσικὰ τὰ κάλλη ἐκεῖ, ὅσα γλυκόλογα εἶχαν γιὰ νὰ λένε καὶ νὰ ξαναλένε τὴν καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀνθρωποὶ ἐκεῖ πέρα φοροῦσαν χωριάτικα καὶ ἐξοῦσαν ἀρχοντικά· σὰν τοὺς ξωμάχους ἀπλοῖ, δὲν ἦτανε φτωχοί· χίλια καλά εἶχαν, ἀλλ' ἦταν οἱ καρδιές των πλουσιώτερες ἀπὸ τὰ καλά των. Καλόγνωμοι καὶ καταδεχτικοί, τοὺς ξένους τοὺς ἐκοίταζαν στὰ μάτια νὰ μὴ τοὺς λείψῃ τίποτε· σχεδὸν ἔκαναν μοιρασιά μ' αὐτούς· ἀπὸ τὰ πράματα τῆς χρονιάς τοὺς ἔστελναν βούτυρο, λάδι, ὀρνίθια, ξύλα, ὀπωρικά, βιδὸς ἄφθονο. Κοντὰ ἓνα χρόνον εἶχαν ἐκεῖ· κι αὐτὸς ποὺ ψευτοζοῦσε μὲ τὸ μηνιάτικο καὶ χαμοπερνοῦσε τὴ ζωὴ τώρα μὲ διορισμὸ καὶ μὲ ψωμί, τίποτε περισσότερο, τώρα παυμένος καὶ πεινασμένος, καὶ παντοτινὰ μισόγυμνος, νὰ ποὺ ἔκαμε κεμέρι ἀπὸ διακόσια τάλιρα! Γιατὶ ὅλα κόντευε νὰ τάχῃ ἐκεῖ, καὶ τὸ μηνιάτικο ἰσοῦσε κατὰ μέρος. Θησαυρὸς τοῦ Ἄλη-Πασᾶ γιὰ τὸ φτωχὸ γραμματικὸ καὶ γιὰ τὴ γυναῖκά του.

Σὰ γύφτοι δὲν ἦταν ἐπὶ τέλους· εἶχαν μιά κατάσταση. Πέρασε τῆς φτώχειας ἡ μουρμούρα, μὰ κι ἡ ξεγνοιασιά. Διακόσια τάλιρα τὰ λένε αὐτὰ! Κι εἶπε μιά μέρα ἡ γυναῖκα τοῦ ἀντρός:

— Καλέ, δὲ φτιάνουμε τὸ σπίτι μας!

— Τὸ σπίτι μας! Ξεφώνησε ὁ γραμματικὸς κι ἀστράψαν τὰ μάτια του κι εἶδε τὴ γυναῖκά του μὲ τὴν ἴδιαν ἀγάπῃ ποὺ τὴν ἔβλεπεν, ἀλλὰ δυναμωμένη ἀπὸ τὸ θαυμασμό· τοῦ φάνηκ' εὐαγγελισμὸς ὁ λόγος τῆς!

Εἶχε σπίτι κι ὁ γραμματικὸς δικό του στὴν πατρίδα του,

σ' ἓνα νησί τοῦ Αἰγαίου· τρεῖς μέρες μακριὰ ἢ πατρίδα του, νε-
ράϊδα τοῦ γιαιοῦ. Σπίτι παλιό, κατοχρονίτικο, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ
παπποῦ τῆς γραμματικίνας, προικιό της, μικρούλι, μονόπατο, φτω-
χικό, σαράβαλο, καιροὺς εἶχε νὰ ἰδῆ μάστορα καὶ σοβατζή· σὰν
παραρριμένο στοὺς πέντε δρόμους, παραδαρμένο, ζωντάρφανο. Αὐ-
τὸς ἔτρεχε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο γιὰ νὰ βγάλη τὸ ψωμί του, καὶ τὸ
σπίτι δταν δὲν ἔμενε ξενοίκιαστο, νοικιάζονταν, ὄχι περισσότερο,
δύο τάλιρα τὸ μῆνα· καὶ τὸ νοῖκι πότε τοῦ ἴδιναν, πότε τοῦ ἴ-
τρωγαν. Καὶ κάθε πού τὸν ἔπαυαν ξεκινούσεν ὁ καϊμένος καὶ μὲ
χιονόβολα καὶ μὲ λιοπύρια· τὸ μισὸ τὸ δρόμο — μονοπάτια, λαγκα-
διές, κατσάβραχα — τὸν περνοῦσε πότε μὲ τὰ πόδια, πότε στὰ
μουλάρια ἀπάνου· τὸν ἄλλο τὸ μισὸ μ' ἓνα ψαροκάϊκο, στὰ βάθη
τοῦ ἀμπαριοῦ· κι ἔφτανεν ἔτσι στὴν πατρίδα, πάντα μὲ τὴ φαμίλια
πίσω του οὐρά, λαχανιασμένος, μισοπεθαμένος κι ἴσια στὸ σπίτι
του, νοικιασμένο ἢ ξενοίκιαστο, καὶ ὁ νοικάρης ἔβγαινε πότε μὲ τὸ
καλό, πότε μὲ καυγαδίσματα· καὶ κλείνονταν ἐκεῖ καὶ ξεκουρά-
ζονταν κι ἔκλαιγε τὴ φτώχεια του, κι ἔκρυβε τὴν κανταντιά του.
"Ὅσο πού ἄλλαζαν τὰ πράματα, τοῦ ἔστελνεν ἐλεημοσύνη κάποιος
βουλευτῆς κάποιον διορισμό, κι ἡ ἱστορία ξανάρχιζε.

— Καὶ τί σπίτι νὰ φτιάσουμε μὲ διακόσια τάλιρα ;

— Μπά ! τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ νάχχης, ἄντρα, μὲ διακόσια τά-
λιρα χίλια πράματα κάνεις !

— Χίλια πράματα κάνεις, ἀλλὰ σπίτι δὲ χτίζεις.

— Μὰ δὲ σοῦ λέγω πάλι νὰ χτίσουμε κανένα παλάτι. Νὰ
μπαλώσουμε σοῦ λέω, νὰ συγυρίσουμε τὸ σπίτι, νὰ τὸ κάνουμε λι-
γάκι τῆς προκοπῆς· κεραμίδια θέλει, νεροχύτη θέλει, ἢ ρουνιά θέ-
λει ἀνοιγμα, τὰ πορτοπαράθυρα ἄλλαμα, τὸ τζάκι νὰ φτιασθῆ γιὰ
νὰ τραβάη, ἢ αὐλὴ συγύρισμα, ρίχνουμε καὶ μιὰ κάμαρα κατὰ
τὸν ἥλιο· ἀσδέστωμα, τί ἄλλο, νὰ παίρνουμε καὶ κάποιον νοῖκι τῆς
προκοπῆς... τί θέλεις ;

— Μὰ χρειάζεται ἀνθρωπος γιὰ νὰ τὸ παραστέχη.

— Γράψε τ' ἀδερφοῦ σου καὶ βλέπεις τί θὰ σοῦ εἰπῆ· αὐτὸς
ξέρει ἀπὸ τέτοια, κι ὅ,τ' εἶναι νὰ γίνῃ ἄς γίνῃ. Κοντὸς ψαλμὸς
ἀλληλούια !

Πέρασαν μήνες. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁ γραμματικὸς ἔγραψε καὶ ξανάγραψε τοῦ ἀδερφοῦ του. Συμβολαιογράφος ὁ ἀδελφός του συγγενῆς ὄχι κακός, πολὺγνώμος ἄνθρωπος. Κι ἀπάντησεν αὐτὸς καὶ ξαναπάντησε· τὰ γράμματα πηγαινοέρχονταν γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ σπιτιοῦ. Ἀλήθεια δὲν ἦταν εὐκολοκάμωτη δουλειά· μὲ διακόσια τάλιρα μπαλώματα μόνον θὰ γίνονταν καὶ πάλι τὸ σπίτι θάμενε μισό, σκοπὸς ἦταν κάτι νὰ γένη. Δὲν καταλάβαινε καλὰ ὁ γραμματικὸς ἀπὸ σκοτούρες· δταν τὸν ἐβγαζες ἀπὸ τὴν δουλειά του, τὲς δουλειές του δὲν ἤξερε νὰ τὲς ξεπερδέψη· ναὶ μὲν ἡ πέννα του πετοῦσεν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτὶ καὶ τὰ γραψίματά του ἦταν χαρὰ Θεοῦ· ναὶ μὲν κατέβαζεν ἰδέες τὸ κεφάλι του, ἀλλὰ τὸ κατέβασμά τους ἦτανε λιγάκι σὰ θολόρρεμα. Φαντάζονταν, μὰ δὲν εἶχε τὴ δύναμιν νὰ ξεδιαλύνη τὰ φαντάσματα· νὰ κισκινίσῃ τὰ πράματα, νὰ κρατήσῃ τὰ δυνατὰ, νὰ πετάξῃ τ' ἀδύνατα. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἦταν αὐτὸς ἦταν ὁ συμβολαιογράφος ὁ ἀδερφός του. Γεννοῦσε τὸ κεφάλι του τὸ θηλυκὸ σωστὰ παιδάκια ὀλοστρόγγυλα. Κι αὐτὸς διώρθωσε τὴν ὑπόθεσιν μὲ τέτοιο τρόπο : Ἔτυχε νάρθουν τότε στὸ νησι ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μακεδονίας κάποιοι χτίστες. Μὲ μισὸ τσαρούχι, μ' ἓνα σακούλι κρεμαστὸ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ μὲ τὰ σύνεργα τῆς τέχνης ἀπ' τὴν ἄλλην, μ' ἀδιανὴ τὴν τσέπη καὶ τὰ χέρια ἐλεύθερα, ταξιδιάρικα, δουλευτικὰ πουλιά, μὲ μιὰ γνώμην καρφωμένην στὸ κεφάλι : νὰ χτίζουν τὰ σπίτια τῶν ἄλλων, ὅσο πού νὰ χτίσουν καὶ τὴν τύχη τους : οἱ χωριανοὶ τοὺς εἶχαν ἐκεῖ καμωμένο κεμέρι· ἔπρεπε κι αὐτοὶ νὰ κάμουν κόμπο. Πήγαιναν ἐδῶ κι ἐκεῖ ρωτώντας καὶ παρακαλώντας γιὰ δουλειά. Τοὺς παίρνει μυρωδιὰ ὁ συμβολαιογράφος· τοὺς κοίταξεν ἀπὸ δῶ, τοὺς ἐψάξεν ἀπὸ κει, τοὺς κουβέντιασε, τοὺς ψάρεψεν, ἀνοίχτηκε σὲ παζάρια, καὶ σὲ λιγάκι νὰ πού συμφώνησε μαζί τους. Οἱ χτίστες ἐζητοῦσαν σπίτι ν' ἀκουμπήσουν· θὰ κάθονταν στὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ· οἱ χτίστες χρειάζονταν γῆς ἓνα δύο στρέμματα, νὰ τὰ ἔχουν δικὰ τους γιὰ φύτεμα ἢ γιὰ πούλημα, νὰ ριζώσουν κι αὐτοὶ στὸν τόπον, νὰ νεικοκυρευτοῦν· οἱ χτίστες θάπαιρναν χωράφι δλόκληρο, ἓνα χωράφι χέρσο τοῦ γραμματικοῦ· τί νὰ τὸ κάμῃ ; πάντα ἔλειπε· πῖότερ' ἦταν ἡ φροντίδα του ἀπὸ τὸ κέρδος του· χάρισμά τους· οἱ χτίστες θάμεναν σὶδ

σπίτι, όσο πού να βρουνε κι αυτοί ένα καλύδι να οικονομηθούν· κι ύστερα θά τὸ γκρέμιζαν τὸ σπίτι και θά τὸ ξανάχιζαν καινούργιο, δίπατο, και στὸ τέλος θάπαιρναν και τὰ διακόσια τάλιρα· τίποτ' ἄλλο.

Ἔνα δειλινὸ γλυκύτατο ἔκει πού κάθουνταν ἡ γραμματικίνα στὸ κατώφλι τῆς θύρας τῆς, γυναίκα τριαντάρα, μὲ τ' ἄσπρο τῆς φακιόλι, μικροκάμωτο κορμί, μὰ γερὸ κόκαλο, και τὰ παιδάκια τῆς, πέντ' ἑπτὰ και δέκα χρόνων, ξυπόλυτα, ξεσκούφωτα μ' ἕνα κομμάτι ψωμί στὸ χέρι τὸ καθένα, τάβαζαν μὲ τὰ ὀρνίθια, μὲ τὰ δένδρα, μὲ τὰ χώματα, μὲ τὲς πέτρες, μὲ τὰ πουλάκια, μὲ τὰ σκυλιά, μ' ὄλο τὸν κόσμο γύρω τους, και χαμήλωνεν ὁ ἥλιος πρὸς τὴ θάλασσα και μοσχοβολοῦσε σταφιδίλας ὁ κάμπος, και ἀπλώνονταν σὰν πανηγύρι ἀτέλειωτο ἡ δροσσοτάλαχτη πρασινάδα τῆς γῆς, πρόβαλεν ἔξαφνα ὁ γραμματικός, και κρατοῦσε στὸ χέρι κατιτὶ πού φάνταζεν ἀπὸ μακριὰ σὰν εἰκόνημα.

— Τὸ σπίτι μας, γυναίκα, τὸ σπίτι μας!

Και πετάχτηκε ὀλόρθ' ἡ γυναίκα κι ὤρμησαν και τὰ παιδιά και τριγύρισαν τὸν πατέρα, κι ὄλα θαρροῦσες γύρω τους ὡς κι ὀδρνιθες και τὰ χαμόκλαδα ἔκαμαν αὐτιά για ν' ἀκούσουν· κι ἡ γραμματικίνα ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ἀναφοκοκλίνισεν. Ὁ συμβολαιογράφος πού συνεφώνησε μὲ τοὺς χτίστες ἤυρε και τὸ μηχανικὸ, και ὁ μηχανικὸς ἔδωσε τὸ σχέδιο τοῦ σπιτιοῦ, και τὸ σπίτι τους ἦταν ἔκεινο πού κρατοῦσε στὸ χέρι ὁ γραμματικός! Τὸ πρῶτο χαμόγελο τῆς εὐτυχίας! Χέρι ἀνθρώπου ἱστόρησεν ἀπάνου στὸ ἀλύγιστο χοντρόχαρτο, μὲ λίγες ἴσιες γραμμοῦλες, μὲ τὸ σκοτωμένο χρῶμα τοῦ μολυβιοῦ, μὰ καθάρια και σκέτα, κι ἔδεσεν ἔκει τὸ φτερωτὸν ὄνειρο; ἢ μήπως ὁ νοῦς τῆς γυναίκας κι ἡ καρδιά τοῦ ἀντρός, ἢ μήπως ἡ καρδιά τῆς μιᾶς και τοῦ ἄλλου ὁ νοῦς τὸφερην ἔκει σὰν ἴσκιο φωτεινὸ στιγμῆς, ἀχώριστο ἀπὸ τὴν ὀμορφιά τοῦ δειλινοῦ κι ἔτοιμο νὰ περάση μαζί μὲ τὸ δειλινὸ; Ὅχι· για κοίτα τὸ γραμματικὸ πὼς τὸ κρατεῖ σὰν τ' ἄγια μυστήρια, μὲ τὰ δυὸ του τὰ χέρια μπροστά του τεντωμένα, για κοίτα τὴν κυρὰ πὼς γέρνει και τὸ τρώει μὲ τὸ μάτι και τὸ ψάχνει παντοῦ παντοῦ μὲ τὸ δάχτυλο· για κοίτα τὰ παιδάκια πὼς ἀνασηκώνονται στὰ νύχια για νὰ τὸ ἴδουν!

Είναι τὸ μπαλκόνι αὐτό, κι εἶναι ἡ σοφίτη ἐκεῖνο ; Καὶ τὸ πρῶτον πάτωμα ; τῆς σάλας τὸ ταβάνι θὰ τὸ ζωγραφίσουν ; Τὸ τζάκι τῆς χειμωνιάτικης θὰ γίνῃ κάνε τῆς προκοπῆς, νὰ τραδάῃ καὶ νὰ μὴν καπνίζῃ ; Τὸ κελλάρ' εἶναι ἐκεῖνο ; Κι ἡ ἔμπατῆ θὰ στρωθῇ μὲ πλάκες ; Τὸ πηγάδι θ' ἀνοιχτῇ κοντὰ στὸ πλυσταριό ; Γίνεται λιγκωτὸ χωρὶς κληματαριά, χωρὶς μυριστικά ; μὰ θὰ κάνῃ καὶ περιβολάκι ἴσα γιὰ τὰ λάχανα ; καὶ τ' ἀσπρόρρουχα ἐκεῖ μέσα θὰ τ' ἀπλώνῃ καὶ θάχῃ τὸν ἥλιον ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βράδυ ; καὶ τὰ παράθυρα θὰ γίνουν μὲ γρίλιες ἢ ὄχι ; καὶ θὰ τὸ βάψουν καὶ πῶς θὰ τὸ βάψουν ; καὶ θὰ τὸ χτίσουν ἀπ' ἔξω μὲ μαρμαροκονία ; καὶ θὰ τὸ νοικιάζουν ὄλο μαζί, γιὰ χωριστὰ κάθε πάτωμα ; Καὶ θὰ βρισκετ' ἄνθρωπος ἀξίος νὰ τὸ νοικιάσῃ ; Κι αὐτοὶ δὲ θὰ κάθωντ' ἐκεῖ παυμένοι, ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ ; Καὶ τὸ σπίτι ἀγάλια ἀγάλια μέσα ἀπὸ τὲς λεπτοκάμωτες γραμμὲς ἐκεῖνες, ὅπως μέσ' ἀπὸ τὴν καταχνιὰ τὴν πρωινὴν ξεσκεπάζετ' ἓνα πευκάσπαρτο βουνάκι, ξεφανερώνεται κι αὐτὸ καὶ προβάλλει λευκοπράσινο καὶ ἀνθοπλούμιστο κι ἀνοιχτὸ καὶ ἠλιοσφώτιστο, πολυθρόνο, γεμάτο ἀπὸ ζωές, ἀπὸ γονέων φροντίδες κι ἀπὸ χαρὲς παιδιῶν κι ἀπὸ Θεοῦ εὐλογία, μικρὸ σπιτάκι, καὶ μαζί θεώρατο μὲς στὴν πλημμύρα τοῦ φωτὸς ποὺ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ γειτονικά, γεμάτο κι ἀπὸ μίαν ἀλλοιώτικη ζωὴ δική του, ὄλοζώντανο τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ !

Ἦρθε τὸ φθινόπωρο. Κάθεται πάλι στὸ κατώφλι τῆς ἡ γυναίκα.

Ἀπὸ τὰ πρωτοβρόχια ὁ καιρὸς. Ὁ βραδινὸς ἀέρας τρυπάει κι ἀγνάντια ὁ ἥλιος βασιλεύει χωρὶς νὰ καλοφαίνεται πίσω ἀπὸ τὴ θολούρα ἐνὸς ποταμοῦ ἀπὸ σύνερα· φεύγει στὰ κλεφτάτα, σὰ νικημένος βασιλιάς. Μίαν ἀχτινά του θάμπῃ δὲν ξέρω πῶς γλιστράει ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ φωτίζει σὲ γυαλὶ κλεισμένο, μὲ κορνίζα χρυσομένῃ στολιστό, κι ἀπάνω ἀπὸ τὸν κομὸ κρεμασμένο, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ. Κι ἐκεῖ ποὺ πικνιδολογáει ἀπάνω του καὶ χάνεται γιὰ πάντα ξεπροβάλλει κι ὁ γραμματικὸς· ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀγορά· κάτι κρατάει τὸ χέρι πάλι· σκυμμένος προχωρεῖ, σὰ νάχῃ στὴ ράχη του μεγάλο βάρος, μουρμουρίζει, χειρονομεῖ, καλὰ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ, παραπατεῖ, κάτι τοῦ λυγίζει τὰ πόδια, κάτι τόνε πνίγει στὸ ἄλαιμό. Χαρτὶ κρατεῖ, τὸ πετάει στὰ πόδια τῆς γυναίκας του.

— Τί είναι, καλέ ; Χριστός και Παναγιά ! στο σπίτι ;..

— 'Ο μπαλτάς, γυναίκα, δ μπαλτάς ! Παυμένος είμαι ! Σήμερα ήρθε τὸ χαρτί ! Μοῦ τὸ φίλεψεν δ καινούργιος δ γραμματικὸς δ ἴδιος.

« Ἐχετε γειά, ψηλά βουνά και κρυσταλλένιες βρύσες — χαράματα με τίς δροσιές, νύχτες με τὸ φεγγάρι », πὸ λέει και δ ποιητής. Ἀπὸ τοῦ ὕψους πάλι τοῦ βάθους. Κρυσταλλένιες βρύσες ἦταν οἱ στοχασμοὶ τοῦ γραμματικοῦ και ἔγιναν τώρα θολόρρεμα πὸ βρέθηκα τὰ χαράματα ; φεγγαροστόλιστης νύχτας ἦταν προσωρινὸ ἀναγέλασμα· μήτε χαράματα, μήτε φεγγάρι πιά· νύχτα με χειμωνιάτικο τουρτούρισμα. 'Ο καινούργιος δ γραμματικὸς ἦρθε· ἐξέμποροσε πιά μήτε στιγμή νὰ μείνη δ παλιός· τί νὰ κάμη ; σπίτι δὲν ἔχει· ἦταν ἄλλου. Κι οἱ ἄνθρωποι οἱ καλόγνωμοὶ και οἱ ἀρχοντικοὶ δὲν εἶχαν πιά τὴν ἀνάγκη τοῦ τοῦ καινούργιου τὴν ἀνάγκην εἶχαν· χωρὶς και αὐτοὶ καλά νὰ τὸ καταλαβαίνουν, χάνουν πολὺ, μέρος ἀπὸ τὴν ἀρχοντιά και ἀπὸ τὴν καλωσύνη τους μπροστὰ στὸν παυμένο, τὸν ξένο πλέον· γλυκομιλήματα, φιλέματα, ὄλα ἦταν γιὰ τὸ γραμματικὸ· και αὐτὸς μήπως εἶχεν ἄλλο ὄνομα ; γραμματικὸς ἦταν και κράζονταν, και τώρα τίποτε.

— Ἐμπρός, ἐμπρός, γυναίκα, πᾶμε νὰ φύγουμε. Μάζευε τὰ κουρέλια μας· αὔριο τὸ πρωὶ θάρθη τ' ἀγῶγι· θὰ φτάσουμε ὡς τὸ βράδου στὴν ἀκρογιαλιά· θὰ βροῦμε τὸ καῖκι, μπαρκαρίζομαστε, ἴσα στὸ νησί, και ἔχει δ Θεός !

Κι ἀρχίζει τὸ μάζεμα τῶν κ ο υ ρ ε λ ι ῶ ν. Καὶ πρῶτο τυχαίνει στὰ χέρια τῆς γραμματικίνας φυλαγμένο σὲ γυαλί, στεφανωμένο με κορνίζ' ἀπὸ χρυσόχαρτο, μόνο στολίδι τοῦ σπιτιοῦ, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ· τὸ κατεβάζουν τὰ χέρια της και τὸ περνοῦν στὰ χέρια τοῦ ἀντρός και τὰ χέρια ἐκεῖνα ἀνθρώπου γελασμένου ἀπὸ τὴν τύχη, ζητοῦνε, λές, νὰ ξεθυμάνουν, και τὸ ἀρπάζουν και τὸ ρίχνουνε με δρμὴ στὸ τραπέζι· και ἀπὸ τὴν δρμὴ ραγίσθη τὸ γυαλί του μ' ἓνα κράκ· και τότε ἀπάνου στὸ ραγισμένο γυαλί και οἱ δύο ραγισμένες καρδιές ἐσκυψαν ἄθελα σὰ νᾶθελαν νὰ τὸ ψάξουν ἄλλη μία φορὰ νὰ δοῦν τί εἶναι· κάτι τάχα, ἢ τίποτε ! "Αχ ! νὰ ἦταν κᾶν χτισμένο τὸ γραμμένο ἐκεῖνο σπίτι· ἄλλ' οὔτε τὸ καινούργιο ἔγινε, και

φάθος ἦταν νὰ μὴν εἶναι καὶ τὸ παλιό τους· γιὰτι κατὰ τὲς μέρες ἐκεῖνες θάρχιζαν οἱ χτίστες τὸ ρίξιμο γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ νέου. Καὶ ἄλλες φορές παυμένοι δοκίμασαν τὴν πίκρα τοῦ φτωχοῦ· μὰ ποτὲ ἄλλοτε τὸ φαρμάκι δὲν ἦταν τόσο δυσκολόπιτο.

Ὁ πρῶτος τοῦ χειμῶνα μηνυτῆς βοριάς ἔρριξε στὸ μόλο τοῦ νησιοῦ τὴ φάμιλία τοῦ γραμματικοῦ· καὶ τί δὲν τράβηξαν ὅσο ν'ἀράξουν στὴν πατρίδα! Θαρρεῖς πῶς ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ γύρισεν ὁ τροχὸς τῆς τύχης καὶ βρέθηκεν ὁ ἄνθρωπος χωρὶς δουλειὰ τὸ καθετὶ τριγύρω του δὲν ἤθελε νὰ τὸν δουλέψῃ. Καὶ πρῶτα τὸ ταξίδι· τί ταξίδι στενοχωρημένο, δύσκολο, κρύωσαν, πείνασαν, ζῶα δὲν εὕρισκαν, ἔμπλεξαν μ' ἓνα στρίγγλον ἀγωγιάτη ποὺ τοὺς ἐγδυσεν· ἤϋραν ὕστερα καλὸ καῖκι καὶ πονετικὸ καραβοκούρη, μὰ δὲ λογάριασαν καὶ τὴ θάλασσά· παρ' ὀλίγο νὰ θαλασσοπνιγοῦν· γλίτωσαν τὴ ζωὴ τους κι ἔχασαν τὰ μισὰ τους πράματα. Καραβοτσακισμένους, νὰ εἰκοῦμε, τοὺς δέχτηκε στὸ μόλο ὁ συμβολαιογράφος. Ἄλλὰ τὸ χῶμα τῆς πατρίδος δυναμώνει πάντα τὴν ψυχὴν, ὅπως ἡ γῆ τὸν Ἄνταϊο· τὰ παιδάκια ἄρχισαν νὰ τρέχουν καὶ νὰ περικυκλώνωνται μὲ γέλια στὰ πόδια τοῦ θειοῦ, κι ἡ γραμματικίνα νὰ θυμᾶται τὲς γειτόνισσες, παλιῆς πιστὲς ἀγάπες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ θυμᾶται καὶ τὴ ζωὴ· καὶ τὴ ζωὴ τῆς δὲν τὴν ἐνοιωθε πολὺ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὴ γειτονεῖά τῆς. Κι ὁ γραμματικὸς κάπως ἄρχισε νὰ βρίσκειται σὲ στιγμή ποὺ βλέπει κανεὶς ἀκόμα καὶ τὴν κακμοιριά μὲ παλικαρίσιο θάρρος, μὲ γελαστὴ καρδιά :

— "Ε ! τὸ σπίτι ;

— Ἄμ' γι' αὐτὸ πάλεθα ὡς τὰ τώρα, ἄρχισε λέγοντας ἡ γλῶσσα τοῦ συμβολαιογράφου. Καλὰ εἶχα συμφωνήσει μὲ τοὺς ἀνθρώπους· καλὰ πηγαίναμε. Στὴ διορία, Δευτέρα ξημερώνοντας ἄρχισε τὸ ρίξιμο. Ἐκεῖ ποὺ κατέδαζαν τὰ κεραμίδια καὶ γκρέμιζαν τὸν τοῖχο πρὸς τὴν αὐλὴ τῆς Νικοδημίνας, νὰ τὸ τηλεγράφημά σου· μωρ' ἀστροπελέκι μ' ἔκαψε ! Κι ἀμέσως εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου: Σπίτι δὲν ἔχει ! Σὲ ξέρω, ἀδερφέ, σὲ ξέρω. Μπαλτὰ τότε λένε αὐτό· μπόρει νὰ μείνης κι ἓνα καὶ δυὸ καὶ τρία χρόνια χωρὶς νὰ ξαναἰδῆς πρόσωπο Θεοῦ. Φωτιὰ νὰ κάψῃ τὰ κουβέρνα τους ! Κόβουνε τὸ ψῶμι τῶν ἀνθρώπων ὅπως οἱ μπότηδες τὸ λαιμὸ τοῦ φονιά· καρμανιόλα ποὺ τοὺς λείπει !

Συλλογίστηκ' ἀμέσως· πῶς θὰ ζήσης ; Νὰ πάρῃ ὁ ἄνεμος, δλους μᾶς θερίζει ἢ φτώχεια ! Τὰ διακόσια τάλιρα σοῦ χρειάζονται καὶ σοῦ παραχρειαζονται καὶ στὸ τέλος μπορεῖ καὶ νὰ μὴ σοῦ φτάσουν· κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλούϊα ! Τί τὸ θές τὸ καινούργιο σπίτι ; ὅσο νὰ τελειώσῃ αὐτό, μῆνες θὰ περάσουν· στὸ μεταξύ καὶ ποῦ θὰ ζήσης καὶ πῶς θὰ ζήσης ; Μέσα στὸ κοτέτσι μου ; ποῦ χωράτε ! Κατάλαβες ; Τὰ τάλιρα νᾶχουμε στὸ χέρι καὶ γιὰ σπίτι ἔχει ὁ Θεός ! Τρέχω, τσακίζομαι βρὲ παιδιὰ, σταματήστε ! τὸ καὶ τὸ ἔχει ὁ Θεός. Εἶδα κι ἔπαθα νὰ τὰ καταφέρω παρ' ὀλίγο νᾶχουμε δικαστήρια ποῦ νὰ μὴν ξεπερδέψουμε στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Καλὰ ποῦ δὲν τοὺς τᾶχα δώσει τὰ τάλιρα· καλὰ ποῦ εἶχαν βρεῖ καὶ σπίτι καὶ κάθονταν· ἀλλοιῶτικα, κι ἐγὼ δὲν ξέρω· εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι οἱ τουρκομερίτες· παίρνουν ἀπὸ κουβέντα· χωράφι ὅμως δὲν ἔχει πίσω· αὐτὸ εἶναι γιὰ τὸν κόπο τους· καλὰ ποῦ μᾶς ἔδωσαν καὶ τὸ σπίτι· νὰ τοὺς χρεωστούμε χάρη. Τὸ χάλασμα εἶναι λίγο· δὲν πρόφταξαν νὰ τραθήξουν μπροστὰ στὸ ρίξιμο· αὔριο, μεθαύριο τὰ σιάζουμε. Χαμάλη, ἴσα τράβα, ξέρεις τὸ δρόμο. "Ε ! ποῦ πᾶμε ; ...

Στὸ σπίτι στὸ σπίτι, ἀδερφέ, φώναξαν μαζί ὁ γραμματικὸς καὶ ἡ γυναϊκά του. Ποῦ νὰ πᾶνε ! δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν σὲ κανένα βάρος. Ὁ συμβολαιογράφος μιὰ κάμαρα κρατοῦσε· δὲν ἤθελαν νὰ ὑποχρεωθοῦν σὲ ἄλλους· ὅσο τὸ εἶχαν χαρὰ νὰ δεχθοῦν ἄνθρωπο στὸ σπίτι τους, τόσο ντροπὴ τὸ εἶχαν νὰ στήσουν ἄλλοῦ κονάκι. Θὰ τραβοῦσαν ἴσια στὸ σπίτι· θάβρισκαν μιὰ γωνιὰ νὰ στριμώξουν τὰ κουρέλια τους, κι ἄλλη μιὰ νὰ στριμωχθοῦν κι αὐτοί, κι ἔχει ὁ Θεός.

Νάτο· προβάλλει ἀγνάντια τους· μονόπατο, ζαρομπασμένο, σαράβαλο, παραδαρμένο, παραρριγμένο στοὺς πέντε δρόμους, ζωνιάρφανο. Σκουληκοφαγωμένα πατερὰ βγαίνουν μπροστὰ καὶ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὲς ἀπελέκητες πέτρες τῶν πιτσιλισμένων τοίχων του, σὰν ἀποστήματα σὲ πρόσωπο ἄρρωστιαρῆ. Χτιστὸ εἶναι κοντὰ στὴν ἐκκλησιά· κι ἂν τὰ σπίτια κρύβουν κάτι τῆς ἀνθρωπίνης θωριάς, ἐκεῖνο ἦταν σὰν πλάσμα σακάτικο στημένο ἐκεῖ γιὰ νὰ γυρεῦῃ ἐλεημοσύνη ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Πορτοπαράθυρα χωρὶς φύλλα καὶ χωρὶς γυαλιά, σὰν κουφάλες· ἀπὸ τὰ δυὸ λιθάρια, τὰ δυὸ σκαλοπάτια τῆς ἐξώπορτας τὸ ἓνα παρμένο, τ' ἄλλο παραμερισμένο· κι ἡ πόρτα,

θαρρείς, κρέμεται στὸν ἀέρα. Λόφος ἀπὸ χῶματα κι ἀπὸ ξύλα κι ἀπὸ τοῦβλα φράττει τὸ διάβα. Χάσκει σὰ βαθιὰ πληγὴ ὁ γκρεμισμένος τοίχος. Σφίγγονται οἱ καρδιές τῶν νοικοκυρέων μπροστά του· στενοχώρια τοὺς πιάνει δὲμποροῦν μῆτε νὰ κλάψουν.

— Γιὰ δὲς κατάντια ! τί κατάντια ! μουρμουρίζουν καὶ ξεροκαταπίνουν. Καὶ σὰ νὰ ξεχνοῦσε τί ἔτρεξε, σὰ νὰ πίστευε πῶς κλέφτες ἦρθαν καὶ ρήμαξαν τὸ σπίτι του, ὁ γραμματικὸς ἄρχισε νὰ χειρονομῇ καὶ νὰ φωνάζει :

— Τοὺς ἀθεόφοβους ! τοὺς ἀθεόφοβους ! τοὺς μασκαράδες ! τοὺς μασκαράδες !

— Μωρὲ δὲν τοὺς πόνεσεν ἡ ψυχὴ ! μωρὲ δὲν τοὺς πόνεσεν ἡ ψυχὴ !

— Πατέρα ! πατέρα ! γιὰ δὲς τὸ σπίτι μας ! μητέρα ποιὸς τὸ χάλασε τὸ σπίτι μας !

— Μωρὲ ἄτυχος ἄνθρωπος ! ξεφώνιζεν ὁ συμβολαιογράφος.

Ἄλλ' ὅταν μπῆκαν μέσα, κι ἔμπασαν καὶ τὰ ροῦχά τους καὶ τὰβαλαν ὅλα μὲς στὴ χειμωνιάτικη, τὸ μέρος ποὺ ἔμεινεν ἀπείραχτο, κι ἠύραν τὰ φύλλα τῆς πόρτας καὶ τὰ ταίριασαν καὶ τὴν ἔκλεισαν, πόρτα καὶ παράθυρα, τὸ πιστεύεις ; ἔνοιωσεν ἡ γραμματικίνα σὰ μία παρηγοριά. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς τὸ εἶχε τὸ σπίτι τη· στὸ τέλος τέλος αὐτὸ ἦτανε· ἐδῶ μέσα γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκεν, ἔζησε· θὰ τὸ συγυρίσουν ὅπως ὅπως καὶ θὰ ξαναρχίσουν ὅπως ὅπως τὴν περασμένη τους ζωὴ. Νὰ τὸ ντουλάπι τοῦ τοίχου, νὰ ἡ γωνιά τῆς χειμωνιάτικης, νὰ κι' ὁ ὀρνιθῶνας ἐκεῖ κάτω, νὰ κι ἓνας περιστεριῶνας, νὰ καὶ τὸ μαγερεϊό, νὰ κι ὁ μεγάλος ὁ σοφὰς ποὺ δὲν τὸν ἔπαιρναν μαζί, νὰ κι οἱ γαστροῦλές τῆς ἀπείραχτες. Ὅλα εἰν ἄδεια κι ἔρημα κι ἄπλυτα· μὰ τὴν περιμένουν. Θὰ τὰ ξαναγεμίση αὐτὴ, θὰ τὰ παστρέψη, θὰ τὰ συγυρίση, καὶ μ' αὐτὰ θὰ ξαναζήση. Καιρὸ δὲν ἔχασε. Μὲ δ,τι ἔχει καὶ δὲν ἔχει βάνεται νὰ συγυρίση τὸ σπίτι· καλὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικη. Λύνει μπόγους, ἓνα καναπεδάκι στρώνει, σιάζει δύο τρία καθίσματα, τὸ τραπέζι τὸ ἀκουμπάει στὴ θέση του, ξαραχνιάζει, σαρώνει, πλύνει τὸ πάτωμα, καὶ γιὰ νὰ στολίση τὸν ὀλόγουμο τὸν τοίχο, βγάζοντας ἀπὸ τὸ σεντούκι, χαϊδευτικὰ ξεσκονίζει κι ἀνεδαίνει καὶ κρεμαίει

καὶ καρφώνει ἀπάνου ἀπὸ τὸ τραπέζει κι ἀγνάντια ἀπὸ τὸ παράθυρο κι ὕστερα κατεβαίνει καὶ τὸ καμαρώνει ἀπὸ μακριά, μὲ τὸ χρυσόχαρτο στεφανωτὸ τριγύρω, λαμποκοπώντας ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ τὸ ραγισμένο τὸ γυαλί, πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνονταν ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο, χάρισμα ἢ περίγελο τῆς Μοίρας, εἰκόνα τῆς ζωῆς, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ.

Κωστής Παλαμάς

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΠΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

(Γραμματολογικὴ διατριβή)

Ἄπὸ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Καππαδοκίας μέχρι τῶν Ἰονίων Νήσων, καὶ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν χωρῶν τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, ἄδονται μέχρι τοῦ νῦν ἄσματα, ἀφηγούμενα τοὺς ἄθλους καὶ τὰς περιπετείας τοῦ Διγενῆ καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀπελάτας καὶ τοὺς Σαρακινούς, καὶ φέρονται διὰ στόματος παραδόσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τόπους καὶ ἀντικείμενα, μεθ' ὧν συνδέεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα ἢ φαντασία τοῦ λαοῦ ἐγκατέπλεξε μύθους, ὧν τοὺς πλείστους παρέλαθεν ἀνακαινίσασα ἐκ τῆς πλουσίας μυθικῆς κληρονομίας τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀπήρτισε τὸν ἰδεώδη τύπον ἥρωος νεαροῦ ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, κραταιοῦ ὡς ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐνδόξου ὡς ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἶπεν εἰς τὸν Διγενῆ Ἀκρίταν ἀποκορυφοῦνται εἰ πόθοι καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διότι ἐν αὐτῷ συμβολίζεται ἢ μακραίων καὶ ἄρρηκτος πάλη τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον. Ἡ πάλη αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα, περὶ ὃν κυρίως στρέφεται ἢ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ περίοδον ὑπερχιλιετῆ, μετὰ θαυμαστῆς δ' εὐστοχίας ἐκ ταύτης παρέλαθεν ὁ λαὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐποποιίας αὐτοῦ.

Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἰσμάτων τούτων, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν ἀγῶνων πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐνδόξους στρατείας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν τοῦ Νικηφόρου, τοῦ Φωκά, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τζι-

μισκῆ καὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐκλαμπροτάτη περίοδος ἐκείνη τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας παρέσχεν ὄντως τὴν ποιητικὴν ὕλην πρὸς σχηματισμὸν ἔθνικοῦ ἥρωικοῦ ἔπους. Ἐν ταῖς ἐσχαταῖς τοῦ Κράτους, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ἐν τῷ Ταύρω, καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῷ Ἀμανῶ, ἐφρούρουν τὰς κλεισοῦρας οἱ Ἄκρῖται, «οἱ τὰς ἄκρας προνοούμενοι» φύλακες στρατιῶται τῆς μεθορίου. Οἱ Ἀκρίται, ἀντιστοιχοῦντές πως πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἄρματωλοὺς, ἔργον εἶχον, ὡς ὀρίζει ἐγχειρίδιον τῆς πολεμικῆς τέχνης, οὗ ἡ συγγραφή ἀποδίδεται εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Νικηφόρον Φωκᾶν, «πάση μὴχανῇ, καὶ προθέσει καὶ ἀγρύπνῳ ἐπιμελεῖα σπουδάζειν καὶ ἀγωνίζεσθαι τὰς τῶν Ῥωμαίων χώρας διαφυλάττειν τῆς τῶν πολεμίων ἐπιδρομῆς ἀσινεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους». Πλὴν δὲ τῆς συντεταγμένης ταύτης δυνάμεως τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, ὑπῆρχον ἐν τῇ μεθορίῳ καὶ τὰ ἀσύντακτα σώματα τῶν Ἀπελατῶν, οἵτινες παρουσιάζουσιν ἀναλογίαν τινὰς πρὸς τοὺς Κλέφτας τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ σχέσης τούτων πρὸς τὸ Κράτος ἦτο χαλαρωτάτη, ἀπῆλλαγμένοι δὲ τῶν ὑποχρεώσεων, ὡς ὑπεῖχον οἱ Τιμαριούχοι στρατιῶται τῶν ἀκριτικῶν θεμάτων, ἐληίζοντο τὴν ἐχθρικὴν γῆν. Ἄλλ' ἠναγκασμένοι νὰ πορίζωνται τὸν βίον ἐκ τῆς λείας, οὐδένα δ' ἀναγνωρίζοντες περιορισμὸν, συχνάκις ἐκάκουν καὶ τοὺς ὁμοθρήσκους, καὶ διὰ τοῦτο περιήρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀκρίτας. Ἐκλήθησαν δ' Ἀπελάται, ὡς «τὰς ἀλλοτρίας ἀγέλας ἀπελαύνοντες», κατὰ τὴν ἐν βυζαντινῷ νόμῳ φράσιν, διότι ἡ ἀρπαγὴ βοσκημάτων ἐθεωρεῖτο τὸ κύριον ἔργον αὐτῶν, οὗ ἕνεκα τὸ ὄνομα τῶν λαμβάνεται ἐνίοτε ὡς συνώνυμον τοῦ ληστοῦ, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ὀνομάζει λησταρχεῖον τὸ ἔπος τοῦ Ἀκρίτου. Διάγοντες βίον τυχοδιωκτικὸν καὶ φιλοκίνδυνον ὄρμων εἰς γενναίας καὶ παραφόρους πράξεις, ἀναδεικνυούσας τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῶν.

Οἱ πόλεμοι τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατῶν πρὸς τοὺς Ἀραβας καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, δυσπερίληπτα διὰ τὸ μέγεθος, δὲν ἐπενήργουν ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ ὅσον οἱ συνεχεῖς καὶ ἐπίμονοι ἀγῶνες τῶν Ἀκριτῶν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους καὶ τῶν Ἀπελατῶν πρὸς τοῦτον: ὡς πρὸς τοὺς Ἀκρίτας. Ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀγῶ-

νων τούτων ἦτο βαθυτάτη, ἐνῶ δὲ τὰ τρόπαια τῶν βασιλικῶν κατορθωμάτων ὕμνον αὐλικῶ ποιηταί, ἀνώνυμοι ποιηταί τοῦ λαοῦ ἔψαλλον μετὰ δυνάμεως καὶ ἀπλότητος τὰ κλέα τῶν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῦ Κράτους ἥρωικῶν προμάχων τῆς χριστιανοσύνης.

Ἄλλ' ἡ ἥρωικὴ ποίησις, ὅσον ἐγγυτέρω εἶναι πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τόσον πιστοτέρην καὶ μᾶλλον ἀδιάφθορον διατηρεῖ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἄν δ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ ἱστορικὴ παράδοσις παραμένῃ ζῶσα παρὰ τῷ λαῷ, ἡ δημώδης ποίησις καθ' ὅσον ἀπομακρύνεται τῶν γεγονότων, μεταβάλλει καὶ ποικίλλει ταῦτα διὰ τῆς φαντασίας, προσδίδουσα εἰς αὐτὰ τὴν γοητεῖαν τῶν θαυμασιῶν ἀκουσμάτων, μέχρις οὗ ὁ ἱστορικὸς πυρὴν καταστῆ δυσδιάκριτος ἐκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν μυθικῶν στοιχείων. Ἄμυδρα ἀπηχῆσεις γεγονότων συμφύρονται πρὸς ἀρχαίους μύθους, οὓς διεφύλαττεν ἡ ἔθνικὴ συνείδησις ἀναζωπυρουμένους διὰ τῆς συναφείας πρὸς νεωτέρους ἥρωας, παλαιαὶ παραστάσεις ἀνανεοῦνται καὶ ἀποτελοῦνται οὕτω ποιητικὰ δημιουργήματα θαλερὰ καὶ ἀκμαῖα.

Ὁ ἥρωὸς προσέλαβεν ἐν ταύταις τὰς διαστάσεις Τιτάνος, σχεδὸν οὐδὲν διατηροῦντος πλέον τὸ ἀνθρώπινον· διότι, καθ' ὅσον αἱ περὶ αὐτοῦ παραδόσεις ἀπεμακρύνοντο τῆς κοιτίδος αὐτῶν, προσελάμβανον χαρακτῆρα φανταστικώτερον καὶ θαυμασιώτερον.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔπος τοῦ Διγενῆ, τὸ οὕτω θαυμασίως διατηρούμενον ζωντανὸν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, μεγάλην ἔσχε ροπὴν εἰς τὴν ποίησιν πολλῶν ἔθνων. Ἡ δόξα τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτου ὑπερέβη τὰ ὄρια τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, καὶ οἱ ἄθλοι αὐτοῦ ἀποδίδονται εἰς ἥρωας κατὰ τὸ πρότυπον αὐτοῦ πλασθέντας.

Ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀκριτικοῦ ἔπους καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγεννωμένης λογοτεχνίας ἡμῶν πολλὰ προσδοκῶμεν ἀγαθὰ. Εἶναι βεβαίως εὐρύς, ἀπερίοριστος ὁ ὀρίζων τοῦ ποιητοῦ, καὶ οἱ δεσμοὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου δὲν πρέπει νὰ παρακωλύωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς διανοίας αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι διαρκέστερον καὶ ἡ ἀπὸ τούτου ἐντύπωσις βαθυτέρα, διὰ τὰς ρίζας αὐτοῦ ἔχῃ εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Διὰ τοῦτο ἀσφαλεστάτη ἀφετηρία τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἔθνικόν ἔπος, ἐν ᾧ παρακολουθοῦμεν τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς

ἑλληνικῆς ψυχῆς, καὶ ὅπερ πραγματευόμενον περὶ τῆς συγκρού-
σεως τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον καὶ τὴν ὑπε-
ροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποδεικνύον καὶ προσημιάζον τὴν ὀριστι-
κὴν τοῦτου καθυπερτέρησιν περικλείει τὰ ἰδεώδη καὶ τοὺς πόθους
τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Νικόλαος Γ. Πολίτης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΣΡΟΥΓΓΟΚΑΛΥΒΑΣ

(Δυρικὸν ἠθογραφικὸν ποίημα).

- Ὀλόβολη μιὰ κερασιὰ ξερίζωσε ὁ Θανάσης,
τὰ περιβόλια, ὄρε παιδί μ', ἐπῆγες νὰ χαλάσης ;
- Πλάνεψα ὡς τὴν Τρανταφυλλιά, γύρισα ὅλη τὴ χώρα,
ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τώρα.
- Κι ὁ πλάτανος τί τῷφταιγε τοῦ Θόδωρου, πατέρα ;
Γιὰ τήρα τον ξαπλωταριά ἀπὸ τὸν τσάρκο ὡς πέρα,
γιὰ ἀπόψε ὁ ἔρμος τράνευε, χόντραινε τόσα χρόνια
στὸν ἥλιο καὶ στὰ χιόνια.
- Τὸν εὔρηκα στὴν ποταμιὰ, στὸν πόρο τοῦ Τζοβάρρα,
νιὸς εἶναι, ὅμως τὸν ξέρανε παράκαιρα ἢ κατάρρα,
τ' ἀστροπελέκι αὐλάκωσε τὴ μαλακιά του φλούδα,
τῷφαιε τὴ ρίζα ἢ σούδα.

- Ἄ, νάτος κι ὁ Καρκάντζαλος, στὸν ὄμο του ἔχει πάρει
καὶ μᾶς τὸ φέρνει στὸ μαντρὶ χιλιόχρονο πουρνάρι,
καλὰ τὸν λὲν Καρκάντζαλο, τὶ ἀσυσταγιά δὲν ἔχει,
μέρα καὶ νύχτα τρέχει.
- Τάχ' ἀπὸ ποῦ τὸ κουβαλάει ὁ χριστογεννημένος ;
- Δὲ μὲ φοβίζει ὁ Ζάλογγος, ἄς εἶναι χιονισμένος,
σὰν ἀντρειωμένος τὸν πατῶ, τὰ δέντρα ὅλα τοῦ παίρνω
καὶ στὸ μαντρὶ τὰ φέρνω.
- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαροῦδια, ρίχνε, Χριστο,
σ' ἔκαψ' ἐκεῖνο το δαυλί, Γεροκαψάλη, σβύστο,
Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
καὶ τί καιρὸς θὰ κάνη.
- Κυρ-Γάκη, ξεφεγγάρωσε, καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα
ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζ' ἡ Βαλαώρα,
κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθιὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα
καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.
- Τὰ ζωντανὰ μὲς στὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν,
στὸν τσάρκο κάπου μοναχὰ μικράκια ἄρνια βελάζουν,
εἶναι τὰ γρέκια τους ζεστὰ καὶ τῶν κλαρὶ τὰ πράτα
κομμένο ὄχ τὰ Ζερβάτα.
- Τώρα στρωθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά, κι ἀκουρμαστήτε
τοῦ κόσμου ὁ ἀφέντης ὁ Χριστὸς - νὰ μὴ τὸ λησιμονῆτε -
γέννηθηκε σὲ μιὰ σπηλιὰ ποὺ ζωντανὰ μαντρίζαν,
τ' ἄρνια τὸν χουχουλίζαν.
- Μέσ' ἀπὸ τότες βλόγησε κάθε βοσκουῦ κοπάδι,
καὶ σὰν ἀπόψε ἄορατος γυρνᾷ μὲς στὸ σκοτάδι
καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδι ὅπου φυλᾷνε,
ρωτώντας πῶς περνᾷνε,

Γιὰ δαῦτο τὴν Παραμονὴν νὰ μὴ πεινᾶν τὰ πράτα,
νᾶχουν περίσσια τῆ θροφῆ, νᾶναι ζεστά, χορτάτα,
νὰ μὴ τὰ βρῖσκη ὁ ἀφέντης μα; τὰ μαῦρα παγωμένα
καὶ νηστικὰ ἀφημένα.

Καὶ τοῦτο ἀκουσμαστῆτέ το— δὲν εἶναι παραμῦθι—
κατόπι ὁχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
στὴ μάντρα ἕνα χριστόψωμο νὰ γλύψουν φέρτε γύρα
γαλάρια ἄρνιά καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν ἀφέντη μα; ὀπὸ γλυφᾶν στὰ γέννα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιὰ, τὰ βλογημένα,
κι ἂν δὲν τὸ γλύψουν τὸ ψωμί τὴν ὥρ' αὐτῆ, βελάζουν,
σὰ γνωστικὰ νὰ κραζοῦν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά, καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
τι γέρασα κι εἶν ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρῖσκει,
λίγη ζωὴ μοῦ μνίσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
ὀπὸχει τὸ κορμί στοιχὶ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾶς, νὰ μὴ γεράζης,
νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
νὰ δείχνεσαι πὸς πάντα ζᾶς, καὶ ζᾶν μαζί σου ἀνθρώποι
σὲ πόλη ἢ βοσκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιά σου δίνω συγγενάδι,
νὰ σὲ φυλᾷ ἀπὸ παγανά ὡς τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ,
καὶ μὲ παλιὸ τριέτικο κρασάκι σὲ ποτίζω,
μὲ λάδι σὲ ραντίζω.

Ἄπο τῆ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μὴ μοῦ λείπης,
 τὶ μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆ κι ὀχτροὺς τρανὸς τῆς λύπης,
 νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βάζης νὰ μοῦ κρένης,
 γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνης.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιὰ μου,
 σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου,
 νὰ μὴ σᾶς εὗρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα !

— Νὰ ζᾶς κι ἐσύ, πατέρα !

Κώστας Κρυστάλλης

ΣΤΟ ΕΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

(Ἡθικὸν διήγημα).

Μία φορὰ μοῦ συνέβηκε ἓνα παράξενο πρᾶγμα. Τὸ διηγήθηκα
 πολλὲς φορὲς ἀπὸ τότε, κι ὅσοι τ' ἀκούσανε γέλασαν μὲ τὴν ἀφη-
 ρημάδα μου καὶ βρῖσκουν εὐχαρίστηση νὰ μοῦ τὸ θυμίζουν ἀκόμη

καὶ νὰ γελοῦνε. Καὶ ἦτανε τῶνόντι πε-
 ρίεργο. Γιατὶ πῶς μπορεῖ κανένας, ἀφοῦ
 ἔφυγε μιὰ φορὰ γιὰ καλὰ ἀπὸ τὸ σπιτί
 του καὶ γιὰ ἓνα, δύο, τρεῖς μῆνες δὲν
 ἐγελάσθηκε, σὲ μιὰ στιγμὴ ἀφηρημάδας,
 μὲ τὴν ἰδέα πὼς κατοικεῖ ἀκόμα ἐκεῖ
 μέσα, νὰ τὴν πάθη ἔξαφνα ὕστερα ἀπὸ
 τέσσερες δλόκληρους μῆνες καὶ μιὰ νύχτα
 νὰ χτυπᾷ μὲ ὄλη τὴν ἀφέλεια μιὰ θύρα

ποῦ δὲν εἶναι δική του ; Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ ἔπαθα ἐγὼ,
 καὶ δὲν ἤμπορῶ ἀκόμα νὰ τὸ ξεχάσω.

Ὅταν ὁ πατέρας μου ἔχασε τὴν περιουσία του ἀπὸ μιὰ ὥρα
 σὲ ἄλλη, ὅπως χάνονται τόσα πράγματα στὸν κόσμον, τὰ κτήματά
 μας ἐπουλήθησαν ἓνα ἓνα στὴ δημοπρασία. Τελευταία ἦρθε καὶ ἡ
 σειρά τοῦ σπιτιοῦ μας. Μιὰ Κυριακὴ πρωί, πρὶν πᾶμε στὴν ἐκκλη-
 σία, τὸ σπιτί ἦτον ἀκόμα δικό μας. Ὅταν γυρίσαμε μάθαμε πὼς
 καθόμαστε σὲ ξένο σπιτί. Καὶ σὲ λίγες μέρες ἔπρεπε νὰ ξεσπιτω-
 θοῦμε, ἀπὸ τὸ σπιτί ποῦ εἶχε κτίσει ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου, πέτρα

πρὸς πέτρα, μηχανικὸς καὶ ἐπιστάτης ὁ ἴδιος, ἀκολουθώντας νὰ ψηλώνῃ σιγὰ σιγὰ γιὰ μῆνες δλόκληρους ἀπὸ τὰ θεμέλια ὡς στὴ στέγη. Μιὰν ἡμέρα ἐπὶ τέλους ἐκουβαλήσαμε τὰ πράγματά μας. Ὁ πατέρας μου, μὲ ὄλη του τὴν ἀρρώστια, ποὺ τὸν εἶχε καρφωμένο γιὰ χρόνια σὲ μιὰ πολυθρόνα, ἦτανε γενναῖος ἄνθρωπος. Καὶ μολοντί εἶχε δέκα χρόνια νὰ βγῆ μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἔταν ἔδωαινε τώρα γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ, δὲν ἐδειλίασε καθόλου. Ἐδάσταξε τὸν ἀποχαιρετισμό, σὰν παλικάρι. Θυμοῦμαι μόνο πὼς σὰν τὸν ἐπιάσαμε ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὸν βάλαμε στὸ ἀμάξι δὲν ἐγύρισε καθόλου τὰ μάτια του πίσω, νὰ ἰδῆ τὸ σπίτι του, ποὺ ἄφηνε. Ἦτανε μάλιστα βιαστικὸς καὶ ἀνυπόμονος νὰ φύγῃ μιὰν ὥρα ἀρχίτερα.

— Ἐμπρός, ἀμαξά, τράβα.

Ἐφώναξε μὲ φωνὴ ἀποφασιστικὴ. Καὶ τὸ ἀμάξι ἐκύλησε. Ἡ μητέρα μου δὲν ἔλεγε λέξη. Ἐγὼ, καθισμένος στὸ ἀντικρινὸ σκαμνί, ἐκοίταζα τὸ περιδῶλι μας ποὺ χανότανε πίσω μας καὶ μέσα στὸ δροσερὸ πρωινὸ φῶς, οἱ ἀνθισμένες ἀκακίες, καὶ ἡ γαζία μας ποὺ σκαρφάλωνε ἀπάνω ἀπὸ τὸν τοῖχο κι ἔδειχνε τὰ κίτρινα λουλούδια τῆς στὸ δρόμο, θαρροῦσα πὼς μοῦ μιλοῦσαν μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν ἐκαταλάβαινα. Ἐπειτα δὲν ἔβλεπα παρὰ τις κορυφές τῶν δύο ψηλῶν κυπαρισσιῶν, στὴν ἄκρῃ τοῦ περιβολιοῦ, πίσω ἀπὸ τις μάνδρες καὶ τὰ χαμηλὰ σπίτια. Ὁ πατέρας μου μιλοῦσε γιὰ τὸν ὠραῖο καιρὸ καὶ κοίταζε τὰ νεόχτιστα σπίτια, ποὺ εἶχαν φυτρώσει ὀλοτρόγυρα, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὅταν εἶχαμε κτίσει τὸ σπίτι μας, ἦτον ἐρημιὰ τριγύρω. Μία ἐκτασις ἀπὸ χωράφια καὶ μανδρότοιχους. Καὶ τὸ σπίτι μας ὀλιμόναχο μὲ τὸ μεγάλο του περιδῶλι ἐφάνταζε σὰν παλατάκι ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἥσυχο λιμάνι. Οἱ σπάνιοι διαβάτες, ποὺ ξέπεφταν ὡς ἐκεῖ, ἔστεκαν καὶ τὸ καμάρωναν. Τώρα δὲ τὰ οἰκόπεδα καὶ οἱ μάνδρες εἶχαν γεμίσει σπίτια καὶ τὰ χωράφια εἶχανε γίνει δρόμοι, μὲ πλατιά πεζοδρόμια. Ὁ κόσμος εἶχε πλουτίσει. Ἐνα μπακαλόπουλο, ποὺ μᾶς ἔφερνε τὰ ψώνια στὸ σπίτι, εἶχε γίνει ἀφέντης καὶ εἶχε χτίσει ἀπὸ τὸν ἐπάνω δρόμο ἕνα παλατάκι. Ὁ πατέρας μου ποὺ τᾶβλεπε γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια, ποὺ

είχε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὰ κοίταζε προσεκτικὰ καὶ εἶχεν ἓνα χαμόγελο τόσο γλυκὸ, σὰν νὰ τὰ καμάρωνε...

Ὅταν ἐφθάσαμε στὸ καινούργιο σπίτι, ἓνα σπίτι μὲ τὸ νοίκι, χαμηλὸ καὶ μελαγχολικὸ, μέσα σ' ἓνα στενὸ δρόμο, ἐδοῆθησα τὸν πατέρα μου νὰ κατέβῃ ἀπὸ τ' ἀμάξι. Καθὼς τὰ πόδια του ἦσαν μισοπαραλυτικά, ἐκοπίασε πολὺ ν' ἀνεβῆ τὰ δύο τρία σκαλοπάτια τοῦ καινούργιου σπιτιοῦ. Ἐπέρασε μὲ κόπο τὴ στενὴ χαμηλὴ θύρα. Δὲν ἤμπορουσε νὰ καταλάβῃ κανεὶς ἂν ἦτανε λυπημένος ἢ πονοῦσε. Τὸν ἐκαθίσαμε ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα καὶ τὸν ἀνεβάσαμε τὴ σκάλα. Ποιὸς ξέρει πότε θὰ ξανάβγαινε πάλι ἀπὸ τὴ στενὴ, χαμηλὴ θύρα ὁ καημένος ὁ πατέρας...

Ἐγὼ ξαναγύρισα πάλι στὸ σπίτι μας νὰ φροντίσω γιὰ τὴ μετακόμιση τῶν ἄλλων ἐπίπλων. Τὰ παλκιά μας ἐπιπλα ἐδγαιναν μὲ κόπο ἀπὸ τὴ θέση τους. Τόσα χρόνια ἀκίνητα καὶ ἤσυχα, τὰ βαριά ἐπιπλα, εἶχαν κολήσει ἐπάνω στὰ χρώματα τοῦ πατώματος, σὰν νὰ εἶχαν γίνει ἓνα πρᾶγμα μὲ τὸ σπίτι. Ἐνόμιζε κανένας πὼς δὲν ἤθελαν νὰ ξεκολλήσουν. Καθὼς τὰ τραβούσαν καὶ τὰ ἔσερναν βάνχουσα οἱ χαμάληδες, ἔτριζαν καὶ βογγοῦσαν πονετικά.

Σιγὰ σιγὰ, μὲ κόπο πολὺ, τὰ ξεκόλησαν οἱ βαστάζοι καὶ τὰ κατέβαζαν ἀπὸ τὴ μεγάλη, μαρμαρένια, σκάλα. Ἐνα ἓνα κατέβαιναν τὰ βαριὰ ἐπιπλα : ἡ βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα μου μὲ τὰ διαὰ τὰ ράφια τῆς, ποὺ ἔκρυβαν τὰ μεγάλα χρυσὰ βιβλία, μὲ τις ὡραίες ζωγραφιές, ποὺ μοῦ ἄρεζε τόσο νὰ φυλλομετρῶ, πρὶν μάθω ἀκόμη τὸ ἀλφάβητο, τὸ μεγάλο τραπέζι τῆς τραπεζαρίας μας, μὲ κρεμασμένα τὰ φύλλα του, σὰν φτερὰ μεγάλου πεθαμένου πουλιοῦ, οἱ παλαιοὶ βενετσιάνικοι καθρέπτες, ποὺ ἐκαθρέπτιζαν τώρα τὰ πρόστυχα, ἰδρωμένα πρόσωπα τῶν βαστάζων· τὰ πικλαῖα κάδρα, ἐλαιογραφίαι παλαιῶν συγγενῶν, μὲ παράξενα ρούχα καὶ λυπημένα πρόσωπα, καὶ στὸ τέλος τὸ σιδερένιο χρηματοκιβώτιο τοῦ πατέρα μου, βαρὺ ἀκόμα καὶ δυσκολοκίνητο, συνδεδεμένο ἀπὸ ἓνα πρόστυχον ἄνθρωπον, ποὺ τὸ εἶχεν ἀγοράσει γιὰ νὰ τὸ ξαναγεμίση, γιὰτὶ ἐμᾶς δὲν μᾶς ἐχρησίμευε πιά, στὸ καινούργιο μας σπίτι.

Σὲ λίγο ἄδισσε τὸ σπίτι. Ποὺ καὶ ποὺ οἱ γωνιῆς τῶν δωματίων ἦσαν ἀκόμη ριγμένα παλιόχαρτα καὶ σκουπίδια, κομ-

μάτια από έφημερίδες, φάκελοι από γράμματα, ένα σωρό περιττά μικροπράγματα, όλα γνώριμά μου, ως τὸ μικρότερο κουρέλι. Τὰ μάζεψα όλα με εὐλάβεια καὶ τὰ πέταξα ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὁ ἄνεμος τὰ πήρε, τὰ σκόρπισε καὶ τὰ στριφογύρισεν, ὡς πὺρ χάθηκαν ἀπὸ μπροστά μου.

Τὰ δωμάτια ἦσαν ἄδια τὴν ὥρην καὶ ἔρημα. Ἐκαμα ἕνα γύρο μέσα στὴν ἔρημιά τους καὶ τὰ βήματά μου ἀντηχοῦσαν μέσα στὸ ἄδιο διάστημα, μ' ἕνα ἤχον ἐνοχλητικὸ πὺρ με πείραζε. Μοῦ ἤρθε νὰ σφυρίξω, καὶ ἐγὼ δὲν ξέρω γιατί. Ἐσφύριξα ἕνα παλαιὸ σκοπὸ. Τὸ σφύριγμά μου ἀντήχησε μέσα στὰ γυμνά δωμάτια. με μιὰ εὐθυμία μοναδική, πὺρ μοῦ θύμιζε μιὰ παλαιὰ ἐποχή, τὸν καιρὸ πὺρ οἱ ἐργάτες ἐπάνω στὶς ψηλὲς σκαλωσιὲς τραβοῦσαν τὶς τελευταῖες πινελιὲς ἐπάνω στὰ ταβάνια τοῦ ἴδιου σπιτιοῦ καὶ ἐσφύριζαν εὐθύμους σκοπούς, μέσα στὸ νεόχτιστο σπῆτι. Ἐτσι καὶ τότε ἀντηχοῦσε τὸ σφύριγμά τους μέσα στὸ ἄδιο διάστημα, πὺρ ὁ πατέρας μου καὶ ἐγὼ καμαρώναμε τὰ ὠραία σχέδια ἐπάνω στὸς νεοχρωματισμένους τοίχους.

Ἐπειτα ἔκαμα ἕνα γύρο ἀκόμα, στάθηκα στὰ ὀρθάνοικτα παράθυρα, κοίταξα τὸ περιβόλι μας, καταπράσινο καὶ ἀνθισμένο, μέσα στὸ δροσερὸ φῶς, ἀπὸ τὴν κρεβατοκάμαρα τῆς μητέρας μου, καὶ τὸ πέλαγος ἀπλωμένο, ἤσυχο καὶ ἀκίνητο, με χρυσὰ σπιθοβολήματα, κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο τὸ δικό μου. Μοῦ ἤρθε πάλι νὰ καθίσω κοντὰ στὸ παράθυρο πὺρ περνοῦσα ὥρες δλόκληρες, σὰν χάζος τὴν ὥρην πὺρ μ' ἔστελλαν νὰ διαβάσω. Τί εἶχε νὰ κάνῃ σὰν δὲν ἤξερα αὐριο τὸ μάθημά μου ; Δὲν ἦτανε ἡ πρώτη φορά. Δυὸ λευκά πανάκια ἐχάνοντο στὸ πέλαγος μακριά, ἔσθηναν σιγὰ μέσα στὰ τελευταῖα σύνεφα τοῦ ὀρίζοντος. Ἐκαμα νὰ πάρω τὴν καρτέλα μου. Δὲν εὐρήκα τίποτε τριγύρω μου, ἀπὸ τέσσερες τοίχους. Ἡ ἔρημιά αὐτὴ μ' ἐτρόμαξεν. Ἐφυγα βιαστικά, με τὴν ἰδέα νὰ μὴν ξαναγυρίσω πίσω. Πῶς ἤθελα νὰ ἦμουν μαζί με τὰ λευκά πανάκια πὺρ ἔφευγαν στὴν ἄκρην τοῦ πελάγου !

Ἀπὸ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο δὲν ξαναγύρισα. Ἀπόφευγα μάλιστα νὰ περάσω ἀπὸ τὸν παλιό μου δρόμο. Συχνὰ εὐρέθηκα σὲ ἀνάγκη νὰ τὸ κάμω, μὰ πάντα ἀλλάζα δρόμο, ἔκανα ἕναν ἀλλόγυρο καὶ τρα-

δοῦσα τὴ δουλειά μου. Ὅχι ἔτσι, μόνο καὶ μόνο γιατί μοῦ ἔκανε λύπη νὰ ξαναβλέπω τὸ σπίτι, πού δὲν ἦτανε πιά δικό μας· ἐξεναντίας ἡ λύπη αὐτὴ μοῦ ἔκανε κατὰ βάθος μιὰ εὐχαρίστηση καὶ πολλές φορές, ὅταν ἀπὸ μακριὰ ξεχώριζα τὶς δύο κορυφές τῶν κυπαρισσιῶν, πίσω ἀπὸ τοὺς μανδρότοιχους καὶ τὰ χαμηλόσπιτα, μοῦ ἄρεζε νὰ στέκω καὶ νὰ τὰ κοιτάζω σὰν παλιούς γνωρίμους. Μὰ δὲν ξέρω, ἓνα περιστατικὸ μ' ἔκαμε νὰ κρῶσω μὲ τὸ παλιό μας σπίτι καὶ ν' ἀποφεύγω περισσότερο νὰ τ' ἀντικρίζω.

Μιὰ φορὰ πού περνοῦσα ξενοιασμένος ἀπὸ κάτω, κάτι τι μὲ ξάφνισεν. Ἐνα τραγούδι δυνατὸ, ἄγριο καὶ πρόστυχο, συνωδευμένο ἀπὸ παράχορδα ὄργανα, μοῦ χτύπησε στ' αὐτιά. Γύρισα καὶ εἶδα τὰ παράθυρά του φωτισμένα, ἀνοικτὰ πέρα πέρα, μὲ μιὰ βάνουση χαρὰ. Τὸ τραγούδι ἐβγαίνει ἀπὸ κεῖ μέσα κι ἐξακολουθοῦσε δυνατὸ, μὲ διακοπὲς ἀπὸ γέλια καὶ ξεφωνήματα. Μέσα ἀπὸ ἓνα ἀνοικτὸ παράθυρο εἶδα στὸν τοῖχο ἀπάνω νὰ γυαλίζουν ἐπιδεικτικὰ ἀραδιασμένα ἀπάνω σ' ἓνα ἔπιπλο, διάφορα γυαλικά καὶ ἄσημικά. Ἦταν στὸν ἴδιο τοῖχο, πού ἀκουμποῦσε ἄλλοτε ἡ βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα μου, μὲ τὰ σοβαρά, χονδρὰ βιβλία. Καὶ τὸ τραγούδι ἐξακολουθοῦσε ὀλοένα δυνατώτερο, ὀλοένα βραχνότερο . . .

Ἀπὸ τὴ στιγμήν ἐκείνην τὸ σπίτι μας μοῦ εἶχε γίνει ξένο. Μιὰ ἀηδία μάλιστα εἶχε γεννηθῆ βαθιὰ μέσα μου. Τὰ βάνουσα τραγούδια καὶ οἱ χαρὲς τοῦ ταίριαζαν τόσο λίγο, πού γιὰ μιὰ στιγμή δὲν ἤξερα ἂν πρέπη νὰ τὸ σιχαθῶ ἢ νὰ τὸ λυπηθῶ. Θάρροῦσα πὼς κι αὐτὸ βαθιὰ μέσα στὰ θεμέλιά του ἔπασχεν ἀπὸ τὴν εὐθυμία αὐτῆ. Ἦταν ἓνα σπίτι μελαγχολικὸ καὶ λυπημένο ἀπὸ τὰ νιάτα του. Ἡ χαρὰ ποτὲ δὲν ἀντήχησε μέσα του μὲ βιολιά καὶ τραγούδια. Ἦταν οἱ χαρὲς του σιγαλὲς καὶ μετρημένες σὰν τὶς λυπὲς του. Μιὰ ἡσυχὴ μελαγχολία τὸ σκέπαζε πάντα, κι ἓνας πόνος κρυφὸς κατοικοῦσε κάτω ἀπὸ τὴ στέγη του. Ὁ πατέρας μου μῆκε ἄρρωστος καὶ βρσκανισμένο· ἐκεῖ μέσα, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέρα, καρφωμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα. Ἡ μητέρα μου νοσοκόμος στὸ πλάι του, πιστὴ κι ἀφωσιωμένη. Κι ἐγώ, ὅταν ἐκοίταζα τὴ θάλασσα καὶ τὰ λευκὰ πανάκια, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, καθισμένος δίπλα του, νὰ τοῦ διαβάζω ἀπὸ τὰ μεγάλα παλαικὰ βιβλία τῆς

βιβλιθήκης του, πού δὲν τὰ καταλάβαινα, μὰ τ' ἀγαπούσα. Καὶ ἡ ὑπηρέτριά μας, μιὰ γριά, χαροκαμένη, φορτωμένη λῦπες, μὲ τὰ μάτια πάντα κόκκινα ἀπὸ τὰ παλαιὰ κλάματα, πού εἶχαν στερέψει τώρα. Καὶ ὅλοι περπατούσαμε οἰγὰ καὶ διακριτικὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι. Ὡς καὶ τὰ πουλιά, μέσα στὰ κλαδιὰ τῶν ἀκακιῶν καὶ τῆς γαζίας μας, τραγουδοῦσαν κι αὐτὰ μὲ σθησιμένες φωνούλες. Καὶ ἔμως ἦτον μιὰ ὠραία καὶ εὐγενικὰ θλίψη ἢ θλίψη τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τις λῦπες τις ἄσχημες, πού σὲ πιάνουν ἀπὸ τὸ λαιμό, μέσα στὰ ἀκάθαρτα κατώγεια, μέσα στὴ σκιά καὶ τὴν ὑγρασία. Τὸ φῶς ἔμπαινε ἀφθονο καὶ ὠραῖο ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος ἀγκάλιαζε πρόσωπα καὶ πράγματα, ὁ μπάτης βαλσάμωνε μὲ τις θαλάσσιες μυρωδιὲς τῆ μελαγχολία μας καὶ ἡ εὐωδιασμένη ἀναπνὴ τοῦ κήπου μᾶς ἔκανε πάντα συντροφιά. Ὡς καὶ τὰ παλαιά, θλιθερὰ πρόσωπα ἀπάνω στοὺς τοίχους, ἐφαίνοντο σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ξαναζήσουν κι αὐτὰ σὲ μιὰ νέα ζωὴ, μαζὶ μας. ὦ! χωρὶς ἄλλο τώρα, μὲ τὴ νέα του ζωὴ καὶ τὴν καινούργια του χαρά, τὸ δυστυχισμένο τὸ σπίτι θὰ ἐνοιωθε μιὰ βαθιὰ λύπη καὶ μιὰ παράξενη ἀποστροφή μέσα στὰ θεμέλιά του. Τὸ λυπήθηκα ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν καρδιά μου κι ἔφυγα μακριὰ καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ ξαναπεράσω πιά σιμά του.

Καὶ ἔμως πῶς μοῦτυχε νὰ ξαναγυρίσω ἐκείνη τὴ βραδιά, καὶ ἐγὼ δὲν τὸ καταλαβαίνω. Ὅσοι ἄκουσαν τὸ πάθημά μου, ἔνα ἄστειο πάθημα, γελοῦν ἀκόμη μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου. Γελῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὰ χεῖλια μου. Μόνο μὲ τὰ χεῖλια μου.

Εἶχαν περάσει τέσσερες μῆνες ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἄφησα γιὰ πάντα τὸ παλαιό μας σπίτι. Στὸ καινούργιο σπίτι εἶχαμε φέρει μαζὶ μας τὴ μελαγχολία μας, χωρὶς τὰ θαλάσσια δροσερὰ βάλσαμα τοῦ μπάτη, χωρὶς τις εὐωδιὲς τῶν ἀκακιῶν καὶ τῆς γαζίας μας. Ὁ πατέρας μου δὲν μπόρεσε νὰ βαστάξῃ στὴν καινούργια ζωὴ. Τώρα καταλαβαίνω πῶς ἡ ὁμορφιά τὸν κρατοῦσε στὸν κόσμο. Ἡ σκοτεινὴ λύπη τοῦ νέου σπιτιοῦ τὸν ἐπνίξε. Καὶ μὴν ἡμέρα πέρασε πάλι γιὰ τελευταία φορὰ κάτω ἀπὸ τὴν στενὴ, χαμηλὴ θύρα. Καὶ τὸ πρόσωπό του ἦτανε πῶς χαρούμενο καὶ πῶς ἡμερο, τώρα πού ἔφευγεν, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ἐρχότανε.

Τέσσερες μῆνες, ναι, σωστοί τέσσερες μῆνες εἶχαν περάσει ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἀφήσαμε τὸ παλαιὸ μας σπίτι. Ἐνα βράδυ γύριζα νὰ κοιμηθῶ, μὲ μιὰ παράξενη εὐθυμία. Ὁ νοῦς μου ἔτρεχε στὰ πῶς εὐθυμα πράγματα τῆς ζωῆς. Καὶ τὰ πόδια μου μ' ἔφερναν ἐλαφρά, χωρὶς νὰ κατακλιβαίνω πού πηγαίνω. Ἐφθασα στὴ θύρα τοῦ παλαιοῦ μας σπιτιοῦ καὶ χτύπησα τὸ κουδούνι. Ὁ ἦχος μοῦ ἦτον γνωστός καὶ εὐχάριστος. Δυὸ χτυπήματα σὰν πάντα. Καὶ περίμενα νὰ μοῦ ἀνοίξουν. Μιὰ ἐλαφρὰ εὐωδία ἀπὸ τὰ νυχτολούλουδα μὲ χαιρετοῦσε ἀπὸ τὰ βᾶθη τοῦ κήπου. Ἐξαφνα ἀνοίγει ἕνα παράθυρο. Ὁ κρότος τοῦ μοῦ φάνηκε πῶς μ' ἐξύπνησε ἀπὸ ἕνα ὄρατο ὄνειρο σὲ μιὰν ἀσχημὴ ζωὴ. Εἶχα καταλάβει πῶς τὴν πλάνη μου. Στὸ σπίτι μας δὲν ἀνοίγαν ποτὲ ἔτσι τὰ παράθυρα σὰν χτυποῦσε ἡ θύρα. Μὰ δὲν ἦταν πῶς καιρὸς νὰ διορθωθῇ τὸ λάθος μου. Μιὰ στιγμή ἐσκέφθηκα νὰ τρέξω καὶ νὰ χαθῶ σὰν κλέφτης. Ἐμείνα ὥστόσο καρφωμένος ἐκεῖ, μπροστὰ στὴν ξένη θύρα. Μιὰ φωνὴ ἄγρια μοῦ χτύπησε τ' αὐτιά.

— Παιὶς εἶναι ;

Ἐμείνα βουβός.

Δεύτερη φωνή, ἀγριώτερη

— Ποιὸς εἶναι ;

— Ἐδῶ κάθεται, σὰς παρακαλῶ, ὁ κύριος....

Καὶ εἶπα μὲ ντροπὴ τὸ οἰκογενειακό μας ὄνομα, κρύβοντας τὸ πρόσωπο μου στὴ σκιά.

Τὸ παράθυρο ἐκλείσει δυνατὰ, μὲ λίγα μασσημένα ἄγρια λόγια πού δὲν τὰ κατάλαβα. Τὸ λάθος ἦτανε δικό μου. Εἶχα χαλάσει τὸν βαρὺν ὕπνο ἑνὸς εὐτυχισμένου ἀνθρώπου.

Ἐτράβηξα τὸ δρόμο μου, μὲ μιὰ τρεμούλα στὰ γόνατα, μακριὰ ἀπὸ τὴν ξένη θύρα. Στὸ χαμηλὸ τρατσάκι, ὁ πλαστὴ μάνδρα, ἕνα τρατσάκι πού σκέπαζε τὰ δωμάτια τοῦ κηπουροῦ μας, ἕνα μαῦρο κουλουριασμένο πρᾶγμα, κοντὰ στὸν καπνοδόχο, μ' ἔκαμε νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου. Ἦτανε ἡ χαϊδεμένη μας ἡ γάτα. Πάντα στὴν ἴδια τῆς θέση, κοντὰ στὸν καπνοδόχο. Αὐτὴ μονάχα δὲ θέλησε νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ. Ἐμείνε πιστὴ στὸ παλαιὸ τῆς σπίτι. Καμμιά δύναμις δὲν ἤμποροῦσε νὰ ξεκολλήσῃ τὸ ἀδύνατο αὐτὸ

πλάσμα, ἀπὸ τῆ στέγη ποῦ γεννήθηκε. Καὶ δὲν ἤξεύρω πῶς, τὸ ἀσθενικὸ αὐτὸ πλάσμα μοῦ γέννησε κάποιο σεβασμὸ μὲ τῆ δύναμη τῆς ἀγάπης του. Ἐκαμα νὰ τὴν φωνάξω, ν' ἀκούσω τὸ παραπονετικὸ μιαιούρισμά της, νὰ τῆς πῶ ἀκόμα, πῶς πέθανε ὁ καημένος ὁ πατέρας. Μὰ ὁ ἥσυχος, εὐτυχισμένος ὕπνος τῆς μοῦ φάνηκε σὰν κάτι τι ἱερό, κάτω ἀπὸ τὴν ὠραία ἀστροφεγγιά. Τὴν ἀφηκα νὰ κοιμηθῆ, κουλουριασμένη ἀπάνω στὸ δῶμα, δίπλα στὸν καπνοδόχο. Ἐγὼ μονάχα ἔπρεπε νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ τὸ ξένο σπίτι. Καὶ τράθηξα τὸ δρόμο μου, μὲ βιαστικὰ βήματα, σὰν κλέφτης.

Παῦλος Νιρβάνας.

ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

(1912)

(Πατριωτικὴ διήγησις)

Ὅταν ἐρθάσαμεν εἰς τὸ Δέλινο καὶ ἀφιππεύσαμεν εἰς τὴν μεκράν πλατείαν, οἱ χωρικοὶ μᾶς περιεκύκλωσαν φοβισμένοι.

— Δὲν πάει μισὴ ὥρα, κύριε ἀξιωματικέ, εἶπεν ἓνας ἀπ' ἐλλους, ποῦ ἀπὸ δῶθι πέρασαν τούρκικες καθά-
λες (ἵππεις).

— Πόσες ;

— Δέκα καθάλες ἦτανε, κύριε ἀξιωματικέ.

— Σᾶς πείραξαν ;

— Ὅχι. Χάλιεψαν νὰ μαθαίνουν πῶθ' ἔκαμε τὸ ἑλληνικὸ τ' ἀσκέρι.

— Ἔσεῖς τί τοὺς εἶπατε ;

— Δὲν ξέρομε, αὐτὸ τοὺς εἶπαμε.

— Καλῆ. Γιὰ πές μου τώρα, δὲν ξέρετε στ' ἀλήθεια ἂν εἶναι ἑλληνικὸς στρατὸς ἐδῶ κοντά ;

— Στου Ῥάχοβου λὲν πῶς εἶναι.

— Ἀπὸ κεὶ ἐρχόμαστε. Ἄλλου δὲν εἶναι στρατὸς δικὸς μας ;

— Κατὰ τὸν Τρανόβαλτο, λέν. Ὁ δάσκαλος θὰ ξέρη. Ὁ μωλωνάς, ὁπῶχει τοῦ μύλου κατ' στοῦ ποτάμ, λέει, ἀπ' τὴν αὐγὴ πιρνάνι τέθοια, ταμπούρια τούρκικα, κατὰ τὴν Κοζάνη.

— Ταμπούρια ;

— Ἀχά, ταμπούρια, ἀσκέρι.

— Καλά, πάρε τ' ἄλογα μιὰ στιγμή ἐδῶ, ρίχτους ἄχυρο, θῶσέ μας λίγο ψωμί και φώναξε ἀμέσως τὸ δάσκαλο.

— Μετὰ χαρᾶς, κύριε ἀξιωματικέ. Ἀπὸ σήμερα ἐγὼ τοῦ φέσι μ' θὰ τοῦ σκίσου, κύριε ἀξιωματικέ. Δὲν ἔχει πιὰ νιζάμηδες και σουαρηῆδες κι ζαπτιέδες. Ζήτου τοῦ Ἑλληνικό !..

Ὁ χωρικός, ἕνας στεγνὸς μεσόκοπος γεωργός, παρέδωσε τ' ἄλογά μας εἰς κάποιον συγγενῆ του και μᾶς ὠδήγησε διὰ μέσου χαριεστάτου δρομίσκου εἰς τὸ σπιτάκι του, στεγασμένον μὲ ἀκάνονιστες πλάκες, ὅπως τὰ σπία τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Μᾶς ἔμπασεν εἰς ἕνα μεγάλο δωμάτιον, δόλγυμνον, μὲ τοὺς τοίχους προσφάτως ἀσβεστωμένους και στρωμένο μὲ φάθα. Εἰς τὸ τζάκι ἔκαιαν μεγάλα κούτσουρα. Κοντὰ καθισμένη ἔπλεκε μάλλινη κάλτσα ἢ νοικοκυρά, εἰκὼν ἀγροτικῆς καλλονῆς, ξεδωμένη ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν. Μόλις μᾶς εἶδεν, ἄφησεν ἀμέσως τὸ ἔργον της, ἐσηκώθηκεν, ἦλθεν εἰς προὔπαντησίν μας και καθὼς ἤκουσε νὰ τὴν ὀνομάζωμεν «μητέρα» δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά της.

— Ἀχ, πηδάκια μὲ! Εἶνι νὰ μὴν πιστέδ' κανιένος τὰ μάθια τ' !

Συγκεκριμένη δι' ἑνὸς βλέμματος μὲ τὸν ἄνδρα της κι ἐντὸς ὀλίγου μᾶς ἔφερε τσανάκα γεμάτη ξινόγαλο κι ἕνα καρβέλι μκυρο ψωμί, ἀμβροσίαν και νέκταρ δι' ἀνθρώπους πεθαμένους ἀπὸ τὴν πείναν και τὸν κόπον. Ἐνῶ ἐτρώγαμεν ἀπλήστως, ξαπλωμένοι κοντὰ στὴ φωτιά, ὁ χωρικός μᾶς διηγῆθη μίαν κωμικοτραγικὴν περιπέτειάν του, ἣ ὁποία μᾶς ἔδωσε νὰ ἐνοήσωμεν εἰς ποῖα πυκνὰ σκότη ἐξῆσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν δυνάστης και δυναστεύομενοι. Εἰς τὰς φυλακὰς Αἰγίνης ὑπῆρχε συμμορία βαρυποίνων, ἣ ὁποία ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν μίαν παλαιὰν μέθοδον ἀπάτης. Ἐνας ἀπὸ τὴν συμμορίαν ἔγραψεν εἰς τὸν χωρικὸν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ τὸν ἐξώρριζε νὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα μυστικόν, τοῦ ἀπεκάλυπτεν δι' ὁρθοῦ αὐτός, ὁ κατὰδικος, χρηματίσας ἄλλοτε ληστής εἰς Μακεδονίαν, εἶχε ληστεύσει γνωστὸν Τοῦρκον μπέην, καταδικωμένος ὅμως ἀπὸ ἀπόσπασμα Νιζάμηδων εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ παραχωρήσῃ τὰ λάφυρά του, σεβαστὸν ἀριθμὸν ὀθωμανικῶν λιρῶν,

εις κάποιον δάσος και είχε σημαδέψει τὸ μέρος. Ἐπρότεινε λοιπὸν εἰς τὸν χωρικὸν νὰ πάη νὰ ξεθάψῃ τὸν θησαυρὸν και νὰ τὸν μοιρασθοῦν. Πρὶν ὅμως τοῦ ἀποκαλύψῃ τὸ μέρος, ἔγραφεν ὁ κατάδικος, εἶχεν ἀνάγκην νὰ τοῦ ἀποστείλῃ ὁ χωρικὸς ὀλίγα χρήματα, ὡς ἀρραβῶνα. Αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα τὸ πῆρε πολὺ σοβαρὰ ὁ χωρικὸς και ἤνοιξεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τὸν κατάδικον, ὅπου προσεπάθει νὰ τὸν πείσῃ νὰ τοῦ φανερώσῃ τὸ μέρος· χωρὶς νὰ λάβῃ προκαταβολήν. Ὁ κατάδικος ἐράνη δῆθεν καμπτόμενος, ἐμετρίασε τὰς ἀξιώσεις του και δὲν ἐζήτηι πλέον ἀπὸ τὸν χωρικὸν παρὰ μικρὸν σχετικῶς ποσόν, ὅσον θὰ ἤρκει διὰ τοὺς μέχρι Δελίνου ναύλους ἐμπίστου προσώπου, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο κομιστῆς τοῦ πολυτίμου μυστικοῦ.

Ὁ χωρικὸς ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐνδώσῃ ὅποτε εἰσθάλλουν εἰς τὸ σπίτι του ζαπτιέδες, ἐνεργοῦν ἔρευναν και κατάσχεσιν τῆς ἀλληλογραφίας, τὸν συλλαμβάνουν, τὸν ὑπάγουν δέσμιον εἰς τὰ Σέρβια, τὸν προφυλακίζουν, τὸν δικάζουν ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐν συνεννοήσει μετ' ἀλλοδαπῶν - αἱ ἐπιστολαὶ ἐκρίθησαν ὡς κρυπτογραφικαὶ - και τὸν καταδικάζουν λίαν ἐπιεικῶς εἰς ἑξαετῆ φυλάκισιν! Οὐδέποτε ἡ κακὴ θέλησις και ἡ καχυποψία ἐτιμώρησεν αὐστηρότερα τὴν ἀπλότητα και τὴν εὐπιστίαν.

Ὁ δάσκαλος, τὸν ὁποῖον εἶχαμεν ζητήσῃ, ἐφθασεν ἐν τῷ μεταξῦ. Ἦτον ἓνας ἀδύνατος ρασοφόρος μετὰ ὀλοστρόγγυλα και μεγάλα ματογυάλια ὡς φανάρια λοκομοτίδας, ἀξιοπρεπῆς και ὑπερήφανος ὅτι συνέπιπτε νὰ εἶναι ὁ φύλαξ και τῶν δύο συγχρόνως μεγάλων ἐθνικῶν παραδόσεων, τῆς γλώσσης και τῆς θρησκείας. Ἐφρασεολόγησεν ἐπὶ ὄραν ὀλόκληρον, ἐστάθη ὅμως ἀδύνατον νὰ μᾶς δώσῃ μίαν σαφῆ πληροφορίαν.

— Δέω νὰ πακίνομι στοῦ Μόκρο, κύριε ἀξιωματικέ, εἶπεν ὁ Λουκάς, ὁ ὁποῖος, ζαρωμένος εἰς μίαν γωνία, ἔχασκεν ἀποθαυμάζων τὴν σοφίαν τοῦ δασκάλου, ἀπὸ τὰς ἀποστροφὰς τοῦ ὁποῖου δὲν εἶχεν ἐννοήσει οὔτε λέξιν. Ἐκεῖ στοῦ Μόκρο ὁ Δημήτρης θὰ ξέρ'.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Δημήτρης;

— Ἐνας τζουπάνους.

Ἰπεύσαμεν· ἐχρειάσθη νὰ μετέλθω βίαν διὰ νὰ πεισθῇ ὁ ταλαίπωρος ὁ ντερῆς ν' ἀφήσῃ τὴν φάτην. Ὁ Λουκάς προηγεῖτο γυ-

μόπους ὑπὸ τὴν ραγδαίαν βροχὴν, ἐφαρμόζων μὲ ἀνεξάντλητον ὑποταγὴν τὸ χριστιανικὸν ρητὸν «καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο». Μᾶς ὠδήγει μακρὰν τῶν πατημένων δρόμων, ἀπὸ μονοπάτια γνωστὰ μόνον εἰς βροσχοῦς, διὰ ν' ἀποφύγωμεν συνάντησιν μὲ ἐμάδας φηγάδων. Ἐφθάσαμεν σῶοι καὶ ἀδλαβεῖς εἰς Μόκρον. Ὁ Λουκάς μᾶς παρουσίασε μετ' ὀλίγον τὸν Δημήτηρ, τύπον Ἰούδα μὲ μίαν ἀπίστευτη κεφάλαι, κορνιζαρισμένη μὲ πυρόξανθα καὶ ἀραιὰ γένια, γαλανὰ μάτια, βλέμμα ψυχρὸ καὶ βαθὺ σὰν ζῶου, χέρια κολυμμένα, τῶν ὀπίσθων τὸ ἄκρον ἐφθανε σχεδὸν ὡς τὰ γόνατα. Ὅταν τὸν ἐβλεπες νὰ στέκεται, μπορούσες νὰ στοιχηματίσῃς ὅτι τὰ πόδια του ἦσαν κολημένα εἰς τὸ ἔδαφος. Πατοῦσε στερεὰ ὡς ἵπποπόταμος. Ὅταν ὁμοῦς ξεκινούσε, κανένα ζαρκάδι δὲν θὰ μπορούσε νὰ παραβληθῇ μαζί του στὴν ἐλαφρότητα τῶν κινήσεων. Μολονότι οἱ τρόποι του ἦσαν γλυκεῖς καὶ ἦτο ὑποταγὴ ἔλος, προθυμία καὶ καλωσύνη, ἓνα κάτι τι ἀόριστον καὶ ἀστάθμητον εἰς τὸ σύνολόν του σὲ εἰδοποιούσεν ὅτι αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ σκοτώσῃ ἄνθρωπο μὲ τὴν παρεμικροτέραν ἀφορμὴν.

Ἐρεῖς, Δημήτηρ, τὸν ἐρωτήσαμεν, ποῦ εἶναι ἄλλος στρατὸς ἑλληνικὸς ἐδῶ κοντά;

— Ἀχά! Κατὰ τοῦ Μικρόβαλτου.

— Τράβα μπροστὰ νὰ μᾶς δείξῃς, Λουκά, εἶσαι περιττός, μπορούεις νὰ γυρίσῃς στὸ χωριὸ σου.

— Καλὲς ἀντάμωσες, κύριε ἀξιωματικέ.

— Θὰ πηαίνουμι στοῦ Μικρόβαλτου, ἀμὰ ἐγὼ θέλου ἓνα μαλιχέρι γιὰ νὰ πααίνω, παρετήρησεν ὁ Δημήτηρ.

— Τί τὸ θέλεις;

— Αὐτοῦ στοῦ ρέμα εἶνι δυὸ ἀγάδια. Θέλου νὰ τὰ σκοτώνω καὶ τὰ δυὸ!

— Ἡ δουλειά μας, Δημήτηρ, δὲν εἶναι νὰ σκοτώσουμε ἀγάδια τῶρα. Πρέπει νὰ βροῦμε τὴν πέμπτη Μεραρχία.

— Καλὸ, τοῦ ξέρου, στὴν Ἐπαρχία θὰ πααίνουμι, ἀμὰ θὰ περνᾶμι πρῶτα πὸ τοῦ ρέμα. Κατάλαβες, κύριε ἀξιωματικέ; Στοῦ ρέμα εἶνι κρυμμένα, φτοῦ. Θὰ μᾶς ρίχνουν' μπουρεὶ νὰν κὶ τρία, τέσσαρα, πέντι, ξέρου κι ἐγὼ;

— Ἔχουμ' ἐμεῖς ὄπλα.

— Ὅχι, κύριε ἀξιωματικέ, θέλου νὰ τὰ σκοιῶναι μοναχός, ἰγώ. Ἰγώ ἔκαμα στ' φυλακὴ. Ἔχου ξανασκοτωμέν' ἀπὸ δαυτα. Τρία τὴν ἄλλη τὴ φορά π' φύλαγα τὰ γιλάδια κι ἤρθαν νὰ παίρουν τὸν χαρατὸς.

— Δοιπόν;

— Δοιπὸν τὰ τφέμισα καὶ τὰ τρία μὲ τοῦ μαρτίνι! Στιρνὰ φυλακὴ στὰ Σέρβια, δύο χρόνια εἶνι π' γλίτωσα.

— Σ' ἀφησαν;

— Ὅχι, τς ἀφηκα γώ.

Τοῦ δώσαμε τέλος ἐν μάνλιχερ. Τὸ πρόσωπόν του ἠκτινοβόλει. Γεμάτος χαρὰν τὸ πῆρε ὅπως μία κόρη πολῦτιμον περιδέλαιον κι ἐξεκίνησεν ἀμέσως. Ἐνας ἱππεὺς τοῦ ἔδωσε τὰ φυσέκια του. Ὁ Δημήτρης ἐπροπορεύετο πεζός, ἀλλὰ τ' ἄλογα δὲν τὸν ἔφθαναν. Ἐβιάζετο νὰ δοκιμάσῃ τὸ μάνλιχερ.

Τέσσαρα πέντε χιλιόμετρα ἐκείθεν τοῦ Μόκρου ἐσαρφάλωσεν εἰς βραχῶδες ὕψωμα· εἶχε τεντωμένον τὸν τράχηλον καὶ καθὼς ἦτο ψηλά, ἢ κεφάλαια του ἐπροβάλλετο τεραστία εἰς τὸν ὀρίζοντα. Μολονότι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν οὐρὰν, ἐντούτοις ἐγὼ τὴν ἐβλεπα κινουμένην ὡς τοῦ σκύλου, ὅταν ὀσφραίνεται θήραμα. Αὐτοστιγμὴ ἐγονάτισεν, ἔφερε τ' ὄπλον εἰς τὴν θέσιν τῆς σκοπεύσεως καὶ ἤρχισε νὰ πυροβολῇ, κραυγάζων :

— Ἰδῶ ναι τα, κύριε ἀξιωματικέ, τὰ βρουμόσχυλα! Στείλε δὺο πιδιά νὰ βοηθᾶν!...

Οἱ Τοῦρκοι φυγάδες ἀπήντησαν. Ἄλλ' ὁ Δημήτρης, πρὶν ἀκόμη τὸν προφθάσουν τρεῖς ἱππεῖς, τοὺς ὁποίους τοῦ ἔστειλαμεν ὡς ἐνίσχυσιν, ἐρρίφθη ὡς ἀκράτητος πρὸς τὰ ἐμπρός, σταματῶν πρὸς στιγμὴν, πυροβολῶν, ὀρμῶν, ἔπειτα πάλιν κραυγάζων, σείων τὸ μάνλιχερ εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὐ:ω καθεξῆς, μέχρις ὅτου ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀπέναντι λόφους, προπορευόμενος πάντοτε τῶν ἱππέων. Ἐκεῖ τὸν εἶδαμεν εἰς κάποιαν κορυφὴν νὰ σκύβῃ κάμποσα λεπτά καὶ κατόπιν νὰ σπεύδῃ πρὸς τὸ μέρος μας. Ἐφθασε κατακόκκινος, λαχνασμένος, ἀγριεμένος. Τὰ μάτια του πετοῦσαν σπίθες. Εἶχε τώρα δύο ὄπλα καὶ περίφημα φυσεκλίκια.

— Τὸ ἓνα τ' ἀγάδ' τοῦ κράτους, κύριε ἀξιωματικέ. Τ' πῆρα κι τοῦ μαουζέρ'μι τὰ φσέκια! Τ' ἄλλα δύο φύβγαν... ποῦ θά πᾶν; Θὰ τὰ σκοτώνω!

— Γιατί θέλεις, Δημήτρη, νὰ σκοτώνῃς Τούρκους;

— Ἔτσι! Νὰ φύβγουν. Ἔρθι κερὸς νὰ φύβγουν τ' ἀγαρινά... Καὶ συνεπλήρωσε μὲ μίαν χειρονομίαν, ἡ ὁποία ἦτο συνοπτικὴ ἔκφρασις ἐπιχειρημάτων, τὰ ἑποῖα ἦ τοῦ ἔλειπαν ἐντελῶς ἢ δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ διατυπώσῃ.

Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Βεροίας ὁ μὲν Ζεκη-πασάς, ὁ ὁποῖος ἠμύνετο πρὸς βορρᾶν, πρὸ τῶν Σκοπίων καὶ τῆς Πρισερένης, κατὰ τῶν Σέρβων, ἔχανε τὴν κυριωτέραν βᾶσιν τοῦ ἀνεφροδιασμοῦ του, τὴν Θεσσαλονικὴν, ἀφοῦ αἱ πρὸς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσαν ταχεῖαι συγκοινωναὶ ἀπεκόπτοντο, τοῦ δὲ Ταχσιν-πασᾶ ὁ στρατὸς περισφίγγετο στενωτέρων.

Τὰ σώματα λοιπόν, ἀφοῦ πᾶρήλασαν μὲ τὰς σημαίας των καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν σαλπίγγων ἀπὸ τὸν μεγάλον δρόμον, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν Βέροϊαν εἰς δύο, προπεμπόμενα μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς πόλεως, ἠκολούθησαν ὁδοιπορικῶς τὴν δημοσίαν ὁδόν, τὴν παράλληλον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βεροίας-Νιαούσης. Εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον ἐφθάσαμεν τὴν ἐνάτην περίπου τῆς νυκτός. Τὰ συντάγματα τοῦ πεζικοῦ καὶ ἡ μοῖρα τοῦ πεδικοῦ πυροβολικοῦ κατηλίσθησαν εἰς τὸν κάμπον, τὸ μεραρχικὸν ἱππικὸν ἐστέγασε τὰ ἄλογά του εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀποθήκην τοῦ σιδηροδρόμου, τὸ ἐπιτελεῖον ἐγκατεστάθη ἀνέτως εἰς τὸ κτίριον τοῦ σταθμοῦ, ὁ δὲ γράφων μαζί μὲ δύο ἄλλους συναδέλφους του κατέλαβον τὸ σπιτάκι τοῦ φύλακος τῆς γραμμῆς, ὁ ὁποῖος φεύγων τὸ εἶχεν ἐγκαταλείψει πρὸ μικροῦ. Ἦτο ἓνα μικρὸν δωμάτιον, ὅπου ὑπῆρχον ἐν μικρογραφίᾳ ὅλα τὰ χρειώδη πρὸς στοιχειώδη καλοπέρασιν, φῶς, τζάκι, ψάθα στὸ πάτωμα, τέσσερα σαμνάκια, δύο κρεβάτια κι ἓνα καμινέτο. Αὐτὰ τὰ ὀλίγα πράγματα ἦσαν τόσον μεγάλη πολυτέλεια, ὥστε, διὰ νὰ μὴ μᾶς κάμουν ἔξωσιν οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὸ καμαράκι, κατεφύγαμεν εἰς ἓνα στρατήγημα, μικρὸν καὶ πολὺ ἀθῶον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς πανουργίας καὶ τὰς μεγάλας σκληρότητας, εἰς τὰς ὁποίας σπρώχνει πολλάκις τὸν ἄνθρωπον τὸ ἐνστικτὸν τῆς αὐ-

τοσυντηρήσεως κατὰ τὰς δυσκόλους περιστάσεις μιᾶς ἐκστρατείας. Παρεκαλέσαμεν ἓνα ἵππέα νὰ σκουπίσῃ τὸ δωμάτιον καί, μέχρις οὗτοῦ ἐμεῖς φροντίσομε γιὰ τ' ἄλογά μας, νὰ καθίσῃ αὐτὸς φρουρὸς εἰς τὴν θύραν, εἰδοποιῶν ὄλους, ἀξιωματικούς καὶ ὀπίτας, ὅτι τὸ δωμάτιον ἦτο προωρισμένον διὰ κάποιον διοικητὴν τάγματος. Ὁ διάβολος ὁμῶς τὸ ἔφερεν, ὥστε ὁ ἀνώτερος αὐτὸς ἀξιωματικός, τοῦ ὁποίου μετεχειρίσθημεν τὸ ὄνομα, νὰ ζητῇ πραγματικῶς κατὰλυμα καὶ ν' ἀνακαλύψῃ τὸ φυλακεῖον τὴν στιγμὴν ποῦ ἐμεῖς ἐδίδαμε στ' ἄλογά μας νὰ φᾶνε. Ὁ ταγματάρχης, ἀκούσας ἀπὸ τὸν ἵππέα ὅτι τὸ καμαράκι προωρίζετο δι' αὐτόν, θὰ ἔσπασεν ἀναμφιδόλως τὸ κεφάλι του ν' ἀνακαλύψῃ ποῖος ἀπὸ τοὺς ὑποδεεστέρους του εἶχε λάθει τὴν εὐγενῆ πρόνοιαν καὶ τὸν κόπον νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ στέγην, χωρὶς ποσῶς νὰ ἔχῃ ἐπιφορτισθῇ δι' αὐτό.

Κατὰ τὰς τρεῖς μετὰ τὰ μεσάνυχτα, μόλις μὲ εἶχε πάρει γλυκὺς ὕπνος, εἰσέβαλεν εἰς τὸ φυλακεῖον ὁ ἱλαρχος, μ' ἐτράβηξεν ἀπὸ τὸ πόδι δυνατὰ καὶ μοῦ ἐψιθύρισε :

— Πάρε ἀμέσως τ' ἄλογό σου καὶ ἀνέβα στὴ Νιάουσα.

— Τί τρέχει ; ἠρώτησα, μόλις ἤλθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου.

— Ὅχι ζητήσης ἀπὸ τοὺς προκρίτους ἐκεῖ νὰ σοῦ δώσουν τέσσαρας ἢ πέντε ὀδηγούς ἐφιππούς, ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης των, εἰ ὅποιοι νὰ ξέρουν καλὰ τὸν δρόμον πρὸς τὸ χωρίον Σενδέλ. Πρόσεχε μὴν τὸ λησιμονήσης.

— Σενδέλ.

— Μάλιστα, Σενδέλ.

— Ὑπάρχει ὁμῶς μία μικρὴ δυσκολία, κύριε ἱλαρχε.

— Ποία ;

— Δὲν ξέρω τὸ δρόμο ποῦ πάει στὴ Νιάουσα καὶ εἶναι νύχτα.

— Μπᾶ ! Γι' αὐτὸ κάθεσαι καὶ σκᾶς ; Ὅχι τὸν εὐρηξ ἀμέσως.

Εἶναι αὐτὸς ὁ ἄσπρος, ὁ φαρδύς, ὁ δημόσιος, ποῦ περνᾷ ἐδῶ πίσω ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀπέθῆκη τοῦ σταθμοῦ. Ἔχει καὶ διακλαδώσεις, ἀλλὰ νὰ προσέχῃς. Οἱ ἄλλοι δρόμοι δὲν εἶναι δημόσιοι. Εἶναι μονοπάτια. Ὅχι φύγῃς ἀμέσως, θὰ πᾶς καλπασμῶ καὶ τὰ ξημερῶματα θὰ εἶσαι μὲ τοὺς ὀδηγούς ἐδῶ.

— Εἶναι μακριὰ ἢ πόλις ;

— Καλπασμῶ τρία τέταρτα τῆς ὥρας τροχάδην μία ὥρα καὶ κάτι· βάδην μιάμιση καὶ πλέον. Γέμισε τ' ὄπλο σου γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό. Δὲν ξέρεις τί γίνεται στὸ δρόμο . . . καὶ κάμε ὅσο μπορείς γρίγορα.

Ἐτινάχτηκα ὀρθιος, ἐγέμισα τὸ βραχύκαννόν μου καὶ διηθύνθην πρὸς τὴν μεγάλην ἀποθήκην, ὅπου ἡ Μαρίκα ἐστεγάζετο μαζί με τ' ἄλογα τοῦ μεραρχιακοῦ ἱππικοῦ, προσκρούων διαρκῶς πότε εἰς βαγόνια γεμάτα ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια οἱ ἐργάται φεύγοντες εἶχαν ἀφήσει ἄνω κάτω ἐπὶ τῆς γραμμῆς, καὶ πότε εἰς σωρούς ξυλείας καὶ γαιανθράκων. Ἀεράκι φυσοῦσε καὶ τὰ φυλλώματα μιᾶς παρατάξεως ἀπὸ πανύψηλες λευκὲς ἐγέμιζαν τὸ σκοτάδι μετὰ γλυκύτητον ψίθυρον. Ἐνα φανάρι καταλισμοῦ ἔρριπτεν ἀμυδρὸν φῶς εἰς τὴν εὐρύχωρον ἀποθήκην, τὸν πρόχειρον στάβλον, ὅπου μόλις διεκρίνοντο τ' ἄλογά μας ἄλλα πεσμένα εἰς τὸ παχὺ στρώμα τοῦ ἀχύρου καὶ ἄλλα ὀρθια μετὰ τὰς σιαγόνας καὶ τὰς οὐρὰς ἀκινήτους. Ἀπέσπασα μετὰ κόπου τὴν Μαρίκαν ἀπὸ τὸ ἀτελεῖωτον δεῖπνόν της, ἔσφιξα τὰ ἔποχα τῆς σέλλιας, ἀλλ' ἐχρειάσθη μισὴ ὥρα διὰ νὰ χαλινώσω τὸ παμπόνηρον ἐκεῖνο ἠθλυ. Ἐμυρίσθη ὅτι πρόκειται νὰ κάμη δρόμον. Ἐκράτει κλεισμένο τὸ στόμα καὶ τὰ δόντια της ἀπελπιστικῶς σφικτὰ μετὰ πείσμα γεροντοκόρης. Ἐπάνω εἰς τὴν ἐπίμονον πάλην ἐθυμήθηκα αἰφνης ἕνα φάρμακον ἀποτελεσματικὸν ἐναντίον τῆς δυστροπίας αὐτῆς, κοινὸν μυστικὸν εἰς τοὺς στάβλους τῶν συνταγμάτων. Ἐγαργάλισα τὰ οὐλα τῆς Μαρίκας, ἡ ὅποια ἤνοιξε τότε ἀναγκαστικῶς ἕνα πῆχυν στόμα, καθὼς ἡ γκαμήλα τῶν ἀπόκρεων, ἐπωφελούμενος δὲ τῆς στιγμῆς, τῆς ἐπέρασα ἐπὶ τέλους τὸν χαλινόν, τὴν τράβηξα ἠττημένην καὶ πειθήνιον ἔξω, τὴν ἵππευσα, τῆς ἔδωσα τρεῖς δυνατὰς σπιρουιῆς καὶ ἔρριφθην καλπάζων ἐπὶ τῆς πλατείας λευκῆς ταινίας, τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἡ ὅποια διεκρίνετο ἔμπροσθέν μου εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων καὶ ἐχάνετο λίγο πρὸ πέρα, εἰς τὸ κατασκότεινον βᾶθος.

Ἄμυδρὰ ἰχνογραφήματα δένδρων, λόφων, οἰκίσκων, ἔφευγαν ἀστραπιαίως καὶ ἐχάνοντο πίσω μου, ἕνα κομμάτι δρόμου ἐλεύκαζεν ἔμπρός μου πάντοτε καὶ ἀσθμαίνουσα ἡ φοραδίτσα ἐμήκυνεν ἐπιμᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν καλπασμόν της, χωρὶς τὸν παραμικρὸν δι-

σταγμόν, ὡς νὰ εἶχε κάμει ἑκατὸ φορές τὸ ταξίδι τῆς Νιαούσης. Αἴφνης δεξιὰ τοῦ δρόμου, ὀπισθεν θάμνων, ἐπρόβαλαν δύο σκιαί, ὅπως εἰς τὰ παλαιὰ μυθιστορήματα περιπετειῶν. Διάβολε! Μήπως ἔχουμε τίποτα ἱστορίες; Ἐκράτησα τὴ Μαρίκα, ἡ ὁποία ἔσταζεν ἰδρῶτα.

— Ἄσααλι! Τίς εἶ;

Ἄπάντησις καμία, αἱ σκιαὶ βραδέως ἐπροχώρουν πρὸς τὸ μέρος μου.

— Τίς εἶ, μωρέ; Θὰ σὰς ρίξω! ἐφώναξα ἐκ δευτέρου, μετέβην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων μου.

Ἄλλ' αἱ σκιαὶ δὲν ὑπήκουσαν. Τότε, μολονότι ἐνθουμηθεὶς ἀκαριαίως τὸ ἀξίωμα τῆς Σωκρατικῆς ἠθικῆς, κατὰ τὸ ὅποιον καλύτερα νὰ σὲ βλάψουν παρὰ νὰ βλάψῃς, ἀφίππευσα πύραυτα, ἐπέρασα τὰ ἡνία στὸν δεξιόν μου βραχίονα, ἐσήκωσα τὸ ὄπλον μου καὶ ἐπυροβόλησα, ὄχι διότι διεφώνουν πρὸς τὸν σεβαστὸν πρόγονον, ἀλλὰ διότι πᾶν ὅ,τι ἔκαμα τὸ ἔκαμα μηχανικῶς καὶ χωρὶς νὰ τὸ πάρω διόλου εἰδησιν. Ὁ πυροβολισμὸς, ὁ συριγμὸς τῆς σφαίρας εἰς τὸ σκοτάδι, ἐξέπληξαν ἐμὲ τὸν ἴδιον. Εἶδα τὴν μίαν ἀπὸ τὰς σκιάς νὰ πέφτῃ κάτω καὶ τὴν ἄλλην νὰ χάνεται πίσω ἀπὸ τοὺς θάμνους. Ἐπροχώρησα σιγὰ σιγὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ὅταν ἐπλησίασα καλά, μετὸν δακτυλον εἰς τὴν σκανδάλην πάντοτε, διέκρινα ἕναν ἄνθρωπον πεσμένον μπρούμυτα στὴ μέση τοῦ δρόμου.

— Ἄμάν... ἄμάν, τζάνουμ, ἐκλαυθμήριζε. Καλὸ ἄνθρωπο, εἶ ἀντάμ, μπαξεβάνι ἄνθρωπο εἶμι!...

— Μπαξεβάνη; εἶσαι;

— Ἔβει, ἐφέντιμ! Μπαξεβάν!

Μὲ ἐκυρίευσεν ἡ πλέον ὀδυνηρὰ μεταμέλεια. Ἐγὼ λοιπὸν ὁ ἴδιος εἶχα πληγῶσει βαρέως ἕνα ἀγαθὸν περιβολάρην, ὁ ὁποῖος πολὺ πιθανὸν θὰ πέθαινε καὶ θ' ἄφηγε στοὺς δρόμους γυναῖκα καὶ παιδιὰ; Φρίκη! Ὁ λάρυγγάς μου ἐξεράθηκε στὴ στιγμή, ἐστένεψεν ἡ καρδιά μου, δάκρυα μοῦ κατέβαιναν στὰ μάτια καὶ μοῦ ἤρχετο νὰ πέσω κάτω, νὰ ξεφωνίσω, νὰ κυλιστῶ στὰ πόδια τοῦ ἀπλοῦκοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ τὸν εἶδα νὰ σηκώνεται ἀμέσως καὶ νὰ

τινάζω τὴ σκόνη ἀπὸ πάνω του ὡς νὰ μὴν εἶχε συμβῆ ἀπολύτως τίποτε.

— Δὲ σ' ἐπῆρε, μωρὲ, ἢ μπάλα ; Δὲ σ' ἐπλήγωσα ; Δὲ σοὺ κانا κακό ;

— Γιόκ, ἐφέντιμ ! Ἐγκὼ ἔκανα ἔτσι, νὰ μὴ μὲ σκοτώσης, ἐφέντιμ !

— Καλά, καὶ γιατί δὲν ἐστάθηκες στὸν τόπον ποὺ σοὺ φώναξα, διάβολε ; Ποῦ ἤθελες νὰ καταλάβω πὺς εἶσαι μπαξεβάνης ; Ἔ ;

Ντὲν ἠσέρω ρουμαίικες καλές, ἐφέντιμ !

— Ἄ, δὲν ξέρεις ρουμαίικα, πολὺ καλά, καὶ ὁ ἄλλος ; Ὁ ἄλλος, σὲ παρακαλῶ ; Τί ἐγένεν αὐτὸς ὁ ἄλλος ; Ποῦ πάει ; Γιατί ἐκρύφτηκε ;

Ταῦτὰ λέγων ἔφερα καὶ πάλιν τὸ δάκτυλο εἰς τὴν σκανδάλην.

— Τὸ ἄλλο ; Γκαϊντούρι μου εἶναι τὸ ἄλλο, ἐφέντιμ !

— Τὸ γαϊδούρι σου ;

— Ἔβει, ἐφέντιμ ! Νά του ἀποὺ κει . . .

Ἐρριξα μιά ματιὰ πρὸς τοὺς γειτονικοὺς θάμνους.

Πράγματι πελωρία γαϊδουροκεφαλὴ μὲ ἠτένιζεν ἀκίνητος, ὡς ἀπὸ ξύλο.

Ἐδοκίμασα μεγάλην ἀνακούφισιν, διότι ἀληθῶς ἠσθανόμην ὅτι θὰ ἤμουν ἀπαρηγόρητος εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν, ἂν εἶχα προξενήσει τὴν παραμικρὰν βλάβην εἰς τὸν ἀγαθὸν ἐκείνον μπαξεβάνην ἢ τὸν γαϊδάρὸν του. Μέγα βᾶρος ἔφυγεν ἀπὸ πάνω μου. Μολαταῦτα μόλις συνῆλθον, ἐχρησιμοποίησα τὸν Τοῦρκον χωρικὸν εἰς τὴν ἐργασίαν μου. Ἀπέναντι τῆς διασώσεώς του ὁ ἄνθρωπος ἐδέχθη προθύμως ν' ἀφήσῃ τὸν πρὸς τὸ κτῆμά του δρόμον καὶ νὰ μὲ ὀδηγήσῃ στὸ σπίτι τοῦ δημάρχου Νιαούσης Χατζη-Μαλούση, ὅστις, ἀγνοῶ διατί, ἐλέγετο καὶ Χατζηντῶνος, ἦτο δέ, ὡς μ' ἐβεβαίωνον ὁ μπαξεβάνης, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ: Ἕλληνας τῆς Νιαούσης, πρῶτος καὶ στὸ κεφάλι καὶ στὸ κεμέρι. Ὁ Τοῦρκος κηπουρὸς ἐπέμεινεν εἰς τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν, διότι, μὴ γνωρίζων τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου, ἐφαντάζετο, ἀκούσας νὰ ζητῶ προκρίτους ἔμογενεῖς, ὅτι ἐπρόκειτο ἴσως περὶ προχείρου φορολογίας ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατεύματος, κατὰ τὰ τουρκικὰ διοικη-

τικά ἔθιμα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεράσαμεν ἀπὸ δύο ἀγροτικούς οἰκίσκους, λευκάζοντας εἰς τὸ βάθος μικρῶν κήπων, ἐκάμψαμεν ἐλαφρῶς δεξιὰ, σχεδὸν ἀμέσως δὲ εἶδαμεν ἕνα δύο φῶτα καὶ ἤκούσαμεν παφλασμένον καὶ σάλαγον, ὃ ὁποῖος, ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἐδυνάμωνε καὶ ἐκυριάρχει. Τέλος, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς εἰς μίαν μεγάλην σιδηρὰν γέφυραν, ἡ εὐχάριστος βοή ἐφθασεν εἰς τὸ ζενιθ. Ἐμπρὸς μας, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἄφθονα νερὰ ἐκρημνίζοντο μετ' ὀρμῆν. Δὲν ἐβλεπα διόλου, ἀλλ' ἐμάντευα τὸν ὠραῖον καταρράκτην, ὃ ὁποῖος στολίζει τὴν εἰσοδὸν τῆς πόλεως, κλιμακωτὸς καὶ πολυπτυχῆς. Δεπτεπίλεπτοι σταγόνες νεροῦ, κάτι σὰν ἄχνη ἀπὸ δροσιᾶν ἤρχετο εἰς τὸ πρόσωπόν μου. Ἡ Μάρικα τίς οἶδε διὰ ποῖον ἀπίστευτον θηρίον ἐπῆρε τὸν καταρράκτην καὶ ἠρνήθη νὰ προχωρήσῃ. Ἄλλ' ὃ γαῖδαρος τοῦ συνοδοιπόρου μου τὴν ἐνεθάρρυνε προπορευθεὶς καὶ μετ' ὀλίγον εἰσήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἦτο βυθισμένη στὸ σκοτάδι καὶ τὴν σιωπὴν.

Τὰ πέταλα τῶν ζώων μας ἐκτυποῦσαν δυνατὰ εἰς τὸ λιθόστρωτον τῶν δρόμων, οἱ ὁποῖοι φέρουν διὰ μέσου δαιδάλου χαραιοστάτων οἰκίσκων, ὅλοι σχεδόν, πρὸς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ δημαρχείου. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεκρίνοντο μόλις, ὑψούμενα ὑπὲρ τὴν πόλιν, δύο μεγάλα κτίρια, ὅμοια πρὸς στρατώνας, ἕνα κατάστημα ἐριουργίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ Τουρκία ἐπρομηθεύετο μέγα μέρος τοῦ μαλλίνου χακιοῦ, πού ἐχρειάζετο διὰ τὸν στρατὸν τῆς, καὶ ἕνα κλωστήριον, ἀμφότερα ὑδροκίνητα.

— Ἐντῶ εἶνι, ἐφέντιμ! εἶπε κάποτε ὃ ὀδηγὸς καὶ μοῦ ἔδειξε μεγάλην αὐλόθυραν μετ' ἁλκινὸν ρόπτρον.

— Ἐδῶ κάθεται ὃ Χατζη-Μαλούσης;

— Ἐβει, ἐφέντιμ!

Ἐκτύπησα. Ἐνα παράθυρον ἤνοιξε.

— Ποῖος εἶναι; ἠρώτησε μία γυναικεῖα φωνή.

— Ὑπαξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Θέλω τὸ δῆμαρχο.

Εἶναι ἀνάγκη. Ἐρχομαι ἀπὸ μέρος τοῦ στρατηγού.

— Ἀμέσως, γιόκα μ'! ...

Ἀπέλυσά τὸν μπαζεθάνην, ὃ ὁποῖος δὲν μετ' ἄφησε παρὰ μόνον ὅταν ἡ μέση του ἐπόνεσεν ἀπὸ τοὺς τεμενάδες. Ἡ θύρα ἠνοιξε διὰ-

πλατα μετ' ὀλίγον καὶ μία σεβασμία γερόντισσα, με κατάλευκα μαλλιά, με γλυκείαν ἀρχοντικὴν μορφήν, μ' ἓνα μάλλινο σάλι ριγμένο στὶς πλάτες, μ' ἀγκάλιασε, μ' ἐφίλησε καὶ ἀφοῦ τῆς ἀπέδωσα τὸν ἀσπασμὸν εἰς τὸ χέρι, με ὠδήγησεν εἰς τὴν αὐλήν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν ὀλοτρόγυρα, στηριζόμενον εἰς σειρὰν ἀπὸ κολόνες, θαυμάσιον χαγιάτι, μέγα λιακωτὸ με τζαμαριάν. Ἔδεσα τὴ Μαρίκα σὲ μιὰ κολόνα καὶ ἀνέβηκα εἰς τὸ σπίτι, προπορευομένης πάντοτε τῆς γερόντισσας, ἡ ὁποία με κατέκλυζεν ἀπὸ ἐρωτήσεις γεμάτες μητρικὴν στοργὴν καὶ τρυφερότητα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖον εἶναι καμωμένα καὶ διατεθειμένα τὰ ἐπιπλα εἰς ἓνα σπίτι, ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖον συντηροῦνται, ἡ μυρωδιὰ τὴν ὁποίαν ἀποπνέουσιν, τέλος ἡ ὄλη φυσιογνωμία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκφράζει σχεδὸν πάντοτε τὸν χαρακτῆρα, τὴν συνήθη διάθεσιν, ἀν μὴ πολλακίς αὐτὴν τὴν κυριαρχοῦσαν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὸ κατοικοῦν. Με τὸ πρῶτον βλέμμα ποῦ ἔρριξα εἰς τὸ σαλονάκι τῆς ἀναμονῆς, ὅπου με εἰσήγαγεν ἡ γερόντισσα, ἐμάντευσα ὀλόκληρον τὸν Χατζη-Μαλούσην, τὸν τύπον δηλαδὴ τοῦ εὐπόρου ὁμογενοῦς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐαπλωμένος εἰς ἀναπαυτικὸν διδάνι ἔβλεπα γύρω μου εἰς ὅλα τὰ πράγματα ζωγραφισμένην τὴν ἀνεσιν, τὴν εὐμάρειαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἓνα πλοῦτον ὅμως, ὁ ὁποῖος ἐζήτει νὰ κρύβεται μᾶλλον παρὰ νὰ φαίνεται, χωρὶς λάμπιν, πλοῦτον ποῦ ἔκανε τὸν μισοκακόμοιρον. Καὶ αὐτὸ τὸ ὕψος, βεβαίως, ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ πλοῦτος ἐνὸς Ἑλλήνος, κάτω ἀπὸ τὸ βλοσυρὸν βλέμμα τοῦ Τούρκου δυνάστου, εἰς μίαν χώραν, ὅπου, ὑπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ νόμου, ὠργιάζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ πλέον ἀχαλίνωτος αὐθαιρεσία. Ἡ ἀπλότης, ἡ σεμνοπρέπεια καὶ τὸ κρυφοπερήφανο τῆς διακοσμῆσεως τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν τῆς Ἑλλάδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἶναι ἀναμφιδόλως πράγματα ποῦ εἶχαν τὴν ἀρχὴν των εἰς τὴν δουλείαν. Αὐτὰ περίπου ἐσκεπτόμουν μόλις ἡ γερόντισσα ἐπῆγε νὰ ξυπνήσῃ τὸν δῆμαρχον, ὅταν σιγὰ σιγὰ ἐκεῖ στὸ διδάνι με ἐπῆρεν ὁ ὕπνος.

Δὲν ἐπέρασαν πέντε λεπτὰ ὅμως, ἀρότου ἀρμένιζα γλυκὰ εἰς τὸ πέλαγος τῆς μακαριότητος, ποῦ ἡσθάνθηεν νὰ με σκουνητᾶ κάποια

ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ καὶ ἤκουσα, ὡς ἐν ὄνειρῳ, βαρεῖαν ἀνδρικήν φωνήν νὰ μ' ἐρωτᾷ εἰς πατρικὸν τόνον :

— Κοιμᾶσαι ;

— Ναί . . . ναί . . . μὲ συγχωρεῖτε πάρα πολὺ, ἐμουρμούρισα.

Εἶμαι τόσο κουρασμένος !...

— Τότε, παιδί μου, κοιμήσου καὶ μοῦ λές ὑστερώτερα ἔ, τι ἔχεις νὰ μοῦ εἰπῆς.

— Μπᾶ ! Νομίζετε πῶς μ' ἔστειλαν ἐδῶ γιὰ νὰ κοιμηθῶ ;

Τινάχτηκα ἐπάνω, ἀνακλαδίστηκα, χασμουρήθηκα, παρουσίασα τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τὸν οἰκοδεσπότην. Καθισμένος κοντὰ μου μὲ περιειργάσθη μ' ἐνδιαφέρον καὶ μοῦ ἔδωσε μ' ἐγκαρδιότητα τὸ χέρι, τὸ ὁποῖον ἔσφιξα. Ἦτο ἕνας μελαχροινὸς σαραντάρης, τύπος καλοδεμένου ἀνδρὸς ἀνατολίτου, συνδυάζοντος τὴν ρώμην πρὸς τὴν σελτοσύνην, μὲ καστανὰ μάτια γεμάτα πονηρίαν—τὸ μοναδικὸν ὄπλον τοῦτο τοῦ ραγιᾶ—μὲ μαῦρα πυκνὰ μαλλιά, κορνιζάροντα μέτωπον, τὸ ὁποῖον ἐστένευεν ὑπερβολικὰ, καθισμένον ἐμπρὸς, τὸ ἄλικο καινούργιο φέσι, μύτην ἐλαφρῶς ἀέτινον καὶ χεῖλην παχιά, ὑγρά, ὀλοπόρφυρα, ὑπὲρ τὰ ὁποῖα ὑφούτο, μὲ τὰ κέρατα πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ μισοφέγγαρο ἐπιμελημένου μύστακος. Τὸ ὕψος τοῦ προστακτικόν, ὑπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐπιφανεῖας, ὁ λόγος τοῦ θετικῆς, μεστὸς ἀπὸ πείραν καὶ ἡ μεγάλη ἐπιφύλαξις, ὑπὸ τὴν προσωπίδα τῆς εὐκόλου οἰκειότητος, ἐφανέρωναν τὸν ἀνθρωπινὸν τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως, τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς δημοσίας ζωῆς. Εὐρίσκετο εἰς διαχυτικὴν διάθεσιν, χαρακτηριστικὴν ὄλων τῶν προκρίτων Ἑλλήνων τῶν ἐπαρχιῶν ποῦ διεσχίζαμεν, οἱ ὁποῖοι διέβλεπαν, εἰς τὴν ἀπρόοπτον μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος, νέας ἐλκυστικὰς πιθανότητας, νέους οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὀρίζοντας, νέους ἀνταγωνισμοὺς πρὸς τοὺς ἄλλοφύλους συμπατριώτας των, ἐστερημένους πλέον τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὑπεροχῆς καὶ ὅπου ἡ πιθανότης τῆς ἐπιτυχίας ἐπρόκειτο νὰ εἶναι παρά ποτε μεγαλύτερα. Ἠσθάνοντο εἰς τὰς χεῖράς των ἡδονικὴν μυρμηκίασιν, τρόπον τινά, τὸ εὐάρεστον προαίσθημα τῆς δυνάμεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ τοὺς προικίσῃ μετ' ὀλίγον, ἰδρυσόμενον ἐκεῖ, τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Μόλις ἔμαθε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς μου, ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἰδικὴν του.

Ἐφώναξε νὰ τοῦ φέρουν ἀμέσως τὰ παπούτσια του καὶ μέχρις ἔτου τὰ βάλῃ κι ἐτοιμασθῆ γιὰ ἔξω μου ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν πολεμικῶν μας ἐπιχειρήσεων. Τοῦ εἶπα μὲ λίγα λόγια ὅσα εἶχαν συμβῆ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Μοῦ ἐκτύπησε τὸν ὦμον.

— Τώρα, εἶπε, τρίβων τὰ χέρια του, πρέπει νὰ πάρῃς ἕνα καφέ, νὰ πιῆς ἕνα τσίπουρο, νὰ φᾶς λίγο γλυκό, νὰ καπνίσῃς ἕνα τσιγαράκι καὶ κατόπιν θὰ πᾶμε νὰ τελειώσουμε τὴ δουλειά μας.

Εἰς τὸ κατώφλιον ἐφάνηκεν ἡ γερόντισσα - μ' ἕνα μεγάλο δί-σχο, τὸν ὁποῖον ἀκούμπησε μπροστά μας, ἐπάνω σ' ἕνα καρυδένιο σκαλιστὸ σκαμνάκι. Ἐρρίχθηκα κτηνωδῶς στὸ γλυκό, κυδῶνι θαυμάσιο ζαχαρωμένο, ποῦ ἔλιωνε στὸ στόμα καὶ ἄφηνεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἕνα γλυκύτατον ἄρωμα, ὅπως μίᾳ εὐτυχῆς στιγμῇ τὴν ἀνάμνησίν της.

Εἶχε πλέον ξημερώσει ὅταν ἐβγήκαμεν εἰς ἀναζήτησιν ὁδηγῶν καὶ μὲ ἀνησυχούσεν ἀρκετὰ ἡ σκέψις ὅτι δὲν ἤμουν καθόλου ἐν τάξει ἀπέναντι τῶν ἀνωτέρων μου. Ἄλλὰ τί νὰ γίνῃ; Ὁ διατάσ-σων τὰ φαντάζεται ὅλα πολὺ εὐκολα, ὁ ὑπακούων τὰ εὐρίσκει ὅλα δύσκολα καὶ τὸ δίκαιον εἶναι πρὸς τὸ μέρος τοῦ δευτέρου, ὁ ὁποῖος ἔχει νὰ κάμῃ μὲ ὅλας τὰς δυσχερείας τῆς ἐκτελέσεως. Τὰ περισ-σότερα παράθυρα εἶχαν ἀνοίξει καὶ οἱ νοικοκυράδες ἀναμαλλια-σμένες ἐπρόβαλλαν ἐδῶ κι ἐκεῖ διὰ ν' ἀπλώσουν ἔξω καὶ ν' ἀερίσουν τὰ παπλώματα καὶ τίς κουβέρτες τοῦ ὕπνου. Δάσος ἀπὸ ἑλληνικῆς σημαῖες, πρόχειρα ραμμένες, ἀπὸ γαλάζια τοῖτια ὄλων τῶν ἀπο-χρώσεων, ἐκρέμαντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου εἰς τοὺς μι-κροὺς ξυλίνους ἐξώστας, στολισμένους μὲ πλῆθος γλάστρες φθινο-πωρινῶν λουλουδιῶν. Ὀλίγα μαγαζάκια τώρα μόλις ἀνοίγαν, οἱ δὲ καταστηματαῖοι καὶ οἱ ἀραιοὶ πρῶνοι διαβάται, μὲ τοὺς ὁποίους διεσταυρούμεθα, ἔσπευδαν νὰ χαιρετήσουν μὲ σέβας τὸν συνδόν μου. Ἐρθάσαμεν εἰς τὴν μικρὰν τετράγωνον πλατεῖαν, ὅπου τὸ δημαρ-χεῖον τῆς πόλεως καὶ τὸ τηλεγραφεῖον καὶ ὅπου ὁ τσαούσης, τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο λείψανον τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, καθισμένος σὲ μιὰ καρέκλα πρὸ τῆς θύρας τοῦ καταστήματος, ἐκάπνιζε τὸ τσιγάρο του συλλογισμένος. Εἶχεν ἀποφασίσει, ὅπως μᾶς εἶπεν ὅταν

ἐπλησιάζσαμε, νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νιάουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπερρετήσῃ τόσα χρόνια, ἔπου εἶχε τόσους καλοὺς φίλους καὶ τὴν ὁποίαν ἐθεώρει δευτέραν τοῦ πατρίδα. Ἦταν ἕνας μεσόκερος ἄνθρωπος, μὲ ἀγαθὴν λαϊκὴν φυσιογνωμίαν, μάτια γεμάτα εἰλικρινεῖαν καὶ ὕψος σεμνόν, ὡς κόρης. Γιατί γὰ φύγω; Πού νὰ πάω; ἐπανελάμβανεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἄν ὁ Βασιλεὺς ὁ Γιώργης μὲ θέλῃ νὰ φυλάω ἐδῶ τὰ σύρματα στὸν τηλέγραφο καὶ μὲ πληρώνῃ, ποῦ θὰ βρῶ ἀπὸ δῶ καλύτερα; Μοῦ ἔδωσε μειδιῶν τὴν ταμπακέρα τοῦ νὰ κάμω τοιγάρου καί, ἐμολογῶ, μοῦ ἐφάνη ἀπιστεύτως τερατώδες τὸ πρᾶγμα, δι, ἂν συναντοῦσα λίγο παραέξω αὐτὸν τὸν ἴδιον ἄνθρωπον, θὰ ἤμειν ὑποχρεωμένος νὰ τοῦ ἐξαποστείλω μίαν σφαῖραν εἰς τὸ κρανίον, μὲ κλεισισκοπίον ἀπὸ τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων μέτρων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Χατζη-Μαλούσης εὗρηκε κι ἔστειλεν ἄνθρωπὸν τοῦ διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ἑδηγούς καὶ ἀνεβήκαμε κατόπιν εἰς τὴν μικρὰν αἰθουσαν τοῦ δημαρχεῖου, ἔπου ὑπῆρχαν μερικὲς πολυθρόνες κι ἕνα βῆμα. Μὲ εἰδοποιήσαν κάποτε ἕτι κάτω μ' ἐπερίμεναν οἱ ἑδηγοί. Ἦσαν πράγματι πέντε ἐντόπιοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, μὲ τὰ ζῶά των, οἱ ὁποῖοι, διαν τοὺς ἠρώτησα ἂν ξέρουν τὸν δρόμον πρὸς τὸ Σενδέλ, μοῦ ἀπήντησαν μ' ἕνα κίνημα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον μόνον οἱ γηγενεῖς Μακεδόνες μποροῦν νὰ καταλάβουν πότε σημαίνει ναὶ καὶ πότε ὄχι. Εἶπα νὰ μοῦ φέρουν τὴ Μαρίκα, νὰ μοῦ ἀγοράσῃ ἕνα παγούρι οὐζο καί, μέχρις ἔτου γίνουν αὐτὰ ὄλα, πετάχτηκα νὰ νιφτῶ εἰς τὴν ἀλλήν γειτονικὸν σπιτιοῦ, ἔπου ὑπῆρχε βρύση. Ἐπήδησα εἰς τὴ Μαρίκα, ἔκαμα νεύμα εἰς τοὺς ἑδηγούς νὰ μὲ ἀκολουθήσουν κι ἐρρίφθην τροχάδην πρὸς τὸν δημόσιον δρόμον

Διαβαίνων καὶ πάλιν τὴν σιδηρὰν γέφυραν ἔρριξα ἕνα τελευταῖον βλέμμα εἰς τὸν καταρράκτην. ὁ ὁποῖος ἀστραφτεν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κι ἐμπούχιζε μὲ ἄφθονον διαμαντίσκονην τὰ πολυτρίχια καὶ τὰ πλατύφυλλα κυκλάμινα στὶς κουφάλες τῶν βράχων. Μὲ τὸν ἴδιον ἄφθονον τρόπον ἀπεχαιρέτησα τὴν πόλιν, τῆς ἐποίας τὰ λευκὰ σπιτάκια, εἰς θελκτικὸν ἀμφιθέατρον, κεντημένο μὲ δένδρα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως τὴν βᾶσιν τοῦ ὑψηλοῦ λόφου.

ΠΟΙΗΜΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΝ (1)

(Γνωμικὸν λυρικὸν ποίημα)

Ὅσάν ἰδῆς τὸν φίλον σου, παιδὶν μου, πρὸς ἑσένα,
οὕτως ἂν εἶσαι πρὸς αὐτόν, κι οὐ μὴ σὲ λείψῃ φίλος.

Ὅποταν θέλῃς κτήσασθαι μετὰ τινος φιλίαν,
πολυπραγμόνει, μάνθανε, ψηλάφα, κατερώτα
τὴν γνώμην καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν προαίρεσίν του,
μᾶλλον ἂν εἶχεν πρὸ ἑσοῦ φίλον καὶ πῶς τὸν εἶχεν,
καὶ ποταπὴν ὑπόληψιν ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον.

Κι ἂν μάθῃς ὅτι καθαρὰν ἐφύλαξεν ἀγάπην,
τότε ἐναγκαλίσου τον καὶ δέξου τον ὡς φίλον.
Εἰ δ' εἰς τὸν πρῶτον ἔσφαλεν κι οὐκ ἔστρεψεν ὡς φίλον,
φεῦγε, ὅσον τὸ δύνάσαι, ἀποχωρίσου ἀπ' αὐτοῦ. (2)

Μὴ κάμῃς φίλους σύντομα καὶ πάλιν τοὺς ἀφήσῃς·
ὥσπερ γὰρ ἔνι (3) σιχαντὸν (4) τὸ νὰ μὴ ἔχῃς φίλους,
οὕτως ἔνι ὑπόφογον συχνὰ νὰ κάμῃς φίλους,
νὰ τοὺς ἀφήνῃς σύντομα καὶ νὰ γυρεύῃς ἄλλους.

Ἐνεκεν τούτου πρόσεχε πρῶτον καλὰ καὶ σκόπει,
καὶ τότε γύρεψε καλῶς νὰ κάμῃς τὴν φιλίαν.

Ἀφότου φθάσῃς κι εὔρῃς τον ἐκεῖνόν σου τὸν φίλον,
τότε προχείρου μετ' αὐτόν μετὰ πολλῆς ἀγάπης.

Ἄς εἶσαι τότε ἐλεύθερος, ἄς εἶσαι ἀφιερωμένος,
καὶ φρόντιζε τοῦ φίλου σου μετὰ πολλῆς ἀγάπης
παρὰ τὴν θεραπείαν σου καὶ τὴν ἀνάπαυσίν σου.

Καλὴ καὶ πρώτη δοκιμὴ τοῦ φίλου ἔνε τοῦτο,

(1) Ἀπευθύνεται κατὰ τὸν ἐν τῷ προοιμίῳ στίχον : «πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ πρίγκιπος Καίσαρος Βρυεννίου».

(2) = αὐτοῦ. (3) = εἶναι. (4) = σιχαμερόν.

ὀκάποτε κι ὁ φίλος σου σ' ἀνάγκην βοηθεῖ σε,
 ἂν ἔχῃς καὶ περίστασιν (1) καὶ συγκακοπαθεῖ σε. (2)
 Ἄν ἴδῃς καὶ τὸν φίλον σου καὶ χρήζῃ τίποτέ σου,
 μὴ καρτερέσῃς νὰ τὸ εἰπῇ μηδὲ νὰ τὸ ζητήσῃ,
 ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν πρόλαβε καὶ δός του μοναχός σου,
 νὰ τοῦ τὸ δώσῃς νὰ χαρῇ οὐχὶ δι' ἀτιμίαν.
 Ἐκείνους ἔχε μετὰ σέ, ἀγάπα κι ἀποδέχου,
 ὅπου πολλά συνθλίβονται μετὰ τῶν δυστυχούντων,
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον χαίρονται μετὰ τῶν εὐτυχούντων.
 Κἂν ἔνι γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν εἶδεν κανεὶς πολλάκις
 θλιβόμενον καὶ πάσχοντα, κακῶς καὶ συνεθλίβῃ,
 μετὰ καμπόσον δὲ καιρὸν εἶδε τὸν εὐτυχοῦντα,
 ἐζήλωσεν, ἐφθόνησε κι ἀπόσατο φιλίαν.

Ὅπ' ἔχει χρήματα πολλὰ καὶ φρόνησιν οὐκ ἔχει,
 οὐδ' ἠμπορεῖ νὰ οἰκονομῇ τὸ πρᾶγμα εἰς τιμὴν του,
 μὴ ἐπαινῆς τὸν πλοῦτόν του, μὴ ἐπιχαίρεσαί τον,
 ὁμοιάζει γὰρ ἀστράτευτον ἄνθρωπον τοῦ πολέμου,
 ὅπου καθίζεται εἰς φαρὶν (3) παράξενον πρωτεῖον.

Ὅταν σ' ἐπέλθῃ χαροπὸν (4) μὴ τὸ κενοδοξήσῃς,
 καὶ ὅταν σ' ἔλθῃ λυπηρόν, μὴ σὲ νικήσῃ ἢ θλίψῃ·
 τὸν δὲ σκοπὸν τῆς λύπης σου μηδὲν τὸν φανερώσῃς,
 ἵνα μὴ χαίρωνται οἱ ἐχθροὶ κι οἱ φίλοι σου λυποῦνται.
 Ὅπου τὴν θλίψιν μοναχὴν οὐ δύναται φυλάξαι,
 πῶς νὰ φυλάξῃ θησαυρὸν ἢ τίποτ' ἄλλον πρᾶγμα ;

Ἀπόφευγε τὰς ταραχάς, φεῦγε καὶ τοὺς κινδύνους·
 εἰ δὲ συμβῇ σε κι ἐμπλακῆς εἰς κίνδυνον πολλάκις,

(1) = ἐννοεῖται, δυσάρεστον. (2) = συμπάσχει. (3) = ἵππον.
 (4) = εὐτύχημα.

ὡς ἄνδρας ἀγωνίστησε νὰ ζήσης, ν' ἀποθάνης—
πάντες γὰρ ἀποθνήσκομεν κἄν οὕτως, κἄν ἀλλέως—
καλὸν καὶ ὑπερένδοξον τὸν ἔπαινον κερδάνεις.

Ὡς θέλεις νᾶχουν, τέκνον μου, πάντες σ' οἱ κρείττονές σου,
οὕτως καὶ τοὺς ἐλάττονας τίμα καὶ πρόσεχέ τους.

Φεῦγε τοὺς κολακεύοντας ἀπὸ κακοπραγίας,
ἀγάπα δὲ τοὺς λέγοντας ὀρθὰ ἀκολακεύτως.

Ἀγάπα καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τίμα κι ἀσχολοῦ (¹) τους,
ὅτι ὁ νόμος λέγει το, ἢ φύσις ἀπαιτεῖ το.

Ἄν γὰρ οὐκ ἔχης εἰς αὐτοὺς ἀγάπην, ὡς ἀρμόζει,
ξένος οὐ μὴ σ' ἐμπιστευθῆ, καὶ εἶσαι ὑβρισμένος.

Θέλε τοὺς ὄντας μετὰ σέ, ἀγάπα κι' ἀποδέχου,
κάλλιον νὰ σ' ἐντρέπωνται παροῦ (²) νὰ σὲ φοβοῦνται·
γεννᾶ γὰρ σέβας ἢ ἐντροπή, ὁ φόβος ἔχει μῖσος.

Λόγους κακοὺς μηδὲν λαλῆς μηδὲ ἀκούειν θέλῃς,
ὅπου γὰρ θέλει πάντοτε ἀκούειν αἰσχροὺς λόγους,
λέγειν αἰσχρὰ οὐκ ἐντρέπεται, καὶ πράττειν οὐ φοβεῖται.

Ὅποταν ἴδῃ γέροντας ἀνθρώπους πειρασμένους (³),
ὅτι λαλοῦν ὑπόθεσιν, μηδὲν τοῖς περικόπτης (⁴),
ἀλλ' ἄκουε μετὰ προσοχῆς, πολλάκις ν' ὠφελίῃσαι.

Ἀλέξιος Κομνηνός.

(1) = ἀσχολοῦ δι' αὐτούς, φρόντιζε τους. (2) = παρὰ. (3) = πε-
πειρασμένους. (4) = διακόπτης.

ΧΑΙΡΕΤΕ, ΕΚΛΕΚΤΟΙ

(Ρητορικὸν ἐγκώμιον)

«Ὅταν, ἀρπάζοντας κανεῖς τὰ ὄπλα, δὲν ὀρμάται ἀπὸ τὴν ὄρεξιν τῆς ἐπικρατήσεως τῆς φιλοδοξίας του, ἀλλ' ἀπὸ σοβαρὰν καὶ δικαίαν αἰτίαν, ὠραία εἶναι ἡ Δόξα ποῦ κάθεται στὸ νεκροκρέβατο τοῦ ἀνδρείου»

Σολωμὸς· Ἐγκώμιον Οὔγου Φωσκόλου

Ἐκλεκτοί, ἐσεῖς, ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτούς, ποῦ ἡ Μοῖρα ἠθέλησε νὰ σᾶς ὀδηγήσῃ στὴν Ἀθανασίαν ἀπὸ τὴν Ὠραίαν Πύλιν τῆς ὠραιότερας θυσίας· ἀνδρείοι, ποῦ ὁ πόθος σας ὁ φλογερὸς ἦτο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸ πεπρωμένον σᾶς· τίμιοι ἀπόντες στὸ σημερινὸν προσκλητήριον τοῦ θριάμβου καὶ τῶν σεμνῶν ἑορτασμῶν τοῦ ἀνθίσματος μιᾶς νέας καλλικλώνου δάφνης, γιατί εἰσθε παρόντες στὰ Ἡλύσια, ὅπου σᾶς ἐκάλεσεν ἡ μεγαλόφωνη σάλπιγγα τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Πολέμου· ὠραῖοι ποῦ σᾶς ἐσκεπάσαμεν εὐλαθητικὰ μὲ τὸ χῶμα ποῦ ἐδροσίσατε μὲ τὸ αἷμά σας στοὺς ξανθοὺς λόφους τοῦ Κιλκίς, πλουσίου ἀπὸ τὴν εὐλογία τῆς Δήμητρος, στοὺς κάμπους τοῦς χλοερούς, στὶς πλαγιές, ὅπου αἰωνόβια δάση βυζαίνουν δύναμιν καὶ δροσίαν καὶ μυστήριον ἀπὸ τὸ ρευστὸ διαμάντι τῶν ἀμετρήτων πηγῶν τοῦ Μπέλες, στὶς ὄχθες τοῦ θολοκόκκινου Στρυμόνος, ποῦ ἀφρίζει στὶς ρίζες τῶν λιτῶν, στὶς σγουρὲς τῶν βαθυδέντρων βουνῶν τῆς Κρέσνας, τίς ἀγαπητὲς στοὺς αἰετοὺς καὶ γνώριμες τῶν κεραυνῶν, καὶ ὅπου ἄλλοῦ—ἀπὸ τοὺς γιαλοὺς ποῦ φιλεῖ τὸ Αἰγαῖον ἕως τὰ πόδια τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Πίλου—μᾶς ἔφεραν στὰ φτερά των τ' ἀδυσώπητα καὶ τὰ κραταιὰ μία Ὁργὴ καὶ μία Νέμεσις· νέα παιδικὰ καὶ ἀλκιμοὶ ἀνδρες, καὶ σεῖς, ποῦ μὲ τρίχες λευκὲς, ἀλλὰ μὲ καρδιά νεανικὴ ὀδηγήσατε τοὺς ἀνδρας σας πρὸς τὴν Τιμὴν καὶ τὴν Νίκην, χαίρετε, ἐκλεκτοί, ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτούς.

Δὲν σᾶς ἐκλάψαμεν· οὔτε θὰ σᾶς κλάψουμε· ἐδεχτήκαμε καὶ ἐφυλάξαμε στὰ ἄδυστα τῆς ψυχῆς μας τὸ τελευταῖό σας, τὸ ἄφραστο ἐκεῖνο ἀνάβλεμμα. Σὲ βλέπουμε πάντα, ἐφηβε σύντροφε, ποῦ μὲ τὴν ἀστραποβολὴ πάλλευκων δοντιῶν ἐγελοῦσες ἀκόμη εὐτυχισμένα ἀπὸ

τὰ μυστήρια τῆς ᾽Αθανασίας, ἤρεμα ξαπλωμένος στὰ χεῖλη τοῦ χα-
ρακώματος, ὅπου ὁ ᾽Αρχάγγελος τοῦ Πολέμου μὲ τὸ φλογισμένο
καὶ αὐστηρὸ πρόσωπο σοῦ ἔδωκε στὸ μέτωπο τὰ τρία αἱματηρὰ φι-
λήματα, ποὺ σ' ἔκαναν ἀθάνατο. Ἀκόμη ἀκοῦμε τὴ βροντερή σου
τὴ φωνή, ποὺ ἐδέσποζε μέσα στῶν ὀβίδων καὶ τῶν σφαιρῶν τὸ μα-
νιασμένο σφύριγμα, πολὶε συνταγματάρχα—τὴ φωνή ποὺ ἔκοψεν
ἀπότομα τὸ μοιραῖο τὸ βόλι—τὸ βόλι ποὺ σ' ἐξάπλωσε γιὰ πάντα
κάτω ἀπὸ τ' ἄλογο.

Πῶς νὰ ξεχάσουμε τὴν θείαν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς σου, ἀτά-
ραχε λοχαγέ, ποὺ ἡ λόγχη ἢ βαρβαρική σου ἔκλεψε τὸ αἷμα μιᾶς
πολυτίμου ζωῆς, μέσα στὸ πρόχωμα, ὅπου πρῶτος ἐπήδησες γιὰ
νὰ μὴν ξαναθῆς ; Ὅρθώνεσαι πάντοτε ἐμπρὸς μας χαμογελώντας,
ὅπως ὠρθώθης μὲ χαμόγελο μέσα στὸν ἀλαλαγμὸ καὶ τὴ βροντερὴ
συμφωνία τῆς μάχης, ἀγαπημένε σύντροφε τῶν καμάτων, τῶν κιν-
δύνων καὶ τῆς δόξης, γιὰ ν' ἀπαντήσης στὸ κάλεσμα τοῦ διμοιρίτου
σου, καὶ ἐξαπλώθης ἀμέσως μὲ τὸ «παρῶν» στὰ χεῖλη καὶ μὲ μίαν
ἤρεμον ἐκπληξιν στὰ καθαρὰ σου τὰ μάτια, ποὺ δὲν μᾶς ἔδλεπαν
πλέον, ἂν καὶ μᾶς ἐκοιτοῦσαν κατὰμματα. Καὶ δὲν λείπεις ἀπὸ τὰ
μάτια τῆς ψυχῆς μας, ἐσύ, ὁ πάντοτε χαρούμενος προστάτης, ποὺ
ἀναστέναξες τὴν τελευταία σου τὴν ἀναπνοὴ ἀκουμβησμένος στὴ ρίζα
τῆς ἄγριας ἀχλαδιᾶς, ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ παιγνιδιάρη Ἐχεδῶρου.

Κι ὄλοι ἐσεῖς, οἱ νέοι κληρωτοί, ποὺ πετώντας μὲ μιὰ ζητω-
κραυγὴ ἀπὸ τίς λεῦκες ποὺ ἐκύκλωναν στοργικὰ στὸν εἰρηνικὸ τὸ
νερόμυλο πρὸς τοὺς λόφους ὅπου ἐπαραμόνευεν ὁ θάνατος, ἐπέφτετε
γύρω μας ὅπως τὰ παγωμένα τὰ πουλιά, τὰ κυνηγημένα ἀπὸ ἄκαρ-
δους κυνηγοὺς κάποιο πρωὶ Δεκεμβριανό, ἐσεῖς, ὅσους εἶδαμε καὶ
ἔπεις, ποὺ τὸ θάνατό σας τὸν ἀκούσαμεν ἀπὸ χεῖλη συντρόφων τὴν
ᾠρα ποὺ σὲ νέο χορὸ μᾶς ἐκαλοῦσεν ὁ ᾽Αγγελος τοῦ Πολέμου, ἢ
ἔταν κουρασμένοι τίς νύκτες ἐκαρτερούσαμε ξαπλωμένοι τὴν νέαν
αὐγὴ κοιτώντας τὴν Μεγάλην ᾽Αρκτον, ποὺ ἔδειχνε τὸ δρόμο πρὸς
βορρᾶν, πρὸς τὴν Σόφια, καὶ ἐσεῖς ποὺ κανεὶς δὲν ἐπαράστεκε στίς
τελευταῖές σας σιγιμές, ἄγνωστοι νεκροί, χαίρετε ! Δὲν θὰ σᾶς κλά-
ψουμε τώρα, ὅπως δὲν σᾶς ἐκλάψαμε τότε, γιὰτὶ ἡ χαρὰ σας ἦταν
μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ λύπη μας.

Τὸ αἷμα, ποῦ χρειάζεται γιὰ νὰ στερεωθῇ τὸ βάθρον τῆς ἐλευθερίας, ἢ τύχη ἠθέλησε νὰ τὸ δώσετε σεις. Σὰς ζηλεύομεν καὶ σὰς μακαρίζομεν. Καὶ ἂν πατέρες ἀσπρομάλληδες καὶ μητέρες πικραμμένες καὶ ἀδελφές κρινομέτωπες δὲν ἔγυραν ἀπὸ πάνω σας γιὰ νὰ ζεστάνουν μὲ τὸ χλομὸ τὸ χέρι των τὸ στοργικὸ τὰ μαρμαρωμένα σας μέτωπα καὶ τὰ στήθη τὰ ψυχρὰ ἀπὸ τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ θανάτου· καὶ ἂν γυναῖκες πιστὲς καὶ ἀθῶα παιδάκια δὲν ἐκόλησαν τὰ φρυγμένα ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ χυμοῦ σας χεῖλη στὰ χέρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ὁ θάνατος ἠμπόρεσε ν' ἀρπάξῃ τὴ λόγχη τὴν ἐκδικητρία καὶ τὸ σπαθί τὸ τρομερὸ στοὺς ἐχθρούς, μία μητέρα ἀθάνατη γέρνει τώρα ἀπάνω σας ἀργά, καὶ παραμερίζοντας μὲ τὸ θεῖο τῆς χέρι τὰ ματωμένα σας τὰ μαλλιά σὰς χαρίζει τὸ φίλημα τῆς χιλιάκριβης εὐχαριστίας. Διὰ τὴν ἐκρηπιδώσετε ἐσεῖς μὲ τὰ κορμιά σας τὸ Ἴερὸν τῆς Ἐλευθερίας, ποῦ τὸ ἐστολίσαμεν ἔμεις οἱ ἄλλοι μὲ δάφνες ἀμάραντες καὶ ἀκριβές.

Ἡ χαρὰ σας ὑπερηφάνεια μας. Ὁ θάνατός σας καύχημα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ χαμὸς σας ἐξαγορὰ ἐλευθερίας καὶ δόξης. Ἡ μνήμη σας λατρεία τῶν γενεῶν ποῦ θάρθοῦν. Ἡ ἀδιανή σας θέσις μπροστὰ στὴν πατρικὴ τὴ γωνιά τῆς χειμωνιάτικης βραδιῆς ποῦ θάρθοῦν, γύρω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ ζεστοκόπημα τῆς χαρωπῆς φωτιᾶς, κέντρισμα σ' ὄσους ἔμειναν γιὰ νέους ἀγῶνας. Ἡ ἱστορία τοῦ θανάτου σας θρόλος ἐθνικός. Ἡ ὠραιότης του ἔμπνευσις. Ἡ χαρὰ του ζωή.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ὑπερήφανην τρικυμίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ὠραίων θριάμβων ἕνας δοξασμένος λαὸς, ἀκούραστος ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας καὶ ἔτοιμος γιὰ νέους ὠραίους ἀγῶνας, ὁμοία κάτω ἀπὸ τὴν ἐλαίαν τῆς εἰρήνης ὅπως καὶ γιὰ νὰ φυλάξῃ ζηλότυπα ὅσα μὲ ἄφθονον αἷμα ἐξαγόρασε, σὰς στέλλει τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ τὸν χαιρετισμόν του. Καὶ φθάνει ὁ χαιρετισμὸς του σὰν αὖρα ζεφύρου στὰ Ἠλύσια τῆς ἀθανασίας σας, καὶ ἀπαλοτρέμουν τὰ χρυσὰ ρόδα τ' ἀμάραντα τῆς ἀγιωσύνης τῆς θυσίας σας στὸ πέρασμά του. Καὶ οἱ ἀπέριττοι, οἱ αὐτοσχέδιοι ξύλινοι σταυροὶ ἀπὸ τῆς σπασμένες κάσες τῶν φυσικῶν, ποῦ σὰς ἔστησεν ἢ εὐλάβεια μας στοὺς κάμπους, στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση τῆς αἵματοπλημμυρισμένης Μακεδονίας, θὰ φαντάζουσαν

ἀπὸ καθάριο χρυσάφι τις πολύαστρος εἰρηνικὲς βραδιές, ποὺ ἀγιάζει σιωπηρὴν μοναξιά τῆς ἐρημίας, δταν θὰ φθάνῃ ἔως ἐκεῖ ἀπόμακρος ἀλλὰ καὶ θερμὸς ὁ χαιρετισμὸς τῆς Ἑλλάδος.

Χαίρετε, λεγεῶνες τῶν τιμῶν νεκρῶν, οἱ ἐκλεκτοὶ ἔσεῖς ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτούς.

Νικόλαος Καρβούνης

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

(Ἐπικὸν ποίημα)

Ἀπόσπασμα πρῶτον.

Ἐδέτσι (1) καὶ ὁ Ρωτόκριτος μὲ τὴν αὐγὴ σηκώθη,
καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καρτερῇ, μὰ πάραυτ' ἀρματώθη.

Καβαλικεύγει σὰν αἰτός, στὸ φόρο (2) κατεβαίνει,
καὶ τς ἄλλους, ὁποῦ λείπασιν, ἤστεκεν κι ἀνιμένει
καὶ νὰ κι ἐκείνοι γλίγορα, πρὶ ὁ ἥλιος νὰ προβάλλῃ,
ἐκεῖ περμαζοχτήκασιν ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι.

Μὲ τὴν αὐγὴ κι ὁ Βασιλιὸς στὸ φόρον κατεβαίνει,
μ' ὄλη τὴν ἄξια συντροφιά, κ' εἰς τὸ πατάρι (3) βγαίνει.

Ἐορίζει κι ἤρθανε ζιμιὸ (4) ὀμπρός τ' οἱ καβαλάροι.
γιὰ νὰ κατέχη ὁ πασανεῖς, ποιὸς τρέχει τὸ κοντάρι.

Τρεῖς εἶν ποὺ θὲ νὰ πολεμοῦν καὶ δέκα ἀντίκριτά ντως,
νὰ δεῖξουσι τὴν τέχνην τως καὶ τὴν παλικαριάν τως.

Ἐ Κυπριώτης εἶν ὁ γεῖς κι ὁ Κρητικὸς ὁ ἄλλος,
κι ὁ τρίτος ὁ Ρωτόκριτος, ποῦν τῆς ἀντρεῖας τὸ κάλλος.

Ξαναφυσοῦν τοὶ σάλπιγγες κι ἤτονε τὸ σημάδι,
οἱ καβαλάροι δυὸ καὶ δυὸ νὰ τρέξουσιν ὁμάδι.

Τρεῖς ἦσαν σὰν πρωτόγεροι, ποῦχαν τῆς γνώσης χάρη,
καὶ πράξη σ' τοῦτες τοὶ δουλειὲς γιὰ κάθε καβαλάρη.

(1) Ἔτσι δά. (2) ἀγορά, πλατεῖα. (3) ἐξέδρα. (4) ἀμέσως.

Λιγοψυχᾶ ὁ Ρωτόκριτος κι ἐκάμασιν του χάρη
 νᾶν πρῶτος γιὰ τὸν κύριον του νὰ τρέξῃ τὸ κοντάρι.
 Καὶ τὸ Φιλάρετον καλεῖ, τ' ὄμορφο παλικάρι,
 καὶ τὸν ἀνίμενεν κι αὐτὸς κι ἐκράτει τὸ κοντάρι.
 Γύρου τριγύρ' εἶν ὁ λαός, καὶ πεθυμοῦ νὰ δοῦσι,
 δυὸ παλικάρια σὰν αὐτά, πῶς κονταροκτυποῦσι.
 Σὰ στὰ λαγκάδια τὰ βαθιά, τ' ἄγρια, τὰ δασωμένα,
 ὁποῦναι μέσα τὰ θεριά κι ὄρνια κατοικημένα,
 κι ἔχουσι δέντρον καὶ κλαδιὰ σὲ μιὰν μερῶ κι εἰς ἄλλη
 καὶ κατεβῆ ἀπ' τὰ βουνιὰ ἀνεμικὴ (1) μεγάλη,

Ὁ Ἐρωτόκριτος.

καὶ μὲ βροντὴ καὶ μ' ἀστραπὴν μέσα στὰ δάση δώση,
 κατασκορπίση τὰ κλαδιὰ, τὰ δέντρον ξεριζώση,
 κι οἱ σκόνες μὲ τὴν ταραχὴ φόβο τοῦ κόσμου δώσου,
 φύγουσιν ὄρνια καὶ θεριά, νὰ βροῦ ἄδια νὰ γλιτώσου,

(1) ἰσχυρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς.

ἐδέτο' ἐβρόντηξε ὁ οὐρανὸς κι ἡ γῆς ἀνεσηκώθη
 ὄντεν ἡ πρώτη κονταρὰ στὰ στήθη ντως ἐδόθη.
 Ἄσάλευτος ἐπόμεινε στήν κοπανιὰν (1) ἐκείνη
 ὁ Ρώκριτος, κι εἰς τὸ λαὸ χαρὰ μεγάλη γίνη.
 Ἦδειξεν κι ὁ Φιλάρετος στ' ἄρματα πόσο ξάζει, (2)
 ποσῶς δὲν ἐσαλεύτηκε, σὰν καρφωμένος μοιάζει.
 Πιάνουν κοντάρια πλιὰ βαρὰ ὀγιὰ νὰ δευτερώσου,
 σ' τόπο πού ν'ἄναι βλαβερὸς πάσκουν κι οἱ δυὸ νὰ δώσου.
 Ὁ ἥλιος δίνει σ' ἄρματα καὶ φέγγουσι καὶ λάμπου,
 σμίγου, συναπαντήχουσι στή μιὰ μερὰ τοῦ κάμπου.
 Ἦδωκε τοῦ Ρωτόκριτου μιὰ κονταρὰ στ' ἄμμάτια,
 καὶ τὸ κοντάρι σκόρπισε εἰς ἑκατὸ κομμάτια.
 Ἦ κονταρὰ ἔτονε βαρὰ καὶ δυνατὴ περισσα,
 λιγάκι τὸν ἐξάλισε, μὰ δὲν τὸν ἐγνωρίσα,
 μὰ ἡ κονταρὰ τοῦ Ρώκριτου πλιὰ δυνατὰ λαβώνει,
 ποῦδωκε τοῦ Φιλάρετου ἐκεῖ πού τὸ ξαμώνει·
 στὸ κούτελο σημάδεψε κι ηὔρεν τον καὶ στή μέση,
 κι ἐσάλεψε κι ἐκούνησε δυὸ τρεῖς φορὲς νὰ πέση·
 ξερβά, δεξὰ ζυγάριζε, κι ἤγερνε τὸ κορμίν του,
 κι εἰς τὴν καπούλα τοῦ φαριοῦ γγίζει τὴν κεφαλὴν του.
 Νὰ τρέξη δὲν ἤμπόρειε μπλιό, γιατί τονε γραμμένο,
 ὅποιος κι ἂ γύρ' ὄχ τ' ἄλογο, νὰ τὸν κρατοῦν χαϊμένο.

Ἀπόσπασμα δευτέρου.

Ὡσὰν τὰ καταρδίνιασε, (3) μπλιὸ ἄλλο δὲ γυρεύγει,
 καβαλικεύγει μιὰν αὐγὴ καὶ μοναχὸς μισσεύγει.
 Σὲ λίγες μέρες ἤσωσε (4) ἀπόξω στήν Ἀθήνα,

(1) κτύπημα, πλήγμα. (2) ἀξίζει. (3) Τὰ ἐτοίμασε.
 (4) ἔφθασε.

καὶ ἦστεκε καὶ ἦστοχάζετο τὰ δυὸ φουσατά (1) κείνα,
καὶ καβαλάρης τὰ θωρεῖ, κοντύτερα σιμώνει,
καὶ τὸ φουσατό τς Ἀρετῆς θωρεῖ καὶ ἀναδακρώνει.
Βρίσκ' ἕναν τόπ' ἀπόκουρφο (2) σ' ἕνα δεντροῦ ἀποκάτω,
ἐκεῖ τρωε, ἐκεῖ πινε, τῆ νύχτα κεῖ κοιμᾶτο.
Κάθε ταχιὰ (3) σηκώνετο καὶ ὡς ἤθελε γρικῆσει (4)
ν' ἀντιλαλήση σάλπιγγα, βούκινο (5) νὰ χτυπήση,
ἐκαβαλίκευγ' ὡς αἰτὸς σπουδάζοντας (6) τῆ στρατά,
καὶ μὲ τὴν ὥραν ἦφτανε πού σμίγαν τὰ φουσατά.
Κι ἦκαν' ἀνεμοστρόβιλο καὶ ταραχὴ μεγάλη,
καὶ ἐβούηθα (7) πάντα μιᾶς μερᾶς καὶ ἐπλήγωνε τὴν ἄλλη.
Σὰ δράκος τοῖ κυνήγαγε, σὰ λιόντας τς ἐπολέμα,
καὶ οἱ Βλάχοι νὰ τότε θωροῦν ἀπὸ μακρᾶς ἐτρέμα.
Ἦρριχτε, παραστόλιαζε, (8) ἐσκότων' ἀπ' αὐτοίνους
πολλὰ μεγάλως τῆς ὄχθρὸς ἐφαίνετο σ' ἐκείνους.
Δὲν τὸν ἐγνώριζε κανεῖς, οὐδ' ἐδικοὶ οὐδὲ φίλοι,
καὶ ὁ τόπος, ὅπου χώνετο, (9) ἦτο μακρὰ ἕνα μίλι·
καὶ τόχε δεῖ καὶ ἐβράδιαζε, καὶ πὼς ὁ ἥλιος κλίνει,
ἐμίσειε σπουδαχτικὰ καὶ αὐτὸς τὴν ὥρα κείνη,
καὶ τὸ ταχὺ σηκώνετο, καὶ ἦρχετο μὲ τὴν ὥρα,
πολλὴ βοήθειαν ἤδιδε στὴν πικραμμένη χώρα.
Εἰς τὰ φουσατά καὶ τὰ δυὸ ἔγνοια μεγάλη μπαίνει,
ποῖς νᾶν αὐτός, πού ἔτσι συχνιὰ σὰ δράκος κατεβαίνει
πᾶσα ταχιὰ καὶ πολεμᾶ, καὶ πᾶσ' ἀργὰ μισσεύγει,
καὶ μήδε φίλος τ' ἀκλουθᾶ, ἔδὲ σύντροφο γυρεύγει.
Πάν' οἱ μεγάλοι στοῦ Ρηγός, καὶ οἱ πρῶτ' ὄχ τὸ φουσατό
καὶ λέσιν του μὲ τῆ χαρὰ ἐτοῦτο τὸ μαντάτο·
«Ἀφέντ', ἕνα θεριό πεψε τὸ δίκιο τς ἀφεντιᾶς σου,

(1) στρατεύματα. (2) ἀπόκουρφο. (3) πρῶτ. (4) ἀ-

κούσει, ἀντιληφθῆ. (5) σάλπιγγ. (6) σπεύδων, βιαζόμενος.

(7) ἐβοήθει. (8) κατέκοπτε. (9) ἐκρύπτετο.

γιατ' ἄδικα σὲ πολεμοῦ, καὶ θεὸς νὰ σὲ χαλάσου (1),
καὶ πολεμᾷ γὰρ λόγου σου, καὶ ἀλύπητα βαρῖσκει (2),
καὶ δὲ γυρεύγει πλέρωμα (3) μηδὲ ζητᾷ κανίσκι (4).
Μπαίνουν εἰς χίλιους λογισμούς, καὶ ὁ Ρήγας δὲν κινᾶται,
νὰ πῆ γὰρ τὸ Ρωτόκριτο, πειδῆ καὶ ὄχθροδ λογᾶται,
καὶ οὐδ' ὁ Πολύδωρος ποτὲ ἐτοῦτο δὲ λογιᾶζει,
καὶ τόσο πλιὰ πού τοῦπασι, Σαρακινὸς πὼς μοιάζει·
καὶ ὄλ' οἱ στρατιῶτες τῆ Βλαχιάς παινέματα τοῦ κάνου,
καὶ τρέμουν ὄντε τὰ μιλοῦ καὶ ὄντε τ' ἀναθιβάνου (5),
καὶ λέσινε τοῦ Βασιλιοῦ· «Δὲν ξεύρομε νὰ ποῦμε,
ἄθρωπος εἶναι γῆ θεριὸ ἐκεῖ πού πολεμοῦμε,
καὶ ἄλλοι δυὸ νᾶρθουν μοναχάς, νᾶναι σὰν εἶναι τοῦτος,
τὸ βασιλίκι σου σβηγε καὶ ἐχάνετὸ τὸ πλοῦτος».
Ὁ Ρήγας ὁ Βλαντίστρατος, γρικώντας ἴντα λέσι,
ἐβάλθηκε μὲ τοῦ λαοῦ τὸ πλῆθος νὰ κερδαίση,
γιατ' ἤβλεπε καὶ ἐχάνουνταν οἱ ἄντρες καὶ ἐφυροῦσα (6),
μὲ τῆ βοήθεια τοῦ θεριοῦ οἱ λίγοι τς ἐνικοῦσα·
καὶ ἔστοντας νᾶχη πλιὰ λαό, ἐβάλθη μιὰν ἡμέρα
ν' ἀρματωθῆ, νὰ ρδινιαστῆ τῆ νύχταν ἀποσπέρα,
νὰ μὴν ἀφῆσ' ὀπίσω του στρατιώτη ν' ἀπομείνη,
μ' ἀρματωμένοι νὰ βρεθοῦν ὅλοι τὴν ὥρα κείνη,
καὶ τῆ βαθιὰ βαθιὰν αὐγὴ εἰς τὰ γλυκιὰ τοῦ ὕπνου,
ὀποῦν ἀκόμ' ἀχώνευτοι ὄλ' οἱ καπνοὶ τοῦ δείπνου,
ἄξάφνου μὲ πολλὰς φωνὰς καὶ ταραχὴν ἀρμάτω
νὰ δώσου ζάλη τοῦ ὄχθροῦ νὰ φεύγ' ἀπάνω κάτω,
καὶ ἔστοντας νᾶχη πλιὰ λαό, καὶ ὅλοι καλοὶ ἀντρειωμένοι,
ἄσφαλα (7) κείνη τῆ φορὰ τὸ νίκος (8) ἀνιμένει,

(1) καταστρέφουν ἢ φονεύσουν. (2) βαρεῖ, κτυπᾷ. (3) πληρωμή, ἀμοιβή. (4) δῶρον. (5) λέγουν, διηγοῦνται, ἀναφέρουν. (6) ὀλιγόστευαν. (7) ἀσφαλῶς. (8) νίκη.

καὶ λέ' ὥστε νὰ πέμπωμε λίγους νὰ πολεμοῦσι,
 νῆκος ποτὲ μ' ἔτοιο ⁽¹⁾ θεριὸ δὲν ἤμποροῦ νὰ δοῦσι.
 Μὰ σὰ σμιχτῆ ὄλος ὁ λαός, τὸ πλῆθος τὸ περίσσο,
 μὲ θέλει κάμει σήμερο ἄσφαλτα νὰ νικήσω,
 κι ἴντα μπορ' ἕνας μοναχὸς σὲ τόσους νὰ βουηθήσῃ,
 τοὶ λίγους, ὄχι τοὶ πολλοὺς μπορεῖ νὰ πολεμήσῃ.
 Ἦκαμεν ὅ,τι λόγιασε, βαθιὰν αὐγὴ ἀρματώνει
 μὲ σιγανάδα τὸ λαὸ καὶ τοῦ ὄχθροῦ σιμώνει.
 Μὲ σάλπιγγες, μὲ βούκινα, μὲ χτύπους τῶν ἀρμάτω
 τ' ἄλλο φουσάτο ξύπνησε, πού ὄλο τὸ πλιὰ κοιμᾶτο,
 κι ὥστε νὰ καταρδιναστοῦ σ' ὅ,τι τὼς κάνει χρεῖα,
 ἐχάσασι τὴ δύναμη, τέχνη καὶ τὴν ἀντρεία.
 Πᾶν τὰ μαντάτα ⁽²⁾ τὰ πρικιὰ ⁽³⁾ εἰς τοῦ Ρηγὸς στὴ χώρα,
 βοήθεια γλίγορα ζητοῦ, γιατί τοὶ βιάζ' ἡ ὄρα.
 Ὁ Βασιλιός, ὁποῦτονε στὸ στρώμα κουμπισμένος,
 πάραυτας ἐσηκώθηκε σὰν ξεπεριωρισμένος ⁽⁴⁾
 σπουδαχτικὰ ἀρματώνεται, τς ἀπομονάρους ⁽⁵⁾ κράζει,
 ν' ἀρματωθοῦ, νὰ τ' ἀκλουθοῦ στὸν πόλεμο τοὶ βιάζει·
 γέρου καρδιὰ δὲν ἤδειξε, μὰ νιότη κοπελιάρη ⁽⁶⁾,
 καὶ δὲ δειλιᾷ τὸ θάνατο, ὄντε κι ἂν τότε πάρη.
 Βγαίν' ὄχ τὴ χώρα κι ἀκλουθοῦ ὄλ' οἱ ἀρματωμένοι,
 πᾶσιν ἐκεῖ πού ὁ θάνατος κι ὁ Χάρος τς ἀνιμένει.
 Ἀνακατώνετ' ὁ λαὸς καὶ τὰ φουσάτα σμίγου,
 μᾶτον ἀκόμη σκοτεινὰ καὶ δὲν καλοξανοίγου ⁽⁷⁾.
 Δίδου στὰ βούκιν' ἀναπνιά, τοὶ σάλπιγγες φουσοῦσι,
 πάει ἡ λαλιὰ στὸν οὐρανό, τὰ νέφ' ἀντιλαλοῦσι.
 Μὲ τὴ βαβούρα ⁽⁸⁾ τὴν πολλὴ καὶ χτύπους τῶν ἀρμάτω
 ἐγρόκησ' ὁ Ρωτόκριτος, γιατί δὲν ἐκοιμᾶτο.

(1) τέτοιο. (2) εἰδήσεις. (3) πικρά. (4) ἔξω φρενῶν, τρε-
 λός. (5) ἐπιλοῖτους. (6) παλικαριοῦ. (7) καλοβλέπου, διακρί-
 νουν. (8) βόμβος, θόρυβος.

Ἄλλο μαντάτο νὰ τοῦ ποῦ δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
 μὲ σπούδα καρλίκεψε, στὸν κάμπο κατεβαίνει.
 Σὰν ὄντε εἶν καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη (1),
 κι ἀξάφν' ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τῆ γῆς ἐβγαίνει,
 μὲ βροντισμὸ καὶ ταραχὴ τῆ σκόν' ἀνασηκώση,
 καὶ πάει τὴν τόσο ψηλά, ὁποῦ στὰ νέφη σώση,
 ἔτσι κι ὄντεν ἐκίνησε, μ' ἔτοι ἀντρειά πορπάτει,
 ὁποῦ βροντῆς καὶ σκονισμοὺς κάνει στὸ μονοπάτι.
 Μ' ἔτοια μεγάλη (2) μάνιτα ἤσωσε στὸ φουσατό,
 ὅπ' ὅποιος κι ἂν ἐγλίτωσε μὲ φόβο τὸ δηγᾶτο.
 Εἰσὲ καιρὸ ὁ Ρωτόκριτος ἤσωσε στὸ λιμιῶνα,
 ποῦ οἱ Ἀθηναῖοι φεύγασι κι οἱ Βλάχοι τοῖ ζυγῶνα.
 Μὲ φόβον ἐγλακούσανε (3), βοήθεια δὲν εὗρίσκα,
 καὶ οἱ ὄχθροὶ τοῖ διώχνανε κι ἀλύπητα βαρίσκα.
 Κι ὡσὰν λιοντάρ' ὄντε πεινᾶ κι ἀπὸ μακρὰ γρικῆση,
 κι ἔρχεται βρωμα (4), ποῦπασκε νὰ βρῆ νὰ κυνηγήση,
 κι εἰς τὴν καρδιὰ κινᾶ ὡς τὸ δῆ, ἡ πεθυμιὰ τῆ μάχη,
 τρέχει ζιμιδὸν (5) ἀπάνω ντου, κι ἀγριεύγει σὰν τοῦ λάχη.
 φωτιά πυρὴ στὰ μάτια ντου ἀνεβοκατεβαίνει,
 καπνὸς ὄχ τὰ ρουθούνια ντου μαῦρος βραστὸς ἐβγαίνει,
 ἀφροκοπᾶ τὸ στόμα ντου, τὸ κοῦφός (6) του μουγκρίζει,
 ἀνασηκώνει τὴν ὄρα, τὸν κόσμον φοβερίζει,
 καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου καὶ τὸ κορμὶ σφασάσει,
 ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιά καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάση,
 ἐδέτσι ξαγριεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντάτα,
 κι ὡσὰν αἰτὸς ἐπέταξε κι ἐμπῆκε στὰ φουσατά.
 Βλάχοι κακὸν τὸ πάθετε, εἰς τὰ σᾶς ἡῦρ' ἀφνίδια,
 ἐδᾶρθασι τ' ἀπαρθινὰ (7) κι ἐπάψαν τὰ παιγνίδια.

(1) ἤρεμη, ἤσυχη. (2) ὀργή, θυμὸς. (3) ἔτρεχαν. (4) φα-
 γητόν. (5) εὐθὺς, ἀμέσως. (6) στῆθος, (7) ἀληθινὰ, βέβαια.

Ὅποῦλαχε νὰ δῆ ποτὲ σύγκλυση (1) νὰ φουσκώση,
 νὰ πνίξ' ἀθρώπους καὶ θεριά, δεντρὰ νὰ ξεριζώση,
 καὶ νὰ μουγκρίζ' οἱ ποταμοί, καὶ ὁ κόσμος ν' ἀγριέψη,
 καὶ ἀστροπελέκια οὐρανὸς χάμαι στὴ γῆς νὰ πέψη,
 νὰ τρέμουν ὅσοι τὰ θωροῦ, τὸ πνέμα ντως νὰ χάνου,
 νὰ ξεψυχοῦ ὄχ τὸ φόβον τως, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνου,
 ἐδέτσι καὶ ὁ Ρωτόκριτος κάνει τὴν ὥρα κείνη·
 πολλὰ μεγάλη σύχυση εἰς τὸ φουσάτο γίνη·
 τίνος τὸν πόδαν ἤκοβγε, τίνος τὴ χέρα ρίχτει,
 τίνος ἐκόπ' ἢ κεφαλή, τίνος τ' ἀστήθ' ἀνοίχτει,
 ποιὸν ὄχ τὴ μέση χωρίζε, τίνος κοιλιὰν ἐτρύπα,
 πάντα καν' αἷμ' ἢ κοπανιά, (2) ἐκεῖ ποὺ τὴν ἐχτύπα.
 Σὰν καν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιά ὄντε πεινᾶ, καὶ ἀράσσει, (3)
 καὶ πνίγει τ' ὅπου καὶ ἂν τὰ βρῆ, καὶ φτάνει τ' ὅπου πᾶσι,
 ἔτσ' ἤκαν' ὁ Ρωτόκριτος ξετρεχόντας (4) τὸ νίκος,
 οἱ Βλάχοι τρέμουν σὰν τ' ἀρνιά, καὶ ἐκεῖνος εἶν' ὁ λύκος·
 ζερβὰ δεξὰ τοὺς πολεμᾶ, καὶ ἀλύπητα σκοτώνει,
 καὶ σὰ θερὸ τς ἀπογλακᾶ, (5) σὰ δράκος τοῖ ζυγώνει·
 ἤκοβγε μέσες καὶ μεριά, κορμιὰ 'πὸ πᾶν' ὡς κάτω,
 ἤκλαιγ' ἐκεῖνος ὁ λαός, καὶ ἤτρεμε τὸ φουσάτο·
 πέφτ' ὄχ τὴ χέρα τὸ σπαθί, χάνουν τὸ χαλινάρι,
 τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλικάρι,
 ἀποκρυγαῖναν οἱ καρδιές, τὴν ἀντρεϊὰν ἐχάνα,
 ἐφεῦγαν καὶ ἐγλακούσανε, τὰ μονοπάτια πιάνα.
 Παίρνει ψυχὴ καὶ δύναμη τς Ἀθήνας τὸ φουσάτο,
 ποὺ τῷβρεν ὀλοσκόρπιστο, καὶ ἐγλάκ' ἀπάνω κάτω,
 Τὸ πρόσωπο γυρίσανε, ποὺ δείχνασι τὴ ράχη,
 καὶ ὅσο ματώνουν τὰ σπαθιά, τόσο πληθαίν' ἢ μάχη.
 Τὶς πέφτει καὶ ψυχομαχεῖ, τὶς πέφτ' ἀποθαμένος,

(1) πλημμύρα. (2) κτύπημα κοπάνου. (3) δρμᾶ, ἐφορμᾶ.
 (4) ἐπιδιώκων. (5) καταδιώκει.

καὶ τὶς ἑλίγα (1), τὶς πολλὰ βρῖσκειται λαβωμένος.
 Μεγάλος καλορρίζικος ἐκράζοντονε τότες
 ἐκεῖνος, ὁποῦ πόθαινε μὲ τσί πληγές τσί πρῶτες,
 κι ὡς εἶχε πέσ' ἀπ' τὸ φαρί (2), τῆ ζήση νὰ τελειώση,
 κι οὐδ' ἄλλο πόν' ὁ πόλεμος κι ἡ μάχη νὰ τοῦ δώση
 μὰ οἱ ἄλλοι πὸν γκρεμνίζονταν, κι εἶχαν πνοὴ κι ἐξοῦσα,
 οἱ καβαλάροι κι οἱ πεζοὶ τοὺς ἐκλοτσοπατοῦσα,
 κι ἀπάνω στοὶ λαβωματιῆς τὰ πέταλα βουλοῦσα,
 καὶ τὴν πληγὴ ξεσκίζασι, καὶ πόνουξ ἐγρικουῦσα·
 καὶ μὲ τσινιῆς λαβωματιῆς κριτήρια πὸν τῶς δίδα,
 πολλ' ἄσκημα τελειώνασι δίχως ζωῆς ὀλπίδα.
 Κεῖτεται τ' ἄλογο, ψοφᾷ στ' ἀφέντη του τὸ πλάι,
 στρέφεται ἄ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φίλο πὸς ἐσφάη·
 σύντροφος μὲ τὸ σύντροφο νὰ ξεψυχοῦν ὁμάδι, (3)
 τὸ αἷμα εἶν ἡ κλίνη ντως κι ἡ γῆς προσκεφαλάδι.
 Κεῖτετ' ἀπάνω στὸ νεκρὸ ὁ ζωντανός, κι ἀκόμη
 δὲν ἤρθαν τοῦ ξεψυχισμοῦ οἱ ἴδρωτες κι οἱ τρόμοι.
 Ἦπεφτεν ἔτσι' ὁποῦχανεν, ὡσάν κι ὁποῦ κερδαίνει,
 κι ὄντεν ὁ γεῖς (4) ψυχομαχεῖ, ὁ ἄλλος ἀποθαίνει.
 Βαβούρα κακορριζικιάς, λόγια θανατωμένα
 ἐσυντυχαῖναν τὰ κορμιὰ τὰ κακαποδομένα. (5)
 Λυπητερὰ καὶ θλιβερὰ τὸν πόνον τως ἔλέγα,
 θάνατο γλιγορύτερο καὶ πλιά φκολο (6) γυρεῦγα.
 Πολλοί, ἀπῆς (7) σκοτώσασι μ' ἀντρεία τὸν ὀχθρόν τως,
 τότες κι αὐτοὶ κρυγιοὶ νεκροὶ πέφταν ὄχ τ' ἄλογόν τως,
 Οἱ καβαλάροι πᾶν πεζοί, τ' ἄλογα σκοτωμένα,
 κι ἄλλα γλακουῖσι μοναχὰ στὸν κάμπο σκορπισμένα.

(1) ὀλίγον. (2) ἄλογον. (3) μαζί, ὁμοῦ. (4) ὁ εἶς,
 ὁ ἕνας. (5) τὰ ἔχοντα κακὸν τέλος. (6) εὐκόλον. (7) ἀφοῦ.

Τὰ αἵματα κινούσανε χειμωνικὸ ποτάμι,
 τῷ σκοτωμένῳ τὰ κορμιά, πὸν κείτουνταν ἀντάμι,
 τράφους (1) ἔκάναν καὶ βουνιά κι ὁ Ρώκριτος στὴ μέση
 ἀλύπητα τοῖ πολεμᾶ καὶ πάσκει νὰ κερδαίση
 κι ὅπου κι ἂν ἐπορπάτηξεν ἐκείνην τὴν ἡμέρα
 ἦτονε Χάρος τὸ σπαθὶ καὶ Θάνατος ἡ χέρα.
 Ἡ γῆς ὀποῦτον πράσινη μὲ χόρτα στολισμένη
 ἐγίνηκ' ὀλοκόκινη τὰ αἵματα βαμμένη.
 Ὁ πόλεμος ἐπλήθαινε μὲ ταραχὴ μεγάλη,
 κι ὄρες ἐνίκ' ἢ μιὰ μερὰ κι ὄρες ἐνίκ' ἢ ἄλλη.
 Σὰν τοῦ γιαλοῦ τὰ κύματα σ' καιροῦ ἀνεκατωμένου,
 πὸν οἱ ἀνέμοι τὰ φουσοῦ καὶ πρὸς τῆς γῆς τὰ πηαίνου,
 κι ὄρες ἀφρίζουν καὶ σκορποῦν ὄξω στὸ περιγιάλι
 κι ὄρες στὸ βάθος τοῦ γιαλοῦ ξαναγιαγέρνουν πάλι,
 ἔτσι καὶ τὰ φουσατ' αὐτά, τ' ἄγρια, τὰ θυμωμένα,
 ὄρες ὀπίσ' ἐσύρνουνταν κι ὄρες ὀμπρὸς ἐπῆαινα.
 Γίνονται ματοκυλισές, πολλῶ λογιῶ θανάτοι,
 καὶ τὸν Ἡράκλ' ὀλημερνὶς τρομάρα τὸν ἐκράτει,
 μὴ χάση τὰ φουσατόν του, κι εἰς τὴν καρδιά τὸν πιάνει
 καὶ σκλαβωθῆ, κι εἰς τὴ σκλαβιά σὰ σκλάβος ν' ἀποθάνη.
 Δὲν ἠμπορεῖ ὁ Ρωτόκριτος νᾶναι σὲ κάθα τόπο,
 μὰ ὀποῦχε σώσει θάνατο ἦδιδε τῶν ἀθρώπω.
 Μπλιὸ τῆ ζωὴν του δὲν ψηφᾶ, πολλὰ βραζε τὸ αἶμα,
 σὰν εἶδε τὸν Ἀφέντην του μὲ τς ἄλλους κι ἐπολέμα.
 Ἡ ἀγριότη τῆς ἀντρεϊᾶς κι ὁ φόβος τοῦ θανάτου,
 πὸν τῶν ὀχθρῶν του ἦδιδε μὲ τὰ καμώματά ντου,
 παρὰ τὸν ἴδιο θάνατο σ' πλιὰ φόβο τούσε βάνει,
 καὶ τὸ κορμί φιν' ἢ ψυχὴ, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνη.
 Ἐπέσασιν ἀρίφνητοι (2) δίχως ψυχὴ στὸ χῶμα,
 τῷ λύκων ἐγενήκασι καὶ τῶν κοράκω βρωμα.

(1) φράκτης. (2) ἀναρίθμητοι, ἄπειροι..

Εἰς τούτους τς ἀνεκατωμοὺς εἰκοσιδυὸ ἀντρείωμένοι
 εἶχαν ὄχ τὸν Βλαντίστρατο μίαν ὀρδιναῖα (1) παρμένη
 νὰ βροῦν τὸν ἄλλο βασιλιό, νὰ τόνε πολεμήσου,
 κι ἂν δὲν τὸν πιάσου ζωντανό, νεκρὸ νὰ τὸν ἀφήσου,
 καὶ συντροφιᾶζει τους κι αὐτός, κι ὁμάδι συνοδεῦγα,
 κι ἀπάνω κάτω σὰ θεριά τὸν Ρήγγαν ἐγυρεῦγα·
 εὐρήκασι τὸ γέροντα, κι ὡς λιόντας ἐπολέμα,
 μὲ τὸ σπαθὶ ὀλοκόκκινο ἀπὸ τὸ τόσον αἶμα.
 Ἐκεῖ τον κι ὁ Πολύδωρος στὴ συντροφιάν του, κι ἄλλοι,
 τὸ Ρήγα παραβλέπουσι εἰς ἔτοια χρεῖα μεγάλη.
 Ὡς ἦσωσ' ὁ Βλαντίστρατος ὡσὰ λιοντάρι τρέχει
 ἀπάνω ντου μὲ τ' ἄλογο, κι ἀπομονή δὲν ἔχει,
 κι ὀπίσω ντου ἄλλοι κοσιδυὸ κι ὡς δράκοντες ἐράσσα,
 κι ὀχτῶ κοντάρια στοῦ Ρηγὸς στὸ κούτελ' ἐχαλάσα.
 Ἦπεσεν ἀπὸ τ' ἄλογο ὁ Ἡράκλης, κι ἐξαλίστη,
 χάμαι στὴ γῆς ἐξάπλωσε, στὰ αἶματα κυλίστη.
 Πεζὸς εἶν κι ὁ Πολύδωρος, μάκανε σὰ λιοντάρι,
 κι ἦβλεπε τὸν ἀφέντην του, κανεῖς μὴν τόνε πάρη.
 Ἐξεξαλίστ' ὁ Βασιλιὸς κι ὀγλίγορα σηκώθη,
 κι ἦκραξε τὸν Πολύδωρο, σ' ἐκεῖνο παραδόθη.
 Μὲ τὸ σπαθὶ στὴ χέραν τως σὰ λιόντες πολεμοῦσι
 κι ἀπὸ τοῖ Βλάχους ζωντανοὶ πάσκου νὰ μὴν πιαστοῦσι.
 Μᾶσανε τόσοι οἱ ὀχθροί, ὀποὺ τοὺς τριγυρίζου,
 ὀποὺ κιανένα γλιτωμὸ γιὰ τότες δὲν ὀλπίζου.
 Μὲ δυὸ κακὲς λαβωματιὲς στὴν κεφαλή, στὴ χέρα,
 εὐρίσκατ' ὁ Πολύδωρος ἐκείνην τὴν ἡμέρα.
 Ὁ Ἀφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
 ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γρικουσί.
 Τούτ' ἦ φωνὴ κι ἦ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
 ἦτονε τοῦ Ρωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι εἶν' ὁμάδι

(1) διαταγή.

ὁ Ἄφέντης μὲ τὸν φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
 τοῖ σκάλες ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.
 Ὁ πρῶτος πού τοῦ πάντηξε ἦτο δικὸς τοῦ Ρήγα
 τοῦ Βλάχου, καὶ καθημερνὸ σὲ μιὰ βουλήν ἐσμίγα,
 καὶ δίδει του μιὰ κονταρά, καὶ τὸ κοντάρι μπήχτει
 εἰς τὸ λαιμὸ ποκατωθιὸ (1) καὶ χάμαι τότε ρίχτει
 κρουγιὸ νεκρὸ κι ἀσάλευτο καὶ καταματωμένο,
 τὰ μαθημένα ντού καμε τὸ χέρι τ' ἀντρειωμένο.
 Σκοτώνει καὶ τὸ δεύτερο, τὸν τρίτο ξεσελλώνει,
 καὶ τὸ κοντάρ' ἐτσάκισε, καὶ τότες ξεσπαθώνει,
 κι ἦκαμε πράματα φριχτά, καμώματα μεγάλα,
 Θάνατο τὸν ἐλέγασι, Χάρο ὄνομα τοῦ βγάλα.
 Σὰν τὸ γεράκιν ὄντε δῆ στή λίμνη καθισμένο
 πλῆθος πουλιῶ, κι ἐκεῖ χυθῆ ἄγριο καὶ θυμωμένο,
 κι ἀπὸ τὰ ὕψη τ' οὐρανοῦ τὴν ταραχὴν ἀρχίση,
 γρουλώσουσι (2) τὰ μάτια ντου καὶ τὰ φτερὰ χτυπήση,
 δώση στή μέση τῶν πουλιῶ, κι ἐκεῖνα τρομασμένα
 νὰ σκορπιστοῦ καὶ νὰ χαθοῦ καὶ νὰ χωστοῦ πού κι ἓνα,
 εἰς τὸ νερὸ ἄλλα νὰ βουτοῦ, στὰ ὕψ' ἄλλα νὰ πᾶσι,
 γιὰ νὰ γλιτώση τὴ ζωὴ πᾶσα πουλι ν' ἀράσση,
 νὰ φεύγουν ὅσον τὸ μποροῦ τὴ μάνιταν ἐκεῖνη,
 καὶ τὸ γεράκι μοναχὸ ν' ἀφήσου ν' ἀπομείνη,
 ἐδέτσο' ἐγίνη κι εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνην τὴν ἡμέρα,
 πολλὰ τὴν ἐτρομάξασι τοῦ Ρώκριτου τὴ χέρα
 τόσους νὰ δῆ νὰ πολεμοῦ τὸ φίλο καὶ τὸ Ρήγα,
 ὡσὰ γεράκι χύθηκε, κι ὡσὰν πουλιὰ τοῦ φύγα
 γλιτώνει, ξεγκουσεύγει (3) τσι, ἄλογα τῶς γυρεύει,
 εὐρίσκει τως, καὶ δίδει τως, κι ὁ Ρήγας βαβαλκεύγει,
 καὶ τῆς Βλαχιάς ὁ βασιλιὸς θωρώντας ἴντα κάνει
 φεύγ' ἀποκεῖ, γιὰτι θωρεῖ πὼς στέκει ν' ἀποθάνη.

(1) κάτωθεν. (2) γουρλώνουν. (3) ἀπαλλάττει.

Δὲ θέλει μπλιὸ ὁ Ρωτόκριτος Ἐφέντη νὰ μακρύνῃ,
 πάντα κοντὰ ντου πολεμᾷ καὶ σπλαχνικὸς ἐγίνῃ.
 Ἐμίσσειψ' ὁ Πολύδωρος, δὲ στέκει ν' ἀνιμένῃ,
 γιὰτ' εἶχε δυὸ πληγὲς κακὲς, καὶ μὲς στὴ χώρα μπαίνει.
 Βαρὰ πολλὰ γρικάτονε (1), λαβωματιὰ μεγάλη
 εἶχε σιμὰ στὸ κούτελο κι ὀμπρὸς στὸ στῆθος ἄλλη.
 Ὀλημερνὶς ὁ πόλεμος πολλοὺς θανάτους κάνει,
 κι ἐκεῖνος, ὅπου κέρδαινε τὴ μιά, τὴν ἄλλη χάνει.
 Ἐβράδιασε κι ἡ σάλπιγγα ἤπαιξε νὰ σκολάσου,
 οἱ σκοτωμοὶ νὰ πάψουσι, γιὰ τότες νὰ περάσου.
 Κάθε φουσατό σύρθηκε στὰ μέρη τὰ δικὰ ντου,
 πᾶς ἕνας στέκ' ὀληνυχτὶς ζωσμένος τ' ἄρματά ντου.
 Σὰν ἐσκολάσ' οἱ σκοτωμοὶ ὀγιά τὴν ὥρα κείνη
 καὶ τὸν ὀχθρόν του πασανεῖς (2) σ' ἀνάπαψιν ἀφίνει,
 ἤκραξεν τὸ Ρωτόκριτο ὁ Ρήγας, καὶ σιμώνει,
 καὶ σπλαχνικὰ τοῦ μίλησε, μιλώντ' ἀναδακριώνει.
 Λέει του· Σὺ μ' ἐγλίτωσες πὺν ἀποθαμένος ἤμου,
 κι ἐσὺ μοῦ τὴν ἐχάρισες σήμερο τὴ ζωὴ μου,
 κι ἀπὴ (3) ἔτοιο πρᾶμα ἀπὸ σὲ κι ἔτοιο καλὸ γνωρίζω,
 θέλω καὶ νὰ μοιράσωμε τὰ χῶρες ὀπ' ὀρίζω,
 καὶ νᾶσαι πάντα μετὰ μὲ κι ἀπήτης ξεψυχῆσω,
 τέκνο καὶ κληρονόμο μου εἰς ὄλα νὰ σ' ἀφήσω.
 Ὡς ἤκουσ' ὁ Ρωτόκριτος, μὲ τάξη γονατίζει
 καὶ γνωστικὰ καὶ φρόνιμα ἔτοια λογῆς ἀρχίζει.
 Ἐφέντη, τὰ ρηγάτα σου κράτειε τα μετὰ σένα
 καὶ χρέος κιανένα σήμερο δὲν ἔχεις μετὰ μένα.
 Ἄν ἤρθα κι ἐπολέμησα γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὴ χώρα,
 τῶκαμα γιὰ τὸ δίκιὸ σου, ὄχι νὰ θέλω δῶρα,

(1) ἠσθάνετο τὸν ἑαυτὸν του εἰς πολὺ βαρεῖαν κατάστασιν.

(2) καθεὶς, ἕκαστος, (3) ἀποῦ.

Ἄποσταν ἀνεθράφηκα κι ἤπιασα τὸ κοντάρι,
 πάντα τὸ δίκιον ἀγαπῶ, καὶ μὴ μοῦ τῶχης χάρη,
 καὶ τ' ἄδικο τοῦ Βασιλιοῦ τοῦ Βλάχου εἶναι τόσο,
 ὅπ' ἂ (1) μπορέσω θάνατο ξετρέχω (2) νὰ τοῦ δώσω,
 καὶ τὴ ζωὴ προθυμερὸς (3) στὴ ζυγαρὰ τὴ βάνω,
 χαιράμενος (4) κάθε καιρὸ στὸ δίκιο ν' ἀποθάνω.

Βικέντιος Κορνάρος

ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

(Ἐπικὸν ποίημα)

Ἀπόσπασμα.

Ἄφοῦ λοιπὸν γεννήθηκεν καὶ ἀπογαλακτίσθη,
 δύο ἐγένηκεν χρονῶν, ἔπειτα ἐβαπτίσθη·
 Βασίλειόν τον ἔβγαλαν, γιατί νὰ βασιλεύση
 ἐμελλεν καὶ εἰς τὴν ἰσχὺν ὅλους νὰ κυριεύση.
 Ἐλέγουντον καὶ Διγενής, ὄχι πού τῶνομά του
 νὰ λέγουντον τέτοιας λογιῆς γὴ τὸ ἰπιτήδευμά του,
 μὰ ἐπειδὴ ἐκ δύο φυλῆς καὶ γένη γεννημένος,
 ἐκ Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρινῶν ἦτονε κηημένος·
 γιὰ τοῦτο ὠνομάζουντον Διγενής, ὄχι γι' ἄλλο
 καὶ τοῦτο τὸ πινόμιον τῶχεν διὰ μεγάλο.
 Εἶχεν καὶ ἄλλο ὄνομα, Ἀκρίτη τότε λέσι
 γιατί στὲς ἀκριες ἔτρεχεν διὰ νὰ ἀπολέση·
 ὄσους εὔρη στὰ σύνορα ἐχθροὺς τῆς Ρωμανίας,
 ὄλους τους ἐθανάτωνεν μετὰ πολλῆς μανίας.
 Ἄφοῦ λοιπὸν βαπτίσθηκεν, ἐθρέφουντον μὲ δόξα,
 ἀπὸ μικρὸν ἠγάπανε κοντάρια καὶ τὰ τόξα.
 Ὡσὰν χρονῶν ἐγένηκεν πέντε, σκολειό τον βάζουν·
 ὁ δάσκαλος εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ὄλοι τον θαυμάζουν,

(1) ἄν. (2) ἐπιδιώκω. (3) πρόθυμος, προθύμως.

(4) χαίρων, μετὰ χαρᾶς.

εἰς ὀλιγοῦτζικον καιρὸν τὰ γράμματα μαθαίνει.

Ἔτζι μικρὸς σὰν ἦτονε στὸ κυνήγι παγαίνει.

Ἐφθασεν δώδεκα χρονῶν, νόμου τῆς ἡλικίας,
καὶ τόσον ἠνδρειώθηκεν ὅπου ἐπ' ἀληθείας
κανένας δὲν εὐρέθηκεν ὅπου νὰ πολεμήσῃ
τοῦτον τὸν νέον Ἀχιλλὲ καὶ νὰ τονε νικήσῃ.

Μίαν λοιπὸν τῶν ἡμερῶν ὀμπροστὰ τοῦ πατρός του
ἔρχεται καὶ του ζήτηνε, ὁμοῦ καὶ τῆς μητρός του,
γιὰ νὰ του δώκουν θέλημα νὰ πᾶ νὰ κυνηγήσῃ,
ἄγρια ζᾶ μὲ θάνατον νὰ τα ἀποκοιμίσῃ.

Ἐρχεται στὸν πατέρα του, γέρνει τὴν κεφαλὴ του
καὶ ζήτην ἀπὸ λόγου του νὰ πάρῃ τὴν βουλή του·

«Παρακαλῶ σε, πάτερ μου, ἄφης με νὰ κινήσω
εἰς τὰ βουνά, στὴν ἔρημο θεριὰ νὰ κυνηγήσῳ,
ἀγάπη ἔχω περισσὴ νὰ πᾶ' νὰ θανατώσω
λιοντάρια, πάрдους, δράκοντες ἀτός μου νὰ σκοτώσω
καὶ νὰ τα φέρω ὀμπροστὰ σὲ σένα σκοτωμένα
καὶ ἀπὸ τὸ κοντᾶρι μου αἱματοπληγωμένα,
νὰ τα ἰδῆς καὶ νὰ φρανθῆς καὶ νὰ χαρ' ἢ καρδιά σου,
νὰ μάθῳ καὶ τὸν πόλεμο, νὰ μ' ἔχῃς συνοδιά σου».

Ὡς ἤκουσ' ὁ πατέρας του τὰ λόγια του, ἐχάρῃ
πὼς ἐκατηξιώθηκεν νὰ κάμῃ παλικᾶρι,
καὶ μὲ χαρὰ ἐγύρισεν καὶ λέγει του· «Νὰ ζήσης,
ἄκουσε τί θενά σου πῶ μὲ δίχως νὰ μανίσῃς.
Ξεύρω πολλὰ καλῶτατα τὴν πολλὴ προθυμία
ὀποῦχεις γιὰ νὰ κυνηγᾷς, ἀλλὰ ἡ ἡλικία
εἶναι ἀκόμη τρυφερή, δὲν μπορεῖ ν' ἀπολέσῃ
τὰ θηρία τὰ ἄγρια, νὰ σφάξῃ, ν' ἀπολέσῃ.

Γιὰ τοῦτο μὴν πᾶς ἐδανά, καὶ ὅταν μεγαλώσῃς
ἔβγα μὲ τᾶγρια, θεριὰ νὰ πάγῃς νὰ μαλώσῃς».

Σὰν ἤκουσεν ὁ Διγενῆς τὰ λόγια τοῦ πατρός του,
τὰ δάκρυά του ἐτρέξασιν καὶ χύνουνταν ὀμπρός του·

λέγει του· «Πάτερ, ξεῦρέ το πώς, ὅταν ἀποθάνω, τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἀνδρειὰν εἰς μίαν ὥραν χάνω. Καὶ τότες ὅταν κοίτωμαι μέσα στῆς γῆς τὸ χῶμα, τότες θεν' κάμ' ἀνδραγαθιὲς χωρὶς χέρια καὶ σῶμα; Πότε νὰ δοξασθῶ λοιπὸν θέλω; ὅταν γεράσω καὶ τῆς ἀνδρειᾶς τὸ ἔνδυμα καὶ τὴν ἰσχὺν περάσω; πότε νὰ φράνω συγγενεῖς, πατέρα καὶ μητέρα, πότε γιὰ μὲν νὰ λέγουσιν τιμὴ νύκτα καὶ μέρα, πότε καὶ γὰρ νὰ εὐφρανθῶ καὶ νὰ πανηγυρίσω, πότε τὰ δάση καὶ βουνὰ νὰ πάγω νὰ γυρίσω;».

Σὰν εἶδενε ὁ Ἀμηράς υἱοῦ τὴν προθυμίαν ὁποῦχεν διὰ νὰ ὑπᾶ μέσα στὴν ἐρημία, ἐγνώρισενε ὅτι πὼς ἀνδρεῖος θέλει γένει καὶ νικητῆς νὰ ξέρεται ὅπου καὶ ἂν πηγαίνη· γιὰτὶ τάνθρώπου ἢ ζωῆ, λέγω, καὶ φυσικὸ του ἀπὸ μικροῦ γνωρίζεται καὶ τὸ ποιητικὸ του.

Τὴν ἄλλη μέρα Ἀμηράς τὸν Κωνσταντῖνο κράζει, ἔκραξεν καὶ τὸν Διγενῆ καὶ τ' ἄρματα τοῦ βάζει. Οἱ τρεῖς τοὺς καβαλάρηδες ἤβγαν καὶ κυνηγοῦσαν, μερικοὶ ἐκ τῶν δούλων τοὺς ὀπίσω ἔκουλουθοῦσαν, λαγωνικὲς ἐσύρνασιν, γεράκια ἐκρατοῦσαν, ζαγάρια ἀπὸ πίσω τοὺς πολλὰ ἐκουλουθοῦσαν.

Ὡσὰν ἐφθάσασιν λοιπὸν εἰς τὰ μεγάλα ὄρη, ὁ Διγενῆς εἰς μιὰ μεριά καὶ εἰς ἄλλη ἐθεώρει· στοχάζεται ἀπὸ μακριά, βλέπει πολλὰς ἀρκοῦδες, ποσῶς δὲν τες ἐψήφισεν οὐδὲ δι' ἀλεποῦδες· λέγει πρὸς τὸν πατέρα του· «τί ν' αὐτὰ καὶ χορεύουν καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ βουνὰ βόσκονται καὶ ὀδεύουν;».

Λέ' του· «υἱέ μου, τί ρωτᾷς; ἀρκοῦδες εἶν' ἀγρίες, μὴν πᾶ' σιμώσης εἰς αὐτάς, ὅτ' εἶν πολλὰ ἀνδρεῖες».

Σὰν ἤκουσεν ὁ Διγενῆς τὸν λόγο πολλὰ ἔχαρη. «Τώρα, λέγει, θενὰ φανῶ πὼς εἶμαι παλικάρι».

Καὶ μὲ χαρὰν τὸ ἄλογο κατέβη καὶ πεζεύει,
 μὲ μιὰ ράβδο πού βάσταγε στὲς ἀρκοῦδες κοντεύει.
 Σὰν ἔφθασεν ἐκεῖ κοντά, τὴν ράβδον του σηκώνει,
 μίας ἀρκούδας ἔδωσεν, εὐθύς τὴν θανατώνει.
 Οἱ δὲ λοιπὲς ὡς εἶδασιν τὸ πρᾶγμα ἴφοβηθῆκαν,
 ἀπὸ τὸν φόβον ἔφυγαν, στὸ δάσος ἐκρυβῆκαν.
 Σὰν εἶδενε ὁ Διγενὴς τὸ πὼς οἱ ἄλλες φεύγουν
 καὶ πὼς στὸ δάσος νὰ μπουσιν καὶ νὰ κρυπτοῦν γυρεύουν,
 ἔφηκεν κάτω εἰς τὴν γῆν τὴν μιὰ τὴν σκοτωμένη,
 τὲς ἄλλες ἐκυνήγανε. Πλέον δὲν ἀνιμένει
 ὁ Ἄμηρᾶς καὶ Κωνσταντῆς, ὡσὰν ἐστοχαστῆκαν
 τὸν Διγενὴ πὼς κυνηγᾷ, πολλὰ ἐφοβηθῆκαν,
 γιὰ τοῦτο τρέχουν καὶ αὐτοὶ γιὰ νὰ τον βοηθήσουν.
 μήπως καὶ καταπάνω του οἱ ἀρκοῦδες γυρίσουν.
 Ἄλλ' ὁ Διγενὴς τρέχοντας μιὰν ἀρκούδα σιμώνει.
 Ἡ ἀρκούδα ἐγριώθηκεν, σκληρὰ πολλὰ θυμώνει·
 καταπάνω τοῦ Διγενὴ γυρίζει καὶ μουγκρίζει,
 τὸ στόμα τῆς πολλ' ἀνοιξεν σὰν νὰ τον φοβερίζῃ.
 Νὰ τον ξεσχίση ἤθελεν καὶ νὰ τον καταφάγῃ,
 ἔπειτα στὲς ἐπίλοιπες νὰ σηκωθῆ νὰ πάγῃ.
 Ἐμούγκριζεν, ἐπήδανε, ἤθελεν νὰ ἀρπάσῃ
 τὸν Διγενὴ νὰ τονε φᾶ μέσα στὰ ἄγρια δάση.
 Μ' ἀντιθυμὼν' ὁ Διγενὴς, χύνεται καὶ ἀρπᾷ τὴν,
 σὰν ἀνδρειωμένως πού τονε εἰς δυὸ καταξερκᾷ τὴν.
 Ὡσὰν λοιπὸν ἐξέσχισεν, ἀρχίζει τὴν ὁδὸν του
 καὶ πάλ' ἐκαβαλίκευσεν ἀπάνω στ' ἄλογόν του.
 Περιπατώντας τὸ λοιπόν, ἔλαφος νὰ βοσκῆσῃ
 ἀπὸ τὸ δάσος ἔβγηκεν γιὰ νὰ περιπατήσῃ.
 Ὁ Διγενὴς τὴν εἶδενε, τρέχει νὰ τὴνε σώσῃ,
 μὲ τὸ ραβδί ὁπού κρατεῖ νὰ τὴνε θανατώσῃ.
 Τὸ ἄλογον ἀνέγκασεν, τρέχει καὶ τὴνε σώνει,
 ἀρπᾷ τὴν καὶ ξεσχίζει τὴν καὶ τὴνε θανατώνει

καὶ ἤφηκέν την εἰς τὴν γῆν, μέσα στὸ δάσος ᾽σέβη·
θηρία γιὰ νὰ πολεμᾷ μέσα ἐκεῖ γυρεύει.

Πολλὰ ἐκ' ἐθανάτωσεν, πολλὰ τότε ἄφανίζει
καὶ τότες στὸν πατέρα του διὰ νὰ πᾶ γυρίζει,
καὶ τὰ θερῖα ποὺ σκότωσεν τὰ ἤσυρnen δεμένα
διὰ νὰ δοῦν καὶ οἱ λοιποὶ πὼς τᾶχει σκοτωμένα.

Ἐθαύμασε δ' ὁ Ἀμηράς, ἀκόμ' ὁ Κωνσταντῖνος
τὸν Διγενὴ πὼς ἤβγαине εἰς τὸ κυνήγι φίνος.

Ἐκεῖ ὁποῦ θαυμάζουνηταν, λιοντάρι θεωροῦσι
ἀγριώτατον καὶ μούγκριζεν· εὐθὺς παραχωροῦσι.

Τὸ λιοντάρι στὸν Διγενὴ ἀπάνω κατιβαίνει·
ὁ Ἀμηράς φοβούμενος στὸν Διγενὴ κοντεύει.
λέ του· «υἱέ Βασίλειε, προσέχου τὸ λιοντάρι.

Ἔρχεται καταπάνω σου καὶ βάστα τὸ κοντάρι,
μήπως καὶ θανατώση σε, ὅτ' εἶναι θυμωμένο·
ὀλίγον παραμέρισε, ὅτ' εἶναι λυσσασμένο».

Ὡς ἤκουσεν ὁ Διγενής, στὸ χέρι τὸ σπαθὶ του
ξοπαξεν κι εἰς τὸν λέοντα τρέχει μὲ τὴν τιμὴ του.

Συναπαντοῦνηταν τὸ λοιπὸν καὶ ὁ Διγενής σηκώνει
τὸ χέρι καὶ τὸν λέοντα μὲ μιὰ σπαθιὰ σκοτώνει.

Ὁ Ἀμηράς, σὰν εἶδενε τὸ πρᾶγμα, πολλὰ ᾽χάρη,
λέγει· «υἱέ μου, σήμερον ἐφάνης παλικάρι.

Σήμερον δεύτερος Σαμψὼν ἐφάνης ὄντως κι εἶσαι.
Ἡ δύναμις σου ἢ πολλὴ εἰς τοῦτο προσκαλεῖ σε.

Ἄλλ' ὅς γυρίσωμ' ἀπ' ἐδῶ, στὸν ποταμὸ νὰ πᾶμεν
νὰ πλυθῆς ἀφ' τὰ αἵματα, ψωμί διὰ νὰ φᾶμεν,
νάλλάξης καὶ τὰ ροῦχά σου ὁποῦν αἱματομένα,
ἀφ' τῶν θερῖων τὰ αἵματα εἶναι καταβαμμένα».

Τοῦτα ᾽πενε ὁ Ἀμηράς καὶ τὸν υἱὸν του παίρνει
γιὰ νὰ πλυθῆ στὸν ποταμὸ ἀτός τού τονε φέρνει.

Σὰν ἔφθασαν στὸν ποταμόν, οἱ δοῦλοι τότες τρέχουν,
τὰ αἵματα μὲ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ νὰ βρέχουν·

τὴν κεφαλὴ τ' ἄλλ' ἔπλυναν, τὰ χέρια τ' ἄλλ' ἐνίβγαν
καὶ ἄλλοι τὰ ποδάρια του μὲ τὸ νερὸ ἐτριβγαν.
Καὶ ὅταν τον ἐπλύνασιν φόρεμά τον ἀλλάγουν
χρυσό, καὶ τότε κάθισαν στὸν ποταμὸ νὰ φάγουν.
Καὶ ὅταν ἐποφάγασιν, πάλιν καβαλικεύουν·
τὰ ἄλογα ἐπαίζασιν οἱ τρεῖς καὶ τα χορεύουν.
Φθάνουν στὴν χώρα καὶ ὁ λαὸς ὅλος προὔπαντᾷ τον,
τὸν Διγενῆ, καθ' ἄρχοντας τρέχει καὶ χαιρετᾷ τον,
διότι ὅλ' ἐκούσασιν τὴν δύναμιν τὴν τόση
δοῦχεν, ὥστε μοναχὸς τὰ θεριὰ νὰ σκοτώσῃ.

ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ

(Χορικόν)

Ἐκ τῆς Ἐλεωφίλης.

Τοῦ πλούτου ἀχορταγιά, τῆ δόξας πείνα,
τοῦ χρυσαφιοῦ ἀκριβιὰ καταραμένη,
πόσα γιὰ σᾶς κορμιὰ νεκρ' ἀπομεῖνα !
πόσοι ἄδικοι πολέμοι σηκωμένοι,
πόσες συχνὲς μαλλιᾶς (1) συναφορμά σας
γρικοῦνται ὅλημερις στὴν οἰκουμένη !
Στὸν ἄδην ἄς βουλήσῃ τ' ὄνομά σας,
κι ὄξω στὴ γῆ μὴν ἔβγῃ νὰ παιδέψῃ
νοῦ πλιὸν ἀνθρωπινὸν ἢ ἀτυχιά σας·
γιατὶ ἀποδεκεῖ, ὡς θωρῶ, σᾶς εἶχε πέψει
κανεῖς στὸν κόσμον δαίμονας νάρθητε,
τς ἀνθρώπους μετὰ σᾶς νὰ φαρομακῆψῃ . . .

(1) = ἔριδες, φιλονικία

Τὴ λύπησιν μιᾶτε καὶ κρατεῖτε
μακρὰ τὴ δικαιοσύνη ξωρισμένη,
κι οὐδὲ προπέ, μηδ' ὄμορφο θωρεῖτε.
Γιὰ σᾶς οἱ οὐρανοὶ ἔναι σφαλισμένοι,
κι ἔδῳ στὸν κόσμον κάτω δὲν μποροῦσι
νὰ στέκουν οἱ ἄθροῦποι ἀναπαυμένοι·
μὲ τς ἀδερφοὺς τ' ἀδέρφια πολεμοῦσι,
κι οἱ φίλοι τοὶ φιλιές των ἀπαρνοῦνται,
καὶ τὰ παιδιὰ τὸν κύρηγ τως μισοῦσι.

Πλούτη καταραμένα, ποιός σας φίλος
μὲ ξένους, μὲ δικούς μὲ τὴν καρδιάν του
δὲν εἶναι λυσσασμένος κι ἄγριος σκύλος ;
Πότ' ἕνας ἀκριβὸς τὴν πεθυμιά του
χορταίνει μὲ τὰ πλούτη ; πότες βάνει
τέλος ποτὲ στὴν τόση ἀχορταγιά του ;
Μὲ δίκιον οὐρανός, μὲ δίκιο πιάνει
τόσο πολὺ θυμὸν ἀντίδικά τως,
κι οἱ δόξες κι οἱ τιμές των οἱ περισσες
χάνονται καὶ σκορποῦν μὲ τὰ κορμιά τως·
χίλια μεγάλα πάθη, χίλιες κρίσεις
πρὶν κατεβοῦν στὸν ἄδη δοκιμάζουν,
κάνοντας τς ὀφθαλμοὺς κλαϊμάτων βρύσες.

Γεώργιος Χορτάτζης

Η ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ

(Χορικόν)

Ἐκ τῆς Ἐρωφίλης

ὦ πλείσα καλορίζικη καὶ πλείσα
 χαριτωμένη τύχη τῶν ἀνθρώπων,
 ὅπου στὸν κόσμ' ἔτοῦτο ἀλλότες ἦσα,
 τότες ὄντ' ἢ γῆ με δίχως κόπον,
 με διχωστὰς πληγὴ νὰ γνώθῃ ἀκόμη,
 τὰ παρὶκά τς ἐγέννα σ' ἀθάνατόπον·
 καὶ τόσοι βασιλιάδες, τόσοι νόμοι,
 τόσ' ἄρματα δὲν ἦσανε σιμά τως,
 τόσ' ἄδικοι πολέμοι, τόσοι τρόμοι.
 Κοινὴ ἔχασι τὴν γῆν ἀνάμεσά τως,
 καὶ τόσην ἀναγάλλιαση γρικουσαν,
 κι ἔτσ' ἦτονε πολλ' ἢ καλομοιριά τως,
 πὺ τὸν καιρὸν ἐκεῖν' ὠνοματοῦσαν
 Χρυσὸ με πᾶσα δίκιο, κι ὅλοι ὁμάδι
 συχνὰ τὸν οὐρανὸν εὐχαριστοῦσαν·
 γιὰτὶ δὲν ἦτον τότες ἐκ τὸν ἄδη
 στὸν κόσμ' ἢ Περηφάνεια ἐρθωμένη,
 βλάψιμο τς ἴδιας φύσης καὶ σκονάδι!
 Πόση καλομοιριά δοκιμασμένη,
 πόση πολλὴ χαρὰ, πόση γλυκότη
 στὴν γῆν ἔχαν οἱ ἀθρώποι γνώρισμένη,
 χαρὰ στὰ γερατιά, χαρὰ στὴ νιότη,
 δίχως τὴν ἐρθωμένη αὐτὴ τὴν τόση
 γεμάτη ἀπὸ φαρμάκια καὶ πικρότη.

Μ' ἀπῆς ἀπὸ τὸν ἄδη βγῆκε κάτω
 τοῦτ' ἢ Περηφανιὰ ἢ ἀσβολωμένη,

βρούσες τ' ἀμμάτια ἔμεινα τῶν κλαυμάτων,
 γιατί μὲ τῆ τιμῆς περιτυμένη
 τ' ὄνομα πορπατεῖ, καὶ βασανίζει
 πλιὰ ἀπὸ θανατικὸ τὴν οἰκουμένη·
 τὴν θάλασσα περνᾷ, τὴν γῆν χωρίζει
 σ' τς ἀνθρώπους διαφορὲς καὶ μάχες φέρνει,
 κι ὄλο τὸν κόσμ' ὁμάδι ἀναμυγίζει·
 τὴ λευτεριά σκλαβώνει, κι ὄλες παίρνει
 τς ἀνάπαψες τοῦ Πόθου, κι ὄπου βάλλει
 τὰ πόδια τση ζηλιὲς καὶ πάθη σπέρνει.

Γεώργιος Χορτάτζης

Ο ΗΛΙΟΣ

(*Χορικόν*)

Ἐκ τῆς Ἐρωφίλης

Ἄκτινα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη,
 ἀποὺ μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη,
 σ' ὄλη χαρίζεις φῶς τὴν οἰκουμένη,
 τὸν οὐρανὸ στολίζει σ' μιὰ κι εἰς ἄλλη
 μερὰ κι ὄλη τὴ γῆ ἢ πορπατηξιά σου,
 δίχως ποτὲ τὴ στράτα τση νὰ σφάλλη·
 κι ὄντὰ μᾶς ἔμακραίνης τὴ θωριά σου,
 μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις,
 γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦν τὰ πλάσματά σου·
 καὶ πάλι σὰ σιμώσης κι ἀρχινήσης
 τὰ χιόνια νὰ σκορπᾷς, καὶ νὰ ζεσταίνης
 τὸν κόσμ', ὄλη τὴ γῆ μ' ἀθουὲς γεμίζεις,
 τὰ φύτρ' ἀναγαλλιᾷς, καρπούς πληθαίνεις,
 μεστώνεις πώρικὰ, γεννᾷς λιθάρια
 πολλῶ λογιῶ, κι εἰς δόξα πάντα μένεις·

διαμάντια καὶ ῥουμπιά, μαργαριτάρια
κι ὅλες τσι πέτρες τσι ἄλλες μοναχός σου
πὼς κάμνεις ὅλοι βλέπομε καθάρια.
Τὰ δὲ θωρεῖ στή γῆ ποτὲ τὸ φῶς σου,
εὐρίσκονται στὰ βάρη φυλαμένα
κι ὅσα κι ἂν εἶν' ὀμπρὸς τῶν ὀμματιῶν σου
γῆ σὺ τὰ κάνεις ὅλα γῆ ἀπὸ σένα
θρέφονται καὶ κρατιοῦνται καὶ πληθαίνουν
καὶ νοῦ χαθῆ μπορεῖ ποτὲ κανένα.

Γεώργιος Χορτάτζης

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1876. Ἔργα ποιητικά: Στιχορρήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859. Ἔργα ποιητικά: Ἱστοὶ Ἀράχνης, Σταλακτίται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ Σκοτὰδια, Κλειστὰ Βλέφαρα· πεζά: Δηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικά Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Δηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πόλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδημος, ἦτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμύθια, διάφορα ἐγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων. Ἐλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀρσενεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1916.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον 1792· ἀπέθανε 1867. Ἔργα ποιητικά: Ὠδαὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Δύρα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ 1866. Ἔργα πεζά: Δηγήματα, ἡ Δυγερὴ, Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιὰς Ἀγάπης, ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κρη-

τὸς ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ὅστις ἤκμασε πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου 1873· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1894. Ἔργα ποιητικά: Αἱ Σκιαὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Καλόγερος, Ἀγροτικά, ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης· πεζά: Πεζογραφήματα, Διηγήματα.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΜΑΒΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν 1860· ἐφονεύθη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 εἰς τὴν Ἡπειρον. Τὰ ποιητικὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν μετὰ θάνατον.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1883. Ἔργα δραματικά: Ὁ Γιὸς τοῦ Ἰσκιου, Τὸ κόκκινο πουκάμισο, Ἄσπρο καὶ μαῦρο, Τὸ χαλασμένο σπίτι· πεζά: Πολεμικαὶ σελίδες.

ΗΛΙΑΣ ΜΗΝΙΑΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δηξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1669· ἀπέθανεν εἰς τὰς Πάτρας 1714. Ἔργα αὐτοῦ: αἱ ἀπ' ἄμβωνος Διδαχαὶ ἐκδοθεῖσαι κατ' ἐπανάληψιν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

(Πέτρος Ἀποστολίδης)

Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ 1866. Ἔργα ποιητικά: Παγὰ λαλέουσα· πεζά: Διηγήματα, χρονογραφήματα, τεχνοκριτικαὶ μελέται.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας 1859. Ἔργα ποιητικά: Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηναῖν, Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι, Τάφοι, ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἀσάλευτη ζωὴ, Πολιτεία καὶ μοναξιά, Βωμοί, τὰ Παράκαιρα· πεζά: Γράμματα· δρᾶμα:

Τρισεύγειη. Ἔλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1915.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1843· ἀπέθανε 1843. Ἔργα ποιητικά : Στόνοι, Χελιδόνες, Ὅρφεύς, Πυγμαλίων· δραματικά : Ἀγορά, Συζύγου ἐκλογή, Χαρακτῆρες· ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας 1850. Ἔργα αὐτοῦ : παντοειδεῖς μελέται ἀναφερόμεναι εἰς ἡν ἑλληνικὴν λαογραφίαν.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΔΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφον 1850. Ἔργα ποιητικά : Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὐά, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά : ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας, Νικηφόρος Φωκάς, Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου, Ἰόλη, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζά : μετάφρασις τοῦ Λαοκόοντος τοῦ Λέσιγκ. Ἔλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1915.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῆρον 1835· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1904. Ἔργα αὐτοῦ : ἡ Πάπισσα Ἰωάννα, διάφορα διηγήματα καὶ ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικά : Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπαίρον, οἱ Ἐλευθεροί

πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελῆ καὶ ὀλίγιστα περὶ περιληφθέντα εἰς τὰ Ἑπαντα.

ΙΟΥΔΙΟΣ ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1814· ἀπέθανεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν 1883. Ἔργα ποιητικά : διάφορα ποιήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἓνα τόμον καὶ ἀποσπάσματα ἑμμέτρου μεταφράσεως τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΟΡΤΑΤΖΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ρέθυμναν τῆς Κρήτης καὶ ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἔργον αὐτοῦ διασωθέν : τὸ δράμα Ἑρωφίλη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (Στρ. 88 - 137), Δ. Σολωμοῦ	σ.	5
Εἰς τὸ θάνατο τοῦ λόρδου Μπάϊρον (ἀπόσπασμα). Δ. Σολωμοῦ	»	13
Ἡ φυγή, Α. Βαλαωρίτου	»	16
Τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, Γ. Δροσίνη	»	22

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ν. Γ. Πολίτου	»	23
-----------------------------------	---	----

ΘΥΡΔΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Οἱ φρεγάδες, Ἀ. Καρχαβίτσα	»	28
----------------------------	---	----

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ

Τὸ ἀγαλμα τῆς Παρθένου, Δ. Παπαρρηγοπούλου	»	35
Φῶς στὸ βουνό, Α. Προβελεγγίου	»	37
Ἀδελφοί, Α. Προβελεγγίου	»	38
Γιὰ ἓναν ταπεινὸ τεχνίτη, Γ. Δροσίνη	»	41
Ὁ Παρθενών (ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ βασιλιᾶ»), Κ. Παλαμᾶ	»	41

ΡΗΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος, Ἡλ. Μηνιάτου	»	45
---	---	----

Ω Δ Α Ι

Εἰς τὸν Ἱερὸν λόχον, Ἀ. Κάλβου	»	47
Τὰ ἠφαίστεια, Ἀ. Κάλβου	»	50

ΘΥΡΔΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὁ ἱκέτης, Γ. Δροσίνη	»	57
----------------------	---	----

ΛΥΡΙΚΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Πατρίδα, Α. Μαβίλη	»	58
--------------------	---	----

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΦΥΣΕΩΣ

Νά τὴν ἢ ἀνοιξή! Γ. Δροσίνη	»	60
-----------------------------	---	----

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ

Ἱστορία ἑνὸς ἀλόγου, Ε. Ροῦδου » 61

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ἐκδρομὴ εἰς Δελφούς, Α. Καρκαβίτσα » 67

ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Λόγος εἰς μνημόσυνον Σολωμοῦ, Ἰ. Τυπάλδου » 77

ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ, Κ. Πηλαμά » 86

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τὸ ἐθνικὸν ἔπος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, Ν. Γ. Πολίτου » 96

ΛΥΡΙΚΑ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Χριστούγεννα τῆς στρουγγοκαλύβας, Κ. Κρυστάλλη » 99

ΗΘΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Στὸ ξένο σπίτι, Π. Νιρβάνα » 102

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Πολεμικαὶ διηγήσεις (1912), Σ. Μελά » 109

ΓΝΩΜΙΚΑ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ποίημα παραινετικόν, Ἀλεξίου Κομνηνοῦ » 125

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΓΚΩΜΙΑ

Χαίρετε, ἐκλεκτοί, Ν. Καρβούνη » 127

ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ἐρωτόκριτος (ἀποσπάσματα), Β. Κορνάρου » 130

Διγενῆς Ἀκρίτας (ἀπόσπασμα) » 143

ΧΟΡΙΚΑ

Τὰ πλούτη, Γεωργίου Χορτάτζη » 148

Ἡ ὑπερηφάνεια, » » » 149

Ὁ ἥλιος, » » » 150

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Προσωπογραφίαι συγγραφέων.

	Σελ.	
Διονύσιος Σολωμός	5	
*Αριστοτέλης Βαλαωρίτης	16	»
Γεώργιος Δροσίνης	22	»
N. Γ. Πολίτης	23	»
*Ανδρέας Καρκαβίτσας	28	»
Δ. Παπαρηγόπουλος	35	»
*Αριστομένης Προβελέγγιος	37	»
*Ηλ. Μηνιάτης	44	»
Λ. Μαβίλης	58	»
Ε. Ροΐδης	61	»
Ι. Τυπάλδος	77	»
Κ. Παλαμάς	86	»
Κ. Κρυστάλλης	99	»
Π. Νιρβάνας	102	»
Σ. Μελάς	109	»

Σχετικά πρὸς τὰ κείμενα.

*Ἡ Ἐλευθερία (ἐξ εἰκόνος Γ. Ἰακωβίδου)	σ.	4
*Ὁ λόρδος Μπάϊρον	»	13
Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου	»	36
*Ὁ Παρθενὼν ὡς σώζεται σήμερον	»	42
*Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καὶ Δημήτριος Ὑψηλάντης	»	48
Κ. Κανάρης	»	57
*Ἡ πατρίς Ἑλλάς καὶ τὰ τέκνα της (εἰκὼν Δ. Μπισκίνη)	»	59
Οἱ Δελφοί	»	68
*Ὁ Ἐρωτόκριτος	»	131

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000161316